

Львівський державний університет
внутрішніх справ

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

*Навчальний посібник
(друге видання)*

Львів
2018

Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 31 жовтня 2017 р. № 3)

Рецензенти:

Красницький І. В., кандидат юридичних наук, доцент, декан факультету
Львівського державного університету внутрішніх справ, полковник поліції.

Пилявка О. О., старший інспектор тренінгового центру Головного
управління Національної поліції у Львівській області, майор поліції.

Вогнева підготовка працівника Національної поліції України:
В 61 навчальний посібник / С.М. Банах, І. С. Винярчук,
Ю. Р. Йосипів, М. Д. Курляк, К. О. Маліновська та ін. – Львів: ЛьвДУВС,
2018. – 408 с.

Навчальний посібник містить базову інформацію з вогневої підготовки за оновленою тематикою, викладений матеріал повністю відповідає нормативній базі Національної поліції України, що дозволяє його використання у навчальному процесі ВНЗ МВС України та в системі службової підготовки підрозділів поліції. Форма подачі тем та їх наповнення дає можливість якісного проведення занять, а також самостійної підготовки.

Для викладачів вогневої підготовки ВНЗ МВС України, інспекторів практичних підрозділів поліції, а також для курсантів і слухачів навчальних закладів МВС, працівників поліції загалом.

УДК 351.75:796.012.62

- © Банах С. М., Винярчук І. С.,
Йосипів Ю. Р., Курляк М. Д.,
Маліновська К. О. та ін., 2018
- © Львівський державний
університет внутрішніх
справ, 2018

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА	7
Розділ I. КЛАСИФІКАЦІЯ, БОЙОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ	9
1.1. Класифікація стрілецької зброї.....	9
1.2. Бойові можливості стрілецької зброї.....	11
1.3. Перспективи розвитку стрілецької зброї в Україні.....	13
Розділ II. ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА ПРАВОВІ ПІДСТАВИЇ ЗАСТОСУВАННЯ	15
2.1. Заходи безпеки при поводженні зі зброєю.....	15
2.2. Порядок застосування поліцейських заходів примусу.....	31
2.3. Застосування вогнепальної зброї працівниками поліції.....	32
2.4. Логічно-послідовна структура дій щодо застосування поліцейськими вогнепальної зброї.....	35
Розділ III. ПАТРОН, ЙОГО ТИПИ ТА РІЗНОВИДИ	41
3.1. Типи та різновиди патронів.....	41
3.2. Пістолетні патрони. 9 мм патрон до ПМ.....	42
3.3. Патрони до автомата Калашникова.....	44
3.4. Гвинтівочні патрони.....	46
Розділ IV. ПРИЗНАЧЕННЯ, ПРИНЦИП РОБОТИ ТА БОЙОВІ ВЛАСТИВОСТІ АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА. АВТОМАТИЧНА ЗБРОЯ НОВОГО ПОКОЛІННЯ	47
4.1. Призначення, принцип роботи та бойові властивості автомата Калашникова.....	47
4.2. Основні частини і механізми, комплектація автомата Калашникова.....	50
4.3. Призначення та будова частин і механізмів автомата АКС-74У.....	52
4.4. Неповне та повне розбирання та подальше збирання автомата Калашникова.....	59
4.4.1. Послідовність неповного розбирання АКС-74У.....	59
4.4.2. Послідовність неповного розбирання АК-74.....	60
4.4.3. Послідовність збирання автомата Калашникова після неповного розбирання.....	61
4.4.4. Послідовність повного розбирання автомата Калашникова.....	63
4.5. Робота частин та механізмів автомата Калашникова.....	63
4.5.1. Положення частин і механізмів до заряджання.....	63
4.5.2. Робота частин і механізмів під час заряджання.....	64
4.5.3. Робота частин і механізмів при автоматичній стрільбі.....	66
4.5.4. Робота частин і механізмів при одиночному пострілі.....	67
4.6. Порядок чищення, змащення, огляду та підготовки до стрільби автомата Калашникова.....	68
4.6.1. Послідовність чищення та змащення автомата.....	69
4.6.2. Контрольний огляд автомата та підготовка його до стрільби.....	70
4.7. Затримки під час стрільби з автомата Калашникова.....	71
4.8. Перевірка бою автомата Калашникова.....	72

4.8.1. Приведення автоматів до нормального бою	73
4.9. Спорядження та пристрої для відстрілу гранат (ГП-25)	74
4.10. Прийнята на озброєння автоматична зброя нового покоління... ..	78
4.10.1. Пістолет-кулемет «Форт-224»	78
4.10.2. Вітчизняні зразки автоматичної зброї... ..	79
4.10.3. Конструкція штурмової гвинтівки «ФОРТ-221». Порядок її розбирання та збирання після цього	83
4.10.4. Технічні характеристики автоматів «Форт-221», «Форт-224», пістолета-кулемета «Форт-224», кулемета «Форт-401»	86
Розділ V. ПРИЗНАЧЕННЯ, БОЙОВІ ВЛАСТИВОСТІ ТА	
БУДОВА 7,62 ММ СНАЙПЕРСЬКОЇ ГВИНТІВКИ ДРАГУНОВА	
І СУЧАСНОЇ СНАЙПЕРСЬКОЇ ЗБРОЇ	
5.1. Тактико-технічні характеристики СГД	87
5.2. Основні частини та механізми СГД	88
5.3. Принцип роботи СГД	90
5.4. Неповне розбирання і збирання СГД	90
5.4.1. Порядок неповного розбирання СГД	91
5.4.2. Порядок збирання СГД після неповного розбирання... ..	93
5.5. Перевірка стану СГД, характерні несправності та методи їх усунення	93
5.5.1. Затримки під час стрільби з СГД і способи їх усунення	95
5.6. Чищення, змащення і догляд СГД	96
5.6.1. Порядок чищення і змащення СГД	96
5.6.2. Зберігання снайперської гвинтівки та патронів	97
5.7. Будова оптичного прицілу, користування ним... ..	97
5.7.1. Технічні характеристики прицілу ПСО-1	98
5.7.2. Механічна частина ПСО-1	98
5.7.3. Будова маховика. Введення поправок в приціл ПСО-1	99
5.7.4. Оптична система ПСО-1. Сітка прицілювання... ..	100
5.8. Приведення гвинтівки СГД до нормального бою	102
5.8.1. Приведення гвинтівки до нормального бою з відкритим прицілом	102
5.8.2. Приведення гвинтівки до нормального бою з оптичним прицілом... ..	103
5.9. Снайперська гвинтівка «Форт-301»	104
5.9.1. Тактико-технічні характеристики «Форт-301»	106
5.9.2. Можливі несправності та методи їх усунення... ..	107
5.10. Прийнята на озброєння сучасна снайперська зброя та спорядження	108
5.10.1. 7,62-мм снайперська гвинтівка «ВТ-APR 308»	108
5.10.2. .308 Win снайперська гвинтівка Z-008	109
5.10.3. 12,7-мм великокаліберна снайперська гвинтівка СГМ-12,7	110
Розділ VI. ПРИЗНАЧЕННЯ, БОЙОВІ ВЛАСТИВОСТІ	
ТА БУДОВА ПІСТОЛЕТІВ	
6.1. Тактико-технічні характеристики 9 мм пістолетів Макарова, Стечкина, Форт-12,17,14 і 7,62 мм ТТ	113

6.2. 9 мм пістолет Макарова	114
6.2.1. Загальна будова 9 мм пістолета Макарова	115
6.2.2. Призначення частин і механізмів 9 мм пістолета Макарова	117
6.2.3. Робота та взаємодія частин 9 мм пістолета Макарова	124
6.2.4. Порядок розбирання 9 мм пістолета Макарова	126
6.2.5. Затримки під час стрільби з 9 мм пістолета Макарова	134
6.2.6. Перевірка бою ПМ та приведення його до нормального бою	135
6.2.7. Огляд, підготовка до стрільби 9 мм пістолета Макарова і патронів	138
6.3. 9 мм пістолети «Форт»	143
6.3.1. Призначення та принцип дії 9 мм пістолета «Форт-12»	144
6.3.2. Тактико-технічні характеристики 9 мм пістолета «Форт-12»	146
6.3.3. Будова 9 мм пістолета «Форт-12»	147
6.3.4. Робота частин 9 мм пістолета «Форт-12»	154
6.3.5. Порядок розбирання пістолета «Форт-12»	155
6.3.6. Розрядження 9 мм пістолета «Форт-12»	159
6.3.7. Затримки під час стрільби з 9 мм пістолета «Форт-12»	160
6.3.8. Проведення огляду 9 мм пістолета «Форт-12»	161
6.3.9. Чищення та змащення пістолета	162
6.3.10. 9 мм пістолети «Форт-17», «Форт-14ТП», «Форт-21»	163
6.4. Призначення, бойові властивості та будова 9 мм автоматичного пістолета Стєчкіна	168
6.4.1. Технічні дані та характеристики 9 мм АПС	169
6.4.2. Загальна будова 9 мм автоматичного пістолета Стєчкіна	170
6.4.3. Порядок неповного розбирання та збирання 9 мм АПС	172
6.4.4. Особливості приведення до нормального бою 9 мм АПС	172
6.5. Чищення та змащення пістолетів	173
6.6. Пістолети, що перебувають на озброєнні поліцейських підрозділів інших країн	178
Розділ VII. ПРИЗНАЧЕННЯ, БОЙОВІ ВЛАСТИВОСТІ ТА БУДОВА РУЧНИХ ГРАНАТ	181
7.1. Граната РГД-5	181
7.2. Граната Ф-1	182
7.3. Запал УЗРГМ	182
7.4. Гранати РГН та РГО	184
7.4.1. Будова гранат РГО, РГН	186
7.4.2. Будова запалу УДЗ	188
7.4.3. Взаємодія частин запалу УДЗ	189
7.5. Призначення, бойові властивості та будова гранати РКГ-3	192
7.6. Підготовка гранат до кидків. Заходи безпеки під час користування гранатами	193
7.7. Реактивні гранати	194

Розділ VIII. ОСНОВИ СТРІЛЬБ З ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ.....	199
8.1. Відомості з внутрішньої балістики	199
8.1.1. Постріл та його періоди...	200
8.1.2. Дія порохових газів на ствол та його збереження...	201
8.1.3. Початкова швидкість кулі...	204
8.1.4. Віддача зброї та кут вильоту	205
8.2. Відомості із зовнішньої балістики	206
8.2.1. Політ кулі у повітрі. Дія на кулю сили опору повітря та сили тяжіння. Форма траєкторії польоту кулі та її значення...	206
8.2.2. Елементи траєкторії.....	211
8.2.3. Купчастість і влучність стрільби, фактори, які на них впливають.....	213
8.3. Елементи техніки виконання влучного пострілу	216
Розділ IX. КУРСИ СТРІЛЬБ ІЗ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ СТРІЛЬБ	224
9.1. Курс стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України (2011 р.).....	224
9.2. Курс стрільб для поліцейських та норми витрат боєприпасів поліцейськими під час проведення практичних стрільб (2016 р.).....	261
Розділ X. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ СТРІЛЬБ З ПІСТОЛЕТА ТА ШТУРМОВОЇ ГВИНТІВКИ. 321	321
10.1. Загальні рекомендації.....	321
10.2. Техніка виконання стрілецьких вправ з пістолета...	326
10.3. Техніка виконання швидкісних стрілецьких прикладних вправ з пістолета...	334
10.4. Виконання початкових вправ для стрільб з пістолета...	336
10.5. Виконання вправ для стрільб з пістолета основного курсу.....	347
10.6. Техніка виконання стрілецьких вправ з автомата...	365
10.7. Прийоми та правила стрільби зі штурмової гвинтівки (автомата).....	369
10.8. Виконання вправ для стрільб зі штурмової гвинтівки (автомата).....	374
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	380
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК.....	384
ДОДАТОК 1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Вогнева підготовка».....	387
ДОДАТОК 2. Організаційно-методичні вказівки для проведення занять.....	392
ДОДАТОК 3. Алгоритм підготовки і проведення практичного заняття з вогневої підготовки	396
ДОДАТОК 4. Алгоритм дій при виконанні вправ Курсу стрільб 2011 р. з пістолета...	397
ДОДАТОК 5. Витяг з Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України.....	399
ДОДАТОК 6. Перелік мішеней для проведення практичних стрільб	402

ПЕРЕДМОВА

Сучасні умови функціонування Національної поліції України обумовлюють необхідність удосконалення навичок вмілого поводження з вогнепальною зброєю, знань правових підстав її застосування і використання в процесі виконання службово-оперативних завдань. Саме такі знання і навички можна здобути під час вивчення дисципліни «Вогнева підготовка».

«Вогнева підготовка» є однією з основних дисциплін службової підготовки працівника поліції. Вона формує спеціальні знання нормативної бази умов і меж застосування вогнепальної зброї та її використання, правил і прийомів стрільби, основ тактичної та швидкісної стрільби, тактико-технічних характеристик вогнепальної зброї, її будови та призначення, балістичних характеристик та ін.

Здобуті у процесі вивчення дисципліни «Вогнева підготовка» знання та вміння мають значне прикладне значення у діяльності підрозділів поліції, а саме під час вирішення завдань, пов'язаних із використанням і застосуванням вогнепальної зброї – затримання злочинців та правопорушників, охорона громадського порядку, будь-який вогневий контакт, спричинений службовою необхідністю.

Навчальний посібник з дисципліни «Вогнева підготовка» містить необхідну інформацію, яка висвітлює загальну та особливу частини предмету, а саме: основні вимоги нормативних документів (заходи безпеки при поводженні зі зброєю і правові підстави її застосування та використання, положення Курсу стрільб, вимоги до рівня службової підготовки), будову, характеристики та принцип дії різних видів вогнепальної зброї, яка є на озброєнні МВС України, підрозділів Національної поліції, об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливають на якість стрільби та вимоги і умови виконання стрілецьких вправ згідно з Курсом стрільб (і у системі навчальних закладів МВС України, і для працівників Національної поліції), приведення зброї до нормального бою, її чищення та зберігання. Первинні навички формуються при роботі з навчальною зброєю. У процесі засвоєння дисципліни набуваються навички з виконання

нормативів Курсу стрільб, впевненого та безпечного володіння зброєю і грамотного її застосування, проведення належного догляду за зброєю та боєприпасами, підготовки їх до стрільби, чіткого виконання прийомів та правил стрільби, ведення влучного вогню в умовах обмеженого часу, додаткового психологічного та фізичного навантаження.

Цей посібник є квінтесенцією практичного досвіду та напрацювань авторського колективу, створений з метою удосконалення процесу проведення занять з навчальної дисципліни та забезпечення належною інформативною підтримкою тих, хто навчається. В навчальному посібнику міститься оптимальний перелік тем з дисципліни «Вогнева підготовка», які викладаються, зокрема, у вищих навчальних закладах МВС України.

У посібнику структуровано та покроково розглянуто процес проведення практичних занять з вогневої підготовки. Цей логічний конструкт поведінки та взаємодії керівника стрільб і стрільців під час проведення практичного заняття є частиною необхідного знання в розрізі цієї дисципліни та значно полегшує процес отримання позитивних практичних навичок прикладної стрільби. Так, зокрема, побудовано у формі методичних матеріалів для проведення практичних занять зі стрільби частина теми «Методичні рекомендації щодо проведення практичних стрільб з пістолета та штурмової гвинтівки», де дії керівника стрільб та стрільців при виконанні навчальних вправ представлено у вигляді таблиці послідовності дій, що обумовлено головними критеріями – зрозумілістю та доступністю сприйняття інформації. Водночас, у посібнику наведено детальні організаційно-методичні вказівки для проведення занять, алгоритм підготовки і проведення практичного заняття з вогневої підготовки та узагальнений алгоритм дій при виконанні вправ Курсу стрільб 2011 р. з пістолета, логічно-послідовна структура дій щодо застосування поліцейськими вогнепальної зброї.

I. КЛАСИФІКАЦІЯ, БОЙОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ

1.1. КЛАСИФІКАЦІЯ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ

Стрілецька зброя – це ствольна зброя калібром менше 20 мм, призначена для метання кулі, дроби або картечі (згідно з «ДСТУ ГОСТ 28653:2009 Зброя стрілецька. Терміни та визначення понять»).

Для вивчення великого різноманіття зразків стрілецької зброї і оцінки можливостей її бойового використання проводиться класифікація, яка дає змогу звести все до визначених видів.

Серед основних видів стрілецьку зброю можна поділити за такими ознаками: призначення, ступінь автоматизації, калібр, бойові можливості. Крім того, іноді ще вирізняють види стрілецької зброї за кількістю обслуги, за способом утримання під час стрільби, за конструкцією ствола, за характером джерела енергії для метання куль, за кількістю стволів та ін. (див. рис. 1).

На сучасному етапі стрілецька зброя зазвичай розподіляється за такими ознаками:

- **за видом енергії**, що використовується для метання вражаючого елемента – вогнепальна (використовується енергія газів, що утворилися при горінні металюного заряду), газова (використовується енергія стисненого, зрідженого чи стверділого газу), пневматична (газова стрілецька зброя, яка використовує енергію стиснених газів (повітря, CO₂, азоту або газових сумішей)) або інша;
- **за призначенням** – бойова, мисливська, спортивна, навчальна;
- **за калібром** – малокаліберна (до 6,5 мм включно), нормального калібру (від 6,5 мм до 9,0 мм включно), крупнокаліберна (від 9,0 мм до 20,0 мм);
- **за конструкцією і джерелом енергії для перезаряджання** – неавтоматична (всі операції перезаряджання виконуються за рахунок мускульної енергії стрільця), автоматична (з повною автоматизацією перезаряджання), самозарядна (автоматична, спусковий механізм якої дозволяє вести тільки одиночну стрільбу);
- **за типом вражаючого елемента** – кульова, дробова і куле-дробова;
- **за способом обслуговування і управління стрільбою** – індивідуальна (для одного стрільця) і групова (обслуговується групою стрільців), ручна і станкова;
- **за бойовими можливостями** – револьвери і пістолети, пістолети-кулемети, рушниці, гвинтівки і карабіни, кулемети.

ВИДИ СТРЕЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ

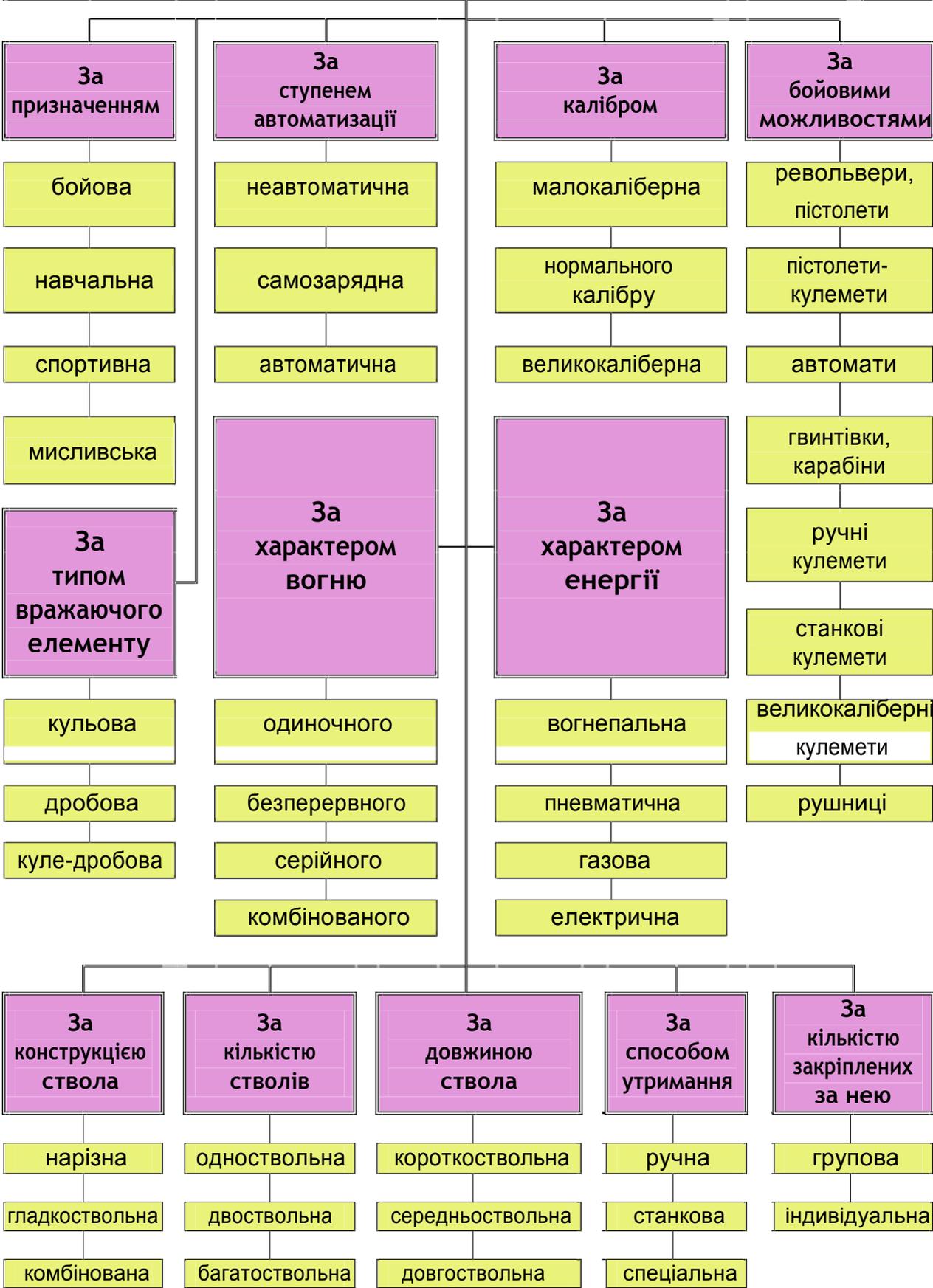

Рис. 1. Різновидності класифікації стрілецької зброї

1.2. БОЙОВІ МОЖЛИВОСТІ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ

Порівняння видів стрілецької зброї за бойовими можливостями (вказані середні дані їхніх головних характеристик):

Види зброї	Відстань ефективного вогню (м)	Бойова швидкострільність (постр./хв.) одиночними/чергами	Маса зброї (кг)	Довжина зброї (мм)	Час підготовки до стрільби (секунд)
<i>Пістолети, револьвери</i>	50	до 30	до 1	160–240	7–10
<i>Пістолети-кулемети</i>	150	30–40/100	2,8–4,3	700–800	8–10
<i>Автомати</i>	500	30/120	3,5–4,5	800–900	8–11
<i>Гвинтівки</i>	600	до 50 (автомат.)	4,5–5,0	1200–1300	10–12
<i>Ручні кулемети</i>	800	50/150	6–14	1100–1200	11–15
<i>Станкові кулемети</i>	1000	250–300 (чергами)	7–16 10–40	1200–1500	16–25
<i>Великокаліберні кулемети</i>	1500	80–100 (чергами)	50–160	2000–2300	90–150

Найбільш повно характеризує всі види стрілецької зброї класифікація за бойовими можливостями:

Пістолет – це стрілецька зброя, конструктивно призначена для утримання і управління при стрільбі однією рукою. Сучасні пістолети, як правило, самозарядні. Деякі зразки можуть вести автоматичний вогонь.

Револьвер – пістолет з блоком патронів або стволів, що обертаються. Характеризуються високою надійністю та постійною готовністю до стрільби.

Гвинтівка – нарізна стрілецька зброя, конструктивно призначена для утримання і керування при стрільбі обома руками з упором приклада в плече.

Із самозарядної гвинтівки стрільба здійснюється тільки одиночними пострілами. Сьогодні здебільшого застосовується автоматична стрілецька зброя, в якій передбачено ведення і автоматичного, і одиночного вогню. Порівняно з неавтоматичною (магазинною) вона має більш високу швидкострільність, забезпечує меншу втомлюваність стрільця.

Снайперська гвинтівка – гвинтівка, конструкція якої забезпечує підвищену влучність стрільби. При стрільбі вдень використовується оптичний приціл, вночі - нічний приціл або підсвічення прицільної марки оптичного прицілу. Для стрільби зазвичай застосовуються спеціальні снайперські патрони з покращеною балістикою.

Карабін – полегшена гвинтівка з укороченим стволом. Розрізняють нарізні карабіни магазинні і автоматичні.

Автомат – автоматичний карабін, призначений для ведення безперервної та одиночної стрільби. Автомати розроблені під проміжні патрони нормального калібру (7,62x39) і малоімпульсні малого калібру (5,45x39). У низці країн таку стрілецьку зброю називають **штурмовими** гвинтівками.

Пістолет-кулемет – автомат, у конструкції якого передбачена стрільба пістолетними патронами.

Кулемет – автоматична стрілецька зброя для ведення довготривалої безперервної стрільби, в конструкції якої передбачено використання опори (станка, сошки) для стрільби.

Рушниця – гладкоствольна чи комбінована стрілецька зброя, конструктивне призначення якої аналогічне гвинтівці.

Гвинтівки, карабіни, автомати можуть виготовлятися за класичною схемою або за схемою «буллпап». У схемі «буллпап» затильник прикладу розміщується на тильній частині ствольної коробки. Рукоятка управління вогнем знаходиться попереду магазину. Це зменшує габарити зброї без укорочення ствола.

1.3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Сучасний стан геополітичних процесів в Україні зумовлює актуалізацію питань, пов'язаних з оборонним комплексом. Країна, яка успадкувала значний інтелектуальний та виробничий потенціал, стрімко відновлює свою обороноздатність та закладає нові стандарти у тенденції розвитку різних типів озброєння, зокрема і стрілецької зброї. Продукція вітчизняного військово-промислового комплексу від ракетноносіїв, літаків і танків до пістолетів формує достойну конкуренцію світовим лідерам військової промисловості.

У сучасних умовах в Україні значно активізувалась модернізація існуючих та розробка і освоєння виробництва нових видів озброєння, зокрема і стрілецького. Якщо раніше зазвичай все залишалось на рівні експериментальних розробок (автомат «Сорока» з відсутнім відчуттям віддачі, пістолет-кулемет «Гоблін», пістолет-кулемет «Трансформер», який у складеному стані виглядає на «коробку» розмірами 35x10 см і приводиться в бойову готовність за одну секунду, револьвери — «Гном», «Сотник» (кал. 9 мм), «Осавул» (кал. 5,45 мм), «Пані» (кал. 5,6 мм) і мисливський гладкоствольний 16-го калібру), то сьогодні нові вітчизняні чи адаптовані зарубіжні зразки озброєння активно поступають на озброєння або проходять необхідні для цього випробовування.

Над розробкою нових зразків стрілецької зброї працюють Київський завод «Маяк», Красилівський агрегатний завод (автомат «Малюк» у 2017 році прийнято на озброєння Збройних Сил України як спеціальний автомат «Вулкан-М») Державного концерну «Укроборонпром», ТОВ «Зброяр» (у 2017 році прийнято на озброєння Збройних Сил України 7,62-мм снайперські гвинтівки UAR-10 і UAR-008) та інші. Впроваджується для використання у практичній діяльності, зокрема правоохоронних структур, розробка науковців Одеського державного університету внутрішніх справ – телевізійний приціл для вогнепальної зброї.

У 1994 році у м. Вінниця з метою виробництва вогнепальної зброї та спеціальних засобів для потреб силових структур України було створено Казенне науково-виробниче об'єднання «Форт» МВС України. За час свого існування підприємство значно збільшило асортимент стрілецької зброї, боєприпасів і спецзасобів, які ним випускаються. Водночас, КНВО «Форт» МВС України

займається розробкою і дослідним виробництвом цих видів продукції. Оскільки значна частина продукції орієнтована на експорт, особлива увага приділяється залученню новітніх прогресивних технологій виробництва. Крім того, серед виробів, що є затребуваними – травматична зброя для цивільного ринку.

У правоохоронних структурах прийняті на озброєння пістолети сімейства «Форт», зокрема, такі як «Форт-12», «Форт-17» і «Форт-14ТП» під штатний патрон 9x18 мм ПМ, «Форт-21» під патрон 9x19 мм Luger та снайперська гвинтівка «Форт-301» під патрон 7,62x51 мм, помпові рушниці «Форт-500». Також у співпраці із зарубіжними партнерами створена серія різноманітних пістолетів і автоматичної зброї під патрони класичних світових стандартів 9x19 мм Luger та 5,56x45 мм. Нещодавно був представлений пістолет «Форт-28» під патрон 5,7x28 мм, який вирізняється оригінальністю конструкції, зручністю використання та простотою в обслуговуванні. Підприємством випускається пристрій MegaGun, який дає змогу перетворити пістолет в короткоствольну напівавтоматичну гвинтівку з покращеним утриманням, підвищеною стійкістю та можливістю встановлення набору аксесуарів, що дозволяє підвищити функціональність пістолета, збільшити дальність ураження, швидкість виходу на вогневу позицію, швидкість прицілювання і точність стрільби. Наприкінці 2009 року розпорядженням Кабінету Міністрів України було погоджено прийняття на озброєння Міністерством внутрішніх справ, Службою безпеки, Управлінням державної охорони, Адміністрацією Державної прикордонної служби та Службою зовнішньої розвідки відповідно до рекомендацій Міжвідомчої комісії зразків штурмових гвинтівок «Форт-221», «Форт-222», «Форт-223», пістолета-кулемета «Форт-224», снайперської гвинтівки «Форт-301», кулемета «Форт-401» та їх модифікацій. За останні роки цим підприємством додатково освоєно виробництво патронів для забезпечення продукції, яка ним випускається.

Але все ж актуальним є будівництво нового патронного заводу, номенклатура продукції якого відповідала б стрілецькій зброї, прийнятій на озброєння в Україні.

Вітчизняні технології та досягнення у галузі розробки і виробництва стрілецької зброї привертають увагу та користуються заслуженим попитом і в Україні, і за її межами.

Розділ II. ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ

2.1. ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ ЗІ ЗБРОЄЮ

ІНСТРУКЦІЯ

із заходів безпеки при поведженні зі зброєю
(наказ МВС України від 01.02.2016 № 70)

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Ця Інструкція визначає систему заходів, спрямованих на забезпечення особистої безпеки поліцейських, запобігання загибелі, пораненням і травмуванню їх та інших осіб під час поведження з вогнепальною зброєю, ручним протитанковим і підствольним гранатометами, реактивною протитанковою і бойовою ручною гранатами (далі – **зброя**).

2. Вимоги цієї Інструкції поширюються на всіх без винятку поліцейських центрального органу управління поліції, його територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах (далі – орган поліції), державних установ (далі – установа), навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (далі – заклад).

3. **ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ** особистої безпеки поліцейськими при поведженні зі зброєю є складовою частиною службової діяльності органів (закладів, установ) поліції і здійснюється **ПІД ЧАС**:

- 1) **вивчення** матеріальної частини зброї, навчання правил та порядку її застосування і використання, заходів безпеки при поведженні зі зброєю і влучній стрільбі в закладах (установах) та за місцем служби в системі службової підготовки;
- 2) **закріплення** за поліцейськими вогнепальної зброї;
- 3) **отримання** і **здачі** зброї в черговій частині органу (закладу, установи) поліції;
- 4) **виконання** службових обов'язків поліцейськими з протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку;
- 5) **проведення** навчально-тренувальних стрільб;
- 6) постійного **зберігання** та **носіння** вогнепальної зброї і боєприпасів поліцейськими;
- 7) **чищення** зброї;
- 8) **вилучення** зброї та боєприпасів;
- 9) **перевірок** наявності та організації зберігання зброї і боєприпасів.

4. Основні **ПРАВИЛА** дотримання заходів безпеки при поводженні зі зброєю:

- 1) безпека при стрільбі (метанні гранат) забезпечується точним виконанням вимог, що встановлені цією Інструкцією, а також правильною організацією практичних стрільб та дисциплінованістю їх учасників;
- 2) кожен поліцейський повинен знати та точно виконувати встановлені цією Інструкцією заходи безпеки при поводженні зі зброєю та боєприпасами.

5. Вогнепальна зброя **ЗАКРІПЛЮЄТЬСЯ** за поліцейським, який

- ✓ **склав ПРИСЯГУ** на вірність Українському народові,
- ✓ **завершив НАВЧАННЯ** у закладі (установі) та/або **пройшов ПЕРВИННУ ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ** і направлений для подальшого проходження служби, а також
- ✓ **склав ЗАЛІКИ** із знання матеріальної частини зброї, порядку і правил її застосування, заходів безпеки при поводженні з нею,
- ✓ **виконав НОРМАТИВ** з вогневої підготовки та **ВПРАВУ** зі стрільби.

6. Поліцейський, за яким закріплена вогнепальна зброя, **ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ**:

- 1) *знати* та точно *виконувати* вимоги, встановлені цією Інструкцією;
- 2) *забезпечити* зберігання зброї і підтримувати її у справному та змащеному стані;
- 3) отримавши вогнепальну зброю та боєприпаси, *діяти* відповідно до вимог, передбачених розділами III, IV цієї Інструкції;
- 4) під час виконання службових обов'язків, проведення практичних стрільб постійно *контролювати* наявність отриманої зброї (боєприпасів) та *не допускати* випадіння її або витягування з кобури (спеціального спорядження) іншими особами;
- 5) *здати* зброю і боєприпаси до чергової частини органу (закладу, установи) поліції негайно після виконання службових обов'язків. У разі неможливості своєчасного прибуття до органу (закладу, установи) поліції *повідомити* про це безпосереднього керівника і далі діяти за його наказом.

7. **ПЕРЕВІРКА** в поліцейських рівня знань із заходів безпеки при поводженні зі зброєю відображається у внутрішній документації органу (закладу, установи) поліції та **ПРОВОДИТЬСЯ, зокрема:**

- 1) перед призначенням на вищу посаду, закріпленням вогнепальної зброї;
- 2) під час інструктажів поліцейських перед заступанням на службу, виконанням службових обов'язків з протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку;
- 3) під час перевірки несення служби поліцейськими органів (закладів, установ) поліції;
- 4) перед проведенням практичних стрільб;
- 5) не рідше двох разів на рік комісією, яка призначається наказом керівника органу (закладу, установи) поліції. Результати перевірки знань поліцейських оформляються протоколом засідання комісії з перевірки рівня знань із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю (додаток 1);
- 6) під час проведення підсумкової перевірки рівня службової підготовленості поліцейських за результатами навчального року, комплексних інспектувань, контрольних та цільових перевірок органу (закладу, установи) поліції.

8. Працівник підрозділу кадрового забезпечення органу (закладу, установи) поліції заповнює **КАРТКУ-ЗАСТЕРЕЖЕННЯ** (додаток 2) і передає її уповноваженому працівнику чергової частини органу (закладу, установи) поліції (далі – оперативний черговий), **ЯКЩО поліцейський:**

- 1) показав рівень знань із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, порядку і правил її застосування і використання нижче ніж «**ДОБРЕ**»;
- 2) показав рівень знань матеріальної частини зброї нижче ніж «**ЗАДОВІЛЬНО**»;
- 3) **не виконав** норматив з вогневої підготовки або вправу зі стрільби.

Протягом тижня з цим поліцейським проводяться додаткові заняття з вогневої підготовки і повторна перевірка рівня знань (складання заліку). Після позитивного складання заліку картка-застереження з чергової частини вилучається.

9. Організація занять і перевірка рівня знань у поліцейських заходів безпеки при поводженні зі зброєю покладаються на керівника органу (закладу, установи) поліції.

10. КАТЕГОРИЧНО ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:

- 1) **ВИЙМАТИ** зброю (боєприпаси) з **кобури** (*спеціального спорядження, підсумка*) без потреби;
- 2) **ТРИМАТИ** палець **на спусковому гачку** без необхідності;
- 3) **ЗНИМАТИ** запобіжник з **положення «запобігання»** у всіх випадках, не пов'язаних зі стрільбою;
- 4) **ЗАКРИВАТИ** або **ЗАТИКАТИ** сторонніми предметами **канал ствола**, що при пострілі може призвести до його роздуття чи розриву;
- 5) **БЕЗПІДСТАВНО СПРЯМОВУВАТИ** ствол зброї у бік людей, транспорту, будинків, інших будівель та споруд. За необхідності зброя **СПРЯМОВУЄТЬСЯ** на **поверхню**, яка в змозі прийняти кулю, наприклад: на землю, стовбур дерева, кулеуловлювач або **вгору** під кутом 45-60 градусів;
- 6) **ЗАЛИШАТИ** зброю **без нагляду**, а також **ПЕРЕДАВАТИ** її **іншим особам**;
- 7) **КОРИСТУВАТИСЯ** без необхідності **чужою** зброєю та/або зброєю, **навички поводження** з якою відсутні;
- 8) **ПРОВОДИТИ** чищення зброї у **невідведених** для цього місцях, **ЗМАЩУВАТИ** її **бензином** та іншими **легкозаймистими** речовинами, а також **абразивними** матеріалами, **ДОПУСКАТИ** наявність **відкритого полум'я** під час її чищення;
- 9) при поводженні з боєприпасами **ДОПУСКАТИ** їх **пошкодження, забруднення** тощо.

11. Особа, яка допустила порушення заходів безпеки при поводженні зі зброєю, відповідає в установленому законодавством порядку.

II. ІНСТРУКТАЖ З ПИТАНЬ ДОТРИМАННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ ЗІ ЗБРОЄЮ

1. Види інструктажів з питань дотримання заходів безпеки при поводженні зі зброєю:

- 1) **первинний** інструктаж;
- 2) **цільовий** інструктаж.

2. **ПЕРВИННИЙ інструктаж** проводиться з поліцейськими, які:

- 1) щойно призначені на посаду до органу (закладу, установи) поліції;
- 2) зараховані на курси первинної професійної підготовки;
- 3) зараховані на навчання до закладу (установи) або прибули до органу (закладу, установи) поліції для проходження стажування (практики).

3. Згідно з орієнтовним переліком питань первинного інструктажу, передбаченим додатком 3 до цієї Інструкції, такий інструктаж проводять:

- 1) керівник (заступник керівника, уповноважена особа від керівництва) органу (закладу, установи) поліції;
- 2) працівник підрозділу професійного навчання, інструктор з особистої безпеки, викладач профільної кафедри (циклу).

4. **ЦІЛЬОВИЙ інструктаж** проводиться з поліцейськими перед:

- 1) виконанням службових завдань, пов'язаних із можливим застосуванням або використанням зброї;
- 2) проведенням спеціальних операцій;
- 3) проведенням практичних стрільб;
- 4) проведенням командно-штабних навчань;
- 5) відрядженням з вогнепальною зброєю.

5. Цільовий інструктаж проводять:

- 1) особи, передбачені пунктом 3 цього розділу;
- 2) керівник стрільб;
- 3) керівник спеціальної операції;
- 4) керівник командно-штабних навчань.

Місце проведення цільового інструктажу визначається особою, яка його проводить, виходячи з конкретного завдання.

Цільовий інструктаж завершується **ПЕРЕВІРКОЮ** рівня знань, а саме: усним опитуванням знання матеріальної частини зброї, правил та порядку її застосування і використання, заходів безпеки при поводженні з нею, основ, правил і прийомів стрільби, а також **перевіркою** набутих навичок безпечного поводження зі зброєю. Рівень знань перевіряє особа, яка проводила інструктаж.

6. **Запис** про проведення первинного (цільового) інструктажу робить особа, яка його проводила, у **ЖУРНАЛІ РЕЄСТРАЦІЇ ІНСТРУКТАЖІВ З ПИТАНЬ ДОТРИМАННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ ЗІ ЗБРОЄЮ** (додаток 4) (далі – журнал).

Журнал має бути прошнурований, пронумерований, скріплений печаткою, зареєстрований у відповідному підрозділі та зберігатися в черговій частині органу (закладу, установи) поліції.

III. ПОРЯДОК ДІЙ ТА ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ І БОЄПРИПАСАМИ ПІД ЧАС ЇХ ОТРИМАННЯ ТА ЗДАЧІ ДО ЧЕРГОВОЇ ЧАСТИНИ

1. Порядок отримання вогнепальної зброї і боєприпасів.

Про необхідність отримання поліцейськими зброї та боєприпасів керівник (заступник керівника, уповноважена особа від керівництва) органу (закладу, установи) поліції повідомляє оперативного чергового про необхідність їх видачі.

З дозволу оперативного чергового під контролем керівника (заступника керівника, уповноваженої особи від керівництва) органу (закладу, установи) поліції поліцейські по одному заходять до **спеціально обладнаної кімнати** чергової частини для отримання зброї і боєприпасів.

Отримавши вогнепальну зброю і боєприпаси, поліцейський здійснює їх огляд та **ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ:**

- 1) спрямувати **ствол зброї** в напрямку кулеуловлювача, при цьому **вказівний палець** повинен знаходитися на спусковій скобі;
- 2) перевірити **наявність патрона в патроннику** (зняти зброю із запобіжника, відвести затвор (затворну раму з газовим поршнем) у заднє положення, поставити його на затворну затримку (утримувати затворну раму з газовим поршнем у задньому положенні) та оглянути патронник);
- 3) переконавшись у відсутності патрона у патроннику **повернути затвор** у переднє положення (відпустити затворну раму з газовим поршнем);
- 4) здійснити **спуск курка** з бойового взводу в напрямку кулеуловлювача;
- 5) **ввімкнути запобіжник**;
- 6) перевірити **кількість та стан отриманих патронів** та самостійно **спорядити** ними магазини;
- 7) **помістити запасний магазин** (магазини) до кишені кобури (спеціального спорядження, підсумку для магазинів, розвантажувального жилета);
- 8) **приєднати пістолет до пістолетного ремінця** та **помістити до кобури** (спеціального спорядження), після чого, **не виймаючи його, вставити основний магазин** в основу рукоятки (приєднати основний магазин до ствольної коробки та помістити автомат у положення «на ремінь» «на груди», «за спину», «на плече»).

При **ОГЛЯДІ ЗБРОЇ** необхідно перевірити:

- 1) відповідність **НОМЕРІВ** на затворі, запобіжнику та магазинах номеру на рамці пістолета (відповідність номерів на ствольній коробці, затворній рамі з газовим поршнем номеру на кришці ствольної коробки автомата);
- 2) відсутність на металевих частинах зброї **НАЛЬОТУ, ІРЖІ, БРУДУ, ПОДРЯПИН, ТРИЩИН**;
- 3) **СПРАВНІСТЬ** частин зброї;
- 4) стан **УТРИМАННЯ МАГАЗИНУ** в основі рукоятки (ствольної коробки);
- 5) чистоту **КАНАЛУ СТВОЛА**.

У разі виявлення несправностей зброї їх необхідно терміново усунути.

Якщо в органі (закладі, установі) поліції вони не можуть бути усунені, зброя направляється до ремонтної майстерні. На час ремонту зброї за поліцейським закріплюється інша (резервна) зброя.

При **ОГЛЯДІ ПАТРОНІВ** необхідно перевірити:

- 1) відсутність на гільзах **ІРЖІ й ЗЕЛЕНОГО НАЛЬОТУ**, особливо на капсулі, **УМ'ЯТИН, ПОДРЯПИН**, що перешкоджають входженню патрона до патронника;
- 2) чи не витягується **КУЛЯ З ГІЛЬЗИ** рукою, чи не виступає **КАПСУЛЬ ВИЩЕ ПОВЕРХНІ ДНА** гільзи. Патрони з такими дефектами повинні бути відібрані і здані до чергової частини органу (закладу, установи) поліції;
- 3) відсутність **НАВЧАЛЬНИХ патронів** серед бойових.

Якщо патрони забруднені, вкриті незначним зеленим нальотом або іржею, їх необхідно витерти сухою чистою ганчіркою.

2. Порядок здачі вогнепальної зброї і боєприпасів.

Вогнепальна зброя і боєприпаси після виконання службових обов'язків або в разі відсутності потреби **НЕГАЙНО** здаються на зберігання до чергової частини органу (закладу, установи) поліції.

Про необхідність здачі зброї та боєприпасів поліцейськими керівник (заступник керівника, уповноважена особа від керівництва) органу (закладу, установи) поліції повідомляє оперативного чергового який їх приймає.

З дозволу оперативного чергового під контролем керівника (заступника керівника, уповноваженої особи від керівництва) органу (закладу, установи) поліції поліцейські по одному заходять до **спеціально обладнаної кімнати** чергової частини для здачі зброї та боєприпасів, проводять розряджання зброї і здають її та боєприпаси оперативному черговому.

Розряджання зброї проводиться біля кулеуловлювача, при цьому ствол зброї повинен бути спрямований в його напрямку.

При **РОЗРЯДЖАННІ ЗБРОЇ** необхідно:

- 1) не виймаючи пістолет з кобури, витягти магазини з основи рукоятки і з кишені кобури (не змінюючи положення автомата, від'єднати основний магазин та вийняти з підсумка запасний);**
- 2) самостійно вийняти патрони з магазинів, перевірити їх кількість та стан;**
- 3) від'єднати пістолет від пістолетного ремінця та дістати його з кобури (спеціального спорядження) (зняти автомат з положення «на ремні», «на грудях», «на плечі»);**
- 4) перевірити наявність патрона в патроннику (вимкнути запобіжник, відвести затвор (затворну раму з газовим поршнем) у заднє положення, поставити його на затворну затримку (утримувати затворну раму з газовим поршнем у задньому положенні) та оглянути патронник);**
- 5) переконавшись у відсутності патрона в патроннику, повернути затвор у переднє положення (відпустити затворну раму з газовим поршнем);**
- 6) здійснити спуск курка з бойового взводу в напрямку кулеуловлювача;**
- 7) ввимкнути запобіжник.**

При прийманні від поліцейського вогнепальної зброї і боєприпасів оперативний черговий **звіряє** їх номери і кількість, візуально **перевіряє** їх стан (змащення), **розкладає** по встановлених для зберігання шафах та місцях і **повертає** картку-замісник.

Про факти **ВТРАТИ (ЗАТРИМКИ ІЗ ЗДАЧЕЮ)** вогнепальної зброї і боєприпасів поліцейськими оперативний черговий доповідає в установленому порядку керівнику (заступнику керівника, уповноваженій особі від керівництва) органу (закладу, установи) поліції і далі діє за його вказівкою відповідно до законодавства.

IV. ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ ПІД ЧАС НЕСЕННЯ СЛУЖБИ

1. Вогнепальна зброя та боєприпаси до неї видаються поліцейському під його **особисту відповідальність**, який **ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ** берегти і підтримувати в належному стані передану йому в користування вогнепальну зброю (боєприпаси) та обачливо поводитися з нею (ними) відповідно до вимог цієї Інструкції.

2. Керівник (заступник керівника, уповноважена особа від керівництва) органу (закладу, установи) поліції під час проведення **інструктажу** наряду, що заступає на службу, в обов'язковому порядку **ПЕРЕВІРЯЄ** знання поліцейськими матеріальної частини виданої їм брої, правил та порядку її застосування і використання, заходів безпеки при поведженні з нею, а під час **перевірок несення служби** поліцейськими **ПЕРЕВІРЯЄ** наявність у них зброї (боєприпасів) та дотримання правил її носіння.

3. У **ОДНОСТРОЇ** необхідно пістолет носити в **кобурі з пістолетним ремінцем** на надійно застебнутому поясному ремені, при цьому кобура повинна **ЗНАХОДИТИСЯ спереду, з лівого або правого боку**; автомат носити на автоматному ремені в положенні «на плечі», «на грудях», «на ремні», «за спиною».

4. У **ЦИВІЛЬНОМУ ОДЯЗІ** зброю необхідно носити **на спеціальному спорядженні** з дотриманням заходів запобігання її випаданню або витягуванню іншими особами.

5. Під час несення служби поліцейським слід **постійно КОНТРОЛЮВАТИ** наявність отриманої зброї, а саме:

- 1) **перед застосуванням** заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, подоланням перешкод, якщо пістолет був оголений, необхідно **увімкнути** на ньому **запобіжник**, **покласти в кобуру** (спеціального спорядження) та вжити заходів, які б унеможливили його втрату;
- 2) **після застосування** заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, подолання перешкод, падіння, виходу з місця значного скупчення людей, міського та іншого транспорту слід негайно **перевірити наявність** зброї, а також стан кобури (спеціального спорядження, автоматного ременя).

6. Під час несення служби **КАТЕГОРИЧНО ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:**

- 1) проводити розбирання зброї;
- 2) вимикати запобіжник, досилати патрон до патронника, якщо в **ЗАСТОСУВАННІ** чи **ВИКОРИСТАННІ** зброї немає необхідності. Недбале або необережне поводження зі зброєю, особливо якщо патрон знаходиться в патроннику, може призвести до випадкового пострілу;
- 3) від'єднувати магазин від зброї та **виймати** з нього патрони.

V. ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ ЗІ ЗБРОЄЮ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ СТРІЛЬБ

1. Організація і проведення з поліцейськими навчально-тренувальних стрільб здійснюються відповідно до вимог нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України та організаційно-розпорядчих актів Національної поліції України.

2. Безпека при проведенні стрільб забезпечується їх чіткою організацією, безумовним виконанням заходів безпеки та високим станом дисципліни.

3. Керівник стрільб (інструктор з особистої безпеки) **перед кожним практичним заняттям** з використанням зброї **ПЕРЕВІРЯЄ** рівень знань поліцейськими матеріальної частини зброї, правил та порядку її застосування і використання, заходів безпеки при поводженні з нею. Поліцейські, які не засвоїли правил та порядку застосування і використання зброї, заходів безпеки при поводженні з нею, до проведення стрільб **НЕ ДОПУСКАЮТЬСЯ**.

4. Перед початком стрільб ретельно оглядається територія стрільбища (тиру). У разі проведення стрільб **НА СТРІЛЬБИЩІ виставляється наглядч, наряд оточення** та призначається старший наряду оточення. За необхідності **призначаються показувачі мішеней**, у яких керівник стрільб обов'язково перевіряє знання заходів безпеки та їх обов'язків, після чого старший наряду оточення та показувачі мішеней розводяться по місцях виконання обов'язків і перевіряється зв'язок з ними.

5. При виконанні вправ зі стрільби, які передбачають поворот, розворот, перекид, стрибки **до моменту відкриття вогню**, зброя повинна знаходитись **НА ЗАПОБІЖНИКУ**.

6. При пересуванні під час виконання вправ зі стрільби, у паузах між пострілами (у необмежений час) **зброя повинна бути СПРЯМОВАНА в сторону мішеней**, а **ВКАЗІВНИЙ ПАЛЕЦЬ** знаходитися на **спусковій скобі чи затворі** (затворній рамі з газовим поршнем).

7. Дозвіл на відкриття вогню дає виключно керівник стрільб. Вести вогонь у тирі (на стрільбищі) дозволяється тільки після команди «**ВОГОНЬ!**» («**СТАРТ!**»). Стрільба зупиняється за командою «**ВІДБІЙ!**» («**СТОП!**» або «**СТІЙ! ПРИПИНИТИ ВОГОНЬ!**»). У період від команди «ВІДБІЙ!» до команди «ВОГОНЬ!» будь-кому забороняється *перебувати* на рубежі відкриття вогню, *підходити* та *торкатися* зброї і боєприпасів, що там знаходяться.

8. Стрільба з ручного протитанкового та підствольного гранатометів, а також виконання вправ з бойовою ручною гранатою проводяться виключно на стрільбищі (полігоні).

9. Під час проведення навчально-тренувальних стрільб використовуються **протишумові навушники та захисні окуляри.**

10. Ведення вогню повинно бути **ТЕРМІНОВО ПРИПИНЕНО** кожним стріляючим **САМОСТІЙНО** або за командою керівника стрільб у випадках:

- 1) появи людей, машин, тварин у зоні ведення вогню, низьколітаючих літальних апаратів над районом проведення стрільб;
- 2) підняття білого прапора (у темну пору доби – увімкнення світла ліхтаря білого кольору) на командному пункті чи бліндажі (укритті), подачі сигналу ракети білого кольору;
- 3) виникнення пожежі під час стрільби;
- 4) втрати орієнтира під час проведення стрільб в темну пору доби.

11. Під час виконання вправи зі стрільби

КАТЕГОРИЧНО ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:

- 1) **ЗАРЯДЖАТИ** зброю **бойовими чи холостими патронами** без команди керівника стрільб;
- 2) **ВИЙМАТИ** зброю з **кобури (чохла)** без дозволу керівника стрільб;
- 3) **СПРЯМОВУВАТИ** зброю (*незалежно від того, заряджена вона чи ні*) у бік людей та місця, де вони можуть перебувати;
- 4) **ВІДКРИВАТИ** вогонь **без команди** керівника стрільб, у **небезпечних напрямках**, з **несправної зброї** та коли піднято **білий прапор** (увімкнено світло ліхтаря білого кольору) на командному пункті;
- 5) **ОДЯГАТИ, ПОПРАВЛЯТИ та ЗНІМАТИ** протишумові навушники і захисні окуляри зі зброєю в руках, а також після команди «**ВОГОНЬ!**» («**СТАРТ!**»);
- 6) **ЗАЛИШАТИ** зброю (боєприпаси) на рубежі відкриття вогню та **ПЕРЕДАВАТИ** іншим особам без дозволу керівника стрільб.

VI. ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС СТРІЛЬБИ З РУЧНОГО ПРОТИТАНКОВОГО ГРАНАТОМЕТА

1. Стрільбу бойовими гранатами (пострілами) по броні або танку під час проведення практичних стрільб слід вести тільки з **окопу** або на **БЕЗПЕЧНІЙ ДИСТАНЦІЇ**, **не менше 150 метрів**, при цьому особовий склад повинен розташовуватися **не ближче 300 метрів** від цілі.

2. При стрільбі з гранатомета **ЗЗАДУ в секторі 90 градусів** у **радіусі 30 метрів** не повинні перебувати люди (тварини), розміщуватись боєприпаси, вибухові і горючі речовини. Особливо ретельно за виконанням цієї вимоги необхідно стежити при стрільбі в темну пору доби.

3. При стрільбі дульна частина гранатомета повинна знаходитися **не ближче (НЕ НИЖЧЕ) 20 см від бруствера або укриття**, щоб унеможливити торкання ґрунту або інших предметів пір'ям стабілізатора гранати після пострілу.

4. При стрільбі в положенні **ЛЕЖАЧИ** гранатометник повинен розташовуватися відносно гранатомета так, щоб уникнути ураження реактивним струменем порохових газів, направленим у **задній сектор**.

5. При стрільбі з усіх положень слід ужити заходів для захисту **органів слуху**.

6. Необхідно **берегти** гранати (постріли) особливо пороховий заряд від вологи та високих температур. Під час стрільби в дощ, сніг, на вологій і піщаній місцевості гранати, що підготовлені до стрільби, розкладаються на сумці, підсумку, плащ-палатці тощо.

7. У всіх випадках ведення вогню **ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ**:

- 1) **допускати** до стрільби осіб, які не засвоїли теоретичного розділу прийомів стрільби, порядку виконання вправи та правил поведження з гранатометом і пострілами;
- 2) **упирати** казенну частину гранатомета в будь-які предмети або в ґрунт, відстань між казенним зрізом і стінкою окопу або іншого укриття повинна бути **не менше 2 метрів**;
- 3) вести вогонь з гранатомета, **ствол** якого засмічений брудом, снігом, піском тощо;
- 4) **торкатись** гранат, які після стрільби не розірвалися, такі гранати підлягають знищенню на місці їх падіння.

8. При стрільбі реактивною протитанковою гранатою **ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:**

- 1) **допускати** до пускового пристрою (гранат) осіб, які не вивчили їх тактико-технічні характеристики та вимоги заходів безпеки;
- 2) **переключати (без потреби)** пусковий пристрій з *похідного положення в бойове*;
- 3) **переводити** пусковий пристрій з *бойового положення в похідне*;
- 4) **проводити розбирання** або будь-які ремонтні роботи, а також **витягувати гранату** з пускового пристрою;
- 5) **розводити і зводити труби з похідного положення в бойове до стрільби** (при стрільбі з одноразових гранатометів).

9. При поводженні з реактивною протитанковою гранатою **НЕОБХІДНО:**

- 1) **зберігати** гранати відповідно до правил збереження боєприпасів;
- 2) **транспортувати** гранати тільки в закупорці і не допускати їх падіння;
- 3) **не завдавати** ударів і механічних пошкоджень;
- 4) у разі невикористання гранати (з розведеними трубами) реактивні протитанкові гранати **розряджати** пострілом у бік цілей (мішеней);
- 5) **розводити труби** пускового пристрою безпосередньо перед стрільбою;
- б) **не занурювати** пусковий пристрій у воду.

VII. ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ СТРІЛЬБІ З ПІДСТВОЛЬНОГО ГРАНАТОМЕТА

1. У всіх випадках, коли стрільба з гранатомета не виконується, гранатомет повинен стояти **на запобіжнику**.

2. Необхідно оберегти **ствол** гранатомета від попадання в нього води, піску, бруду та інших сторонніх предметів.

3. Забороняється проводити із зарядженим гранатометом дії, не пов'язані з виконанням пострілу.

4. У разі виникнення затримки, не змінюючи напрямок ствола гранатомета, слід доповісти керівнику стрільб. Розряджання проводиться **ВИКЛЮЧНО** фахівцями вибухотехнічного підрозділу або працівниками, які мають відповідні навички поводження з гранатометом.

5. **Розряджати** гранатомет необхідно тільки після постановки його на запобіжник. При цьому ствол гранатомета повинен бути спрямований у бік цілі (мішені).

6. Стрільба з гранатомета **ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:**

- 1) якщо на автомат **НЕ ВСТАНОВЛЕНО** направляючий стрижень поворотної пружини з клямкою і потиличник з ременем, які знаходяться в комплекті гранатомета;
- 2) при кутах піднесення **більше 80 градусів**;
- 3) при складеному прикладі автоматів АКМС і АКС-74У (зброї із аналогічною будовою);
- 4) з приєднанням до автомата багнетом.

7. При стрільбі з підствольного гранатомета необхідно пам'ятати, що детонатор гранати зводиться **на відстані від 10 до 40 метрів** від дульного зрізу ствола гранатомета, тому на цій відстані **не повинно бути перешкод**, при зіткненні з якими може спрацювати детонатор.

8. Під час поводження з пострілами **ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:**

- 1) **піддавати** гранати механічному та термічному впливам;
- 2) здійснювати будь-яке **розбирання пострілів** та їх елементів;
- 3) **використовувати** для стрільби гранати, які мають зелений наліт або вм'ятини на капсулі, тріщини або вм'ятини на детонаторі, корпусі, дні гранати, а також мають проколи кільця з фольги, встановленого всередині втулки металюного заряду;
- 4) **використовувати** для стрільби гранати, пошкоджені після падіння, та торкатися гранат, які не розірвалися після стрільби. Вони підлягають знищенню на місці їх падіння з дотриманням відповідних запобіжних заходів.

9. Під час поводження з пострілами дотримуються таких **ЗАХОДІВ**

БЕЗПЕКИ:

- 1) не допускаються **падіння** гранат, пострілів та гранат з пороховими зарядами;
- 2) гранати та постріли **перевозяться** тільки в призначеному упакуванні;

- 3) гранати та постріли **переносяться** в призначених для цього сумках (підсумках, розвантажувальних жилетах);
- 4) гранати та постріли **зберігаються** в теплу пору року в тіні для запобігання дії сонячних променів;
- 5) гранати та постріли необхідно **берегти** від вологи, механічного та термічного впливу;
- 6) відкривається пенал і виймається порохований заряд тільки перед стрільбою;
- 7) запобіжний ковпачок знімається тільки перед зарядженням гранатомета;
- 8) запобіжники, запобіжні ковпачки і чеки зберігаються до закінчення стрільби;
- 9) у разі стрільби **під час дощу або снігу** запобіжний ковпачок не знімається (якщо це не передбачено його конструкцією).

10. У разі порушення поліцейськими зазначених вимог ведення вогню негайно припиняється. Поліцейський, який допустив порушення заходів безпеки, знімається з рубежу відкриття вогню.

VIII. ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ ВИКОНАННІ ВПРАВ З БОЙОВОЮ РУЧНОЮ ГРАНАТОЮ

1. При виконанні вправ з бойовою ручною гранатою в пішому порядку або з бойової машини слід **дотримуватись** таких **ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ**:

- 1) **заряджати** бойову гранату дозволяється безпосередньо перед її використанням та за командою керівника стрільби;
- 2) **не допускаються** до кидання бойових гранат особи, які не засвоїли матеріальну частину гранати, заходи безпеки при поводженні з гранатами та порядок і правила їх кидання, застосування, використання;
- 3) поліцейські повинні бути **в шоломах** для захисту;
- 4) гранати та запали **видаються** лише перед виконанням вправи;
- 5) забороняється **розбирати** бойові гранати та **усувати** в них несправності, **переносити** їх не в гранатних сумках (підсумках, розвантажувальних жилетах);

- 6) **оберігати** гранати та запали від сильних поштовхів, ударів, вогню, бруду та вологості;
- 7) бойові гранати та запали поліцейські **переносять** окремо один від одного, у гранатних сумках (підсумках, розвантажувальних жилетах), при цьому запал повинен бути загорнений у папір або ганчірку;
- 8) **заряджати** гранату (вставляти запал) дозволяється після її огляду та перед киданням і лише за командою керівника стрільб;
- 9) кидання оборонних осколкових гранат та протитанкових гранат проводиться **з-за укриття**, яке може захистити від поранення;
- 10) у разі, якщо гранату не кинули і запобіжну чеку не вийняли, **розрядження** проводиться тільки під наглядом керівника стрільб та фахівця вибухотехнічного підрозділу;
- 11) район кидання ручних гранат оточується в радіусі **не менше 350 метрів**;
- 12) гранати, які **не розірвалися**, знищуються підривом на місці. Облік таких гранат веде керівник стрільб;
- 13) поліцейські, які не задіяні у киданні гранат, повинні **перебувати** в укритті або на відстані **не ближче 350 метрів** від особи, яка її кидає;
- 14) забороняється **виходити** з укриття **раніше 10 секунд** після вибуху;
- 15) під час кидання декількох гранат наступну слід кидати **не раніше ніж через 5 секунд після вибуху** попередньої.

2. Під час поводження з бойовими гранатами **ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:**

- 1) **заряджати** та **розряджати** гранати **без команди** та **без нагляду** керівника стрільб;
- 2) **розбирати** гранати та **усувати** несправності;
- 3) **переносити** гранати не в гранатних сумках (підсумках, розвантажувальних жилетах) та/або за кільце запобіжної чеки;
- 4) **торкатися** гранат, що **не розірвалися**.

3. Для вивчення будови гранат, прийомів і правил їх кидання використовують навчальні, навчально-імітаційні гранати і плакати.

2.2. ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ.

(витяг з розділу V «Поліцейські заходи»
Закону України «Про Національну поліцію»).

Стаття 42. ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ ПРИМУСУ

1. Поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі **ЗАХОДИ ПРИМУСУ**:

- 1) фізичний вплив (сила);
- 2) застосування спеціальних засобів;
- 3) застосування вогнепальної зброї.

5. Поліцейський за жодних обставин не може застосовувати заходи примусу, не визначені цим Законом.

7. Поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату.

8. Норми забезпечення підрозділів поліції спеціальними засобами та вогнепальною зброєю встановлюються Міністром внутрішніх справ України.

Стаття 43. ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ

1. Поліцейський зобов'язаний заздалегідь **ПОПЕРЕДИТИ** особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського,

КРІМ ВИПАДКУ, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є не виправданим або неможливим.

2. Попередження може бути зроблено **ГОЛОСОМ**, а за значної відстані або звернення до великої групи людей - через **гучномовні установки**, підсилювачі звуку.

3. Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням

конкретної ситуації,
характеру правопорушення
та

4. Поліцейські зобов'язані надавати **невідкладну медичну допомогу** особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу.

5. ЗАБОРОНЕНО застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до

ЖІНОК з явними ознаками вагітності,

МАЛОЛІТНІХ осіб,

осіб з **явними ознаками ОБМЕЖЕНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ**

або **СТАРОСТІ,**

КРІМ ВИПАДКІВ учинення ними **збройного** чи **групового НАПАДУ,**

учинення **збройного ОПОРУ** поліцейському,

що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо

відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

2.3. ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ

Стаття 46. ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ.

1. Застосування вогнепальної зброї є **найбільш суворим** заходом примусу.

2. Поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише за умови що він пройшов відповідну **спеціальну підготовку**.

3. Порядок **зберігання** і **носіння** вогнепальної зброї, що знаходиться в розпорядженні поліцейського, **перелік** вогнепальної зброї та боеприпасів, що використовуються в діяльності поліції, та **норми їх належності** встановлюються Міністром внутрішніх справ України.

4. Поліцейський уповноважений у **виняткових випадках**

ЗАСТОСОВУВАТИ вогнепальну зброю:

- 1) для **ВІДБИТТЯ** нападу на **поліцейського** або **членів його сім'ї**, у випадку **загрози** їх життю чи здоров'ю;
- 2) для **ЗАХИСТУ** осіб від нападу, що **загрожує** їхньому життю чи здоров'ю;
- 3) для **ЗВІЛЬНЕННЯ заручників** або **осіб**, яких **незаконно позбавлено волі**;
- 4) для **ВІДБИТТЯ** нападу на **об'єкти**, що перебувають **під охороною**, **конвої, житлові** та **нежилі приміщення**, а також **ЗВІЛЬНЕННЯ** таких об'єктів **у разі їх захоплення**;

- 5) для **ЗАТРИМАННЯ** особи, яку застали під час вчинення **тяжкого** або **особливо тяжкого злочину** і яка намагається втекти;
- 6) для **ЗАТРИМАННЯ** особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варт, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського;
- 7) для **ЗУПИНКИ** транспортного засобу шляхом його **пошкодження**, якщо водій своїми діями створює **загрозу** життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського.

5. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після **ПОПЕРЕДЖЕННЯ** про **необхідність припинення** протиправних дій і **намір використання** заходу примусу, визначеного цією статтею.

6. ЗАСТОСУВАННЯ вогнепальної зброї **БЕЗ ПОПЕРЕДЖЕННЯ** допускається:

- 1 при **СПРОБІ** особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках,
наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;
- 2 у разі **ЗБРОЙНОГО НАПАДУ**, а також у разі раптового **НАПАДУ** із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей;
- 3 якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, **ВТІКАЄ** із застосуванням транспортного засобу;
- 4 якщо особа чинить **ЗБРОЙНИЙ ОПІР**;
- 5 для припинення **СПРОБИ** заволодіти вогнепальною зброєю.

7. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки з **метою** завдання особі такої **ШКОДИ**, яка є **необхідною і достатньою** в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу.

8. Поліцейський уповноважений **ЗАСТОСОВУВАТИ** вогнепальну зброю у разі **ЗБРОЙНОГО НАПАДУ**, якщо **ВІДВЕРНЕННЯ** чи **ПРИПИНЕННЯ** відповідного нападу **НЕМОЖЛИВО** досягнути іншими засобами.

9. Поліцейському **ЗАБОРОНЕНО ЗАСТОСОВУВАТИ** вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогнебезпечних та вибухонебезпечних місцях, **КРІМ ВИПАДКІВ** необхідності відбиття **нападу** або **крайньої необхідності**.

10. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі **ПОВІДОМЛЯТИ** свого керівника про застосування вогнепальної зброї, а також **НЕГАЙНО ПОВІДОМИТИ** свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний **ПОІНФОРМУВАТИ** центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

11. Поліцейський може

взяти до рук вогнепальну зброю і

привести її у готовність, якщо

вважає, що в обстановці, що склалася, **можуть виникнути підстави** для її **застосування**.

12. Під час **ЗАТРИМАННЯ** осіб, щодо яких у поліцейського виникла **підозра** у вчиненні **тяжкого** чи **особливо тяжкого злочину**, а також

під час **ПЕРЕВІРКИ ДОКУМЕНТІВ** у таких осіб поліцейський може

привести в готовність вогнепальну зброю, та

попередити особу про можливість її застосування.

СПРОБА особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках,

наблизитися до нього, скоротивши визначену поліцейським відстань, чи

доторкнутися до зброї

є **ПІДСТАВОЮ** для застосування вогнепальної зброї поліцейським.

13. Поліцейський може **ВИКОРИСТАТИ** вогнепальну зброю для

подання сигналу тривоги або

виклику допоміжних сил, або для

знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю

поліцейського та інших осіб.

2.4. ЛОГІЧНО-ПОСЛІДОВНА СТРУКТУРА ДІЙ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

		Н о р м а	В и к л ю ч е н н я
ПЕРЕД ЗАСТОСУВАННЯМ ПОПЕРЕДЖЕННЯ		(ст. 43) 1. Поліцейський зобов'язаний заздалегідь ПОПЕРЕДИТИ особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського,	КРІМ ВИПАДКУ , коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки , або в ситуації, що склалася, таке попередження є невинуватим або неможливим .
		(ст. 43) 2. Попередження може бути зроблено ГОЛОСОМ , а за значної відстані або звернення до великої групи людей – через гучномовні установки, підсилювачі звуку .	–
		(ст. 46) 5. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після ПОПЕРЕДЖЕННЯ про необхідність <i>припинення протиправних дій</i> і <i>намір використання заходу примусу</i> , визначеного цією статтею.	(ст. 46) 6. ЗАСТОСУВАННЯ вогнепальної зброї БЕЗ ПОПЕРЕДЖЕННЯ допускається: 1) при СПРОБІ особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї ; 2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей ; 3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, <i>втікає із застосуванням транспортного засобу</i> ; 4) якщо особа чинить збройний опір ; 5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю .
		(ст. 46) 11. Поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність , якщо вважає , що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування.	–
приведення в готовність		(ст. 46) 12. Під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину , а також під час перевірки документів у таких осіб поліцейський може ПРИВЕСТИ В ГОТОВНІСТЬ вогнепальну зброю, та ПОПЕРЕДИТИ особу про можливість її застосування.	–

ЗАСТОСУВАННЯ

<p>(ст. 46) 12. СПРОБА особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, <i>наблизитися</i> до нього, скоротивши визначену поліцейським ВІДСТАНЬ, чи <i>доторкнутися</i> до зброї є ПІДСТАВОЮ для застосування вогнепальної зброї поліцейським.</p>	<p>—</p>
<p>(ст. 43) 3. ВИД та ІНТЕНСИВНІСТЬ застосування заходів примусу визначаються з <i>урахуванням</i> конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення.</p>	<p>—</p>
<p>(ст. 46) 4. Поліцейський уповноважений у виняткових випадках ЗАСТОСОВУВАТИ вогнепальну зброю:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) для ВІДБИТТЯ нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку <i>загрози</i> їх <i>життю</i> чи <i>здоров'ю</i>; 2) для ЗАХИСТУ осіб від нападу, що <i>загрожує</i> їхньому життю чи здоров'ю; 3) для ЗВІЛЬНЕННЯ заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі; 4) для ВІДБИТТЯ нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежилі приміщення, а також ЗВІЛЬНЕННЯ таких об'єктів у разі їх захоплення; 5) для ЗАТРИМАННЯ особи, яку <i>застали</i> під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка <i>намагається</i> втекти; 6) для ЗАТРИМАННЯ особи, яка <i>чинить</i> збройний опір, <i>намагається втекти</i> з-під варти, а також озброєної особи, яка <i>погрожує</i> застосуванням зброї та інших предметів, що <i>загрожують</i> життю і здоров'ю людей та/або поліцейського; 7) для ЗУПИНКИ транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями <i>створює</i> загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського. 	<p>—</p>
<p>(ст. 46) 8. Поліцейський уповноважений ЗАСТОСОВУВАТИ вогнепальну зброю у разі збройного нападу,</p>	<p>ЯКЩО відвернення чи припинення відповідного нападу НЕМОЖЛИВО досягнути іншими засобами.</p>
<p>(ст. 46) 7. Поліцейський уповноважений ЗАСТОСОВУВАТИ вогнепальну зброю ТІЛЬКИ з метою завдання особі такої ШКОДИ, яка є необхідною і достатньою в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу.</p>	<p>—</p>

Заборона застосування	<p>(ст. 43) 5. ЗАБОРОНЕНО застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до ЖІНОК з явними ознаками вагітності, МАЛОЛІТНІХ осіб, осіб з явними ознаками ОБМЕЖЕНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ або СТАРОСТІ,</p>	<p>КРІМ ВИПАДКІВ <i>учинення</i> ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що <i>загрожує</i> життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, ЯКЩО відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.</p>
	<p>(ст. 46) 9. Поліцейському ЗАБОРОНЕНО ЗАСТОСОВУВАТИ вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогненебезпечних та вибухонебезпечних місцях,</p>	<p>КРІМ ВИПАДКІВ необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності.</p>
Використання	<p>(ст. 46) 13. Поліцейський може ВИКОРИСТАТИ вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка <i>загрожує</i> життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб.</p>	
Після застосування	<p>(ст. 43) 4. Поліцейські зобов'язані <i>надавати</i> невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу.</p> <p>(ст. 46) 10. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі ПОВІДОМЛЯТИ свого керівника про застосування вогнепальної зброї, а також НЕГАЙНО ПОВІДОМИТИ свого керівника про АКТИВНЕ застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний ПОІНФОРМУВАТИ центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.</p>	

ВИРІШЕННЯ СИТУАТИВНИХ ЗАВДАНЬ

Перелік ситуативних завдань:

1. Застосування вогнепальної зброї.
2. Застосування вогнепальної зброї без попередження.
3. Використання вогнепальної зброї.

Ситуативні завдання:

Ситуація 1.

28.12.2016 р. на телефонний номер «102» надійшло повідомлення про те, що із підвального приміщення багатопверхового будинку № 10 на вул. Липинського у місті Львові чути підозрілі крики. За вказівкою оперативного чергового Шевченківського РВ ГУНП у Львівській області за вказаною адресою був направлений наряд патрульної поліції у складі Семенкової В. А. та Іванова П. О. Під час перевірки вказаної інформації рядовий поліції Іванов П. О. привів у готовність вогнепальну зброю та направився перевіряти приміщення на наявність вчинення протиправних дій.

Варіант 1: При перевірці приміщення слідів вчинення злочину виявлено не було.

Варіант 2: При перевірці виявлено, що у підвалі троє осіб без визначеного місця проживання намагалися зґвалтувати жінку Петренко О. О., мешканку цього ж будинку. На вимогу припинити протиправні дії, вказані особи не відреагували, крім того, один із нападників схопив ніж та направився до рядового поліції Іванова П. О. Рядовий поліції Іванов П. О. без попередження застосував вогнепальну зброю до озброєного нападника, двох інших було затримано.

Завдання: Чи законні були дії рядового поліції Іванова П. О. щодо приведення в бойову готовність вогнепальної зброї? Чи законне було застосування вогнепальної зброї без попередження у цій ситуації? Які подальші дії працівників поліції щодо повідомлення керівництва про застосування вогнепальної зброї?

Ситуація 2.

Дільничний поліцейський майор поліції Коваленко С. О., йдучи після закінчення робочого дня додому, зустрів компанію раніше відомих йому 5 осіб, що розпивали спиртні напої на дитячому майданчику. Дільничний поліцейський майор поліції Коваленко С. О. зробив зауваження щодо недопустимості порушення публічного порядку. Раніше засуджені за тяжкі злочини Томенко О. О., Пархомов А. А. та Малофєєв І. А. (мав інвалідність та ходив на милицях) на зауваження дільничного поліцейського майора поліції Коваленко С. О. відреагували неадекватно, розбивши пляшку горілки та тримаючи в руках її шматки, зі словами «Ти нас вже дістав дільничний, зараз будемо тебе вбивати!» направились до майора поліції Коваленко С. О. Дільничний поліцейський майор поліції Коваленко С. О. без попередження застосував вогнепальну зброю, внаслідок чого Томенко О. О. та Малофєєв І. А. померли на місці, Пархомов А. А. отримав інвалідність. Інші учасники інциденту підтвердили вказані обставини події.

Завдання: Чи законні були дії майора поліції Коваленка С. О. щодо застосування вогнепальної зброї без попередження? Чи дотримані норми закону, щодо застосування та використання поліцейських заходів примусу до осіб з явними ознаками обмежених можливостей? Які подальші дії працівників поліції щодо повідомлення керівництва про застосування вогнепальної зброї?

Ситуація 3.

Старший слідчий Галицького РВ ГУНП у Львівській області підполковник поліції Петренко В. М. у складі СОГ виїхав на виклик про побутову сварку за адресою: м. Львів, вул. Руська, буд. 10, кв. 12. У момент входження до квартири на поліцейських СОГ напав собака бійцівської породи та покусав оперативного працівника Сидоренка Ю. Ф. Підполковник поліції Петренко В. М. привів у готовність вогнепальну зброю та використав її для знешкодження тварини.

Завдання: Чи законні були дії підполковника поліції Петренка В. М. щодо використання вогнепальної зброї? Які подальші дії працівників поліції щодо повідомлення керівництва про використання вогнепальної зброї?

Контрольні питання

1. Розділи, які входять в Інструкцію із заходів безпеки при поводженні зі зброєю.
2. Що категорично забороняється у загальних положеннях Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю?
3. Види інструктажів та їх характеристика.
4. Порядок отримання вогнепальної зброї і боєприпасів.
5. Порядок здачі вогнепальної зброї і боєприпасів.
6. Послідовність огляду зброї та боєприпасів.
7. Що категорично забороняється під час несення служби?
8. Що категорично забороняється під час проведення навчально-тренувальних і спортивних стрільб?
9. Порядок застосування поліцейських заходів примусу (ст. 43 ЗУ «Про Національну поліцію»).
10. Підстави застосування вогнепальної зброї після попередження про необхідність припинення протиправних дій та можливість застосування вогнепальної зброї (пп. 4–5 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію»).
11. Підстави застосування вогнепальної зброї без попередження (п. 6 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію»).
12. Мета та обмеження застосування вогнепальної зброї, а також місця, де застосування вогнепальної зброї заборонено (пп. 7–9 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію»).
13. Місця, де заборонено застосовувати вогнепальну зброю, а також першочергові дії поліцейського після застосування вогнепальної зброї (пп. 9–10 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію»).
14. Гарантії особистої безпеки озброєного працівника поліції (пп. 11–12 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію»).
15. Використання вогнепальної зброї поліцейським (п. 13 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію»).

Розділ III. ПАТРОН, ЙОГО ТИПИ ТА РІЗНОВИДИ

3.1. ТИПИ ТА РІЗНОВИДИ ПАТРОНІВ

Патрон (набій) – це боєприпас до стрілецької зброї, характерною особливістю якого є **унітарність**, тобто конструктивна єдність всіх чотирьох складових незалежно від його типу та призначення. Ці складові – капсуль-запалювач, пороховий заряд, гільза та куля. З великої кількості класифікацій патронів наведемо основні.

За калібром патрони поділяються на: малокаліберні (до 6,5 мм включно), нормального калібру (6,5 мм – 9,0 мм включно), крупнокаліберні (9,0 мм – 20,0 мм). **Відповідність найбільш поширених калібрів дюймової та метричної систем**

<i>Калібр у дюймовій системі</i>	<i>Номінальний калібр, мм</i>	<i>Фактичний калібр, мм</i>
.22	5,6	5,42 – 5,6
.30, .32	7,62; 7,63; 7,65	7,6 – 7,85
.357, .38, .380	9,0	8,70 – 9,25
.40, .41	10,0	10,0 – 10,2
.45	11,43	11,26 – 11,35

За типом патрони поділяються на: бойові, мисливські, холості, газові, травматичні та інші.

За призначенням патрони поділяються на: бойові, сигнальні (шумові), холості, навчальні, спеціальні (будівельні).

За видом зброї патрони поділяються на: гвинтівочні (зокрема, великокаліберні, кулеметні), проміжні (у т.ч. малоімпульсні), пістолетні, рушничні, револьверні.

За типом снаряда патрони поділяються на: зі звичайною кулею, з кулею підвищеної пробивної здатності, з бронебійною кулею, з трасуючою кулею, з бронебійно-запальною кулею, з бронебійно-запальною трасуючою кулею, з експансивною кулею, з розривною кулею, з хімічним снарядом («газові»), з травматичним снарядом (гумовою, пластиковою кулею або дробом, і т.п.) інш.

За способом займання патрони поділяються на: центрального займання, кільцевого (бічного) займання, шпилькові, з електричним займанням.

За конструкцією гільзи патрони поділяються на: з гільзою з виступаючою закраїною, з гільзою з кільцевою проточкою, з гільзою без закраїни, з суцільнометалевою гільзою, з комбінованою гільзою (метало-пластмасовою або метало-паперовою), з гільзою бутылчатої форми та ін.

Сучасна стрілецька зброя виготовляється під конкретні стандартні патрони.

3.2. ПІСТОЛЕТНІ ПАТРОНИ. 9 ММ ПАТРОН ДО ПМ

9 ММ ПАТРОН ДО ПМ

Патрон 9x18 мм використовується до пістолетів ПМ, «Форт-12», «Форт-14», «Форт-17», АПС («Стєчка»).

Патрон складається з таких елементів (рис. 2):

- *гільза,*
- *капсуль,*
- *пороховий заряд,*
- *куля.*

Гільза містить **пороховий заряд** і з'єднує всі частини патрона.

Заряд складається з бездимного піроксилінового порошу.

Капсуль слугує для запалення порохового заряду.

Куля (у найпоширенішому варіанті) складається з **біметалевої плакірованої оболонки**, в яку впресоване **сталеве осердя**, між якими є **свинцева сорочка**.

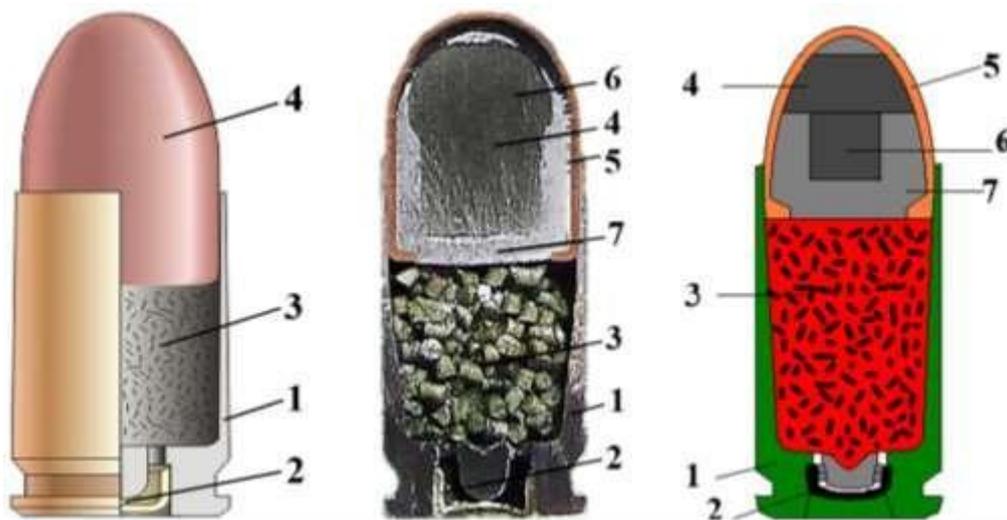

Рис. 2. Розрізи 9 мм пістолетного патрона та його будова:

1 – гільза; 2 – капсуль; 3 – пороховий заряд; 4 – куля;

5 – біметалева оболонка; 6 – сталеве осердя; 7 – свинцева сорочка

Існують такі **різновиди** 9 мм пістолетних патронів 9x18 (рис. 3):

- з кулею зі **сталевим осердям** (патрон 57-Н-181С) – маса оболонкової кулі 5,95–6,1 г;
- з кулею зі **свинцевим осердям** – маса оболонкової кулі 5,95–6,1 г;

- з трасуючою кулею «ПТ» – маса оболонкової кулі 6,15–6,3 г;
- з важкою кулею зі свинцевим осердям – маса оболонкової кулі 6,89–6,92 г;
- з експансивною кулею (СП-7) – маса півоболонкової кулі 7,5–7,8 г;
- з кулею зі сталевим осердям підвищеної пробивної здатності (РГО28) – маса півоболонкової кулі 5,8–6,0 г;
- з кулею з пониженою пробивною здатністю (СП-8) – маса півоболонкової кулі 4,95–5,3 г;
- з бронейною кулею «ПБМ» – маса півоболонкової кулі 3,55–3,7 г;
- з кулею зі сталевим осердям (7Н15) – маса півоболонкової кулі 5,6–5,8 г;
- з безболонковою сталеву кулею – маса кулі 6,5–6,7 г;
- з безболонковою металопорошковою кулею – маса кулі 4,3–4,5 г;
- з легкою кулею типу «ТНУ» – маса безболонкової кулі 2,55–2,6 г.

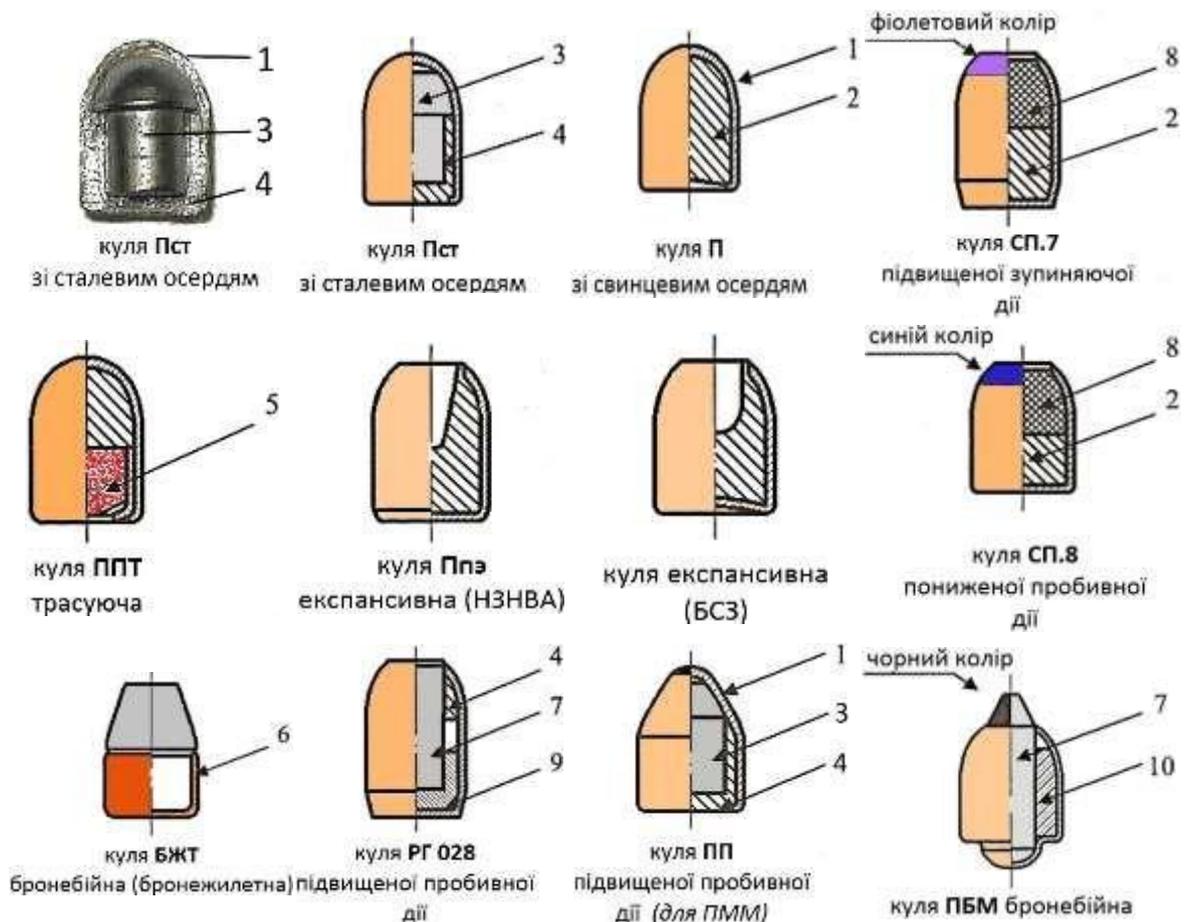

Рис. 3. Кулі до патронів 9x18 (вигляд у розрізі):

1 – біметалева оболонка; 2 – свинцеве осердя; 3 – сталеве осердя;
 4 – свинцева сорочка; 5 – трасер; 6 – мідний стаканчик; 7 – бронейне осердя; 8 – пластмасове осердя; 9 – латунна оболонка з латунним піддоном; 10 – алюмінієва сорочка

3.3. ПАТРОНИ ДО АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА

Патрони, які застосовуються в автоматах Калашникова:

- ▶ до АКМ та АКМС – 7,62x39 мм зразка 1943 року;
- ▶ до АК-74, АКС-74, АКС-74У – 5,45x39 мм.

Види патронів 5,45x39 (рис. 4):

– «ПС» – з кулею зі сталевим осердям (індекс 7Н6, 7Н6ВК) масою 3,30–3,55 г. З 1986 року випускаються з термозміцненим сталевим осердям циліндричної форми. Куля *без додаткового забарвлення*.

– «Т» – **трасуючий** (індекс 7Т3). Куля новішого патрону 7БТ4 бронебійно-трасуюча з підвищеною здатністю пробивати броню (із загартованим сталевим осердям). *Зелена* вершина кулі.

– **Холостий** (індекс 7Х3) з *білою* пластиковою кулею масою 0,22–0,26 г. Має заряд спеціального швидкогорючого порошу масою 0,24 г.

– Патрон для стрільби зі зброї з приладами **безшумної стрільби** (індекс 7У1) містить кулю масою 5,15 г, яка має початкову швидкість 303 м/с. Забарвлення – *чорна* вершина кулі із *зеленим* обрамленням.

– **Навчальний** (без заряду). Відрізняється наявністю чотирьох *поздовжніх виштамповок* на гільзі та подвійного кільцевого обтискання кулі в дульці гільзи.

У 1992 році випущено патрон «ПП» (7Н10) з штампованим осердям зі спеціальних сортів сплавів (куля підвищеної пробивної здатності), куля якого масою 3,49–3,74 г пробиває на дистанції 100 метрів 16-мм сталеву плиту, елементи бронежилетів з титанових сплавів на дистанції 200 метрів. Лак-герметизатор *темно-фіолетового кольору*, на відміну від *червоного* в 7Н6. Використано штамповане загострене осердя, ніс якого має плоску площадку діаметром близько 0,8 мм. У 1994 р. був розроблений і прийнятий до виробництва патрон з модернізованою кулею 7Н10 підвищеної потужності, головна відмінність якої полягає в тому, що порожнина в носовій частині заповнена свинцем - це виключило затягування оболонки в отвір, який пробиває в перешкоді осердя, внаслідок чого підвищилась пробивна здатність кулі. Куля *без додаткового забарвлення*.

У 1998 році розроблений і прийнятий на озброєння патрон «БП» (7Н22) з **бронебійною кулею** масою 3,68 г, яка пробиває бронеплиту товщиною 5 мм на дистанції 250 метрів. У кулі 7Н22 застосовано гострокінцеве осердя, виготовлене

з високовуглецевої сталі. Лак-герметизатор *червоного* кольору, куля має носик *чорного* кольору. Також виготовляється патрон 7Н24 з бронебійною кулею масою від 3,93 до 4,27 г, початковою швидкістю 840 м/с.

– «**Образцовый**» патрон – призначений для порівняльної перевірки балістичних характеристик патронів. Відповідає штатному патрону (7Н6), але виготовлений з підвищеною точністю. Носик кулі пофарбований у білий колір (рис. 10).

– Патрон з **посиленим зарядом** («УЗ») – вся куля цілком чорного кольору.

– Патрон **високого тиску** («ВД») – вся куля цілком *жовтого* кольору.

– Патрон зі **зменшеною швидкістю** («УС») (для безшумної стрільби з ПБС)

– вершина кулі чорно-зеленого кольору.

– **Спортивно-мисливські** патрони 5,45x39 з повністю **свинцевим** осердям.

Куля *без додаткового забарвлення*.

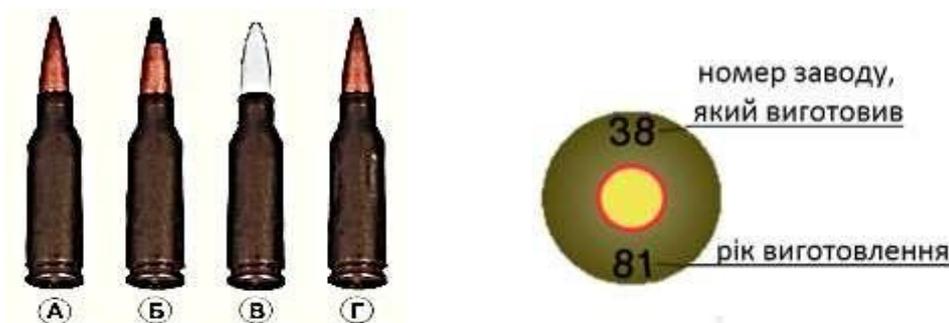

Рис. 4. Різновидності та маркування автоматного патрона 5,45x39 мм:

А – із звичайною кулею (зі сталевим чи свинцевим осердям);

Б – з трасуючою кулею; *В* – холостий (пластикові кулі); *Г* – навчальний

Основні частини патрона (рис. 5):

- ➡ куля;
- ➡ гільза;
- ➡ пороховий заряд;
- ➡ капсуль.

Рис. 5. Будова автоматного патрона 5,45x39 мм та його кулі: зі сталевим осердям і трасуючої

3.4. ГВИНТІВОЧНІ ПАТРОНИ

Для стрільби зі снайперської гвинтівки застосовуються гвинтівочні патрони із звичайною, трасуючою, бронебійно-запалювальною кулями та інші, а також спеціальні снайперські чи спортивні патрони (з кращою купчастістю стрільби).

	7,62x54R мм гвинтівочний патрон з кулею зі сталевим осердям (57-Н-323 С) (сріблясте маркування кулі – 1953-1970р.р.)
	7,62x54R мм гвинтівочний патрон снайперський (7-Н-1) або снайперський з бронебійною кулею (7-Н-14) (розрізняються маркування на упаковці)
	7,62x54R мм гвинтівочний патрон з кулею підвищеної пробивної здатності (7-Н-13(26)) (ущільнювач фіолетового кольору)
	7,62x54R мм гвинтівочний патрон з бронебійною кулею БП (7-Н-26)
	7,62x54R мм гвинтівочний патрон з трасуючою кулею Т46 (Т46М) (7-Т-2 (7-Т-2М)) (зелене маркування кулі)
	7,62x54R мм гвинтівочний патрон з бронебійно-запалювальною кулею Б-32 (7-БЗ-3)
	7,62x54R мм гвинтівочний патрон з пристрілочно-запалювальною кулею (ПЗ) (7-3П-2)
	7,62x54R мм гвинтівочний патрон з бронебійно-трасуючою кулею (7-БТ-1)
	7,62x54R мм спортивний гвинтівочний патрон «Цільовий» або «Екстра» – важча куля (зі свинцевим осердям) і латунна гільза.
	7,62x54R мм навчальний патрон

Розділ IV. ПРИЗНАЧЕННЯ, ПРИНЦИП РОБОТИ ТА БОЙОВІ ВЛАСТИВОСТІ АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА. АВТОМАТИЧНА ЗБРОЯ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

4.1. ПРИЗНАЧЕННЯ, ПРИНЦИП РОБОТИ ТА БОЙОВІ ВЛАСТИВОСТІ АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА

Автомат Калашникова калібру 7,62 мм був прийнятий на озброєння у 1949 році під позначенням АК-47 або просто АК, а в 1959 році він був модернізований (АКМ). У 1974 році на основі АКМ під 5,45-мм патрон (5,45x39) був розроблений автомат, прийнятий на озброєння під позначенням АК-74. Менший імпульс віддачі та дульне гальмо-компенсатор дали змогу підвищити купчастість стрільби чергами. Однак зменшення калібру призвело до зниження стійкості кулі на траєкторії та її пробивної дії, що особливо проявляється під час стрільби в лісі або населеному пункті. З 1979 року на озброєння прийнятий укорочений варіант цього автомата – АКС-74У.

Автомати Калашникова мають такі модифікації:

- ➔ зі складним прикладом – *вказується літера «С»*;
- ➔ з укороченим стволом – *вказується літера «У»*
- ➔ з кріпленням на лівій стороні ствольної коробки для встановлення нічних прицілів – *вказується літера «Н»*.

Сучасна модифікація автомата Калашникова – **АК-74М**.

Крім того, є низка модифікацій АК-74М під різні патрони. Зокрема, на основі АК-74М створені: укорочений під *патрон 5,45x39 АК-105*; під *патрон 5,56x45 НАТО АК-101* і **АК-102** (укорочений); під *патрон 7,62x39 АК-103* і **АК-104** (укорочений). У 2012 році випущені зразки найновіших **АК-12**.

На озброєнні в системі МВС України є такі різновиди автоматів Калашникова:

- **7,62 мм АКМ (АКМС)** (у спецпідрозділах);
- **5,45 мм АК-74 (АКС-74)** (рис. 6, 7);
- **5,45 мм АКС-74У** (рис. 8).

Рис. 6. АК-74 – ранній випуск, з дерев'яним прикладом

Рис. 7. АКС-74 з металевим прикладом, який складається і пластмасовою фурнітурою пізніх випусків

Рис. 8. АКС-74У з металевим прикладом, який складається

Автомат Калашникова є індивідуальною зброєю і **призначений** для знищення живої сили та вогневих засобів противника.

З автомата можна вести :

- **одиначний** вогонь;
- **автоматичний** вогонь:
 - **короткими** чергами до **5** пострілів;
 - **довгими** чергами до **10** пострілів;
 - **безперервно**.

Патрони під час стрільби подаються з коробчастого магазину ємністю 30 патронів. Перевідник виконує функції перемикача режимів вогню і прапорцевого запобіжника подвійної дії: у положенні запобігання він запирає ударно-спусковий механізм та перешкоджає руху назад затворної рами. Автомат має відкритий секторний приціл, цілик регулюється для стрільби до 1000 м (для АКС-74У – 500 м).

Принцип роботи автомата Калашникова

Автоматична дія автомата заснована на використанні енергії частини порохових газів, які відводяться з каналу ствола в газову камеру і діють на газовий поршень (рис. 9). Це спричиняє рух назад затворної рами із затвором.

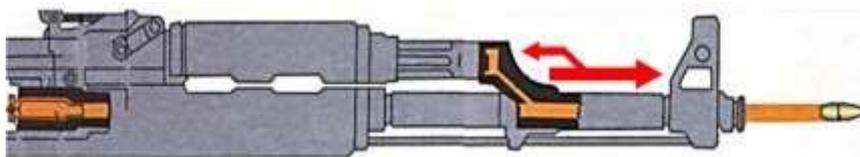

Рис. 9. Схема руху порохових газів в автоматі Калашникова

Для підвищення вогневої потужності АК-74 може доповнюватись 40-мм однозарядним підствольним гранатометом.

На дулову частину ствола автоматів Калашникова може кріпитися «прилад безшумної стрільби» ПБС-1. Оскільки звук пострілу визначається не лише ударом різкого розширення порохових газів, але й «балістичною хвилею» від головної частини кулі, для забезпечення «безшумного» пострілу разом із ПБС-1 застосовується спеціальний патрон з дозвуковою швидкістю кулі.

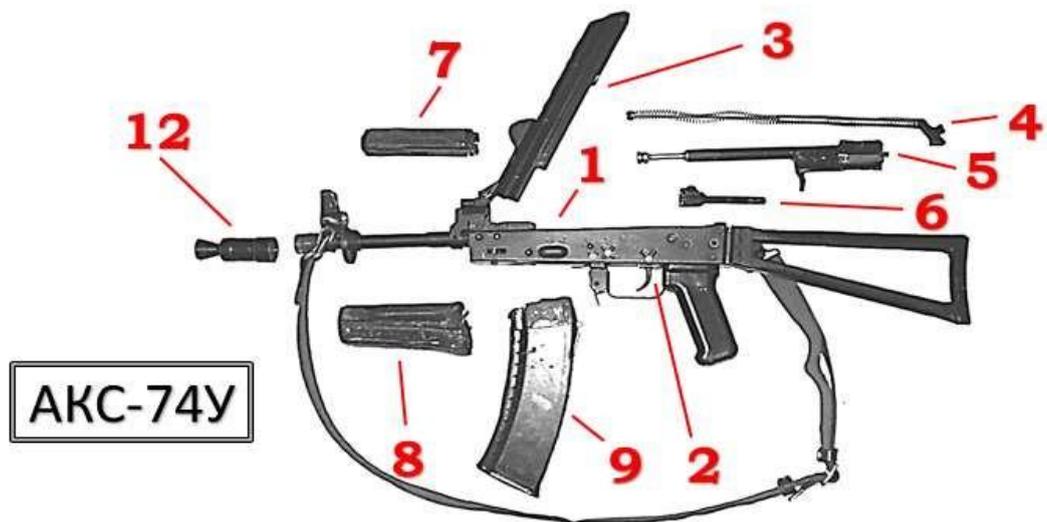
Автомат Калашникова вважається одним із кращих зразків індивідуальної автоматичної зброї у світі, його високу репутацію забезпечила надійність і можливість стрільби навіть при значному забрудненні. Він є на озброєнні армій більш ніж 55 країн. У низці країн виробляються власні зразки автомата Калашникова.

Тактико-технічні характеристики автоматів Калашникова

Характеристики	АКМ	АК-74	АКС-74	АКС-74У
Калібр	7,62 мм	5,45 мм	5,45 мм	5,45 мм
Найбільш ефективний вогонь	до 400 м	до 500 м	до 500 м	до 400 м
Прицільна дальність стрільби	1000 м	1000 м	1000 м	500 м
Відстань польоту кулі	3500 м	3150 м	3150 м	2900 м
Убивча сила кулі зберігається до	1500 м	1350 м	1350 м	1100 м
Довжина прицільної лінії	378 мм	379 мм	379 мм	235 мм
Довжина ствола	369 мм	415 мм	415 мм	206,5 мм
Відстань прямого пострілу: а) у грудну фігуру; б) у біжучу фігуру	350 м 525 м	440 м 625 м	440 м 625 м	360 м > 500 м
Бойова швидкострільність: а) одиночними пострілами; б) чергами	40 постр./хв. 100 постр./хв.	40 постр./хв. 100 постр./хв.	40 постр./хв. 100 постр./хв.	40 постр./хв. 100 постр./хв.
Темп стрільби	600 постр./хв.	600 постр./хв.	600 постр./хв.	650–700 постр./хв.
Вага автомата без багнета-ножа зі спорядженим магазином	3,6 кг	3,6 кг	3,5 кг	3 кг
Вага багнета-ножа	450 г	400 г	400 г	
Ємність магазину	30 шт.	30 шт.	30 шт.	30 шт.
Число нарізів	4	4	4	4
Вага патрона	16,2 г	10,2 г	10,2 г	10,2 г
Вага кулі (звичайної)	7,9 г	3,4 г	3,4 г	3,4 г
Початкова швидкість кулі	715 м/с	900 м/с	900 м/с	735 м/с
Вага порохового заряду	1,6 г	1,45 г	1,45 г	1,45 г
Вага нічного прицілу НСПУМ	2,2 кг			

4.2. ОСНОВНІ ЧАСТИНИ І МЕХАНІЗМИ, КОМПЛЕКТАЦІЯ АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА

Автомат Калашникова складається з таких основних частин і механізмів:

1. Ствол зі ствольною коробкою, прицільним пристроєм, прикладом та пістолетною рукояткою;
2. Ударно-спусковий механізм;
3. Кришка ствольної коробки;
4. Повертаючий механізм;
5. Затворна рама з газовим поршнем;
6. Затвор;
7. Газова трубка зі ствольною накладкою;
8. Цівка;
9. Магазин.

Крім того, –

- АК-74 має дульне гальмо-компенсатор (10) і багнет-ніж (11),
- АКС-74У має полум'ягасник (12) і з'єднану зі ствольною коробкою кришку.

У комплект автомата входять:

- ремінь (рис. 10);
- 3 запасних магазини;
- 4 обойми для патронів (рис. 12);
- перехідник (рис. 12);
- приналежності (шомпол, пенал, маслянка з мастилом) (рис. 13);
- сумка для магазинів (рис. 11);
- автомати з прикладом, який складається, додатково комплектуються чохлам.

Рис. 10. Ремінь для носіння автомата

Рис. 11. Сумка із запасними магазинами, обоймами, перехідником, маслянкою

Рис. 12. Обойма для патронів і перехідник для автомата

Рис. 13. Приналежності до автомата:
1 – маслянка, 2 – викрутка, 3 – пенал, 4 – йоржик,
5 – виколотка, 6 – протирка, 7 – шомпол

4.3. ПРИЗНАЧЕННЯ ТА БУДОВА ЧАСТИН І МЕХАНІЗМІВ АВТОМАТА АКС-74У

► **СТВОЛ** – призначений для спрямування польоту кулі.

Ствол (рис. 14) має канал з чотирма нарізами, які направлені зліва догори направо. Вони служать для надання кулі обертового руху, що стабілізує її політ. Проміжки між нарізами називаються полями. Відстань між протилежними полями (по діаметру) називається *калібром* каналу ствола.

У початковій (казенній) частині канал ствола гладкий і виконаний по формі гільзи; ця частина слугує для розташування патрона і називається **патронником**. Перехід від патронника до нарізної частини ствола називається кульовим входом. Зовні ствол має **основу мушки** з різьбовим виступом для накручування полум'ягасника (або втулки для стрільби холостими патронами) і з газовою камерою, з'єднувальну муфту цівки, основу кріплення газової трубки і кришки ствольної коробки з фіксатором і на казенному зрізі виріз для зачепа викидача.

Рис. 14. Ствол автомата та казенна частина в розрізі:

1 – патронник; 2 – виїмка для штифта ствола; 3 – кульовий вхід; 4 – нарізна частина; 5 – основа для кріплення газової трубки і кришки ствольної коробки; 6 – з'єднувальна муфта для приєднання цівки; 7 – основа мушки; 8 – різьбовий виступ

Газова камера призначена для направлення порохових газів із ствола на газовий поршень затворної рами. Вона має газовідвідний отвір, патрубок з каналом для газового поршня і отвором для виходу порохових газів, пази, в які вставляються накидна мушка, пристосована для стрільби вночі.

► **СТВОЛЬНА КОРОБКА** (рис. 15) призначена для з'єднання частин і механізмів автомата, для забезпечення запирання каналу ствола затвором і запирання затвора. В ствольній коробці розміщується ударно-спусковий механізм. Зверху коробка закривається кришкою. До ствольної коробки прикріплені приклад з антабкою, пістолетна рукоятка і спускова скоба із защіпкою магазину.

Рис. 15. Ствольна коробка

► **ПРИЦІЛЬНИЙ ПРИСТРІЙ** призначений для наведення автомата при стрільбі по цілях на різні відстані. Він складається із поворотного цілика і мушки.

Цілик (рис. 16) встановлений на кришці ствольної коробки і має два положення: одне (позначене буквою «П») – для стрільби по цілям на дистан до 350 м, друге (позначене цифрами 4–5) - для стрільби по цілях на більших дистанціях. Цілик повертається на осі та фіксується пластинчастою пружиною.

Рис. 16. Поворотний цілик:

1 – фіксуюча пластинчата пружина; 2 – опорний виступ;
3 – цілик; 4 – запобіжник цілика; 5 – вісь цілика

Мушка вгвинчена у полозок, закріплений в основі мушки. Цей полозок має можливість переміщатись в основі мушки для внесення поправок по горизонту.

► **КРИШКА СТВОЛЬНОЇ КОРОБКИ** (рис. 17) запобігає забрудненню частин та механізмів, поміщених у ствольній коробці. Має вісь кріплення і обмежувач кута повороту кришки ствольної коробки, запобіжник цілика і прорізи встановлення цілика для стрільби вночі, ребра жорсткості, ступінчастий виріз, отвір для п'яточки повертаючого механізму. В АК-74 кришка знімається зі ствольної коробки.

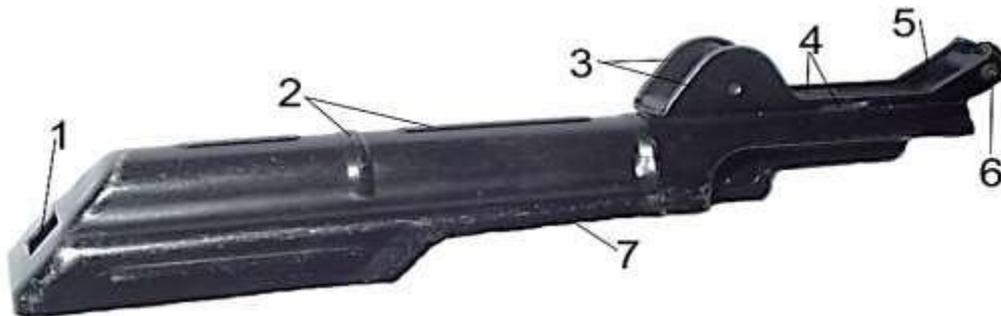

Рис. 17. Кришка ствольної коробки:

- 1 – отвір; 2 – ребра жорсткості; 3 – запобіжник цілика;
- 4 – прорізи для встановлення накидного цілика;
- 5 – обмежувач повороту кришки; 6 – вісь кріплення;
- 7 – ступінчастий виріз

► **ПРИКЛАД І ПІСТОЛЕТНА РУКОЯТКА** (рис. 18) призначені для зручності дій з автоматом під час стрільби. Приклад автомата у відкинутому положенні утримується фіксатором, а в складеному – заціпкою.

Рис. 18. Приклад (відкинуте положення) і пістолетна рукоятка: 1 – фіксатор; 2 – обойма; 3 – верхня тяга; 4 – затильник; 6 – вісь; 7 – пістолетна рукоятка

► **УДАРНО-СПУСКОВИЙ МЕХАНІЗМ** (рис. 19) призначений для спуску курка з бойового зводу або зводу автоспуску, нанесення удару по ударнику, забезпечення ведення автоматичного чи одиночного вогню, припинення стрільби, для попередження пострілів при незакритому затворі та для постановки автомата на запобіжник (рис. 20);

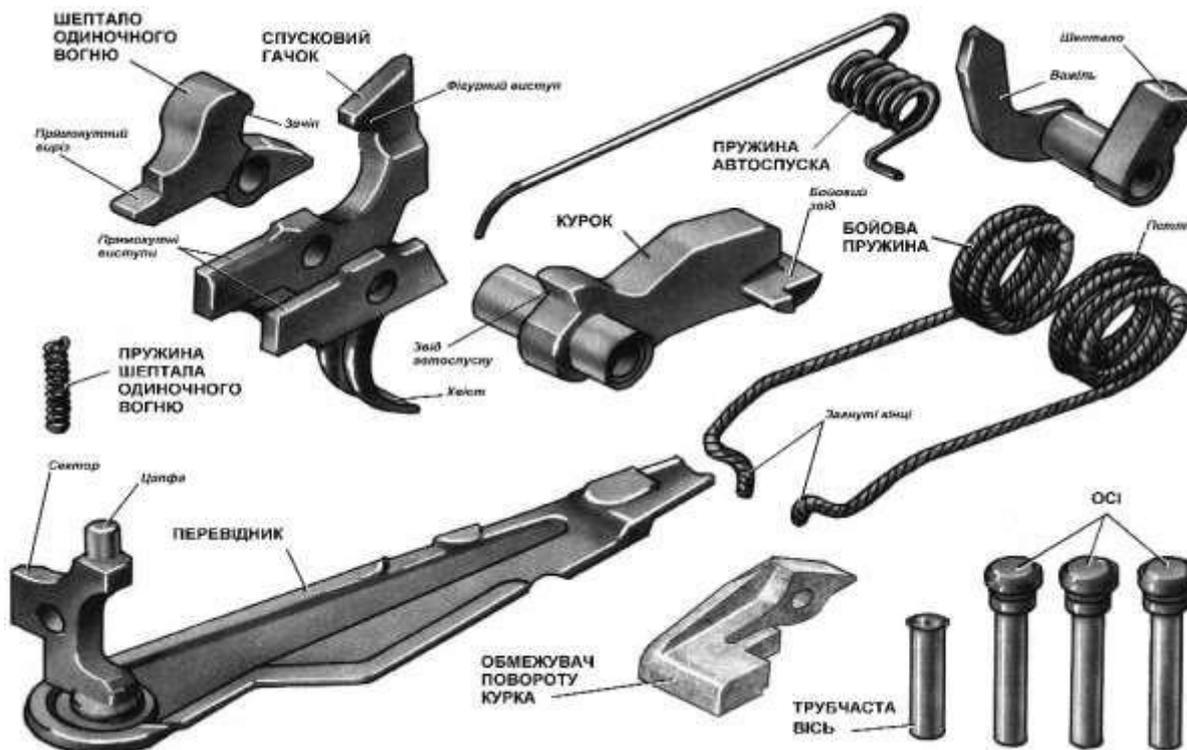

Рис. 19. Ударно-спусковий механізм автомата Калашникова

курка з бойовою пружиною призначені для нанесення удару по ударнику;
обмежувач повороту курка призначений для обмеження повороту курка назад та запобігає від удару курка по спусковому гачку (в **АК-74** замість нього є **сповільнювач**);
спусковий гачок призначений для утримання курка на бойовому зводі і для спуску курка;
шептало одиночного вогню призначене для утримання курка після пострілу в крайньому задньому положенні, якщо в режимі одиночного вогню спусковий гачок не відпущений;
автоспуск призначений для автоматичного звільнення курка зі зводу автоспуску при стрільбі чергами, а також для попередження спуску курка при незамкненому каналі ствола;
перевідник призначений для перемикання автомата на автоматичний чи одиночний вогонь, а також на запобіжник.

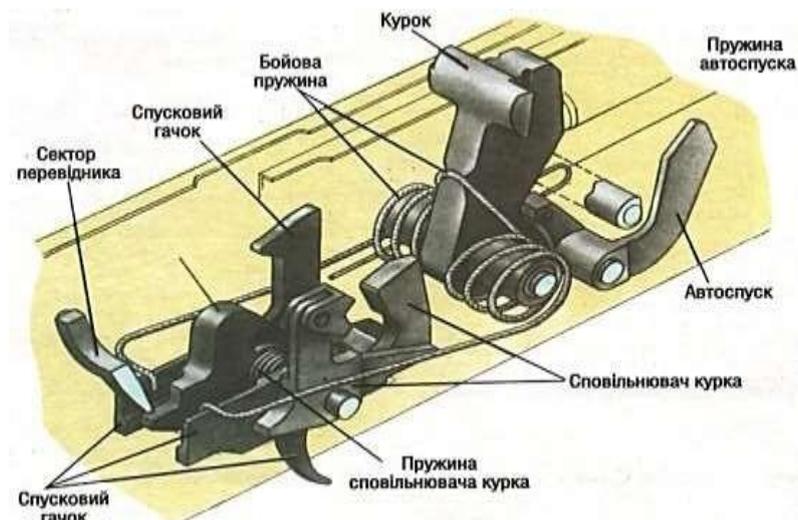

Рис. 20. Ударно-спусковий механізм автомата Калашникова в зборі

► **ПОВЕРТАЮЧИЙ МЕХАНІЗМ** (рис. 21) призначений для повернення затворної рами із затвором у переднє положення. Складається з повертаючої пружини, направляючого стержня, рухомого стержня та муфти.

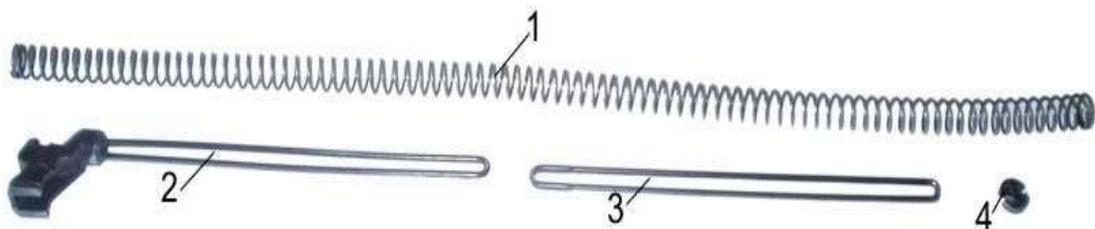

Рис. 21. Повертаючий механізм:

1 – повертаюча пружина; 2 – направляючий стержень;

3 – рухомий стержень; 4 – муфта

► **ЗАТВОРНА РАМА З ГАЗОВИМ ПОРШНЕМ** (рис. 22) призначені для приведення в дію затвора і ударно-спускового механізму. Має: газовий поршень; рукоятку; канал для затвора; запобіжний виступ; виступ для дії на важіль автоспуску; паз для відгинів ствольної коробки; фігурний виріз; паз для відбиваючого виступу.

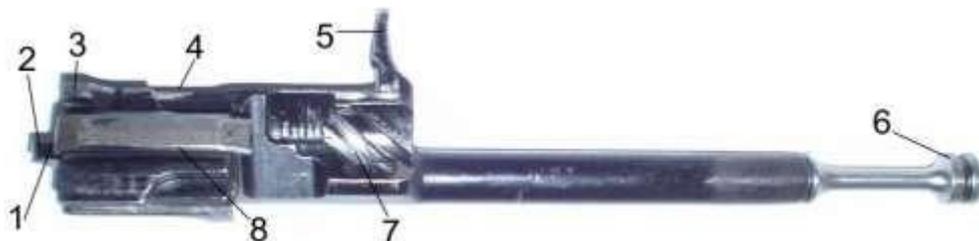

Рис. 22. Затворна рама з газовим поршнем:

1 – канал для затвора; 2 – запобіжний виступ; 3 – виступ для дії на важіль автоспуску; 4 – паз для відгинів ствольної коробки; 5 – рукоятка;

6 – газовий поршень; 7 – фігурний виріз; 8 – паз для відбиваючого виступу

► **ЗАТВОР** (рис. 23) призначений для досилання патрона в патронник, запирання каналу ствола, розбивання капсуля і витягування з патронника гільзи (патрона). Він складається із остова, ударника, викидача з пружиною і віссю, шпильки.

Рис. 23. Затвор (з ударником і викидачем):

1 – виріз для гільзи; 2 – виріз для викидача; 3 – ведучий виступ; 4 – отвір для осі викидача; 5 – бойовий виступ; 6 – поздовжній паз для відбиваючого виступу; 7 – ударник; 8 – викидач; 9 – пружина викидача; 10 – вісь викидача; 11 – шпилька

► **ГАЗОВА ТРУБКА ЗІ СТВОЛЬНОЮ НАКЛАДКОЮ** (рис. 24) складається з газової трубки, переднього і заднього кілець, ствольної накладки і металевого напівкільця.

Газова трубка призначена для скерування руху газового поршня.

Ствольна накладка призначена для запобігання від опіків рук при стрільбі.

Рис. 24. Газова трубка зі ствольною накладкою:

1 – газова трубка; 2 – переднє кільце; 3 – направляючі ребра; 4 – ствольна накладка; 5 – заднє кільце; 6 – площадка.

► **ЦІВКА** (рис. 25) призначена для зручності дій та для запобігання від опіків при стрільбі. Вона може бути дерев'яна або пластмасова. Має упор для пальців, пластинчасту пружину та виступ.

Рис. 25. Цівка (дерев'яна):

1 – упор для пальців; 2 – пластинчаста пружина; 3 – виступ

► **МАГАЗИН** (рис. 26) призначений для розміщення патронів та подачі їх у ствольну коробку. Складається з корпусу, який має опорний виступ та зачіп; пружини; подавача; стопорної планки; кришки.

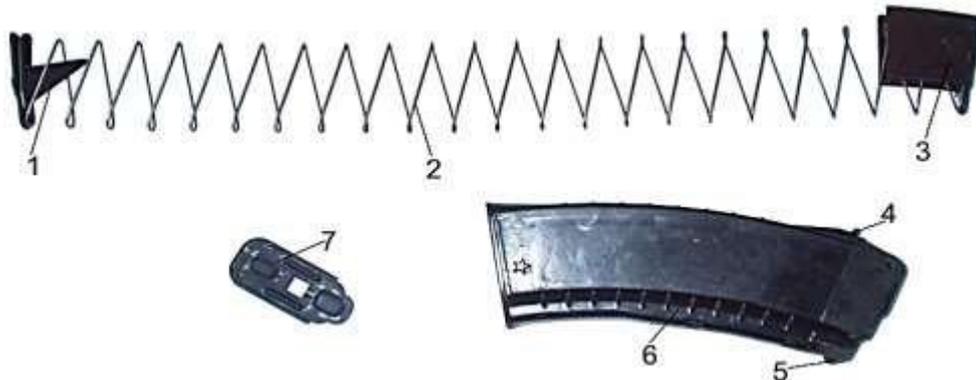

Рис. 26. Магазин:

*1 – стопорна планка; 2 – пружина; 3 – подавач;
4 – опорний виступ; 5 – зачіп; 6 – корпус; 7 – кришка*

► **ПОЛУМ'ЯГАСНИК** (рис. 27) призначений для зменшення величини звуку та полум'я при пострілі. Він становить камеру з круглим отвором у ній для вильоту кулі та конічним розтрубом.

Рис. 27. Полум'ягасник:

1 – виїмка для фіксатора; 2 – конічний розтруб; 3 – виїмка для шомпола при відкручуванні; 4 – внутрішня різьба

В автоматах АК-74 (АКС-74) (з не укороченим стволом) з боку дульного зрізу ствола накручується **дульне гальмо-компенсатор**, яке за рахунок відповідно розташованих прорізів та отворів у ньому розсіює і скеровує потік порохових газів, які виходять з дульного зрізу ствола вслід за кулею, чим пригальмовує та дещо компенсує віддачу зброї, що дає змогу покращити купчастість стрільби чергами.

4.4. НЕПОВНЕ ТА ПОВНЕ РОЗБИРАННЯ ТА ПОДАЛЬШЕ ЗБИРАННЯ АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА

Розбирання автомата може бути :

- **неповне** – ➤ для чищення;
➤ для змащення;
➤ для огляду автомата.

- **повне** – ➤ для чищення у разі сильного забруднення чи після перебування під дощем або снігом;
➤ у разі переходу на нове мастило;
➤ у разі ремонту.

4.4.1. ПОСЛІДОВНІСТЬ НЕПОВНОГО РОЗБИРАННЯ АКС-74У

1. **Відокремити магазин і перевірити, чи немає патрона в патроннику.** Для цього натиснути на заціпку, подати нижню частину магазину вперед і відокремити його, перевести перевідник донизу, відвести рукоятку затворної рами назад, оглянути патронник, відпустити рукоятку затворної рами і спустити курок з бойового зводу.

2. **Вийняти із сумки шомпол, пенал з приладдям, розкрити пенал і вийняти з нього протирку, йоржик, вколотку, викрутку.**

3. **Відокремити полум'ягасник.**

Для цього втопити викруткою фіксатор полум'ягасника і викрутити полум'ягасник з різьбового виступу основи мушки, обертаючи його проти годинникової стрілки.

4. **Відкрити кришку ствольної коробки.** Для цього натиснути на виступ направляючого стержня повертаючого механізму, підняти вверх задню частину кришки і повернути її до упору обмежувачів кута повороту кришки в опорну площину основи для кріплення газової трубки і кришки ствольної коробки.

5. **Відокремити повертаючий механізм.** Для цього подати вперед направляючий стержень і повертаючий механізм та витягти його з каналу затворної рами.

6. **Відокремити затворну раму із затвором.** Для цього відвести затворну раму назад до крайнього положення разом із затвором і відокремити її від ствольної коробки.

7. **Відокремити затвор від затворної рами.** Для цього узяти затворну раму затвором доверху і відвести затвор назад та повернути його так, щоб ведучий виступ затвора вийшов з фігурного вирізу затворної рами, і вивести затвор вперед.

8. **Відокремити газову трубку зі ствольною накладкою.**

Для цього взятися за задній кінець ствольної накладки та, піднявши вгору, відокремити її разом з газовою трубкою.

4.4.2. ПОСЛІДОВНІСТЬ НЕПОВНОГО РОЗБИРАННЯ АК-74

1. Відокремити магазин.

Для цього натиснути на засувку, подати нижню частину магазину вперед і відокремити його.

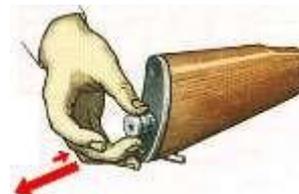

2. Перевірити наявність патрона у патроннику.

Для цього перевести перевідник донизу, відвести рукоятку затворної рами назад, оглянути патронник, відпустити рукоятку затворної рами і спустити курок з бойового зводу.

3. Вийняти пенал з приладдям.

Для цього притиснути пальцем правої руки кришку гнізда приклада так, щоб пенал під дією пружини вийшов з гнізда; розкрити пенал і вийняти з нього приладдя.

4. Вийняти шомпол (в АК-74 додатково ще відокремити дульне гальмо-компенсатор). Для цього відтягнути кінець шомпола так, щоб його головка вийшла з-під упору на основі мушки і витягти шомпол догори. Втопити фіксатор дульного гальма-компенсатора і скрутити його з різьбового виступу основи мушки, повертаючи проти годинникової стрілки.

5. Відокремити кришку ствольної коробки. Для цього натиснути на виступ прямого стержня повертаючого механізму та підняти вгору задню частину кришки ствольної коробки і відокремити кришку.

6. Відокремити повертаючий механізм. Для цього натиснути на виступ прямого стержня повертаючого механізму до виходу його п'ятки з повздовжнього паза ствольної коробки, підняти задній кінець прямого стержня і вийняти повертаючий механізм з каналу затворної рами.

7. Відокремити затворну раму з газовим поршнем. Для цього відвести затворну раму назад до упору, підняти її разом із затвором і відокремити від ствольної коробки.

8. Відокремити затвор від затворної рами з газовим поршнем.

Для цього взяти затворну раму затвором догори, відвести затвор назад, прокрутити його так, щоб головний виступ затвора вийшов із фігурного вирізу затворної рами, і висунути затвор уперед.

9. Відокремити газову трубку зі ствольною накладкою. Для цього повернути замикач газової трубки до вертикального положення і зняти газову трубку з газової камери.

Рис. 28. Автомат АКС-74У після неповного розбирання

4.4.3. ПОСЛІДОВНІСТЬ ЗБИРАННЯ АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА ПІСЛЯ НЕПОВНОГО РОЗБИРАННЯ

Збирання після неповного розбирання виконується в оберненій послідовності.

Послідовність збирання АКС-74У після неповного розбирання:

1. Приєднати газову трубку зі ствольною накладкою.
2. Приєднати затвор до затворної рами.
3. Приєднати затворну раму із затвором до ствольної коробки.
4. Приєднати повертаючий механізм.
5. Закрити кришку ствольної коробки.
6. Спустити курок з бойового зводу і поставити перевідник на запобіжник.
7. Приєднати до автомата полум'ягасник.
8. Вкласти в сумку шомпол і пенал.
9. Приєднати магазин до ствольної коробки.

Послідовність збирання АКМ, АК-74 після неповного розбирання:

1. Приєднати газову трубку з ствольною накладкою.
2. Приєднати затвор до затворної рами.
3. Приєднати затворну раму із затвором до ствольної коробки.

4. Приєднати повертаючий механізм.
5. Приєднати кришку ствольної коробки. Виконати контрольний спуск курка з бойового зводу. Перевести перевідник автомата на запобіжник.
6. Приєднати шомпол (в АК-74 додатково ще приєднати дульне гальмо-компенсатор).
7. Приєднати пенал з приладдям.
8. Приєднати магазин до ствольної коробки.

Під час навчальних занять нормативи з неповного розбирання і подальшого збирання спочатку виконуються у повільному темпі, потім відпрацьовуються на швидкість.

Якщо нормативи відпрацьовуються декілька разів, то індивідуальна оцінка ставиться за останнім результатом або на контрольному занятті.

Нормативи вважаються виконаними, якщо дотримано умови їх виконання і не було допущено порушень вимог наказів, настанов і посібників. Якщо під час відпрацювання нормативу допущена принаймні одна помилка, яка може призвести до травми, поломки техніки, озброєння, то виконання нормативу зупиняється і оцінюється «незадовільно».

ПРАКТИЧНЕ ВИКОНАННЯ НОРМАТИВІВ КУРСУ СТРІЛЬБ ДЛЯ АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА (АКС-74У/АКМ – навч.)

№ з/п	Найменування нормативу	Вимоги виконання нормативу	Оцінка та час виконання (с)		
			« 5 »	« 4 »	« 3 »
1.	Спорядження магазину патронами	Магазин у руці, 30 патронів розсипом на столі	40	45	50
2.	Неповне розбирання автомата	Працівник стоїть біля столу, руки опущені, зібраний автомат лежить на столі. Під час розбирання пенал виймають, але не розбирають	18/15	22/19	26/23
3.	Збирання автомата після неповного розбирання	Працівник стоїть біля столу, руки опущені, частини автомата лежать на столі	30/25	35/30	40/35
4.	Підготовка до стрільби лежачи	Автомат у положенні «на ремінь» магазин, споряджений навчальними патронами в сумці	7	9	10

4.4.4. ПОСЛІДОВНІСТЬ ПОВНОГО РОЗБИРАННЯ АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА

1. Провести неповне розбирання.
2. Розібрати магазин.
3. Розібрати повертаючий механізм.
4. Розібрати затвор.
5. Розібрати ударно-спусковий механізм:
 - відокремити вузол спускового механізму;
 - розібрати вузол спускового механізму;
 - відокремити курок;
 - відокремити автоспуск;
 - відокремити перевідник.
6. Відокремити цівку.

Збирання після повного розбирання проводиться в оберненій послідовності.

4.5. РОБОТА ЧАСТИН ТА МЕХАНІЗМІВ АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА

4.5.1. ПОЛОЖЕННЯ ЧАСТИН І МЕХАНІЗМІВ ДО ЗАРЯДЖАННЯ

Затворна рама з газовим поршнем під дією повертаючого механізму знаходиться в крайньому передньому положенні, газовий поршень знаходиться в газовій камері; канал ствола закритий затвором; затвор повернутий навколо поперечної осі вправо. Його бойові виступи знаходяться у вирізах ствольної коробки – затвор замкнутий.

Повертаюча пружина – найменше стиснута.

Важіль автоспуску – під дією виступу затворної рами повернутий вперед-вниз, курок спущений і впирається в затвор (рис. 29).

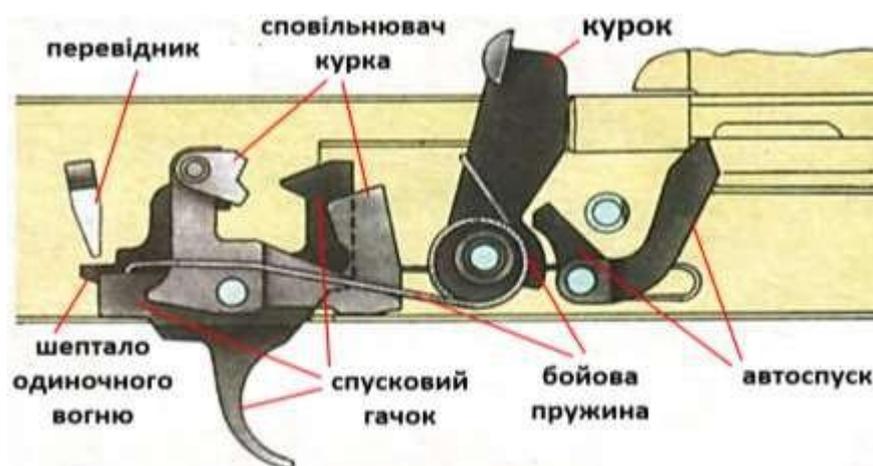
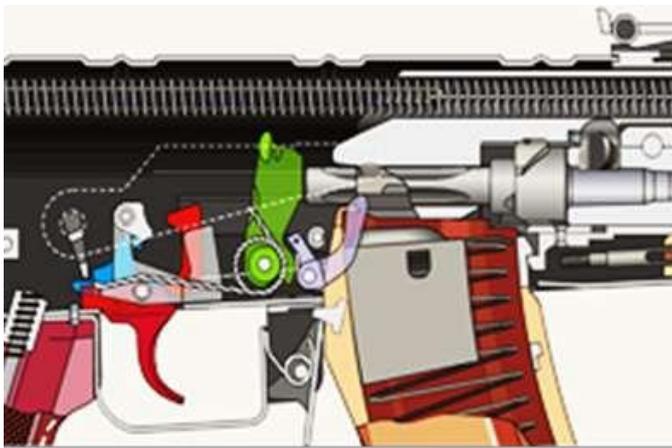

Рис. 29. Положення частин ударно-спускового механізму до заряджання, коли курок спущений та увімкнений запобіжник

Ударник під дією курка поданий вперед. Бойова пружина знаходиться в найнижчому ступені напруження. Своєю петлею вона притискає курок до затвора, зігнутими кінцями притискає прямокутний виступ спускового гачка до дна ствольної коробки, при цьому хвіст спускового гачка знаходиться в передньому положенні.

Сповіднювач курка під дією своєї пружини переднім виступом притиснутий до дна ствольної коробки.

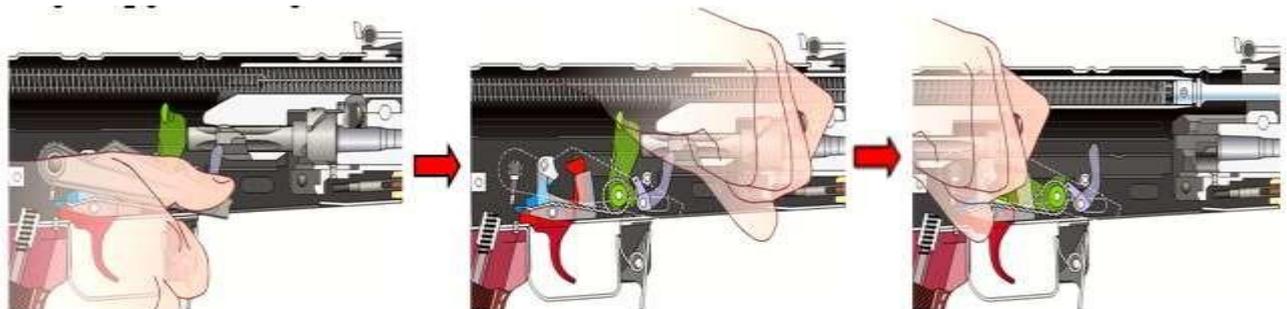
Перевідник знаходиться у крайньому верхньому положенні та закриває ступінчатий виріз у кришці ствольної коробки (перевідник поставлений на запобіжник) – сектор перевідника зайшов у виріз шептала одиночного вогню і знаходиться над правим прямокутним виступом спускового гачка (запирає спусковий гачок).

У положенні **на запобіжник** перевідник зачиняючи ступінчастий виріз кришки ствольної коробки стає на шляху руху рукоятки затворної рами назад; внутрішній сектор перевідника обертається вперед і, стаючи над правим прямокутним виступом спускового гачка, блокує його рух в передньому положенні.

4.5.2. РОБОТА ЧАСТИН І МЕХАНІЗМІВ ПІД ЧАС ЗАРЯДЖАННЯ.

Для заряджання автомата потрібно приєднати до нього споряджений магазин, встановити перевідник на автоматичний вогонь (АВ), відвести затворну раму назад до упору і відпустити її.

Автомат заряджений. Якщо немає необхідності відкрити вогонь, то необхідно поставити перевідник у крайнє верхнє положення (на запобіжник).

Під час приєднання магазина його зачіпка заходить за виступ ствольної коробки. В магазині верхній патрон впирається в низ затворної рами, патрони в магазині трохи опускаються, стискаючи його пружину. При постановці перевідника на автоматичний вогонь ступінчастий виріз в кришці ствольної коробки для руху рукоятки затворної рами вивільняється, сектор перевідника залишається у вирізі шептала одиночного вогню (блокує його), але не перешкоджає повороту спускового гачка (рис. 30).

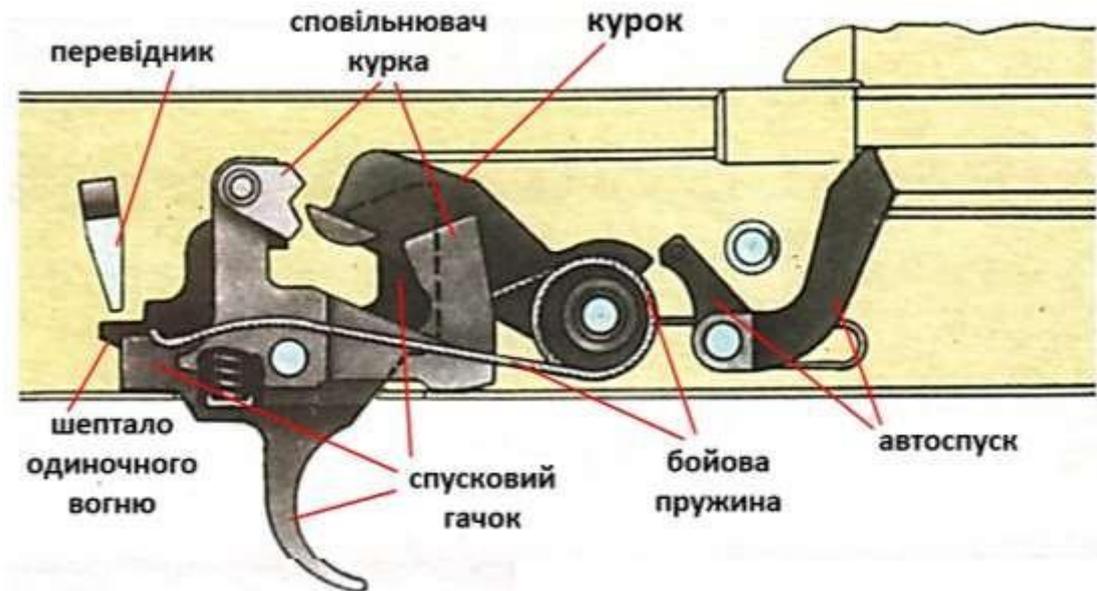

Рис. 30. Положення частин ударно-спускового механізму після заряджання, коли перевідник встановлений на автоматичний вогонь

Під час відведення затворної рами назад на довжину вільного ходу вона діє переднім скосом фігурного вирізу на ведучий виступ затвора, повертає затвор вліво, бойові виступи затвора виходять із вирізів ствольної коробки, починається відпирання затвора, виступ затворної рами під дією пружини притискається до площини курка. У разі подальшого відведення затворної рами разом з нею відходить назад затвор відкриваючи ствол, курок під дією затворної рами повертається навколо осі, бойова пружина закручується, бойовий звід курка послідовно заскакує за фігурний виступ спускового гачка, під зачіпку сповільнювача курка і вкінці курок впирається в шептало автоспуску, важіль автоспуску водночас піднімається вгору і розташовується на шляху виступу затворної рами. Як тільки нижня частина затворної рами пройде вікно для магазина, патрони під дією пружини подавача підіймаються вгору до упору верхнім патроном в загин магазина.

Затворна рама із затвором під дією повертаючого механізму подається вперед і:

- затвор досилає патрон у патронник закриваючи канал ствола;
- зачіп викидача заскакує в кільцеву виточку гільзи;
- затвор за допомогою лівого бойового виступу заходить за лівий скіс ствольної коробки;
- фігурний виріз затворної рами тисне на ведучий виступ затвора, повертає його навколо осі вправо;
- бойові виступи затвора заходять за бойові упори ствольної коробки - затвор запирається;
- затворна рама рухається вперед, своїм виступом повертає важіль автоспуску вперед і вниз;
- шептало автоспуску виходить з-під зводу автоспуску курка;
- курок під дією бойової пружини повертається, виходить з-під зачіпки сповільнювача і стає на бойовий звід;
- патрони піднімаються до верхнього упору в затворну раму.

4.5.3. РОБОТА ЧАСТИН І МЕХАНІЗМІВ ПРИ АВТОМАТИЧНІЙ СТРІЛЬБІ

Поставити перевідник на автоматичний вогонь (АВ) і натиснути на спусковий гачок:

- сектор перевідника при цьому утримує шептало одиночного вогню;
- фігурний виступ спускового гачка виходить із зачеплення з бойовим зводом курка, внаслідок чого курок під дією бойової пружини завдає удар по ударнику, виконується постріл.

Куля під дією порохових газів рухається по каналу ствола і як тільки вона пройде газовідвідний отвір:

- частина газів через газовідвідний отвір рухаються в газову камеру, тиснуть на поршень і відкидають затвор назад;
- затворна рама переднім скосом фігурного виступу повертає затвор навколо своєї осі і він виходить із-під бойових упорів ствольної коробки;
- затвор відпирає канал ствола, автоспуск підіймається до верху, шептало притискається до курка, куля в цей час вилітає з каналу ствола;
- затворна рама за інерцією рухається назад, стискаючи повертаючий механізм;
- гільза утримується зачепом викидача, натикається на відбиваючий виступ і викидається назовні;
- від руху вперед курок утримується тільки шепталом автоспуску;
- затворна рама рухається вперед та натискає на важіль автоспуску;

- курок вдаряє на зачіпку сповільнювача і він повертаючись ставить під удар передній свій виступ, внаслідок цього рух курка сповільнюється, що дозволяє стволу після удару по ньому затворною рамою, стати в початкове положення і цим покращити куччастість стрільби;
- після удару по передньому виступу сповільнювача, курок наносить удар по ударнику — відбувається новий постріл.

Для припинення стрільби слід відпустити спусковий гачок. При цьому спусковий гачок під дією бойової пружини обернеться і його фігурний виступ стане на шляху руху бойового зводу курка. Курок зупиняється на бойовому зводі. Стрільба припиняється, але автомат залишається зарядженим, готовим до виконання подальшої автоматичної стрільби.

4.5.4. РОБОТА ЧАСТИН І МЕХАНІЗМІВ ПРИ ОДИНОЧНОМУ ПОСТРІЛІ

Під час постановки перевідника з положення на запобіжник в положення на одиночний вогонь (ОД) сектор перевідника вивільняє прямокутний виступ спускового гачка (відпирає спусковий гачок), повністю виходить із вирізу шептала одиночного вогню і при стрільбі в роботі ударно-спускового механізму участі не приймає.

Після натискання на спусковий гачок його фігурний виступ виходить із зачеплення з бойовим зводом курка внаслідок чого курок наносить удар по ударнику — відбувається постріл. Після автоматичного перезарядження:

- шептало одиночного вогню повертається і його зачеп стає на шляху руху бойового зводу курка;
- бойовий звід курка заскакує за шептало одиночного вогню і курок зупиняється в задньому положенні (рис. 31);
- для виконання пострілу необхідно щоразу відпустити спусковий гачок і знову натиснути на нього. Робота частин та механізмів повториться і відбудеться наступний постріл.

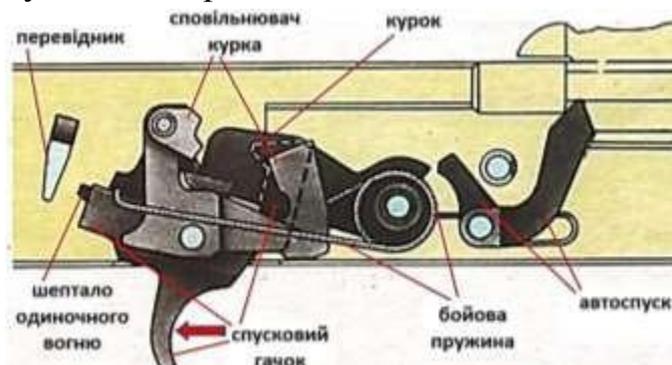

Рис. 31. Положення частин ударно-спускового механізму після пострілу, коли перевідник встановлений на одиночний вогонь та спусковий гачок натиснений

4.6. ПОРЯДОК ЧИЩЕННЯ, ЗМАЩЕННЯ, ОГЛЯДУ ТА ПІДГОТОВКИ ДО СТРІЛЬБИ АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА

Автомат повинен завжди бути в повній справності та готовності до дії. Це досягається своєчасним та вмілим чищенням, змащуванням і правильним зберіганням автомата.

Чищення автомата, який знаходиться в підрозділі, **виконується**:

- під час підготовки до стрільби;
- після стрільби бойовими чи холостими патронами. Терміново після закінчення стрільби на стрільбищі (в полі); при цьому вичищається і змащується ствольна коробка, канал ствола, газова камера, затворна рама з газовим поршнем, затвор; завершальне чищення автомата виконується після повернення зі стрільб та протягом наступних 3–4 днів щоденно;
- після наряду і занять в полі без стрільби – після повернення з наряду чи занять;
- в бойовій обстановці і на тривалих навчаннях - щоденно в період затишшя бою та під час перерв у навчаннях;
- якщо автомат не використовується – не рідше одного разу на тиждень.

Після чищення автомат необхідно змастити. Мастило наносити тільки на добре очищену та суху поверхню металу терміново після чищення, щоб не допустити впливу вологи на метал.

Автомат, вичищений на стрільбищі рідким мастилом для зброї, після повернення в казарму необхідно вичистити розчином РЧС.

У польових умовах чищення та змащування автомата виконується тільки **рідким мастилом для зброї**.

Для чищення та змащування автомата застосовується:

- **рідке мастило для зброї** – для чищення автомата і змащування його частин та механізмів при температурі повітря від +50° до -50°С;
- **мастило для зброї** – для змащування каналу ствола, частин і механізмів автомата після їх чищення; це мастило застосовується при температурі повітря вище +5°С;
- **розчин РЧС** (розчин чищення ствола) – для чищення каналу ствола та інших частин автомата, які підпали під вплив порохових газів;
- **ганчір'я чи папір КВ-22** – для обтирання, чищення та змащування автомата;
- **клоччя** (коротке моноволокно), очищене від костриці – тільки для чищення каналу ствола.

Для зручності чищення пазів, вирізів та отворів можна застосовувати дерев'яні палички. Категорично **забороняється** використовувати для чищення автомата абразивні матеріали, такі як спеціальний папір (глянс папір), пісок тощо.

4.6.1. ПОСЛІДОВНІСТЬ ЧИЩЕННЯ ТА ЗМАЩЕННЯ АВТОМАТА

ПОСЛІДОВНІСТЬ ЧИЩЕННЯ ТА ЗМАЩЕННЯ АВТОМАТА

1. Підготувати матеріали для чищення та змащення.
2. Розібрати автомат.
3. Оглянути приладдя і підготувати його для використання під час чищення.
4. Прочистити канал ствола і патронник, газову камеру, газову трубку, полум'ягасник (дульне гальмо-компенсатор) – *рідким мастилом для зброї чи розчином РЧС і протерти насухо*. Ретельно оглянути канал ствола і патронник на світло. Особливу увагу під час огляду звертати на патронник і кути нарізів, в котрих не повинно залишатись бруду і нагару.
5. Прочистити ствольну коробку, затворну раму, затвор, газовий поршень – *клоччям, насиченим рідким мастилом для зброї чи РЧС, після чого насухо протерти*.
6. Протерти інші металеві частини – *насухо ганчір'ям; у разі сильного забруднення частин прочистити рідким мастилом для зброї, а після цього насухо витерти*.
7. Обтерти дерев'яні частини – *сухим ганчір'ям*.

ПОСЛІДОВНІСТЬ ЗМАЩЕННЯ АВТОМАТА

1. Змастити канал ствола. Використовується шомпол з промащеною мастилом ганчіркою, просуваючи її два-три рази по всій довжині каналу ствола, щоб рівномірно покрити тонким шаром мастила нарізи і поля каналу ствола. Патронник змащувати з казенної частини.
2. Змастити решту металевих частин та механізмів зброї. Використовується промащена ганчірка. Мастило наносити тонким рівним шаром. Зайве мастило на частинах зброї сприяє забрудненню і може викликати відмову в роботі зброї. Дерев'яні або пластмасові частини зброї не змащувати, а лише насухо протерти ганчіркою і просушити.
3. Змастити протирку (шомпол).
4. Після закінчення змащення зібрати зброю, оглянути її, перевірити правильність збирання і роботу частин та механізмів зброї.

4.6.2. КОНТРОЛЬНИЙ ОГЛЯД АВТОМАТА ТА ПІДГОТОВКА ЙОГО ДО СТРІЛЬБИ

Для перевірки справності автомата, його чищення, змащування і підготовки до стрільби виконуються контрольні огляди автомата приладдя і магазинів.

Необхідно оглядати автомат:

- щоденно перед заступленням в наряд, на службу, перед виходом на заняття;
- в бойовій ситуації – періодично протягом дня та перед виконанням бойових завдань;
- під час чищення.

Несправність автомата, магазинів і приладдя повинні усуватися негайно. Якщо усунути їх в підрозділі неможливо, автомат, магазини та приладдя відправити в ремонтну майстерню.

Послідовність контрольного огляду автомата

Під час щоденного огляду впевнитися в наявності всіх частин автомата і перевірити:

- стан ствола, відсутність у ньому сторонніх предметів, непошкодженість мушки і цілика, правильність роботи частин і механізмів;
- чи немає на зовнішніх частинах іржі, бруду, а також вм'ятин, подряпин, забоїв та інших ушкоджень, які можуть спричинити порушення нормальної роботи механізмів;
- чи немає на дерев'яних (пластмасових) частинах тріщин, відколів;
- чи надійне кріплення шомпола;
- чи наявний ремінь.

Підготовка автомата до стрільби

Для підготовки автомата до стрільби необхідно:

- провести чищення, оглянути автомат в розібраному вигляді та змастити його;
- оглянути автомат в зібраному вигляді;
- оглянути магазини;

безпосередньо перед стрільбою

- прочистити насухо канал ствола;
- оглянути патрони і спорядити ними магазини.

4.7. ЗАТРИМКИ ПІД ЧАС СТРІЛЬБИ З АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА.

Затримки та їхні характеристики	Причини затримок	Способи їх усунення
<p>НЕПОДАННЯ ПАТРОНА. Затвор в передньому положенні, але пострілу не відбулося, в патроннику патрон відсутній</p>	<p>1. Забруднення чи несправність <u>МАГАЗИНА</u>.</p> <p>2. Несправність <u>ЗАЩІПКИ МАГАЗИНА</u>.</p>	<p>Перезарядити автомат і продовжити стрільбу. При повторенні затримки змінити магазин.</p> <p>При несправності защіпки магазину відправити автомат в ремонтну майстерню.</p>
<p>УТИКАННЯ ПАТРОНА. Патрон кулею увіткнувся в казенний зріз ствола, рухомі частини зупинились в середньому положенні</p>	<p>1. Несправність <u>МАГАЗИНА</u>.</p>	<p>Утримуючи рукоятку затворної рами, видалити патрон, що увіткнувся і продовжити стрільбу. При повторенні затримки змінити магазин.</p>
<p>НЕДОХІД ЗАТВОРНОЇ РАМИ В ПЕРЕДНЄ ПОЛОЖЕННЯ</p>	<p>Поломка <u>ПОВЕРТАЮЧОЇ ПРУЖИНИ</u>.</p>	<p>Змінити пружину (в бойовій обстановці передню частину пружини повернути заправленим кінцем назад і продовжувати стрільбу).</p>
<p>ОСІЧКА. Затвор в передньому положенні, патрон в патроннику, курок спущений, пострілу не відбулось</p>	<p>1. Несправність <u>ПАТРОНА</u>.</p> <p>2. Несправність <u>УДАРНИКА</u> або <u>УДАРНО-СПУСКОВОГО МЕХАНІЗМУ</u>; забруднення або застигання <u>МАСТИЛА</u> (відсутній або малий <u>НАКОЛ бойка</u> на капсулі)</p> <p>3. Заклинювання <u>УДАРНИКА</u> в затворі.</p>	<p>Перезарядити автомат і продовжити стрільбу.</p> <p>При повторенні затримки оглянути і прочистити ударник і ударно спусковий механізм; при несправності чи зношенні ударно-спускового механізму автомат відправити в ремонтну майстерню. Відділити ударник від затвора і прочистити канал в затворі.</p>
<p>НЕВИЛУЧЕННЯ ГІЛЬЗИ. Гільза в патроннику, наступний патрон впирається в неї кулею, рухомі частини зупинились в середньому положенні</p>	<p>1. Брудний <u>ПАТРОН</u> або забруднення <u>ПАТРОННИКА</u>.</p> <p>2. Забруднення чи несправність <u>ВИКИДАЧА</u> або <u>ЙОГО ПРУЖИНИ</u>.</p>	<p>Відвести рукоятку затворної рами назад і, утримуючи її в задньому положенні, відокремити магазин та видобути патрон який ввіткнувся. При повторенні затримки прочистити патронник і патрони.</p> <p>Оглянути та почистити від бруду викидач і продовжувати стрільбу. При несправності викидача автомат відправити в ремонтну майстерню.</p>
<p>ПРИХОПЛЕННЯ АБО НЕ ВІДБИВАННЯ ГІЛЬЗИ. Гільза не викинута зі ствольної коробки, а залишилась в ній спереду затвора або дослана затвором назад в патронник</p>	<p>1. Забруднення <u>ЧАСТИН ЯКІ ТРУТЬСЯ, ГАЗОВИХ ШЛЯХІВ</u> або <u>ПАТРОННИКА</u>.</p> <p>2. Забруднення або несправність <u>ВИКИДАЧА</u></p>	<p>Відвести рукоятку затворної рами назад, викинути гільзу і продовжити стрільбу.</p> <p>При повторенні затримки прочистити газові шляхи, частини які труться і патронник; частини які труться змастити. При несправності викидача автомат відправити в ремонтну майстерню.</p>

4.8. ПЕРЕВІРКА БОЮ АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА

Перевірка бою автомата **виконується** :

- під час поступлення автомата в підрозділ;
- після ремонту, заміни частин та механізмів, які могли б змінити його бій;
- у разі виявлення під час стрільби ненормальних відхилень куль.

Перевірка бою автомата і приведення його до нормального бою **проводиться** стрільбою набоями однієї серії зі звичайною кулею:

- дальність стрільби – **100 м**;
- приціл «3» (АКС-74У – «П»);
- положення для стрільби – **лежачи з упора**;
- автомат без багнет-ножа;
- стрільба ведеться **одиначними** пострілами;
- ціль – чорний прямокутник 35 см x 25 (30) см (35 см висота, 25 см (30 для АКС-74У) ширина) або універсальна перевірочна мішень (рис. 32) відповідно обрізана знизу.

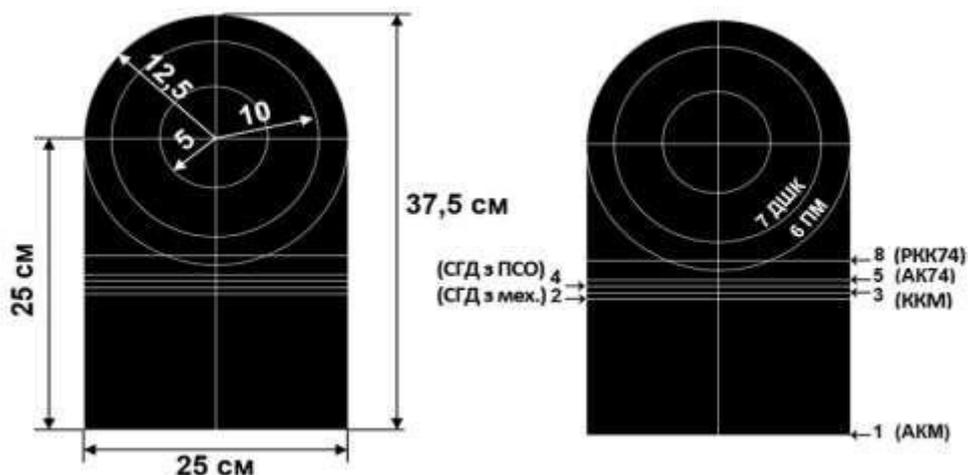
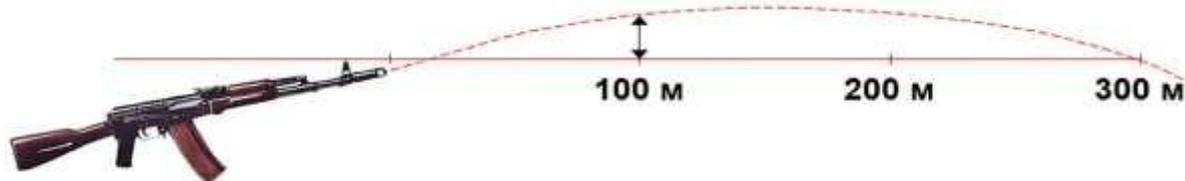
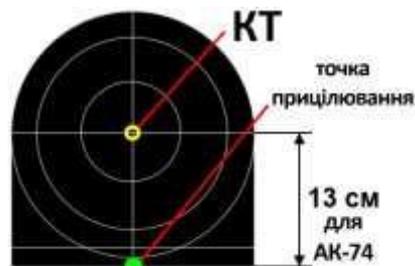

Рис. 32. Універсальна перевірочна мішень

- **точка прицілювання** – середина нижнього краю чорного прямокутника;
- **контрольна точка (КТ)** – розташована над точкою прицілювання на:
 - 13 см для АК-74;
 - 19 см для АКС-74У;
 - 25 см для АКМ.

Виконуються **чотири** одиночних постріли, після чого **ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ:**

- ➡ **перевірка купчастості бою** – нормальною признається купчастість коли всі чотири пробоїни помістились в круг діаметром **15 см**;
- ➡ **визначення середньої точки влучень (СТВ)** (рис.33);

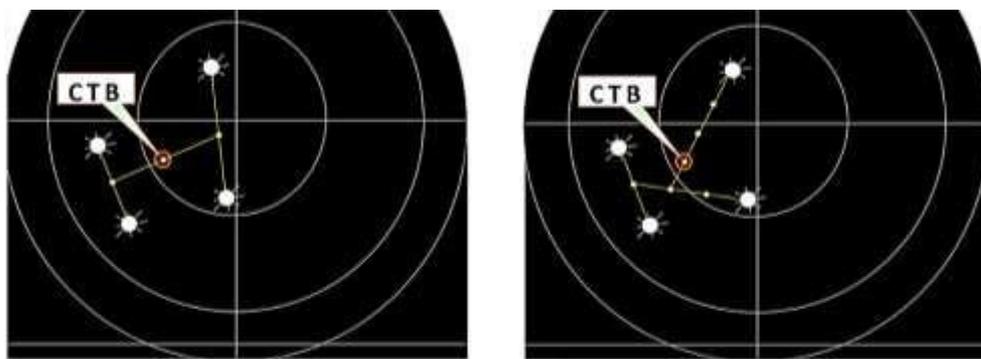

Рис. 33. Визначення середньої точки влучень (СТВ) по чотирьох пробоїнах – симетрично і несиметрично розташованих (послідовним розподілом відрізків)

- ➡ **визначення розташування СТВ** (середньої точки влучень) щодо **КТ** (контрольної точки) – якщо воно перевищує **5 см** визначають **горизонтальну і вертикальну** складові цього відхилення для подальшого вирахування змін у розташуванні мушки.

4.8.1. ПРИВЕДЕННЯ АВТОМАТІВ ДО НОРМАЛЬНОГО БОЮ

Якщо СТВ відхилилася від КТ більше **5 см** – *мушку зміщують туди, куди відхиляються влучення:*

- ➡ СТВ **нижче** КТ — мушку **вкрутити**;
- ➡ СТВ **вище** КТ — мушку **викрутити**;
- ➡ СТВ **ліворуч** КТ — **полозок мушки** **посунути вліво**;
- ➡ СТВ **праворуч** КТ — **полозок мушки** **посунути вправо**.

Під час переміщення мушки в бік на **1 мм** — СТВ при стрільбі на **100 м** зміщується на:

- **37 см** для **АКС-74У**;
- **26 см** для **АК-74** і **АКМ**.

Один **повний оберт** мушки при стрільбі на **100 м** переміщує СТВ по висоті на:

- **28 см** для **АКС-74У**;
- **20 см** для **АК-74** і **АКМ**.

4.9. СПОРЯДЖЕННЯ ТА ПРИСТРОЇ ДЛЯ ВІДСТРІЛУ ГРАНАТ (ГП-25)

Гранатомет ГП-25 (рис. 34) є індивідуальною зброєю і *призначений* для знищення відкрито розташованих цілей, які знаходяться у відкритих окопах, траншеях і на зворотніх схилах місцевості. В Україні розробено модернізований варіант ГП-25У.

Рис. 34. Підствольний гранатомет ГП-25

Гранатомет застосовується в комплексі з 7,62 мм і 5,45 мм автоматами АКМ і АК-74 (рис. 35). При приєднаному ГП-25 стрілець залежно від поставленого завдання може вести вогонь і з автомата, і з гранатомета.

Рис. 35. АКМ і АК-74 з приєднаним ГП-25

Для стрільби з ГП-25 застосовуються постріли ВОГ-25 (рис. 36) з гранатою осколково-фугасної дії спорядженою головним підривником миттєвої дії та самоліквідатором.

Рис. 36. 40-мм постріли до ГП -25 (ВОГ -25 і ВОГ -25 П)

У конструкцію підривника ВМГ-П був введений вишибной заряд і піротехнічний сповільнювач, які забезпечують «підстрибування» гранати ВОГ-25П після удару об ґрунт та її розрив в повітрі, що збільшує зону ураження.

БОЙОВІ ВЛАСТИВОСТІ ГРАНАТОМЕТА ГП-25	
Калібр (мм)	40
Прицільна дальність стрільби, (м)	
максимальна	400
мінімальна при навісній траєкторії	200
Бойова скорострільність (постр./хв.)	5
Початкова швидкість польоту гранати (м/с)	76
Радіус осколкового ураження (м)	7
Число нарізів	12
Довжина нарізної частини каналу ствола (мм)	98
Маса гранатомета без затильника (кг)	1,5
Довжина гранатомета (мм)	323
Вага без гранати (кг)	1,3
Вага пострілу (кг)	0,255
Вага вибухового заряду (г)	48
Боекомплект (шт.)	10
Дальність зведення підривника від дульного зрізу гранатомета (м)	від 10 до 40
Час самоліквідації гранати (с)	не менше 14

ЗАГАЛЬНА БУДОВА ГРАНАТОМЕТА ГП-25

Гранатомет кріпиться під стволом автомата і складається з трьох основних частин:

- ствол з прицільним пристроєм і кронштейном;
- казенна частина;
- корпус ударно-спускового механізму(УСМ) з рукояткою.

У комплект входять:

- затильник з ременем для кріплення (для зменшення сили віддачі);
- направляючий стержень із замикачем (для кришки ствольної коробки);
- сумка для гранатомета;
- сумка для пострілів;
- банник (для чищення).

РОЗБИРАННЯ ГРАНАТОМЕТА

Розбирання гранатомета може бути неповним і повним. Неповне розбирання проводиться при поточному обслуговуванні (для огляду, чищення і змазування гранатомета). Повне розбирання проводиться під час технічного

обслуговування, для чищення у випадках сильного забруднення гранатомета, знаходження його під дощем або в снігу і при ремонті.

Послідовність неповного розбирання ГП-25:

1. Від'єднати корпус УСМ з казенною частиною і рукояткою від ствола.
2. Від'єднати чеку.
3. Від'єднати вісь корпусу і перевідник.
4. Від'єднати казенну частину від корпусу УСМ.

Збирання здійснюється в зворотній послідовності.

ПІДГОТОВКА ГП-25 ДО ЗАСТОСУВАННЯ

Для підготовки до стрільби з ГП необхідно:

- оглянути гранатомет в зібраному стані;
- перевести його з похідного положення в бойове;
- перевірити роботу частин і механізмів;
- перевірити справність прицілу.

Залежно від характеру цілі, дальності до неї, характеру місцевості стрілець може вести стрільбу з ГП-25 з різних положень:

- * до 100 м – лежачи і лежачи з упору;
- * 100-150 м – з коліна, з плеча і стоячи з плеча;
- * 200-400 м – з коліна з-під руки, сидячи з-під руки і стоячи з-під руки;
- * при стрільбі напівпрямою наводкою – з коліна або сидячи з упором прикладу в ґрунт.

Стрільба з ГП-25, як і з автомату складається з підготовки, здійснення пострілу і припинення стрільби.

Підготовка до стрільби включає:

- прийняття положення до стрільби;
- заряджання гранатомета –

Здійснення пострілу включає:

- установку прицілу;
- прикладку;
- прицілювання;
- спуск курка.

По цілях, що відстежуються візуально, більш доцільно вести вогонь прямою або напівпрямою наводкою, а якщо ціль не видно, але відомі дальність до неї і напрямок – вогонь ведеться не прямою наводкою а навісною траєкторією.

ПОЛОЖЕННЯ ДЛЯ СТРІЛЬБИ З ГРАНАТОМЕТА

Залежно від обстановки, або отриманого завдання (характеру цілі, дальності до неї, характеру місцевості) стрілець може вести стрільбу з ГП-25 з різних положень:

– до 100 м:

- лежачи;
- лежачи з упору.

– 100–150 м:

- з коліна з плеча;
- стоячи з плеча.

– 200–400 м:

- з коліна з-під руки;
- сидячи з-під руки;
- стоячи з-під руки.

– під час стрільби напівпрямою наводкою:

- з коліна з упором прикладу в ґрунт або
- сидячи з упором прикладу в ґрунт.

Завдання для самопідготовки

1. Призначення, бойові властивості, загальна будова і принцип дії підствольного гранатомета.
2. Вивчити неповне розбирання і збирання ГП-25.
3. Підготовка гранатомет ГП-25 до стрільби і варіанти його застосування.

4.10. ПРИЙНЯТА НА ОЗБРОЄННЯ АВТОМАТИЧНА ЗБРОЯ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

4.10.1. ПІСТОЛЕТ-КУЛЕМЕТ «ФОРТ-224»

«Форт-224» – пістолет-кулемет калібру 9x19 мм Люгер (рис. 37, 38). Модель може бути укомплектована тактичним ліхтарем, лазерним цілевказівником, оптичним прицілом з 3-х або 4-х кратним збільшенням, приладом нічного бачення.

Рис. 37. Загальний вигляд пістолета-кулемета «Форт-224»

Принцип дії «Форт-224» аналогічний автомату Калашникова – дія частини порохових газів на головку поршня для перезарядження.

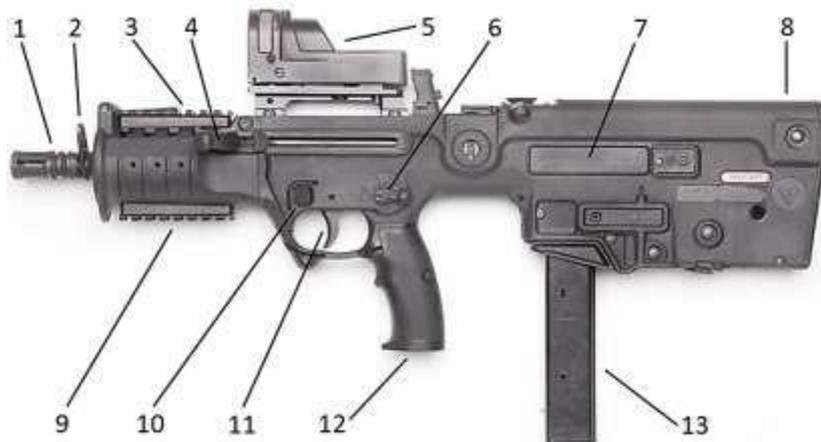

Рис. 38. Будова пістолета-кулемета «Форт-224»:

- 1** – ствол, **2** – антабка, **3** – планка Пікатінні, **4** – рукоятка перезарядження (може переставлятися на іншу сторону), **5** – коліматорний приціл, **6** – перевідник (двосторонній), **7** – вікно для викидання гільзи (може звільнятися на іншу сторону), **8** – приклад, **9** – цівка з планкою Пікатінні, **10** – кнопка фіксатора магазину (двостороння), **11** – спусковий гачок, **12** – пістолетна рукоятка, **13** – магазин

4.10.2. ВІТЧИЗНЯНІ ЗРАЗКИ АВТОМАТИЧНОЇ ЗБРОЇ

Штурмова гвинтівка калібру 5,56x45 (5,45x39) мм «Форт-221» (рис. 39) – зброя, *призначена* для враження живої сили супротивника на відстані до 500 метрів. Гвинтівка скомпонована за системою «буллпап», що дало змогу значно зменшити габарити зброї, не зменшуючи довжину ствола. Своєю чергою, завдяки корпусу, зробленого з ударостійкого пластику армованого сталлю, вдалось значно знизити вагу. Таким чином «Форт-221» – легка та компактна зброя.

«Форт-224» (рис. 39) – укорочена модифікація штурмової гвинтівки «Форт-221» калібру 5,56x45 (5,45x39) мм, призначена для бійців спецпідрозділів.

Моделі можуть бути укомплектовані тактичним ліхтарем, лазерним цілевказівником, оптичним прицілом з 3-х або 4-х кратним збільшенням, приладом нічного бачення.

«Форт-401» (рис. 37) – легкий кулемет калібру 5,56x45 мм (7,62x51мм) призначений для збільшення вогневої потужності бойових підрозділів і відповідає усім вимогам сучасних бойових дій.

Конструктивно «Форт-401» – кулемет з повітряним охолодженням ствола, ствол швидкозмінний, виготовляється в двох модифікаціях: стандартний і вкорочений. Подача боєприпасів селективна двох типів: основна – за допомогою розсипної стрічки та від магазинів «Форт-221». Стрічка на 150–200 патронів може використовуватись і сама по собі, і з м'якого барабана. Вести вогонь з «Форт-401» можливо з рук, сошок або зі спеціального кріплення.

До штатної комплектації «Форт-401» належать: складний приклад, знімні сошки і рукоятка для перенесення, що знаходиться на стволі. Додатково можливе встановлення різноманітних прицілів на планку Пікатінні зверху на ствольній коробці та передньої рукоятки під цівкою.

Рис. 39. Зразки автоматичної зброї «Форт»: а) штурмова гвинтівка «Форт-221»; б) штурмова гвинтівка «Форт-224»; в) кулемет «Форт-401»

5,56-ММ, 7,62-ММ ШТУРМОВІ ГВИНТІВКИ

«ФОРТ-227», «ФОРТ-228», «ФОРТ-229»

Штурмові гвинтівки «Форт-227», «Форт-228», «Форт-229» (рис. 40, 41) є індивідуальною автоматичною зброєю з магазинним живленням, повітряним охолодженням ствола і газовим двигуном автоматики, призначеною для знищення живої сили противника. Виготовляються на Казенному науково-виробничому об'єднанні «Форт» (м. Вінниця) сумісно з концерном Israeli Weaponary Industries.

Рис. 40. Штурмові гвинтівки «Форт-227», «Форт-228»

«Форт-227 (228, 229)» – компактна штурмова гвинтівка із сучасною ергономічною конструкцією. Два режими стрільби: автоматичний і одиночний. Має затворну затримку. Спусковий механізм, заснований на снайперському варіанті Galil для більш точної стрільби.

Рис. 41. Штурмова гвинтівка «Форт-229»

ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ШТУРМОВИХ ГВИНТІВОК

«ФОРТ-227», «ФОРТ-228», «ФОРТ-229»

Назва характеристики	Значення		
	«Форт-227»	«Форт-228»	«Форт-229»
Калібр (мм)	5,56×45	7,62×39	7,62×51
Довжина (розкладений приклад) (мм)	845	672	954
Довжина ствола (мм)	332	212	400
Прицільна дальність стрільби (м)	500	800	1000
Темп стрільби (постр./хв.)	550-1000	550-1000	560-650
Вага із порожнім магазином (кг)	3,6	3,8	3,94
Ємкість магазину (патр.)	35	30	25
Початкова швидкість кулі (м/с)	860±20	600±20	800±20
Кількість нарізів	6	4	6

5,45-ММ АВТОМАТИ «ВЕПР» І «ВУЛКАН-М» (МАЛЮК)

У 2003 році в НТЦ точного машинобудування Національного космічного агентства України був розроблений 5,45-мм автомат «Веpr» (рис. 42), як варіант поглибленої модернізації АК-74 за схемою «буллпап». Принцип роботи автомата: відвід порохових газів, поворотний затвор. У ньому покращено в два рази показники влучності стрільби. Разом із змінами збережено традиційну надійність зброї.

Рис. 42. 5,45-мм автомат «Веpr»

Автомат «Вулкан-М» (Малюк) (рис. 43) калібру 5,45-мм є зброєю нового покоління. Це теж поглиблена модернізація АК-74 за схемою «буллпап». Застосована конвекційна система відводу тепла, що в два рази підвищила живучість ствола порівняно з аналогом. Автомат уніфікований для шульги. Завдяки трьом планкам Picatinny можливо додаткове встановлення оптичних та механічних пристроїв (прицілу, рукоятки, сошок), за допомогою адаптера кріпиться швидко замінний глушник. Принцип роботи: відвід порохових газів, поворотний затвор. «Вулкан-М» розроблений тільки під набій 5,45x39 мм. Виробляється на ДП «Красилівський агрегатний завод». Пройшов завершальні випробовування для прийняття на озброєння.

Рис. 43. 5,45-мм автомат «Вулкан-М»

ТАКТИКО-ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ 5,45-ММ АВТОМАТІВ «ВУЛКАН-М» І «ВЕПР»

Назва характеристики	«Веpr»	«Вулкан-М»
Калібр (мм)	5,45×39	5,45×39
Загальна довжина (мм)	702	712
Довжина ствола (мм)	415	415
Прицільна дальність стрільби (м)	до 1000	до 1000
Вага із порожнім магазином (кг)	3,45	3,2
Ємкість магазину (наб.)	30	30
Зусилля спуску (кг/с)	2,5-4,5	2,5-4,5
Початкова швидкість кулі (м/с)	900	900
Кількість нарізів	4	4

Для силових структур, зокрема Національної гвардії, почали надходити на озброєння штурмові гвинтівки «Форт-221» і «Форт-224» у комплекті зі засобами прицілювання та спостереження, а також з пристроєм для зниження рівня звуку пострілу. На відміну від автомата Калашникова, вони виконані за системою «буллпап» – це схема компоновання механізмів гвинтівок та автоматів, за якої спусковий гачок винесений вперед і розташований перед магазином та ударним механізмом. Завдяки такій компоновці істотно скорочується загальна довжина зброї без зміни довжини ствола і, відповідно, без втрат у купчастості та точності стрільби, а також в ефективній дальності стрільби, також дає змогу тримати зброю за необхідності однією рукою.

Приклад у цій штурмовій гвинтівці знаходиться на одному рівні зі стволом, що забезпечує високу точність стрільби, зокрема і в режимі автоматичного вогню, на відстані до 500 метрів. Корпус виготовлений з надміцного пластику, армованого сталлю. Це дозволило значно зменшити вагу. Порівняно з АК-74 «Форт-221» більш компактний, ергономічний і придатний для використання як у пішому строї, так і з транспортних засобів. Наявність сошок у зброї забезпечує значно якісніші умови ведення вогню з-за укриттів чи в лежачому положенні.

Цю зброю можна заряджати і з правого, і з лівого боку – кому як зручно. Регулюється також викид патронів на потрібний бік, можна спокійно в польових умовах замінити ствол. А завдяки планкам RIS можна встановлювати кріплення сучасних прицілів, а також іншого обладнання, яке значно підвищує бойові можливості

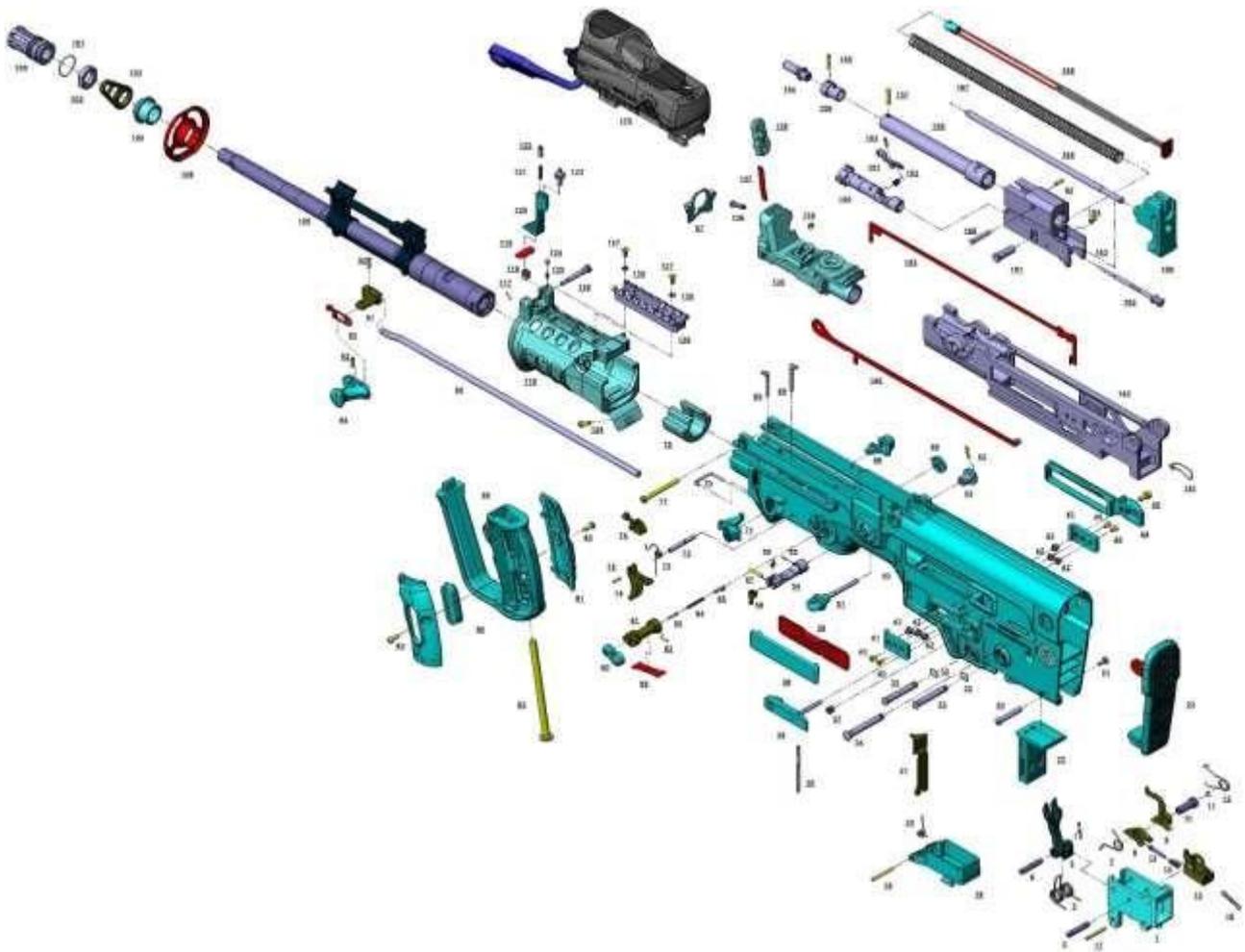
За результатами випробувань фахівці відзначили порівняно з АК-74, окрім очевидних, значно кращих тактико-технічних характеристик, низку інших переваг нової зброї, а саме:

- відчутно кращу «маневреність» нових «Фортів» порівняно з АК-74 (це дуже важливо під час ведення бойових дій в умовах населених пунктів, густого лісу, на різко пересіченій місцевості тощо);
- суттєво кращі показники нових автоматів під час стрільби навскид (це повністю відповідає вимогам сучасного бою);
- значно кращі показники з купчастості стрільби;
- використання в конструкції сучасних матеріалів — полімерів та легких сплавів;
- кращі, ніж у АК-74, масо-габаритні показники нових «Фортів».

Але поряд із перевагами в новій зброї виявились і певні недоліки. Зокрема, ця зброя — дорога (вартість за одиницю біля 1000 доларів США) і використовує достатньо специфічний для нашої країни боєприпас — 5,56x45 мм (стандартний

для країн НАТО). Лише недавно стали випускати модифікації цієї зброї під патрон 5,45x39 мм. Однак фінансування на потреби оборони країни нині суттєво збільшилося. Так само, як і умови забезпечення цієї зброї боєприпасами – у перспективі будівництво нового патронного заводу. Особливо це актуально через тимчасові втрати нашою країною виробничих потужностей Луганського патронного заводу і майбутнього переходу на збройні стандарти країн НАТО.

4.10.3. КОНСТРУКЦІЯ ШТУРМОВОЇ ГВИНТІВКИ «ФОРТ-221». ПОРЯДОК ЇЇ РОЗБИРАННЯ ТА ЗБИРАННЯ ПІСЛЯ ЦЬОГО

*Рис. 44. Загальна подетальна схема штурмової гвинтівки «Форт-221»
калібру 5,56x45 (5,45x39) мм*

Викидач та **відбивач** закріплені на затворі. Для автоматів передбачено два взаємозамінні варіанти затворів, що забезпечують викидання стріляних гільз на правую або на ліву сторону зброї, для чого в корпусі зброї зроблено два вікна для викидання стріляних гільз.

Ударно-спускової механізм «Форт-221» – цілком традиційний, курковий, розташований у прикладі.

Двосторонній запобіжник – перемикач режимів вогню розташований на корпусі зброї над пістолетною рукояткою і забезпечує 2 режими вогню – одиночні постріли і черги довільної довжини.

Збільшена **спускова скоба** охоплює всю руку стрільця.

Газовий поршень має довгий робочий хід і жорстко зафіксований на затворній рамі.

Затворна рама рухається усередині корпусу на одному спрямовуючому стрижні, над ним розташовується повертаюча пружина, що частково прихована усередині полого штока газового поршня.

Затвор поворотний, запирається за ствол на 7 бойових упорів.

Доступ до всіх внутрішніх механізмів «Форт-221» (рис. 44) для огляду і розбирання здійснюється за допомогою кришки прикладу, яка відкидається на шарнірі вниз (рис. 45).

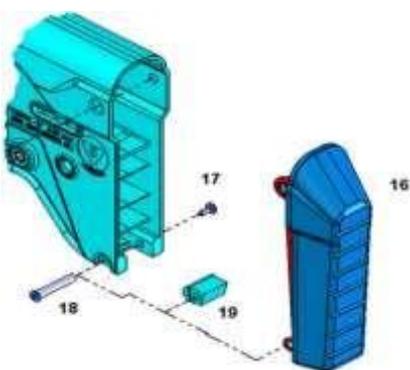

Рис. 45. Кріплення кришки прикладу: 16 – кришка прикладу, 18 – штифт кришки прикладу з гвинтом (17), 19 – закладна вставка кришки прикладу

РОЗБИРАННЯ ШТУРМОВИХ ГВИНТІВОК «ФОРТ-221 (224)»

Повне розбирання гвинтівок виконується в умовах майстерні або інженерного (ремонтного) підрозділу кваліфікованими спеціалістами за допомогою спеціального інструменту.

Неповне розбирання штурмових гвинтівок «Форт-221 (224)» проводиться у такій послідовності:

1. Перевірити наявності патрона у патроннику.
2. Розібрати рухому систему автоматики гвинтівки.
3. Розібрати магазин.

Перевірка наявності патрона в патроннику проводиться за стандартною схемою з обов'язковим першочерговим від'єднанням магазину і подальшим відведенням затворної рами у заднє положення.

Розбирання рухомої системи автоматики гвинтівки:

1. Розібрати затворну раму;
2. Розібрати ударно-спусковий механізм.

Розбирання затворної рами:

1. від'єднати затворну раму, для цього попередньо необхідно:

- натиснути фіксуєчий штифт прикладу з правого боку та витягнути його;
- відкрити приклад.

2. розібрати затворну раму, для цього необхідно:

- потягнути демпфер (упор) затворної рами в крайнє заднє положення;
- потягнути напрямну штангу затворної рами назад, до характерного звуку (клацання);
- натиснути на штифт напрямної затвора з правого боку затворної рами та витягнути його з лівого боку;
- витягти затвор та ударник із затворної рами.

Розбирання ударно-спускового механізму:

- з правого боку ствольної коробки натиснути за допомогою будь-якого предмета (ударник, патрон, протирка) на стопорні штифти УСМ та потягти їх з лівого боку до упору;
- відтягнути важіль затворної затримки та, утримуючи його у відкритому положенні, вилучити блок УСМ;
- утримуючі важіль затворної затримки у відкритому положенні, утопити (натиснути) його вперед – вглиб ствольної коробки до повного звільнення з пазів каркасу ствольної коробки та від'єднати;

Розбирання магазину:

- витягти патрони з магазину;
- натиснути защіпку кришки магазину протиркою і обережно зсунути її, притримуючи дно магазину;
- витягти дно і пружину магазину з подавачем.

Збирання гвинтівок проводиться в оберненій розбиранню послідовності.

При цьому під час збирання затворної рами після розбирання необхідно:

- перевірити, щоб демпфер (упор) та напрямна штанга затворної рами знаходились в крайньому задньому положенні;
- ударник розмістити в отворі затворної рами пласким зрізом ввєрх за обмежувач ходу ударника;
- утримуючи ззаду ударник в цьому положенні вставити затвор в отвір затворної рами, сумістити бічні отвори затворної рами та гвинтове заглиблення затвора;
- вставити в бічні отвори затворної рами штифт напрямної затвора так, щоб він не виступав за конструкцію затворної рами;
- натиснути на виступ напрямної штанги затворної рами до характерного звуку (клацання).

**4.10.4. ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АВТОМАТІВ
«ФОРТ-221», «ФОРТ-224», ПІСТОЛЕТА-КУЛЕМЕТА
«ФОРТ-224», КУЛЕМЕТА «ФОРТ-401»**

Характеристики	«Форт-221»	«Форт-224»	«Форт-224»	«Форт-401»
Калібр, мм	5,56x45/ 5,45x39	5,56x45/ 5,45x39	9x19 мм Люгер	5,56x45 / 7,62x51
Принцип дії	Дія газів на головку поршня			
Загальна довжина, мм	645	585	585	890
Довжина зі складеним прикладом, мм				680
Висота, мм	300	300	320	220 (5,56x45) 245 (7,62x51)
Ширина, мм	92	82	82	135
Довжина ствола, мм	375	330	330	330/460 (5,56x45) 330 (7,62x51)
Вага, кг	3,9	3,6	3,5	8,1
Вага зі спорядженим магазином (барабаном), кг	4,3	4,0	3,9	10,3
Місткість магазину (барабана), патронів	30	30	30	150 і 200 (5,56x45) 200 і 300 (7,62x51)
Зусилля спуску, кг	2,5–4,5	2,5–4,5	2,5–4,5	4,0–5,0
Початкова швидкість польоту кулі, м/с	890	860	400	800 (5,56x45) 840 (7,62x51)
Темп стрільби, патронів/хв.	500–1000	700–1000	750–1200	800–1200 (5,56x45) 650–1000 (7,62x51)
Нарізи	6	6	6	6

Розділ V. ПРИЗНАЧЕННЯ, БОЙОВІ ВЛАСТИВОСТІ ТА БУДОВА 7,62 ММ СНАЙПЕРСЬКОЇ ГВИНТІВКИ ДРАГУНОВА І СУЧАСНОЇ СНАЙПЕРСЬКОЇ ЗБРОЇ

7,62 мм снайперська гвинтівка Драгунова (СГД) (рис. 46) є зброєю снайпера і *призначена* для знищення різноманітних відкритих, замаскованих, таких, що з'являються та рухомих поодиноких цілей. **Снайпер** – це зазвичай відмінний стрілець, який володіє прийомами маскуванню та спостереження.

Рис. 46. 7,62 мм снайперська гвинтівка Драгунова

5.1. ТАКТИКО-ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СГД

Найбільш ефективний вогонь із снайперської гвинтівки ведеться на відстань	до 800 м
Прицільна дальність стрільби: – з оптичним прицілом; – з відкритим прицілом	1300 м 1200 м
Дальність прямого пострілу: – у головну фігуру; – у грудну фігуру; – у фігуру, що біжить	350 м 430 м 640 м
Бойова швидкострільність	30 постр./хв.
Вага снайперської гвинтівки без багнет-ножа, з оптичним прицілом, неспорядженим магазином та щокою прикладу	4,3 кг
Початкова швидкість кулі	830 м/с
Дальність польоту кулі, поки зберігається її убивча дія	3800 м
Довжина гвинтівки з примкнутим багнет-ножем	1370 мм
Довжина ствола	620 мм
Вага патрона	21,8 г
Вага звичайної кулі зі сталевим осердяем	9,6 г
Вага порохового заряду	3,1 г
Збільшення оптичного прицілу ПСО-1	4^x кратне
Вага оптичного прицілу ПСО-1	0,58 кг

Пробивна дія кулі зі сталевим осердям під час стрільби з СГД

Найменування перешкод (захисних засобів)	Дальність стрільби у метрах	Глибина пробиття у см
Каска (шолом сталевий)	1700	Пробиває
Бронежилет (радянського зразка)	1200	Пробиває
Бруствер із щільно утрамбованого снігу	1000	70–80
Земляна перешкода з вільно насипаного супіщаного ґрунту	1000	25–30
Стіна із соснового дерева	1200	20
Цегляна кладка	200	10–12

Для стрільби з СГД застосовуються гвинтівочні патрони зі звичайними, трасуючими та бронебійно-запалювальними кулями або гвинтівочні снайперські патрони. Стрільба зі снайперської гвинтівки ведеться одиночними пострілами. Подавання патронів під час стрільби відбувається з коробчастого магазину ємністю на 10 патронів. Снайперський приціл ПСО-1 слугує для точного прицілювання по різним цілям.

5.2. ОСНОВНІ ЧАСТИНИ ТА МЕХАНІЗМИ СГД

Снайперська гвинтівка Драгунова складається з таких основних частин і механізмів (рис. 47):

- 1. Ствол зі ствольною коробкою, відкритим прицілом та прикладом.**
- 2. Кришка ствольної коробки.**
- 3. Повертаючий механізм.**
- 4. Затворна рама.**
- 5. Затвор.**
- 6. Газова трубка з регулятором, газовий поршень і штовхач з пружиною.**
- 7. Ствольні накладки (ліва і права).**
- 8. Ударно-спусковий механізм.**
- 9. Запобіжник.**
- 10. Магазин.**
- 11. Щока прикладу.**
- 12. Оптичний приціл.**
- 13. Багнет-ніж.**

Рис. 47. Основні частини і механізми снайперської гвинтівки Драгунова

У комплект снайперської гвинтівки входять (рис. 48):

- 1) приладдя;
- 2) ремінь;
- 3) чохол для оптичного прицілу;
- 4) сумка для перенесення оптичного прицілу та магазинів;
- 5) сумка для перенесення зимового пристрою освітлення сітки, запасних батарейок, електролампочок і маслянки.

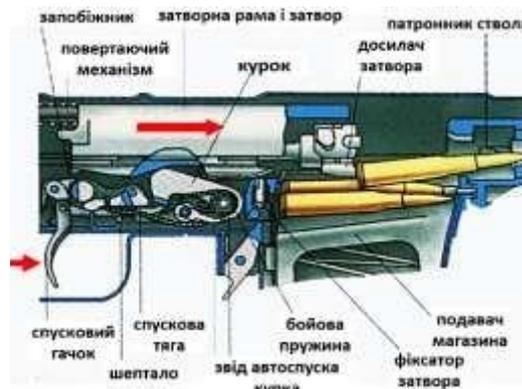
Рис. 48. Комплектація снайперської гвинтівки Драгунова

5.3. ПРИНЦИП РОБОТИ СГД

Снайперська гвинтівка Драгунова є самозарядною зброєю. Перезарядження гвинтівки ґрунтується **на використанні енергії порохових газів, які відводяться з каналу ствола в газову камеру та діють на газовий поршень.**

Під час пострілу частина газів, які слідує за кулею, прямує через отвір (газовий) у стінці ствола в газову камеру, тисне на передню стінку газового поршня і відкидає поршень з штовхачем, а разом з ними і затворну раму із затвором в заднє положення. При відході затворної рами назад затвор відпирає канал ствола, видобуває з патронника гільзу і викидає її назовні, а затворна рама стискає повертаючу пружину і зводить курок.

В переднє положення затворна рама із затвором повертається під дією повертаючого механізму, затвор при цьому досилає черговий патрон з магазину у патронник і запирає канал ствола. Запирання затвора здійснюється його поворотом ліворуч і заходженням бойових виступів у вирізи ствольної коробки.

Для виконання наступного пострілу необхідно відпустити спусковий гачок і натиснути на нього знову.

Після пострілу останнім патроном, коли затвор відійде назад, подавач магазину піднімає вверх фіксатор затвора, затвор впирається в нього і затворна рама зупиняється в задньому положенні. Це є сигналом про те, що необхідно знов зарядити гвинтівку, приєднавши споряджений магазин.

5.4. НЕПОВНЕ РОЗБИРАННЯ І ЗБИРАННЯ СГД

Розбирання снайперської гвинтівки може бути:

- **неповне:**
 - для чищення;
 - для змащення;
 - для огляду автомата.

- **повне:**
 - для чищення у разі сильного забруднення чи після перебування під дощем або снігом;
 - у разі переходу на нове мастило;
 - у разі ремонту.

Часте розбирання гвинтівки шкідливе, оскільки призводить до швидкого зношення частин та механізмів.

Розбирання і збирання потрібно проводити на чистій поверхні. Частини та механізми розкладаються у порядку розбирання, до них не застосовують силу та різкі удари. Під час збирання гвинтівки слід звіряти номери – номеру на ствольній коробці повинні відповідати номери на інших основних частинах гвинтівки.

5.4.1. ПОРЯДОК НЕПОВНОГО РОЗБИРАННЯ СГД

1. Перед розбиранням гвинтівки необхідно **відокремити магазин і перевірити відсутність патрона у патроннику.**

а)

б)

2. **Відокремити оптичний приціл.** Для цього припідняти ручку фіксуючого гвинта і повернути її в сторону до упору, зрушити приціл назад і відокремити його.

а)

б)

3. **Відокремити щок приклада.** Для цього повернути застібку замка щоки униз, зняти петлю із зачепа обойми і відокремити щок.

4. **Відокремити кришку ствольної коробки.** Для цього повернути замикач кришки ствольної коробки назад до постановки його на фіксатор, підняти вверх задню частину кришки ствольної коробки і відокремити кришку з повертаючим механізмом.

а)

б)

5. **Відокремити затворну раму із затвором.** Для цього відвести затворну раму назад. Відокремити її, припіднімаючи вверх від ствольної коробки.

6. Відокремити затвор від затворної рами.

Для цього зрушити затвор назад і повернути його так, щоб ведучий виступ затвора вийшов із фігурного вирізу затворної рами, вивести затвор вперед.

7. Відокремити ударно-спусковий механізм. Для цього повернути запобіжник вгору до вертикального положення, зрушити його вправо і відокремити від ствольної коробки, тримаючи за спускову скобу рухом униз, відокремити ударно-спусковий механізм від ствольної коробки.

а)

б)

8. Відокремити ствольні накладки. Для цього притиснути замикач верхнього упорного кільця до газової трубки до виходу відгину замикача з вирізу кільця і повернути замикач вправо до упору; частину верхнього упорного кільця, що переміщується, зрушити вперед; натискуючи ствольну накладку вниз і в сторону, відокремити її від ствола.

а)

б)

в)

9. Відокремити газовий поршень і штовхач з пружиною. Для цього відвести штовхач назад, вивести його передній кінець з гнізда поршня і відокремити від газової трубки поршень; ввести передній кінець штовхача у газову трубку, підтиснути пружину штовхача до виходу її з каналу прицільної колодки і відокремити штовхач з пружиною, а потім відокремити пружину від штовхача.

а)

б)

5.4.2. ПОРЯДОК ЗБИРАННЯ СГД ПІСЛЯ НЕПОВНОГО РОЗБИРАННЯ

Збирання СГД після неповного розбирання виконується в оберненій послідовності.

1. Приєднати штовхач з пружиною і газовий поршень.
2. Приєднати ствольні накладки.
3. Приєднати ударно-спусковий механізм.
4. Приєднати затвор до затворної рами.
5. Приєднати раму із затвором.
6. Приєднати кришку ствольної коробки з повертаючим механізмом.
7. Приєднати щоку приклада.
8. Приєднати оптичний приціл.
9. Приєднати магазин.

Загалом, СГД має дещо складнішу будову ніж автомат Калашникова і подібну роботу частин та механізмів.

5.5. ПЕРЕВІРКА ТЕХНІЧНОГО СТАНУ СГД, ХАРАКТЕРНІ НЕСПРАВНОСТІ ТА МЕТОДИ ЇХ УСУНЕННЯ

Для перевірки справності гвинтівки, а також з метою встановлення її придатності для подальшого використання проводяться періодичні огляди гвинтівки.

Під час огляду необхідно:

- переконатись у наявності всіх частин гвинтівки;
- перевірити, чи немає на зовнішніх частинах іржі, бруду, вм'ятин, подряпин, забоїв, відколів та інших ушкоджень, які можуть викликати порушення нормальної роботи механізмів гвинтівки і оптичного прицілу;
- перевірити стан змащення на видимих без розбирання частинах гвинтівки;
- перевірити наявність магазинів, багнета-ножа, приладдя, чохла для оптичного прицілу, сумки для прицілу та магазинів і сумки під ЗІП;
- переконатись, що в каналі ствола немає сторонніх предметів;
- перевірте правильність роботи частин і механізмів.

У процесі перевірки правильності роботи частин і механізмів потрібно:

- зняти гвинтівку із запобіжника, відвести затворну раму за рукоятку назад до упору і відпустити її: рама повинна зупинитися в задньому положенні фіксатором затвора;
- відокремити магазин, трохи відвести затворну раму за рукоятку назад і відпустити її: затворна рама повинна енергійно повернутись у переднє положення;
- поставити гвинтівку на запобіжник і натиснути на спусковий гачок: спусковий гачок не повинен повністю відходити назад, а курок повинен залишатися на бойовому зводі;

- зняти гвинтівку із запобіжника і натиснути на спусковий гачок: повинно бути чути клацання – енергійний удар курка по ударнику;
- знову поставити гвинтівку на запобіжник і приєднати магазин: затворна рама не повинна відходити назад; запобіжник повинен надійно втримуватися у встановленому положенні.

Щоб перевірити подачу набоїв у патронник, видобування і відбивання гільз (набоїв) необхідно спорядити магазин навчальними набоями, приєднати його до гвинтівки і, не натискаючи на заціпку магазину, зусиллям руки спробувати відокремити магазин – магазин повинен вільно входити у вікно ствольної коробки і надійно утримуватись заціпкою магазину. Перезарядити гвинтівку кілька разів, при цьому навчальні патрони повинні без затримки досилатися з магазину в патронник і енергійно викидатись зі ствольної коробки назовні.

Під час перевірки справності оптичного прицілу необхідно:

- переконатись в цілісності лінз окуляра та об'єктива;
- перевірити плавність обертання маховичків та їхню фіксацію у встановленому положенні, чи немає хитання маховичків;
- перевірити чи немає хитання прицілу і чи надійно він закріплюється затискним гвинтом на гвинтівці;
- перевірити справність освітлення сітки, для цього надягнути на об'єктив ковпачок, увімкнути тумблер і подивитись в окуляр (при справному приладі сітку видно чітко, якщо її не видно, потрібно замінити батарейку або лампочку).

Якщо приціл має хитавицю або відгин ручки не заходить у виріз на кронштейні при закріпленому на гвинтівці прицілі, регулюється затискний гвинт. Для цього відокремити приціл від гвинтівки, притиснути движок до ручки (стиснути пружину) і нагвинтити або відгвинтити регулювальну гайку затискного гвинта.

Перед стрільбою необхідно оглянути набої. **У процесі огляду набоїв** потрібно перевірити:

- чи немає на гільзах іржі та прим'ятостей;
- чи не хитається куля в дульці гільзи;
- чи немає на капсулі зеленого нальоту і тріщин;
- чи не виступає капсуль вище поверхні дна гільзи;
- чи немає серед бойових набоїв навчальних.

Всі несправні набої здаються на склад.

Несправності гвинтівки, оптичного прицілу, магазинів і приладдя усуваються негайно. Якщо їх усунути в підрозділі не можна, гвинтівку (оптичний приціл, магазини, приладдя) відправляються в ремонтну майстерню.

5.5.1. ЗАТРИМКИ ПІД ЧАС СТРІЛЬБИ З СГД І СПОСОБИ ЇХ УСУНЕННЯ

Затримку під час стрільби потрібно спробувати усунути перезарядженням, для чого відвести затворну раму назад, відпустити її і продовжити стрільбу. Якщо затримка повторюється, то необхідно з'ясувати причину виникнення та усунути її.

Затримка та її ознаки	Причина затримки	Спосіб усунення
НЕПОДАННЯ НАБОЮ. <i>Затвор у передньому положенні, але пострілу не трапилось – у патроннику немає набою.</i>	1. Забруднення або несправність <u>МАГАЗИНА</u> .	Перезарядити гвинтівку. У разі повторної затримки замінити магазин.
	2. Несправність <u>ЗАШПКИ МАГАЗИНА</u> .	При несправності зашпкі магазину відправити гвинтівку до майстерні.
УТИКАННЯ НАБОЮ. <i>Патрон кулею уतिकнувся в казенний зріз ствола, рухомі частини зупинилися у середньому положенні.</i>	1. Вигин <u>ЗАГИНІВ БОКОВИХ СТІНОК МАГАЗИНА</u> .	Утримуючи рукоятку затворної рами видалити патрон, який уतिकнувся. У разі повторної затримки замінити магазин.
ОСІЧКА. <i>Затвор у передньому положенні, патрон у патроннику, курок спущений, але постріл не відбувся.</i>	1. Несправність <u>НАБОЮ</u> .	Перезарядити гвинтівку.
	2. Несправність <u>УДАРНИКА</u> або <u>УДАРНО-СПУСКОВОГО МЕХАНІЗМУ</u> ; забруднення або загушення <u>МАСТИЛА</u> .	При повторній затримці оглянути, прочистити ударник і ударно-спусковий механізм. Якщо ці механізми поламані або зношені відправити гвинтівку до майстерні.
НЕВИЛУЧЕННЯ ГІЛЬЗИ. <i>Гільза у патроннику, наступний за нею патрон уतिकнувся у неї кулею, рухомі частини зупинилися у середньому положенні.</i>	1. Брудний <u>ПАТРОН</u> або забруднення <u>ПАТРОННИКА</u> .	Відвести рукоятку затворної рами назад та, утримуючи її у задньому положенні, відокремити магазин і видалити патрон, який уतिकнувся. Вийняти затвором або шомполом гільзу з патронника. При повторенні затримки прочистити патронник. Оглянути і почистити від бруду викидач і продовжити стрільбу.
	2. Забруднення або несправність <u>ВИКИДАЧА</u> або <u>ЙОГО ПРУЖИНИ</u> .	За несправності викидача відправити гвинтівку до ремонтної майстерні.
ПРИХОПЛЕННЯ АБО НЕВІДБИТТЯ ГІЛЬЗИ. <i>Гільза не викинута зі ствольної коробки, а залишилася у ній попереду затвора або діслана затвором назад у патронник</i>	1. Забруднення <u>РУХОМИХ ЧАСТИН</u> , <u>ГАЗОВИХ ШЛЯХІВ</u> або <u>ПАТРОННИКА</u> .	Відвести затворну раму за рукоятку назад, викинути гільзу і продовжити стрільбу. При повторенні затримки прочистити газовідвідні шляхи, рухомі частини та патронник. Змастити рухомі частини.
	2. Забруднення або несправність <u>ВИКИДАЧА</u> .	При несправності викидача відправити зброю у ремонт.

5.6. ЧИЩЕННЯ, ЗМАЩЕННЯ І ДОГЛЯД СГД

Снайперську гвинтівку треба тримати у повній справності та готовою до дії. Цього можна досягти своєчасним та вмілим чищенням та змащенням і правильним зберіганням гвинтівки.

Чищення гвинтівки, яка знаходиться у підрозділі, проводиться:

- ▶ під час підготовки до стрільби;
- ▶ при стрільбі бойовими чи холостими патронами – негайно після стрільби, потім 3–4 дні поспіль до повного видалення нагару;
- ▶ у бойовій обстановці та на навчаннях – щоденно у період відпочинку;
- ▶ якщо гвинтівка не застосовується – щотижня.

Чищення гвинтівки розчином РЧС проводиться тільки після стрільби на стрільбищі або у казармі, на спеціально обладнаному столі, стелажі, підстилці.

Для чищення зброї застосовують:

- ▶ рідке рушничне мастило: при температурі від -50°C до $+50^{\circ}\text{C}$;
- ▶ рушничне мастило – для змащення каналу ствола, частин і механізмів гвинтівки при температурі вище $+5^{\circ}\text{C}$;
- ▶ розчин РЧС – для чищення стволів та інших частин гвинтівки, на які діють порохові гази (він готується з таких складових: вода питна – 1 л, вуглекислий амоній – 200 г, двохромовоокислий калій – 3-5 г). РЧС зберігається упродовж доби (у закритій скляній посудині до 7 діб);
- ▶ ганчір'я або папір КВ-22;
- ▶ клоччя (коротке льоноволокно);
- ▶ дерев'яні палички для чищення пазів.

5.6.1. ПОРЯДОК ЧИЩЕННЯ І ЗМАЩЕННЯ СГД

Чищення і змащення проводиться у такому порядку:

- ▶ підготувати матеріали для чищення і змащення;
- ▶ розібрати гвинтівку;
- ▶ оглянути приладдя і підготувати його до використання під час чищення;
- ▶ прочистити канал ствола.

Для чищення каналу ствола рідким мастилом для зброї необхідно скласти клоччя у вигляді цифри 8, перехрестя цифри покласти на кінець протирки і вкласти волокна паклі вздовж стержня протирки, при цьому кінці клоччя повинні бути коротші кінця протирки та їх потрібно злегка прим'яти пальцями. Ввести шомпол з протиркою у канал ствола і закріпити кришку пенала на полум'ягаснику. Однією рукою підтримуючи гвинтівку, другою, взявшись за

пенал, плавно, не згинаючи шомпола, просунути його по всій довжині каналу ствола декілька разів. Після цього ретельно протерти шомпол і канал ствола чистою сухою ганчіркою. Якщо ствол брудний, на ганчірці залишиться слід нагару, бруду або іржі. В цьому разі чищення гвинтівки необхідно продовжити.

Чищення каналу ствола розчином РЧС проводиться йоржиком до повного видалення нагару. Після цього канал ствола та сліди РЧС на інших частинах протерти ганчіркою. Після закінчення чищення каналу ствола таким же порядком почистити патронник та полум'ягасник.

Газову камеру почистити з допомогою мастила для зброї або розчину РЧС дерев'яною паличкою або викруткою і протерти насухо.

Решта частин і деталей гвинтівки чистяться так само. Дерев'яні частини обтираються сухою ганчіркою.

Після закінчення чищення СГД снайпер проводить її змащення і збирання.

Гвинтівку яку складають на тривале зберігання до сховища змазують рідким мастилом для зброї, завертають один раз у інгібітовий папір, а потім у парафінований папір. Оптичний приціл консервації інгібітовим папером не підлягає.

5.6.2. ЗБЕРІГАННЯ СНАЙПЕРСЬКОЇ ГВИНТІВКИ ТА ПАТРОНІВ

У казармі та в підрозділі снайперська гвинтівка зберігається в піраміді: затворна рама у передньому положенні, курок спущений, оптичний приціл, багнет-ніж і магазин відокремлені (для готовності гвинтівки до застосування пристріляний оптичний приціл краще не від'єднувати), гвинтівка поставлена на запобіжник. В інших випадках гвинтівка знаходиться у снайпера на ремені або в руках.

Гвинтівка зберігається і переноситься завжди не зарядженою (за винятком випадків, які обумовлені обставинами) і поставленою на запобіжник.

Патрони повинні бути чистими і зберігаються окремо від гвинтівки.

5.7. БУДОВА ОПТИЧНОГО ПРИЦІЛУ, КОРИСТУВАННЯ НИМ

Оптичний приціл ПСО-1 (приціл снайперський оптичний) (рис. 49) розроблений в 1963 році для гвинтівки СГД. Він має зручну прицільну сітку, яка дає змогу швидко визначати відстань і брати необхідні горизонтальні поправки по ходу стрільби, не повертаючи маховики. У прицілі є висувна бленда для недопущення появи сонячних відблисків.

Основний прицільний елемент – прицільний куток (прицільна марка).

Гумовий захисний пристрій для ока має оптимальну довжину для правильного положення ока. Крім того, він не дозволяє з'являтися світловим відблискам окулярної лінзи. В прицілі передбачено підсвічування прицільної сітки для стрільби в сутінках та люмінесцентний екран для стрільби по інфрачервоним прожекторам противника. Приціл ПСО-1 дуже легко знімається з гвинтівки.

Рис. 49. Загальний вигляд прицілу ПСО-1

5.7.1. ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИЦІЛУ ПСО-1

Збільшення прицілу	4-кратне
Поле зору	6 градусів
Довжина прицілу з наочником і блендою	375 мм
Віддалення вихідного зрачка	68 мм
Діаметр вихідного зрачка	6 мм
Світловий діаметр об'єктива	24 мм
Межа розділення	12 кутових секунд
Напруга	1,5 V
Маса оптичного прицілу	0,58 кг

5.7.2. МЕХАНІЧНА ЧАСТИНА ПСО-1

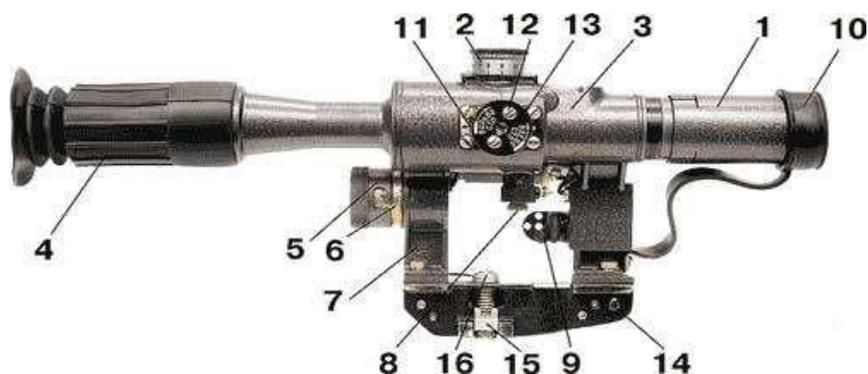

Рис. 50. Будова прицілу ПСО-1 (вигляд ззовні):

- 1 – рухома бленда; 2 – верхній маховичок; 3 – корпус; 4 – гумовий захисний пристрій для ока; 5 – ковпачок з упором; 6 – корпус для батарейки; 7 – кронштейн; 8 – електролампочка; 9 – тумблер; 10 – ковпачок об'єктива; 11 – вказівник; 12 – стопорний гвинт; 13 – боковий маховичок; 14 – упор; 15 – движок; 16 – гвинт фіксатор

Запасні частини і приладдя до оптичного прицілу ПСО-1:

1. запасні батарейки;
2. запасні електролампочки (в касеті);
3. футляр (протектор) для запасних електролампочок;
4. світлофільтр;
5. ключ-викрутка;
6. гумовий ковпачок на тумблер;
7. серветка;
8. система зимового освітлення.

5.7.3. БУДОВА МАХОВИКА. ВВЕДЕННЯ ПОПРАВОК В ПРИЦІЛ ПСО-1

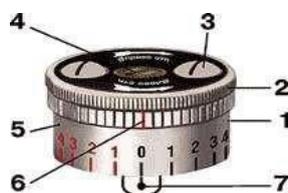

Рис. 51. Будова маховика прицілу ПСО-1:

- 1 – корпус; 2 – торцева гайка; 3 – стопорний гвинт; 4 – з'єднувальний гвинт;
5 – допоміжна шкала; 6 – індекс; 7 – вказівник

Одна поділка шкали маховика бокових поправок (рис. 51) має два «клацання». Кожне «клацання» горизонтального маховика дорівнює 0,5-тисячній, два «клацання» – одній тисячній. Це дає змогу вводити поправки під час стрільби, не відриваючись від прицілу. Вертикальний маховик дає «клацання» через кожні 50 м дистанції стрільби, тобто по два «клацання» на одну поділку після позначки «3», до неї по одному.

ВВЕДЕННЯ ПОПРАВОК У ПРИЦІЛ ПСО-1:

По дальності: поставити верхній маховик на необхідну поділку – яка відповідає відстані.

По горизонталі: якщо боковий маховик розташувати на **червоних** цифрах – сітка переміститься вліво, кулі змістяться вправо; на **чорні** цифри – сітка переміститься вправо, кулі змістяться вліво.

Горизонтальні (бокові) поправки (на вітер і по рухомим цілям) виконуються обертанням горизонтального (бокового) маховика.

На шкалі бокових поправок нанесені поділки зі знаком «+» (плюс) для поправок вправо і зі знаком «-» (мінус) для поправок вліво. Крім того, на маховиках позначено стрілками напрямком зміщення середньої точки влучення.

5.7.4. ОПТИЧНА СИСТЕМА ПСО-1. СІТКА ПРИЦІЛЮВАННЯ

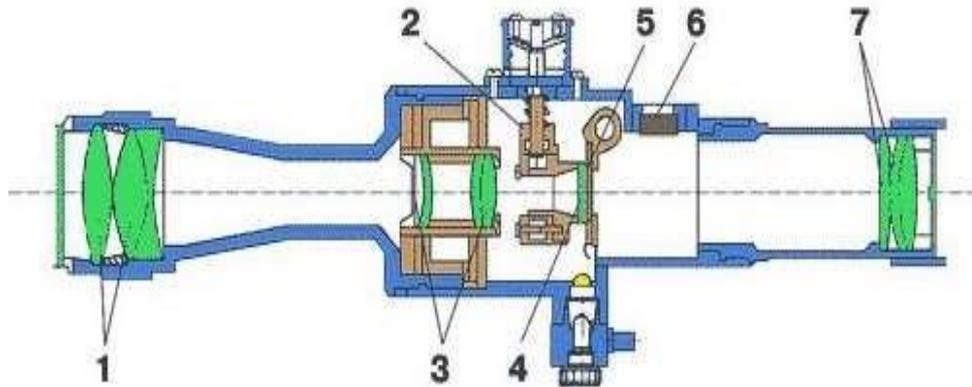

Рис. 52. Оптична система прицілу ПСО-1:

1 – окуляр; 2 – каретка; 3 – обертова система; 4 – сітка; 5 – люмінесцентний екран; 6 – вікно зі світлофільтром; 7 – об'єктив

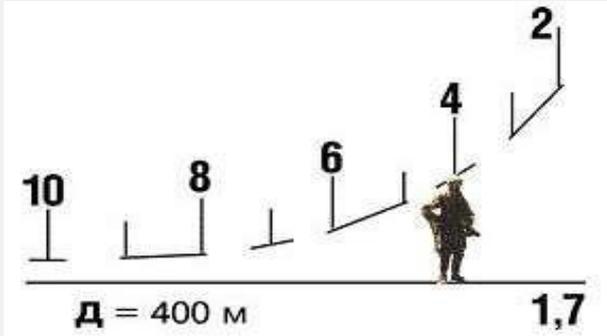
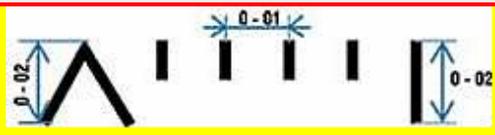
Для стрільби у сутінках і вночі необхідно повернути рукоятку мікротумблера в положення «ВКЛ». Установку кутів прицілювання і бічних поправок здійснювати в цьому разі шляхом відліку клацань фіксатора від нульового положення. Водночас слід пам'ятати, що фіксація маховика кутів прицілювання від «0» до «3» відбувається через цілу поділку, тобто через 100 м, а далі до установки «10» через кожні пів-поділки, тобто через 50 м. Фіксація маховичка бокових поправок відбувається через кожні пів-поділки, тобто через пів-тисячної (0-00,5).

Сітка прицілювання прицілу ПСО-1

Рис. 53. Сітка прицілювання і шкали прицілу ПСО-1.

Визначення дальності

1. По далекомірній шкалі:	2. По кутовим величинам з допомогою формули тисячної:
 <p>Визначення дальності до цілі: сумістити зображення цілі з далекомірною шкалою сітки так, щоб основа цілі знаходилася на горизонтальній лінії шкали, а верхня точка цілі торкалася без зазору верхньої пунктирної лінії шкали; зняти відлік по далекомірній шкалі в місці доторкання цілі; цифра, яка вказує точку дотику, буде визначати відстань до цілі.</p>	<div style="text-align: center; background-color: #ffffcc; padding: 5px; border: 1px solid black;"> $Д = \frac{В \times 1000}{У}$ </div> <p>Дальність «Д» = В (розмір цілі) множимо на 1000 і ділимо на У (кут в тисячних)</p> <div style="background-color: #ffff00; padding: 5px; border: 1px solid red; text-align: center;"> <p>Елементи сітки в тисячних</p> </div> <p>Приклад: спостерігаєм грудну ціль: Величина цілі «В» = 0,5 м. Кут «У» = 0-01 = 1 «Д» = 0,5 x 1000 / 1 = 500 м.</p>

Прицілювання

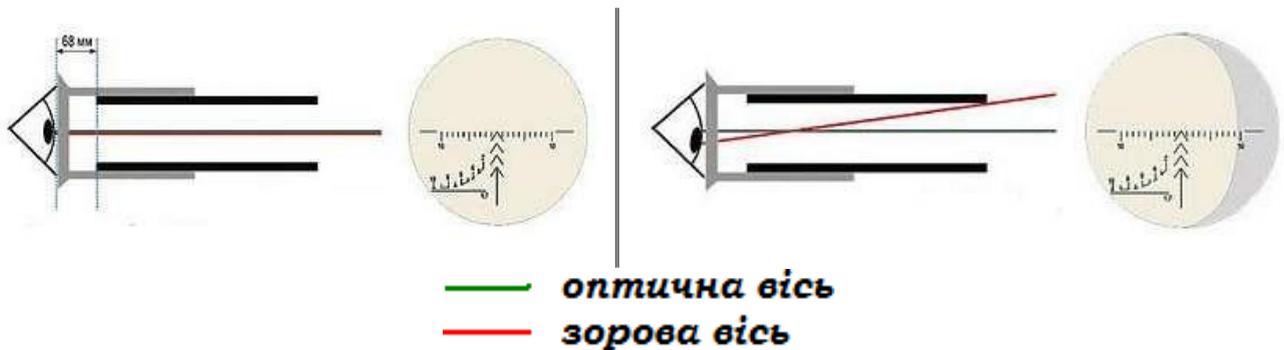

Рис. 54. Правильне розташування ока стрільця

Рис. 55. Хибне (зміщене) розташування ока стрільця (є затінення поля зору)

Око снайпера розташовано на оптичній осі прицілу на відстані від окуляра на 68 мм (рис. 54). Видно все поле зору. Якщо око розташовано близько (далеко) від окуляра, в полі зору видно кругове затемнення.

При зміщенні ока в який-небудь бік в полі зору видно місяцеподібну тінь. Пробойні будуть відхилятися в протилежний від тіні бік (рис. 55).

5.8. ПРИВЕДЕННЯ ГВИНТІВКИ СГД ДО НОРМАЛЬНОГО БОЮ

Снайперська гвинтівка, що перебуває в підрозділі, повинна бути приведена до нормального бою. Потреба приведення гвинтівки до нормального бою встановлюється перевіркою бою окремо з відкритим і з оптичним прицілами.

Перевірка бою гвинтівки здійснюється:

- ▶ під час надходження гвинтівки в підрозділ;
- ▶ після ремонту гвинтівки та заміни частин, які могли б змінити її бій;
- ▶ у разі виявлення під час стрільби відхилень середньої точки влучення (СТВ) або розсіювання куль, що не задовольняють вимог нормального бою гвинтівки.

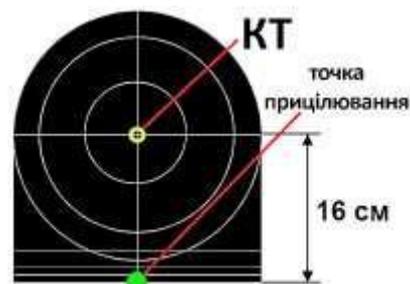
У бойовій обстановці перевірка бою гвинтівки здійснюється періодично при кожній можливості.

Дальність стрільби **100 м**, приціл «3». Положення для стрільби «лежачи з упора». Для перевірки бою гвинтівки і приведення її до нормального бою застосовуються набої зі звичайною кулею зі сталевим осердям. Стрільбу проводити без багнета-ножа.

Для перевірки бою виконуються **чотири** постріли ретельно та одноманітно прицілюючись.

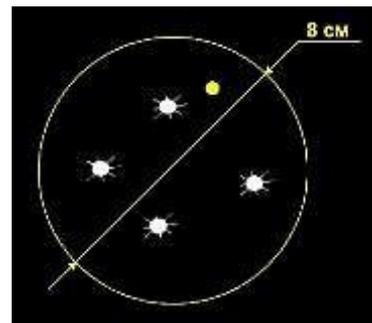
5.8.1. ПРИВЕДЕННЯ ГВИНТІВКИ СГД ДО НОРМАЛЬНОГО БОЮ З ВІДКРИТИМ ПРИЦІЛОМ

Стрільбу виконують по чорному прямокутнику розміром 20 см по ширині та 30 см по висоті або по відповідно обрізаній універсальній пристрілочній мішені (рис. 32). Точкою прицілювання слугує середина нижнього краю чорного прямокутника. По прямовисній лінії на відстані **16 см** вище точки прицілювання відзначається нормальне положення середньої точки влучення при стрільбі на 100 м з відкритим прицілом («3»). Точка є контрольною (КТ).

Після закінчення стрільби оцінити розташування пробоїн, визначити купчастість бою і положення середньої точки влучення.

Купчастість бою гвинтівки визнається нормальною, якщо всі чотири пробоїни вміщуються в круг діаметром **8 см**. Якщо купчастість розташування пробоїн не задовольняє цієї вимоги, стрільбу повторити. При повторному незадовільному результаті стрільби гвинтівку відправити в ремонтну майстерню.

Якщо купчастість бою нормальна, визначається середня точка влучення (СТВ) і її положення щодо контрольної точки. Визначення середньої точки влучення показано на рис. 33.

Бій гвинтівки вважається нормальним, якщо середня точка влучення збіглася з контрольною точкою або відхилилася від неї в будь-яку сторону не більше ніж на **3 см**.

Якщо під час перевірки бою середня точка влучення відхилилася від контрольної точки в який-небудь бік більше ніж на 3 см, то треба змінити положення мушки по висоті або корпусу мушки по горизонтальному положенню. Якщо СТВ відхилилася від КТ більше **3 см** – мушку зміщують туди, куди відхиляються влучення:

- ➔ СТВ **нижче** КТ — мушку вкрутити;
- ➔ СТВ **вище** КТ — мушку викрутити;
- ➔ СТВ **ліворуч** КТ — корпус мушки посунути вліво;
- ➔ СТВ **праворуч** КТ — корпус мушки посунути вправо.

При переміщенні корпусу мушки у бік на **1 мм** та при зміні висоти мушки на **один повний оберт** — СТВ під час стрільби на 100 м зміщується на **16 см**.

Поділki на передньому торці основи мушки рівні **0,6 мм** (відповідає зміщенню СТВ на **10 см** при стрільбі на 100 м).

Правильність переміщення корпусу мушки та мушки перевірте повторною стрільбою. Після приведення гвинтівки до нормального бою стару риску на корпусі мушки забийте, а замість неї нанесіть нову.

5.8.2. ПРИВЕДЕННЯ ГВИНТІВКИ ДО НОРМАЛЬНОГО БОЮ З ОПТИЧНИМ ПРИЦІЛОМ

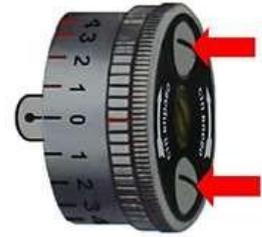
Для приведення гвинтівки до нормального бою з оптичним прицілом необхідно приєднати до гвинтівки приціл і щоку до прикладу. Обертанням маховиків встановити маховик кутів прицілювання на поділku «3», а маховик бічних поправок на поділku «0».

Провести стрільбу з оптичним прицілом за тих самих умов, що й під час перевірки бою гвинтівки з відкритим прицілом, тільки контрольну точку відзначити на висоті **14 см** від точки прицілювання. Якщо в результаті стрільби всі чотири пробоїни вміщуються в круг

діаметром **8 см**, але СТВ відхилилася від КТ більше ніж на **3 см**, потрібно визначити відхилення СТВ і внести відповідні виправлення в установці гайок на маховиках кутів прицілювання та бокових поправок. Переміщення гайок на одну

поділку щодо шкали на пояску маховиків при стрільбі на 100 м змінює положення СТВ на **5 см**. Для внесення поправок необхідно відгвинтити на один–півтора оберти гвинти на торцях маховиків і, обертаючи рукою гайку механізму кутів прицілювання або гайку механізму бокових поправок, змістити їх на необхідну величину та закрутити гвинти.

Після внесення поправок в установки маховиків потрібно здійснити повторну стрільбу. Якщо при повторній стрільбі всі чотири пробоїни вміщуються в круг діаметром **8 см**, а СТВ збіглася із КТ або відхилилася від неї в будь-який бік не більше ніж на **3 см**, то гвинтівка вважається приведеною до нормального бою. Після закінчення приведення гвинтівки до нормального бою положення СТВ заноситься у формуляр.

5.9. СНАЙПЕРСЬКА ГВИНТІВКА «ФОРТ-301»

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.12.2009 р. було схвалено прийняття на озброєння, зокреми і в МВС України, снайперської гвинтівки «Форт-301», яка розроблена і виготовляється спеціалізованим НВО «Форт» (м. Вінниця) як модифікація Galil Sniper (GALATZ), за ліцензією фірми Israeli Weaponary Industries (Ізраїль).

Снайперська гвинтівка калібру 7,62x51 мм «Форт-301» (рис. 56) – напівавтоматична зброя підтримки, *призначена* для ведення прицільного вогню на великих відстанях по невеликих, рухомих, замаскованих цілях. Характеризується простотою та надійністю конструкції, практичністю в експлуатації. Принцип роботи автоматики та механізмів аналогічний автомату Калашникова. Штатно укомплектована складним убік прикладом, складними сошками і шестикратним оптичним прицілом. Магазин розрахований на 20 патронів. Середня швидкість кулі становить 800 м/с, але вона може змінюватись залежно від характеристик патрона, який використовується.

Рис. 56. Загальний вигляд снайперської гвинтівки «Форт-301»

Відповідно до сучасних тенденцій ця гвинтівка має набір планок для кріплення додаткових тактичних пристроїв. Крім того, конструктивно закладено можливість регулювати довжину приклада, висоту і нахил підщічника та положення затильника згідно з анатомічними особливостями стрільця. Від приклада до поверхні вогневої позиції може опускатись регульований упор, який допомагає покращити стійкість зброї. Роль цілика механічного прицілу виконує діоптрійний отвір.

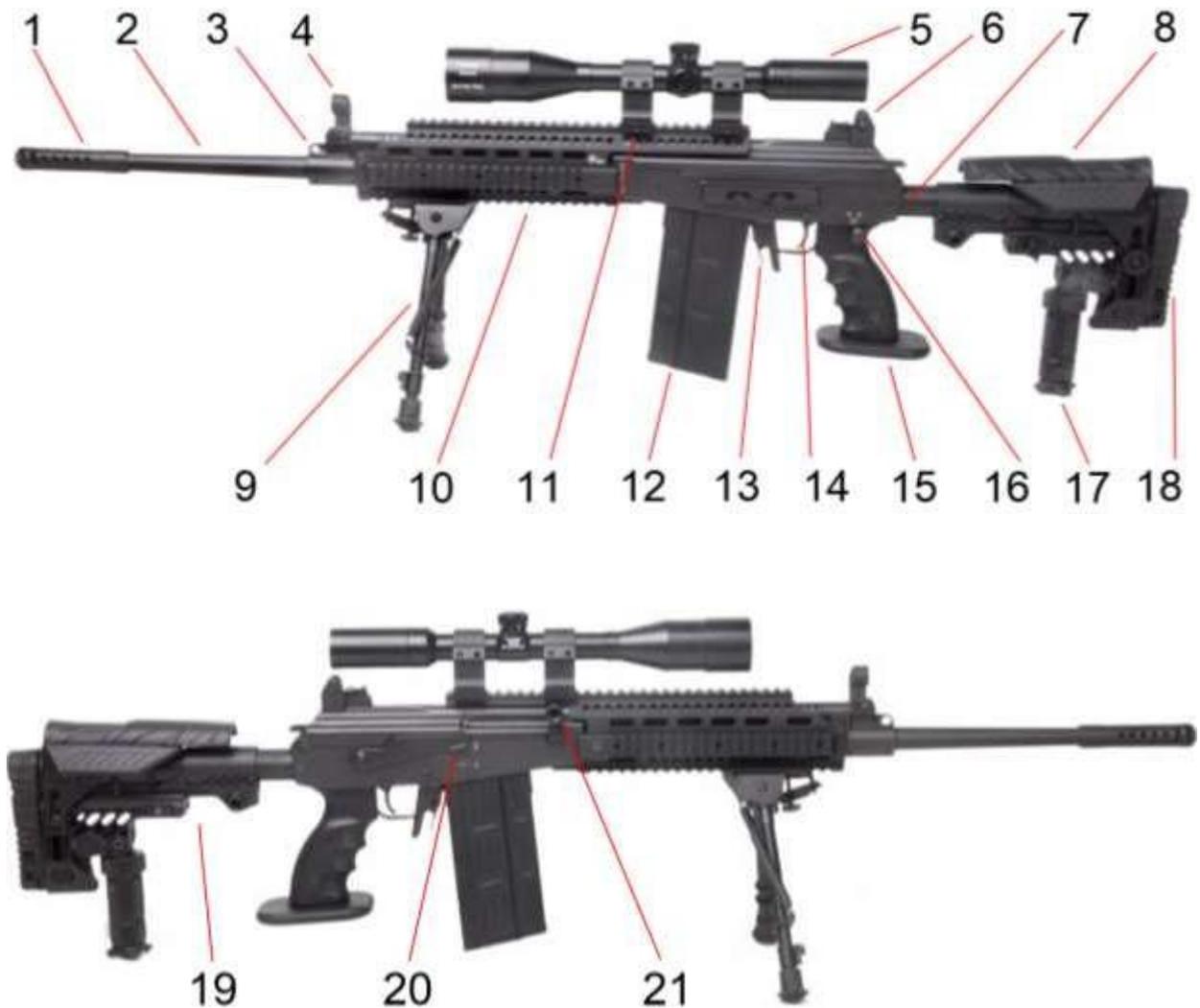

Рис. 57. Будова снайперської гвинтівки Форт-301:

1 – дульний компенсатор; 2 – ствол; 3 – передня антабка; 4 – мушка; 5 – оптичний приціл; 6 – діоптр; 7 – задня антабка; 8 – регульований підщічник; 9 – сошки; 10 – цівка; 11 – адаптер; 12 – магазин; 13 – защіпка магазину; 14 – спусковий гачок; 15 – пістолетна рукоятка; 16 – лівосторонній важіль запобіжника; 17 – упор; 18 – затильник; 19 – складаний приклад; 20 – правосторонній важіль запобіжника; 21 – рукоятка зведення

У комплект снайперської гвинтівки «Форт-301» входить:

Оптичний приціл	– 1 шт.;
Магазин	– 2 шт.;
Ремінь для перенесення	– 1 шт.;
Набір для чищення та змащення	– 1 шт.;
Набір ключів	– 1 шт.;
Сумка для перенесення (індивідуальна упаковка)	– 1 шт.;
Керівництво з експлуатації	– 1 шт.

5.9.1. ТАКТИКО-ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ «ФОРТ-301»

Технічні характеристики	«Форт-301»
Калібр	7,62 мм
Кількість нарізів	4
Початкова швидкість польоту кулі, м/с	800±20
Загальна довжина, мм	1115
Довжина зі складеним прикладом, мм	850
Висота, мм	266
Ширина, мм	85
Довжина ствола, мм	584
Зусилля спуску, кг	1,6–2,5
Вага з порожнім магазином, кг	6,8
Місткість магазину	20 патронів
Патрон, який використовується	7,62 x 51 мм (.308 Win)
Довжина патрона, мм	71,05
Довжина гільзи, мм	51,18
Вага патрона, г	3,5-16,1
Вага кулі, г	6,54–10,2
Вага порохового заряду, г	3,1

5.9.2. МОЖЛИВІ НЕСПРАВНОСТІ ТА МЕТОДИ ЇХ УСУНЕННЯ

Затримки та їх характеристика	Причини затримок	Способи усунення
<p>НЕПОДАННЯ ПАТРОНА. Затвор у передньому положенні, але пострілу не сталося – в патроннику немає патрона.</p>	<p>1. Забруднення або несправність <u>МАГАЗИНА</u>. 2. Несправність <u>ЗАШПКИ МАГАЗИНА</u>.</p>	<p>Перезарядити гвинтівку і продовжити стрільбу. Замінити магазин. При несправності зашпкі магазину відправити гвинтівку в ремонтну майстерню.</p>
<p>УТИКАННЯ ПАТРОНА. Патрон кулею вперся в казенний зріз ствола, рухомі частини зупинилися у середньому положенні.</p>	<p>Погнутість <u>ЗАГИНІВ БОКОВИХ СТІНОК МАГАЗИНА</u>.</p>	<p>Утримуючи рукоятку затворної рами, видалити патрон і продовжити стрільбу. При повторенні затримки замінити магазин.</p>
<p>ОСТІЧКА. Затвор у передньому положенні, патрон у патроннику, курок спущений – пострілу не відбулося.</p>	<p>1. Несправність <u>ПАТРОНА</u>. 2. Несправність <u>УДАРНИКА</u> або <u>УДАРНО-СПУСКОВОГО МЕХАНІЗМУ</u>, забруднення або застигання <u>МАСТИЛА</u>.</p>	<p>Перезарядити гвинтівку і продовжити стрільбу. При повторенні затримки оглянути і прочистити ударник і ударно-спусковий механізм. При їх поломці або зносі гвинтівку відправити в ремонтну майстерню.</p>
<p>НЕВИДОБУВАННЯ ГІЛЬЗИ. Гільза у патроннику, черговий патрон вперся в неї кулею, рухомі частини зупинилися у середньому положенні.</p>	<p>1. Брудний <u>ПАТРОН</u> або забруднення <u>ПАТРОННИКА</u>. 2. Забруднення або несправність <u>ВИКИДАЧА</u> або <u>ЙОГО ПРУЖИНИ</u>.</p>	<p>Відвести рукоятку зведення затворної рами назад і, тримаючи її в задньому положенні, відокремити магазин і витягти патрон. Витягти затвором або шомполом гільзу з патронника. Продовжити стрільбу. При повторенні затримки прочистити патронник і патрони. Оглянути і очистити від бруду викидач та продовжити стрільбу. При несправності викидача гвинтівку відправити в ремонтну майстерню.</p>
<p>ПРИХОПЛЕННЯ АБО НЕ ВІДБИВАННЯ ГІЛЬЗИ. Гільза не викинута зі ствольної коробки, а залишилася в ній попереду затвора або дослана затвором назад у патронник.</p>	<p>1. Забруднення <u>РУХОМИХ ЧАСТИН</u>, <u>ГАЗОВИХ ШЛЯХІВ</u> або <u>ПАТРОННИКА</u>. 2. Забруднення чи несправність <u>ВИКИДАЧА</u> або <u>ВІДБИВАЧА</u>.</p>	<p>Відвести рукоятку зведення затворної рами назад, викинути гільзу і продовжувати стрільбу. При повторенні затримки прочистити газові шляхи, частини, що труться і патронник, рухомі частини змастити. За несправності викидача гвинтівку відправити в ремонтну майстерню.</p>

5.10. ПРИЙНЯТА НА ОЗБРОЄННЯ СУЧАСНА СНАЙПЕРСЬКА ЗБРОЯ ТА СПОРЯДЖЕННЯ

5.10.1. 7,62-ММ СНАЙПЕРСЬКА ГВИНТІВКА «ВТ-APR 308»

Brügger & Thomet APR 308 (рис. 58) – швейцарська снайперська гвинтівка, розроблена у 2003–2005 роках швейцарською компанією Brügger & Thomet (В+Т) на базі конструкції французької гвинтівки PGM Mini-Necate .338.

Призначена для ведення прицільного вогню на великих відстанях, знищення різних відкритих і замаскованих цілей, що з'являються і рухаються.

7 листопада 2012 року снайперська гвинтівка APR308 була офіційно прийнята на озброєння сухопутних військ ЗС України. Збирається в Україні на КНВО «Форт».

Рис. 58. 7,62- мм снайперська гвинтівка Brügger & Thomet APR 308

Гвинтівка має модульну конструкцію. На неї встановлена ствольна коробка із затворною групою і консольновиваженим стволом, а також елементи ложі. Механізм гвинтівки використовує поздовжньоковзний поворотний затвор з трьома радіальними бойовими упорами в передній частині. Подача набоїв при стрільбі здійснюється з коробчастих магазинів.

Гвинтівка штатно комплектується оптичним прицілом Brügger & Thomet TRS (Tactical Rifle Scope) змінної кратності 3-12^x. На стволі гвинтівки розміщено спеціальне дульне гальмо, що має зовні різьбу для встановлення глушника.

ТАКТИКО-ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГВИНТІВКИ «ВТ-APR 308»

Назва характеристики	Значення
Калібр (мм)	7,62×51
Довжина /з складеним прикладом (мм)	1139 / 906
Довжина ствола (мм)	610
Ширина (мм)	50 / 86
Прицільна дальність стрільби (м)	1000
Вага із порожнім магазином (кг)	7,01
Ємкість магазину (патр.)	10

5.10.2. *.308WIN СНАЙПЕРСЬКА ГВИНТІВКА Z-008*

Z-008-III (рис. 59) – карабін для точної стрільби на великі дистанції. Ствол з нержавіючої сталі. Випускається в довжинах стволів 20" 24" та 26" (відповідно 510 мм, 610 мм та 660 мм). Можливе встановлення регульованого приклада. Це легкий, надійний, точний болтовий карабін, з ергономікою платформи AR-15/10 та точністю класичного болтовика.

Рис. 59. .308Win снайперська гвинтівка Z-008

Особливості конструкції:

- калібр – .308Win.;
- легкосплавна ствольна коробка (фрезерована з авіаційного дюралюмінію 7075-T6);
- замикання затвора на муфту бойових упорів встановлену безпосередньо на стволі;
- вільно-вивішений ствол;
- цівка з планкою пікатіні та можливістю установки додаткових планок.

Технічні характеристики та комплектація:

- нержавіючий ствол (твіст 1:10"; 1:11"; 1:12");
- довжина ствола 20", 24", 26";
- дульний гальмо-компенсатор;
- вага від 4 кг до 5,5 кг;
- загальна довжина 1050 мм - 1140 мм;
- купчастість 0,5 МОА;
- регульований УСМ (0,8 – 1,5 кг);
- фурнітура ІМІ (Ізраїль), Luth-AR (США);
- магазин на 10 патронів (AR-10 сумісний);
- покриття Cerakote: чорний, зелений або пісок.

Гарантія 2 роки або 7000 пострілів.

5.10.3. 12,7-ММ ВЕЛИКОКАЛІБЕРНА СНАЙПЕРСЬКА ГВИНТІВКА СГМ-12,7

Основне призначення нової гвинтівки **СГМ-12,7** (рис. 60) полягає у знищенні живої сили та легкоброньованої техніки на великих дистанціях, а також контр-снайперська діяльність.

Розробка українського підприємства ПАТ завод «Маяк» м. Київ, головний конструктор В. Фасенко. Надійшла на озброєння у 2015 році. На відстані 100 метрів СГМ здатна уразити будь-які види броневих автомобілів і колісних бронетранспортерів (пробиває броньовані листи завтовшки 10 мм та подвійні броньовані екрани завтовшки 12 мм).

Рис. 60. 12,7-мм снайперська гвинтівка СГМ-12,7

Конструкція гвинтівки забезпечує установку всіх типів прицільних пристосувань денного і нічного бачення не залежно від країни виробника, а також установку різних дульних пристроїв (дульного гальмо-компенсатора, приладів зниження рівня звуку). Механізм гвинтівки використовує поздовжньо ковзний поворотний затвор.

ТАКТИКО-ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГВИНТІВКИ СГМ-12,7

Назва характеристики	Значення
Калібр (мм)	12,7×108
Довжина (мм)	1550
Довжина ствола (мм)	1000
Тип боєприпасу	50 BMG
Дульна швидкість (м/с)	830 / 915
Прицільна дальність стрільби (м)	2000
Максимальна дальність стрільби (м)	2500
Дальність ефективного вогню (м)	
легко броньовані цілі	300
автомобілі	1000
жива сила в укриттях (цегляні стіни до 250 мм)	1500
Вага із порожнім магазином (кг)	16,95
Ємкість магазину (патр.)	5

Крім того, київський завод «Маяк» поставляє снайперські гвинтівки VPR-308 і VPR-338. Перша має калібр 7,62 мм, масу 7 кг і ефективну дальність до 900 метрів. Другий варіант – важчий і потужніший: її калібр 8,6 мм, а вага – близько 10 кг. Ця гвинтівка здатна вражати цілі на відстані до 1500 метрів.

СПОРЯДЖЕННЯ ДЛЯ СНАЙПЕРСЬКОЇ ЗБРОЇ

Найбільш важливим спорядженням для снайперської зброї є оптичний приціл. Вимоги до таких прицілів дуже жорсткі – діапазон підстроювань кута прицілювання і поправки на вітер повинен бути достатнім для великих дистанцій стрільби, якість зображення при яскравому світлі та в сутінках має відповідати найвищим стандартам, стійкість до значних механічних та атмосферних впливів.

Серед великого розмаїття можна виокремити кілька моделей відомих виробників. Компактний приціл **Steiner M5Xi Military 1-5x24** – ця модель випущена спеціально для снайперських гвинтівок армійський підрозділів.

Традиційно висока якість прицілів Leupold, зокрема моделі **Leupold Mark 4 ER/T**. Приціл **Vortex Viper HS-T 6-24x50** має значний діапазон наближення (6х-24х) і великий діаметр об'єктиву (50 мм), що забезпечує яскраве зображення в сутінках. Приціл **NightForce C507 5.5-22x56 NXS** розроблений за військовими стандартами і ефективний під час стрільби до 1200 м. Приціл **PMII 5-25x56** виробництва «**Schmidt Bender**» має найбільш передові оптичні характеристики, зокрема найбільший діапазон змінного наближення, найяскравішу та природну картинку та кращі результати по точності прицілювання.

Для снайперської зброї використовуються, також, монокуляри і приціли нічного бачення та тепловізійні приціли, які дають змогу вести прицільну стрільбу низької або відсутньої освітленості.

Для маскуванню звуку пострілу і полум'я від нього на снайперську зброю встановлюють пристрої зниження рівня звуку пострілу (саундмодератори). Завдання такого пристрою – відсікти якнайбільше порохових газів після пострілу, щоб вони, розширюючись і охолоджуючись в замкнутому об'ємі, втрачали свою енергію. Тоді їх зустріч з атмосферним повітрям не буде гучною.

Завдання для самопідготовки

1. *Призначення та будова снайперської гвинтівки Драгунова.*
2. *Принцип роботи та призначення основних частин СГД.*
3. *Тактико-технічні характеристики СГД.*
4. *Затримки під час стрільби з СГД. Причини та способи їх усунення.*
5. *Правила користування оптичними прицілами до СГД.*
6. *Приведення до нормального бою СГД.*

Розділ VI. ПРИЗНАЧЕННЯ, БОЙОВІ ВЛАСТИВОСТІ ТА БУДОВА ПІСТОЛЕТІВ

Пістолети які знаходяться на озброєнні МВС України

9 мм пістолет Макарова (ПМ)

9 мм пістолет Стечкина (АПС)

9 мм пістолет Форт-12

9 мм пістолет Форт-17

9 мм пістолет Форт-14

9 мм пістолет Форт-21

7,62 мм пістолет Тульський Токарев (ТТ)

5,45 мм пістолет самозарядний малогабаритний (ПСМ)

**6.1. ТАКТИКО-ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
9 мм ПІСТОЛЕТІВ МАКАРОВА, СТЕЧКІНА, «ФОРТ-12,17,14»
і 7,62 мм ТТ**

ХАРАКТЕРИСТИКИ	9 мм ПМ	9 мм ФОРТ-12	9 мм ФОРТ-17	9 мм ФОРТ-14	9 мм АПС	7,62 мм ТТ
Патрон (мм)	9x18					7,62x25
Відстань збереження убивчої сили кулі (м)	до 350					до 550
Найбільш ефективний вогонь (м)	до 50				до 50/ 100	до 50
Кількість нарізів у стволі	4	6			4	4
Бойова швидкострільність (постр./хв.)	30	40			40/ 80	48
Вага патрона (г)	10	10 (10,23)*			10	10,75
Вага кулі (г)	6,1	6,1 (7)*			6,1	5,5
Початкова швидкість польоту кулі (м/с)	315	320 (300-335)		335 (320-350)	340	420
Ємність магазину (патр.)	8	12/15 (нові модифікації)		14	20	8
Довжина ствола (мм)	93	95		123	140	116
Довжина пістолета (мм)	161	180		210	225	195
Висота пістолета (мм)	126,75	131	130	140	150	129
Ширина пістолета (мм)	30,5	33	33	33	34	30
Вага пістолета з магазином без патронів (г)	730	830	680	920	1020	854
Вага пістолета зі спорядженим магазином (г)	810	950**	800**	1060	1200	940

* у випадку кулі зі свинцевим осердям; ** для магазину на 12 патронів.

6.2. 9 мм ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА

9 мм пістолет Макарова є зброєю індивідуального користування та **призначений для ураження противника на коротких відстанях.**

Цей пістолет під позначенням ПМ прийнято на озброєння у 1951 році. Пістолет простий у користуванні та як для цього калібру має невелику масу і велику надійність.

Пістолет Макарова – зброя самозарядна, оскільки його перезарядження під час стрільби відбувається автоматично. **Робота автоматики** пістолета побудована за принципом використання *віддачі вільного затвора*.

Надійність запирання каналу ствола під час пострілу забезпечується великою масою затвора та силою повертаючої пружини.

Повертаюча пружина затвора одягається на ствол. **Викидач** змонтований у пазу затвора зверху справа позаду вікна затвора. **Ударно-спусковий механізм** – куркового типу, з відкритим курком і двоперовою бойовою пружиною, розташованою в рукоятці позаду магазина. **Курок** має запобіжний і бойовий зводи, **спускова тяга** має на кінці **важіль зведення**, який слугує ще й роз'єднувачем. Наявність спеціального зуба на кінці курка дає змогу вести стрільбу *самозведенням*, тобто можна зробити перший постріл, безпосередньо натискаючи на хвіст спускового гачка, без попереднього зведення курка (самозведенням курка). **Спусковий гачок** має попередній вільний хід.

Безпека під час користування пістолетом забезпечується надійно діючим **запобіжником**. Важелево-прапорцевий запобіжник, розташований у задній частині затвора зліва, у верхньому своєму положенні одночасно запирає курок і зчіплює затвор з рамкою. Крім того, курок автоматично стає на запобіжний звід під дією бойової пружини (її вузького пера) після спуску курка та при відпущеному спусковому гачку. У цьому випадку важіль зведення та шептало (під дією своєї пружини) опускаються вниз, носик шептала притискається до курка і автоматично курок стає на запобіжний звід.

Найпростіший прицільний пристрій (мушка і цілик) розташований на затворі. Однорядний **магазин** на 8 патронів розташовується у рукоятці. На лівому боці рукоятки знизу закріплена скоба (**антабка**) для прикріплення ремінця.

Комплектується пістолет традиційною кобурою закритого типу з клапаном. Сьогодні для ПМ розроблено багато варіантів кобур для застосування у правоохоронних і спеціальних підрозділах.

6.2.1. ЗАГАЛЬНА БУДОВА 9 мм ПІСТОЛЕТА МАКАРОВА

Пістолет Макарова складається з таких **ОСНОВНИХ** частин:

1. Рамка зі стволом і спусковою скобою.
2. Затвор (із запобіжником, ударником, викидачем).
3. Повертаюча пружина.
4. Ударно-спусковий механізм (див. далі).
5. Затворна затримка.
6. Рукоятка з гвинтом.
7. Магазин.

Ударно-спусковий механізм пістолета Макарова складається з таких частин :

1. Спусковий гачок;
2. Спускова тяга з важелем зведення;
3. Шептало з пружиною;
4. Курок;
5. Бойова пружина;
6. Засувка бойової пружини.

Схематично основні частини і частини ударно-спускового механізму пістолета Макарова зображені на рисунку б1.

До **КОМПЛЕКТУ** пістолета Макарова входять:

- 1) кобура,
- 2) запасний магазин ,
- 3) протирка,
- 4) пістолетний ремінець .

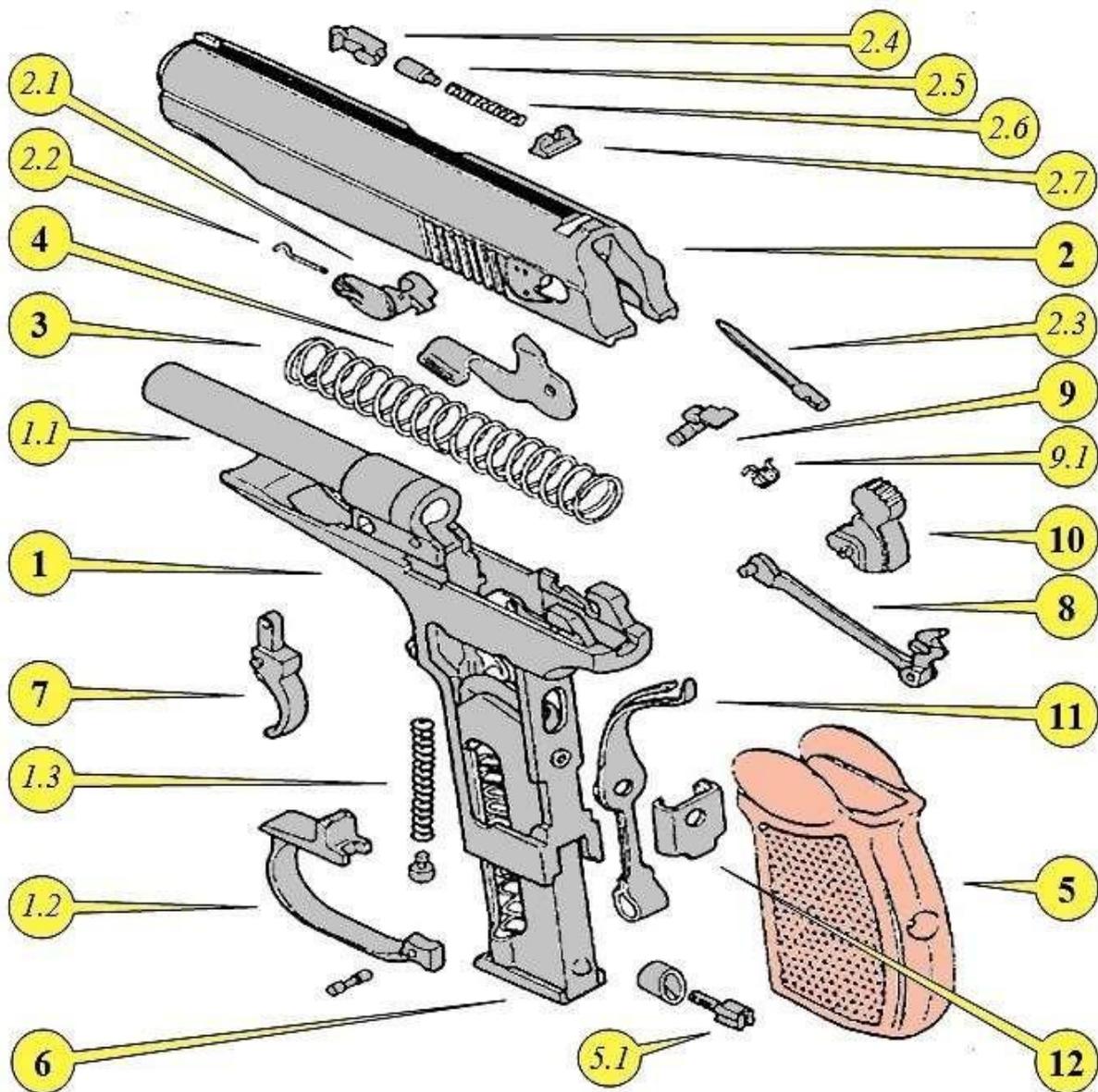

Рис. 61. Схема 9 мм пістолета Макарова:

1 – РАМКА (зі стволом і спусковою скобою);	3 – ПОВЕРТАЮЧА ПРУЖИНА;
1.1 – СТВОЛ;	4 – ЗАТВОРНА ЗАТРИМКА;
1.2 – СПУСКОВА СКОБА;	5 – РУКОЯТКА (з гвинтом);
1.3 – ПРУЖИНА СПУСКОВОЇ СКОБИ;	5.1 – ГВИНТ РУКОЯТКИ;
2 – ЗАТВОР (з ударником, запобіжником, викидачем);	6 – МАГАЗИН;
2.1 – ЗАПОБІЖНИК;	7 – СПУСКОВИЙ ГАЧОК;
2.2 – ПРУЖИНА ЗАПОБІЖНИКА;	8 – СПУСКОВА ТЯГА З ВАЖЕЛЕМ ЗВЕДЕННЯ;
2.3 – УДАРНИК;	9 – ШЕПТАЛО (з пружиною);
2.4 – ВИКИДАЧ;	9.1 – ПРУЖИНА ШЕПТАЛА;
2.5 – ГНІТОК ВИКИДАЧА;	10 – КУРОК;
2.6 – ПРУЖИНА ВИКИДАЧА;	11 – БОЙОВА ПРУЖИНА;
2.7 – ЦЛИК;	12 – ЗАСУВКА БОЙОВОЇ ПРУЖИНИ.

6.2.2. ПРИЗНАЧЕННЯ ЧАСТИН І МЕХАНІЗМІВ

9 мм ПІСТОЛЕТА МАКАРОВА

1. Рамка зі стволом і спусковою скобою (рис. 62).

Ствол призначений для *скерування польоту кулі*. Ствол має канал з чотирма *нарізами*, які скеровані зліва через вверх направо. Проміжки між нарізами називаються полями. Відстань між двома протилежними полями (по діаметру) називається *калібром*. Нарізи надають кулі обертового руху, що сприяє стабілізації її польоту. Товстіша і гладка всередині початкова частина ствола, призначена для розміщення патрона називається *патронником*.

Рамка призначена для *з'єднання всіх частин пістолета*. Рамка з основою рукоятки складають одне ціле. *Основа рукоятки* призначена для розміщення магазину, кріплення рукоятки та бойової пружини.

Спускова скоба *забезпечує захист від випадкового натискання на хвіст спускового гачка*. Вона має на передньому кінці гребінь для обмеження ходу затвора під час руху назад і підпружинена у верхнє положення в рамці.

Рис. 62. Рамка зі стволом і спусковою скобою:

1 – основа рукоятки; 2 – ствол; 3 – стійка для кріплення ствола; 4 – цапфові гнізда для цапф спускового гачка; 5 – вікно для спускового гачка і гребеня спускової скоби; 6 – кривий паз для розташування і переміщення передньої цапфи спускової тяги; 7 – цапфові гнізда для цапф шептала; 8 – цапфові гнізда для цапф курка; 9 – пази для направлення руху затвора; 10 – вікно для пера бойової пружини; 11 – прилив з різьбовим отвором для кріплення рукоятки гвинтом і бойової пружини за допомогою засувки; 12 – бокові вікна; 13 – виріз для заціпки магазину; 14 – спускова скоба; 15 – гребінь для обмеження руху затвора назад; 16 – вікно для виходу верхньої частини магазину; 17 – виріз для затворної затримки

2. Затвор (рис. 63).

Затвор призначений:

- для *подачі патрона з магазину в патронник*;
- для *щільного запирання каналу ствола* при пострілі;
- для *утримання гільзи (видобування патрона)*. Утримання гільзи (патрона) в чашечці затвора здійснюється до зустрічі з відбивачем;
- для *постановки курка на бойовий звід*.

На затворі розташований *прицільний пристрій* (мушка і цілик) для точного наведення зброї в ціль.

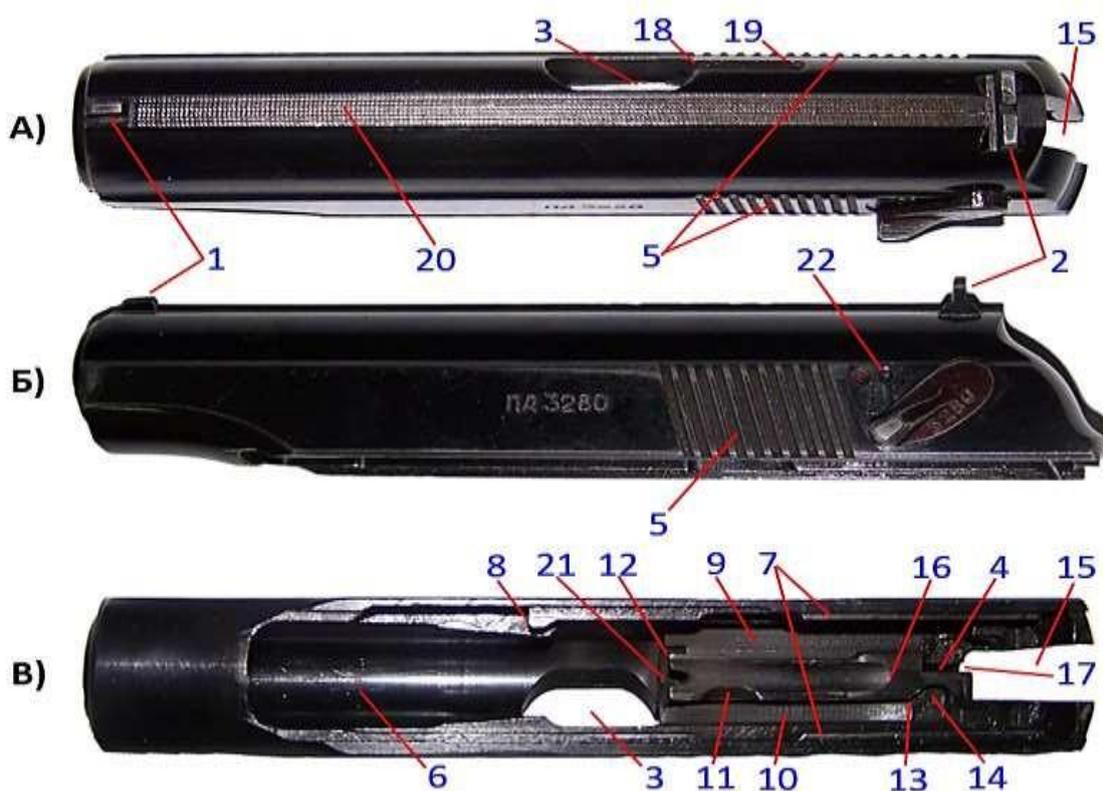

Рис. 63. Затвор піστοлета.

А) вигляд зверху; Б) ліва сторона; В) вигляд знизу :

- 1 – мушка; 2 – цілик; 3 – вікно для викидання гільзи (патрона); 4 – гніздо для запобіжника; 5 – насічка; 6 – канал для розміщення ствола з повертаючою пружиною; 7 – повздовжні виступи для направлення руху затвора по рамці; 8 – зуб для встановлення затвора на затворну затримку; 9 – паз для відбивача; 10 – паз для обмежувального виступу важеля зведення; 11 – виїмка для розмежування шептала з важелем зведення; 12 – досилач; 13 – виступ для розмежування важеля зведення з шепталом; 14 – виїмка для розміщення обмежувального виступу важеля зведення; 15 – паз для курка; 16 – гребінь; 17 – канал ударника; 18 – паз для викидача; 19 – гніздо для гнітка з пружиною викидача; 20 – антиблікова насічка; 21 – чашка (для дна гільзи); 22 – виїмка для фіксатора запобіжника

Затвор містить **запобіжник, ударник, викидач** (з гнітком та пружиною).

Запобіжник

Запобіжник прапорцевого типу (рис. 64) призначений **для забезпечення безпеки під час поводження з пістолетом**. В положенні «запобігання» він своєю полицкою уступу піднімає шептало, звільняючи курок від бойового зводу, запирає ребром затвор з рамкою пістолета, запирає зачепом курок та виступом сприймає його удар. Запобіжник вставляється в гніздо затвора, фіксатор утримує запобіжник в наданому йому положенні після переведення прапорцем з положення «вогонь» в положення «запобігання» і назад.

Рис. 64. Запобіжник:

1 – прапорець запобіжника; 2 – пружина фіксатор; 3 – уступ; 4 – ребро;
5 – зачіп; 6 – виступ

Ударник

Ударник призначений **для розбиття капсуля**. Він має тригранну форму (для зменшення ваги і тертя) та містить **бойок** (передня частина) і зріз під запобіжник, котрий фіксує ударник у каналі затвора (рис. 65).

Рис. 65. Ударник:

1 – бойок; 2 – зріз для запобіжника

Викидач

Викидач призначений **для утримання гільзи (патрона) в чашечці затвора до зустрічі з відбивачем**. Викидач вставляється в паз затвора і постійно під дією пружини викидача та гнітка нахилений (притиснений) до чашечки затвора. Викидач містить (рис. 66): зачіп, п'яточку.

Рис. 66. Викидач:

1 – зачіп; 2 – п'яточка; 3 – гніток; 4 – пружина викидача

3. Повертаюча пружина

Повертаюча пружина (рис. 67) призначена для повернення затвора у переднє положення після пострілу. Один крайній виток має менший від інших діаметр і повинен розташовуватись на стволі з боку патронника.

Рис. 67. Повертаюча пружина

4. Ударно-спусковий механізм (рис. 68).

Рис. 68. Ударно-спусковий механізм:

1 – спусковий гачок; 2 – спускова тяга з важелем зведення;
3 – шептало з пружиною; 4 – курок; 5 – бойова пружина;
6 – засувка бойової пружини

Спусковий гачок (рис. 69) призначений для спуску курка з бойового зводу і зведення курка при стрільбі самозведенням.

Рис. 69. Спусковий гачок:

1 – цапфа; 2 – отвір (для цапфи спускової тяги); 3 – хвіст

Спускова тяга з важелем зведення (рис. 70) призначена для спуску курка з бойового зводу і зведення курка при натисканні на хвіст спускового гачка.

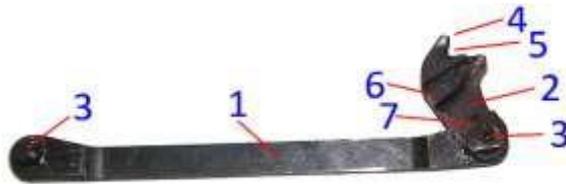

Рис. 70. Спускова тяга з важелем зведення:

- 1 – спускова тяга; 2 – важіль зведення; 3 – цапфи спускової тяги;
4 – розмежовуючий виступ важеля зведення; 5 – виріз;
6 – виступ самозведення; 7 – п’яточка важеля зведення (для взаємодії з вузьким пером бойової пружини)

Шептало з пружиною (рис. 71) призначене для утримання курка на бойовому та запобіжному зводі. Воно містить: носик для зчеплення з уступами курка, зуб для підйому шептала полицкою уступу запобіжника під час переведення його в положення «запобігання», пружину, яка притискає носик шептала до курка.

Рис. 71. Шептало з пружиною:

- 1 – цапфи шептала; 2 – зуб; 3 – носик шептала; 4 – пружина шептала

Курок (рис. 72) призначений для нанесення удару по ударнику. Він містить два уступи – бойовий звід та запобіжний звід (у них впирається носик шептала). Зуб самозведення слугує для зведення курка важелем зведення (при натисканні на спусковий гачок у випадку стрільби самозведенням).

Рис. 72. Курок:

- 1 – головка з насічкою; 2 – виріз; 3 – запобіжний звід;
4 – бойовий звід; 5 – зуб самозведення; 6 – цапфа

Бойова пружина (рис. 73) призначена для *приведення в дію курка* (широким пером) і *спускової тяги з важелем зведення* (вузьким пером). Нижній її кінець є заціпкою магазину (для утримання магазину в основі рукоятки). Кінець широкого пера бойової пружини зігнутий для забезпечення «відбою» курка, тобто для постановки курка на запобіжний звід у спущеному положенні. Бойова пружина кріпиться на основу рукоятки засувкою.

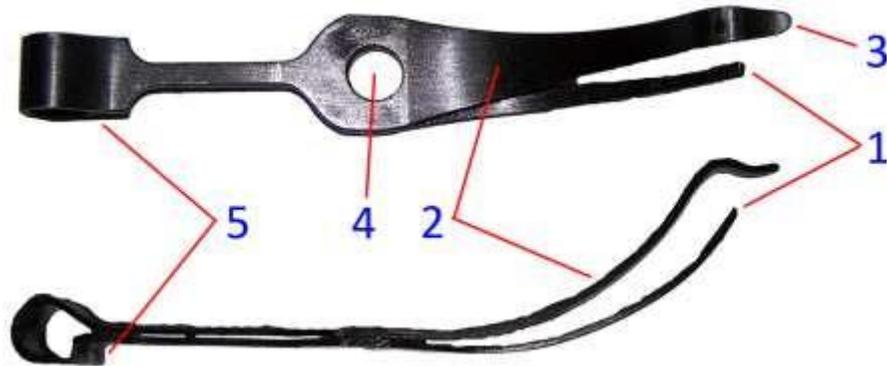

Рис. 73. Бойова пружина (вигляд з торця і вигляд з боку):
 1 – вузьке перо; 2 – широке перо; 3 – відбійний кінець;
 4 – отвір для гвинта кріплення рукоятки; 5 – заціпка магазину

Засувка бойової пружини призначена для кріплення бойової пружини на основі рукоятки.

5. Затворна затримка

Затворна затримка (рис. 74) призначена для утримання затвора в задньому положенні після використання всіх патронів з магазину. Затвор звільняється натисканням на кнопку затворної затримки.

Затворна затримка містить:

Рис. 74. Затворна затримка:
 1 – виступ; 2 – кнопка з насічкою; 3 – гребінь; 4 – відбивач

Виступ слугує для утримання затвора в задньому положенні; відбивач слугує для викидання назовні гільз (патронів) через вікно в затворі.

Затворна затримка передньою частиною вставляється у виріз в лівій стінці рамки.

6. Рукоятка з гвинтом

Рукоятка з гвинтом (рис. 75) *прикриває бокові вікна та задню стінку основи рукоятки* і призначена для зручності утримання пістолета в руці. Гвинт кріпить її до основи рукоятки. Антабка призначена для кріплення пістолетного ремінця.

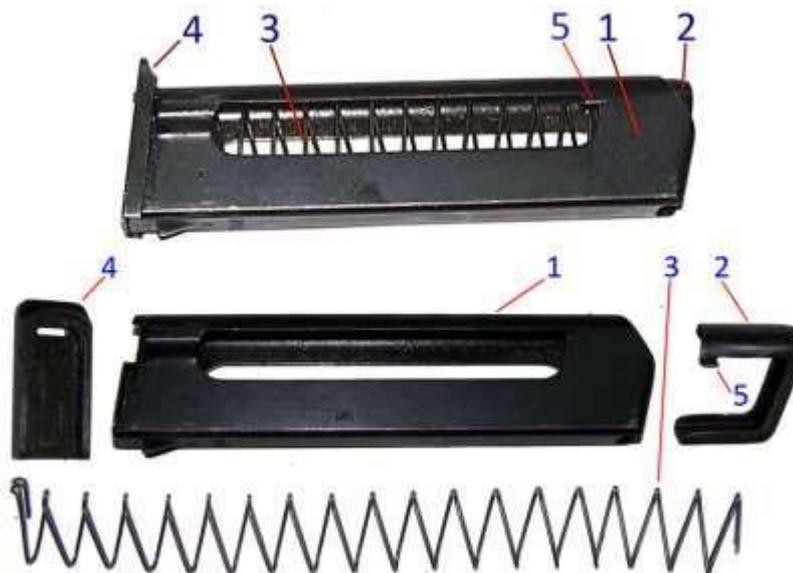
*Рис. 75. Рукоятка з гвинтом:
1 – антабка; 2 – отвір; 3 – гвинт*

7. Магазин

Магазин призначений для розміщення восьми патронів.

Магазин (рис. 76) складається з таких частин: корпус магазину, подавач, пружина подавача, кришка магазину.

Зуб подавача призначений для приведення в дію затворної затримки після використання всіх патронів з магазину.

*Рис. 76. Магазин пістолета і його складові частини:
1 – корпус магазину; 2 – подавач; 3 – пружина подавача;
4 – кришка магазину; 5 – зуб подавача*

6.2.3. РОБОТА ТА ВЗАЄМОДІЯ ЧАСТИН 9 мм ПІСТОЛЕТА МАКАРОВА

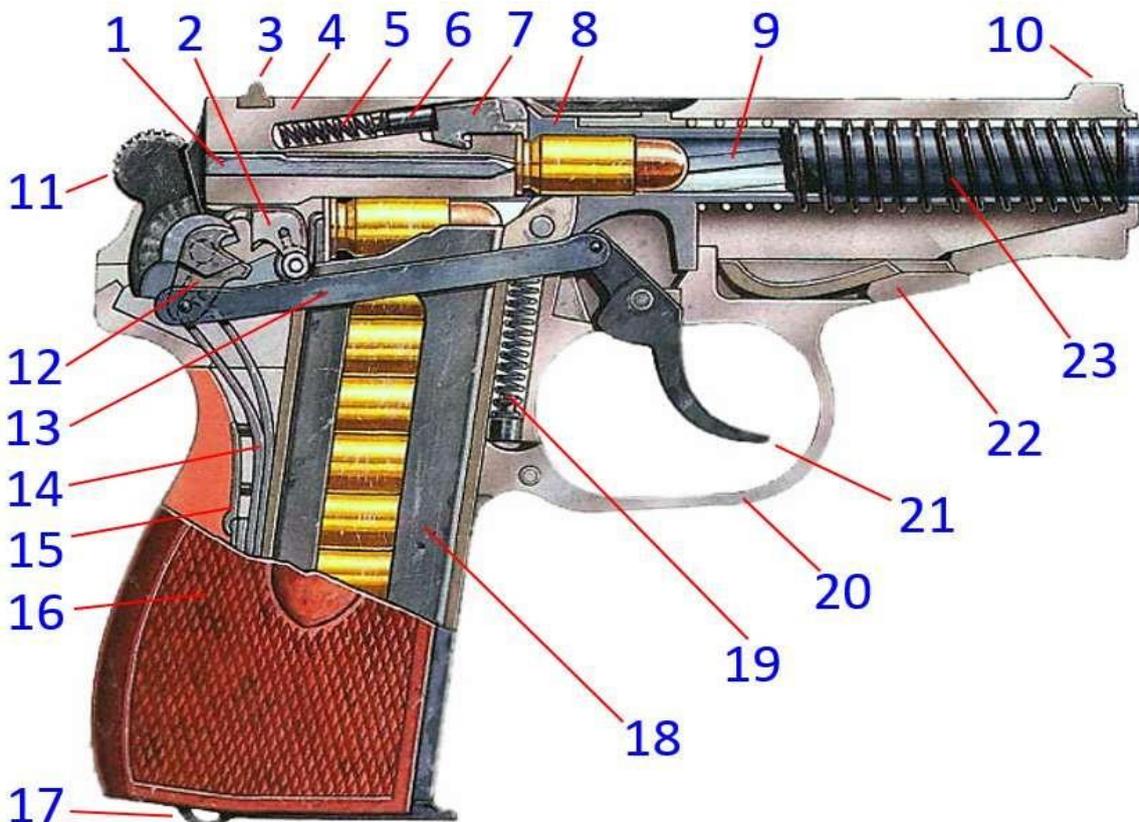

Рис. 77. 9 мм пістолет Макарова у розрізі:

1 – УДАРНИК;	14 – БОЙОВА ПРУЖИНА;
2 – ШЕПТАЛО (з пружиною);	15 – ЗАСУВКА БОЙОВОЇ ПРУЖИНИ;
3 – ЦЛИК;	16 – РУКОЯТКА (з гвинтом);
4 – ЗАТВОР (з ударником, запобіжником, викидачем);	17 – ЗАЦІПКА МАГАЗИНА (нижній кінець бойової пружини);
5 – ПРУЖИНА ВИКИДАЧА;	18 – МАГАЗИН;
6 – ГНІТОК ВИКИДАЧА;	19 – ПРУЖИНА СПУСКОВОЇ СКОБИ;
7 – ВИКИДАЧ;	20 – СПУСКОВА СКОБА;
8 – ПАТРОННИК;	21 – СПУСКОВИЙ ГАЧОК;
9 – СТВОЛ;	22 – РАМКА (зі стволом і спусковою скобою);
10 – МУШКА;	23 – ПОВЕРТАЮЧА ПРУЖИНА
11 – КУРОК;	
12 – ВАЖІЛЬ ЗВЕДЕННЯ;	
13 – СПУСКОВА ТЯГА (з важелем зведення);	

Для виконання пострілу при вимкненому запобіжнику і зведеному курку необхідно натиснути на спусковий гачок, при цьому спускова тяга зміщується вперед, а важіль зведення підіймається та підіймає шептало, розчіплюючи його з бойовим зводом курка. Тоді курок під дією широкого пера бойової пружини різко повертається на цапфах (*півосях*) вперед і завдає удар по ударнику, який бойком

(*передньою частиною*) розбиває капсуль патрона. В результаті цього спалахує пороховий заряд і утворюється велика кількість порохових газів. Куля тиском порохових газів викидається з каналу ствола. Затвор під тиском порохових газів, який передається через дно гільзи,

відходить назад по пазах рамки, утримуючи викидачем гільзу і стискаючи повертаючи пружину. Гільза **при зустрічі з відбивачем** викидається назовні через вікно затвора.

Затвор під час відходу в крайнє заднє положення повертає курок на цапфах назад й ставить його на бойовий звід – притиснене своєю пружиною до курка шептало носиком впирається в бойовий звід курка. Відійшовши назад до упору, затвор під дією повертаючої пружини повертається вперед.

Під час руху вперед затвор досилачем просуває з магазину підтиснений подавачем у верхнє положення черговий патрон і досилає його в патронник, водночас зачіп викидача заскакує в кільцеву проточку гільзи. Канал ствола запертий вільним затвором; пістолет знову готовий до пострілу.

Для виконання наступного пострілу необхідно відпустити спусковий гачок, щоб він разом зі спусковою тягою з важелем зведення під дією вузького пера бойової пружини повернулись в свої початкові положення, а потім знову натиснути на нього. При цьому важіль зведення підіймає шептало і знов звільняє курок від шептала, надаючи йому можливість для удару по ударнику, який б'є по капсулю патрона, внаслідок чого відбувається постріл. Так, стрільба буде вестись до повного використання патронів у магазині. Після використання всіх патронів з магазину затвор стає **на затворну затримку** і залишається в задньому положенні.

6.2.4. ПОРЯДОК РОЗБИРАННЯ 9 ММ ПІСТОЛЕТА МАКАРОВА

Послідовність неповного розбирання ПМ

Неповне розбирання проводиться для:

- ➔ чищення;
- ➔ змащення;
- ➔ огляду пістолета.

Порядок неповного розбирання 9 мм пістолета Макарова:

1. Відокремити магазин від основи рукоятки.
2. Перевірити, чи немає патрона в патроннику.
3. Опустити спускову скобу вниз і відвести її вліво (вправо).
4. Відокремити затвор від рамки.
5. Поставити скобу на місце.
6. Відокремити від ствола повертаючу пружину.

1. Відокремити магазин з основи рукоятки і ПЕРЕВІРИТИ ВІДСУТНІСТЬ ПАТРОНА В ПАТРОННИКУ

Для цього - видобути магазин (1, 2),

вимкнути запобіжник (3), відвести затвор в заднє положення, *поставити його на затворну затримку* (4)

і оглянути патронник (5). Натисканням на затворну затримку (6) відпустити затвор.

2. Відокремити затвор від рамки

Для цього лівою рукою відтягнути вниз спускову скобу (7) і, перекосивши її вліво, вперти в рамку так, щоб вона утримувалась в цьому положенні. Під час подальшого розбирання утримувати її вказівним пальцем правої руки.

Відвести затвор в крайнє заднє положення (8)

і, припіднявши його задній кінець (9), дати йому можливість просунутись по стволу вперед під дією повертаючої пружини (10).

Відокремити затвор від рамки і поставити спускову скобу на місце (11).

3. Зняти зі ствола повертаючу пружину

Для цього, утримуючи рамку правою рукою за рукоятку і тримаючи повертаючу пружину лівою рукою біля патронника, повертати її на себе і зняти зі ствола (12).

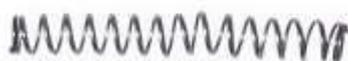
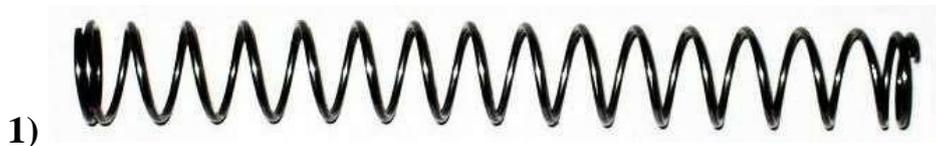

Рис. 78. Частини пістолета після неповного розбирання

Послідовність збирання ПМ після неповного розбирання

1. Одягнути на ствол повертаючу пружину

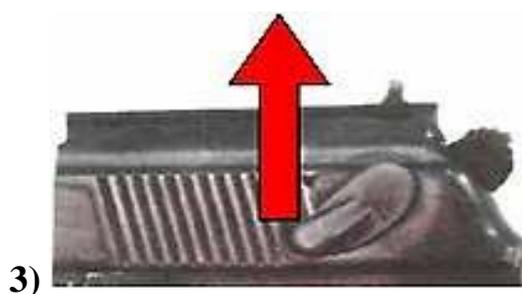
Для цього, взявши рамку за рукоятку, одягнути повертаючу пружину на ствол *обов'язково* тим кінцем, в якого крайній виток має *менший діаметр* (1).

2. Приєднати затвор до рамки.

Для цього ввести вільний кінець повертаючої пружини в канал затвора і відвести затвор в *крайне заднє* положення так, щоб дульна частина ствола пройшла через канал затвора і виступила назовні. Опустити задній кінець затвора на рамку (2) так, щоб повздовжні виступи затвора помістились в пазах рамки, і, притискаючи затвор до рамки, відпустити його. Затвор під дією повертаючої пружини повертається в *крайне переднє* положення.

Ввімкнути запобіжник (3).

Примітка. Для приєднання затвора до рамки не обов'язково відтягувати вниз і перекошувати спускову скобу. В такому разі, відводячи затвор в *крайне заднє* положення, необхідно припідняти його задній кінець *максимально вгору* так, щоб уникнути утискання нижньої передньої стінки затвора в гребінь спускової скоби, який обмежує рух затвора назад.

3. Вставити магазин в основу рукоятки

Для цього лівою рукою вставити магазин в основу рукоятки через нижнє вікно основи рукоятки.

Натиснути на кришку магазину великим пальцем так, щоб заціпка (нижній кінець бойової пружини) заскочив за виступ на стінці магазину (4). Пістолет зібраний (5).

Примітка. Удари по магазину долонею не допускаються.

Перевірка правильності збирання пістолета Макарова після неповного розбирання:

- ➔ Вимкнути запобіжник (опустити прапорець вниз).
- ➔ Відвести затвор в заднє положення і відпустити його. Затвор стає на затворну затримку і залишається в задньому положенні.
- ➔ Натискаючи великим пальцем правої руки на затворну затримку відпустити затвор. Затвор під дією повертаючої пружини повинен енергійно повернутись в переднє положення, а курок повинен стояти на бойовому зводі.
- ➔ Увімкнути запобіжник (підняти прапорець ввєрх). Курок повинен зірватись з бойового зводу і заблокуватись.

Повне розбирання ПМ

Порядок повного розбирання 9 мм ПМ

1. Виконується неповне розбирання пістолета (рис. 78).
2. Відокремити протиркою від гребня затворної затримки пружину шептала.
3. Відокремити шептало з пружиною та затворну затримку.
4. Відокремити рукоятку від основи рамки.
5. Відокремити бойову пружину від основи рамки.
6. Відокремити курок.
7. Відокремити спускову тягу з важелем зведення.
8. Відокремити спусковий гачок.
9. Відокремити запобіжник.
10. Відокремити ударник.
11. Відокремити викидач з затвора.
12. Розібрати магазин.

ПОСЛІДОВНІСТЬ ПОВНОГО РОЗБИРАННЯ ПІСТОЛЕТА МАКАРОВА

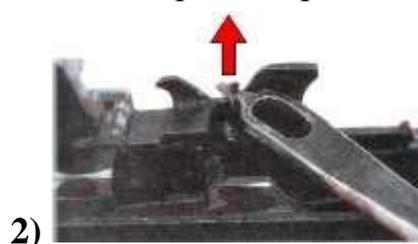
1. Провести неповне розбирання ПМ

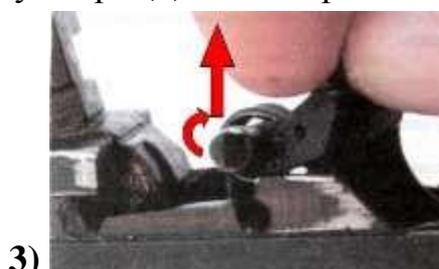
2. Відокремити шептало і затворну затримку від рамки

Для цього, притримуючи курок і натискаючи на спусковий гачок, спустити курок з бойового зводу (1).

Виступом протирки зняти пружину шептала із затворної затримки (2).

Повернути шептало вперед до співпадіння лиски на правій цапфі з прорізом відповідного гнізда в рамці, припідняти шептало (3) і затворну затримку вгору (4) та відокремити їх від рамки.

3. Відокремити рукоятку від основи рукоятки і бойову пружину від рамки

Для цього лезом протирки відкрутити гвинт (5) і зсунути рукоятку назад (6), відокремити її від основи рукоятки.

Притиснути бойову пружину до основи рукоятки, зсунути вниз і відокремити від основи рукоятки засувку бойової пружини (7), зняти бойову пружину з приливу основи рукоятки (8).

4. Відокремити курок від рамки

Для цього повернути спусковий гачок в крайнє переднє положення і повернути курок вперед до співпадіння лисок на його цапфах з відповідними прорізами рамки (9). Зсунути курок в бік ствола і вийняти його.

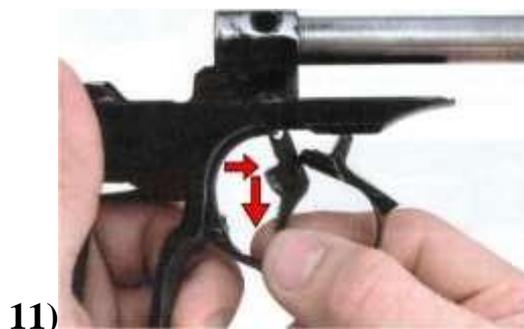
5. Відокремити спускову тягу з важелем зведення від рамки

Для цього припідняти задній кінець спускової тяги (10) і вивести цапфу з отвору спускового гачка.

6. Відокремити спусковий гачок від рамки

Для цього відтягнути спускову скобу вниз. Повертаючи хвіст спускового гачка вперед, вивести цапфи спускового гачка з відповідних гнізд в рамки (11)

7. Відокремити запобіжник і ударник від затвора

Для цього повернути прапорець запобіжника вгору (12), потім відвести його з гнізда трохи в сторону, повернути далі назад і вийняти з гнізда.

Легкими ударами заднім кінцем затвора по долоні вийняти із затвора ударник (13).

8. Відокремити викидач від затвора

Для цього з допомогою виступу протирки втопити гніток викидача і, одночасно натискаючи на передню частину викидача і повертаючи його навколо зачепа, вийняти його з паза (14). Після цього обережно вийняти з гнізда затвора гніток з пружиною (15).

9. Розібрати магазин

Для цього відтиснути пружину подавача до подавача (16), зняти кришку магазину і вийняти з корпусу магазину пружину подавача (17) і подавач (18).

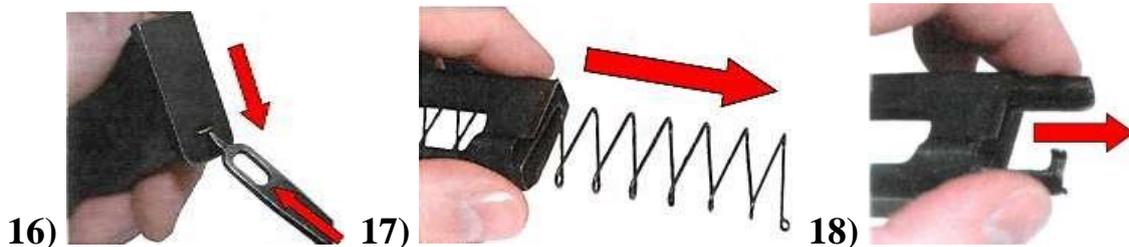

Рис. 79. Частини пістолета після повного розбирання

ЗБИРАННЯ ПІСТОЛЕТА ПІСЛЯ ПОВНОГО РОЗБИРАННЯ –
проводиться в оберненій послідовності.

При цьому особливу увагу необхідно звернути на правильність розташування (19) вузького пера бойової пружини на п'ятці важеля зведення. В іншому випадку можливий злам вузького пера.

19)

Повне розбирання пістолета Макарова проводиться:

- для чищення у разі сильного забруднення, після його знаходження під дощем, в снігу;
- під час переходу на нове мастило;
- під час ремонту.

Проводити часто повне розбирання пістолета не рекомендується, оскільки це прискорює зношення частин і механізмів.

НОРМАТИВИ

з вогневої підготовки для пістолетів.

(згідно з Курсом стрільб 2011 р.)

№ з/п	Найменування нормативу	Вимоги до виконання нормативу	Оцінка та час виконання, с		
			«5»	«4»	«3»
<i>пістолет ФОРТ-12 і його модифікації (пістолет Макарова)</i>					
1.	Спорядження магазина патронами	Магазин у руці, 12 (8) патронів розсипом на столі	30 (19)	35 (21)	40 (23)
2.	Неповне розбирання пістолета	Працівник стоїть біля столу, руки опущені, зібраний пістолет лежить на столі запобіжником догори, магазин у рукоятці	45 (20)	50 (25)	60 (30)
3.	Збирання пістолета після неповного розбирання	Працівник стоїть біля столу, руки опущені, частини пістолета лежать на столі	50 (25)	55 (30)	65 (35)
4.	Підготовка до стрільби стоячи та проведення пострілу (швидкісна стрільба)	Пістолет у кобурі, магазин споряджений навчальними патронами у руці	4	5	6

6.2.5. ЗАТРИМКИ ПІД ЧАС СТРІЛЬБИ З 9 мм ПІСТОЛЕТА МАКАРОВА

Затримка	Причина затримки	Способи усунення
<p>НЕПОДАННЯ ПАТРОНА В ПАТРОННИК. <i>Затвор знаходиться в передньому положенні, але патрона в патроннику немає; затвор зупинився в середньому положенні разом з патроном.</i></p>	<p>1. Забруднення МАГАЗИНА і РУХОМИХ ЧАСТИН пістолета.</p> <p>2. Погнутість ВЕРХНІХ КРАЇВ КОРПУСУ МАГАЗИНА.</p>	<p>Перезарядити пістолет і продовжити стрільбу.</p> <p>1. Почистити пістолет і магазин.</p> <p>2. Замінити несправний магазин.</p>
<p>НЕДОКРИТТЯ ПАТРОНА ПАТРОНОМ. <i>Затвор зупинився, не доходючи до крайнього переднього положення, спуск курка виконати неможливо.</i></p>	<p>1. Забруднення ПАТРОННИКА, ПАЗІВ РАМКИ і ЧАШЕЧКИ ЗАТВОРА.</p> <p>2. Утруднений рух ВИКИДАЧА через забруднення пружини викидача або гнітка.</p>	<p>1. Дослати затвор поштовхом руки й продовжити стрільбу.</p> <p>2. Оглянути та почистити пістолет.</p>
<p>ОСІЧКА. <i>Затвор в крайньому передньому положенні, курок спущений, але постріл не відбувся.</i></p>	<p>1. КАПСУЛЬ ПАТРОНА несправний.</p> <p>2. Загущення мастила або забруднено КАНАЛ УДАРНИКА.</p> <p>3. Не повністю загвинчений ГВИНТ РУКОЯТКИ (в пістолях без засувки бойової пружини).</p> <p>4. Малий вихід БОЙКА або забоїни на ньому.</p>	<p><i>Звести курок рукою і продовжити стрільбу.</i></p> <p>1. Перезарядити пістолет і продовжити стрільбу.</p> <p>2. Оглянути і почистити пістолет.</p> <p>3. Догвинтити гвинт рукоятки.</p> <p>4. Здати пістолет в ремонт.</p>
<p>ПРИХОПЛЕННЯ ГІЛЬЗИ ЗАТВОРОМ. <i>Гільза не викинута назовні через вікно в затворі та затиснута між затвором і патронником.</i></p>	<p>1. Забруднення РУХОМИХ ЧАСТИН ПІСТОЛЕТА.</p> <p>2. Несправність ВИКИДАЧА, ЙОГО ПРУЖИНИ або ВІДБИВАЧА.</p>	<p>1. Викинути прихоплену гільзу й продовжити стрільбу.</p> <p>2. У разі несправності викидача з пружиною або відбивача, здати пістолет в ремонт.</p>
<p>АВТОМАТИЧНА СТРІЛЬБА. <i>Під час одного натискання на спусковий гачок відбувається кілька пострілів.</i></p>	<p>1. Загущення мастила або забруднення ЧАСТИН УДАРНО-СПУСКОВОГО МЕХАНІЗМУ.</p> <p>2. Зношення БОЙОВОГО ЗВОДУ КУРКА або НОСИКА ШЕПТАЛА.</p> <p>3. Послаблена або зламана ПРУЖИНА ШЕПТАЛА.</p> <p>4. Торкання полочки уступу запобіжника до ЗУБА ШЕПТАЛА.</p>	<p>1. Оглянути і почистити пістолет.</p> <p>2–4 Здати пістолет в ремонт.</p>

6.2.6. ПЕРЕВІРКА БОЮ ПМ ТА ПРИВЕДЕННЯ ЙОГО ДО НОРМАЛЬНОГО БОЮ

Усі пістолети повинні бути приведені до нормального бою.

Перевірка бою пістолета проводиться:

- ➔ під час надходження пістолета у підрозділ;
- ➔ після ремонту або заміни частин пістолета, що можуть вплинути на його бій;
- ➔ у разі виявлення під час стрільби ненормальних відхилень куль.

Перевірка бою проводиться відмінними стрільцями у присутності тих, за ким закріплені пістолети. Перед перевіркою бою пістолети ретельно оглядаються і виявлені несправності усуваються.

Перевірка бою з пістолета виконується стрільбою на **25 м** патронами однієї партії. Стрільба виконується по чорному колу діаметром **25 см**.

Точкою прицілювання (ТП) слугує середина нижнього краю чорного круга або центр круга. Точка прицілювання повинна знаходитися приблизно на висоті очей стріляючого.

Над точкою прицілювання позначається нормальне положення середньої точки влучення, яка повинна бути вище точки прицілювання на **12,5 см** або збігатися з нею, якщо точкою прицілювання буде **центр** круга (центральный бій пістолета) (рис. 80). Відзначена точка є **контрольною (КТ)**.

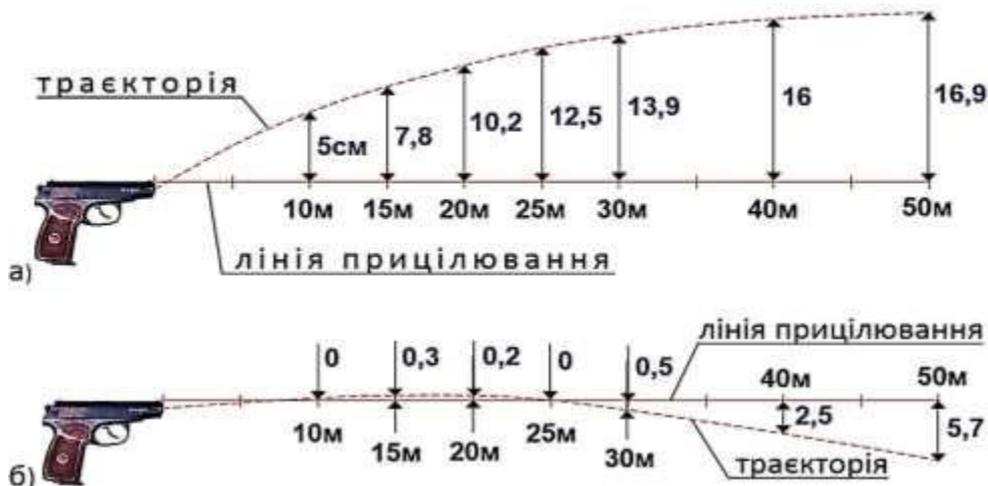
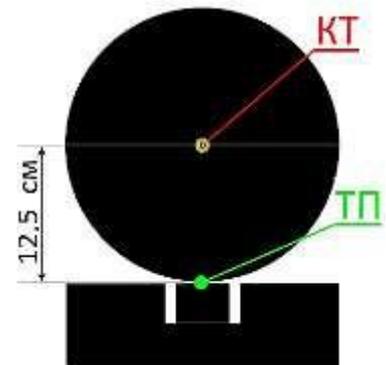

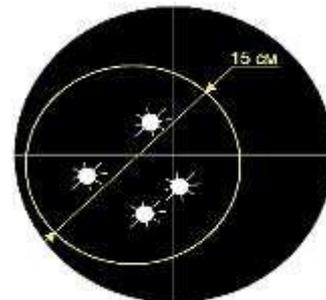
Рис. 80. Різниця (в сантиметрах) між траєкторією та лінією прицілювання на різних дистанціях під час пристрілювання пістолета, коли:

- а) контрольна точка на 12,5 см вище точки прицілювання;
- б) контрольною точкою є точка прицілювання (центральный бій)

Перевірка бою пістолета виконується з положення стоячи з руки (з двох рук) або з упора (*дерен, мішок набитий тирсою*), покладеного на підставку, при цьому кисть руки з пістолетом не повинна торкатися упора.

Для перевірки бою пістолета виконується підряд **чотири** постріли, ретельно й одноманітно прицілюючись. Після стрільби оглядається мішень і по розташуванню пробоїн визначаються **купчастість** бою пістолета і положення **середньої точки влучення (СТВ)**.

Купчастість бою пістолета визнається нормальною, якщо всі чотири пробоїни (або три, якщо одна з пробоїн різко відхилилася від інших) влучають в круг діаметром **15 см**. При задовільній купчастості бою визначається **середня точка влучення**.

Для визначення СТВ за **чотирма** пробоїнами треба: з'єднати прямою лінією дві які-небудь пробоїни і відстань між ними розділити навпіл; отриману точку розподілу з'єднати з третьою пробоїною і відстань між ними розділити на три рівні частини; точку розподілу, найближчу до двох перших пробоїн, з'єднати з четвертою пробоїною і відстань між ними розділити на чотири рівні частини. Точка, розташована на три розподіли від четвертої пробоїни, і буде середньою точкою влучення (рис. 81).

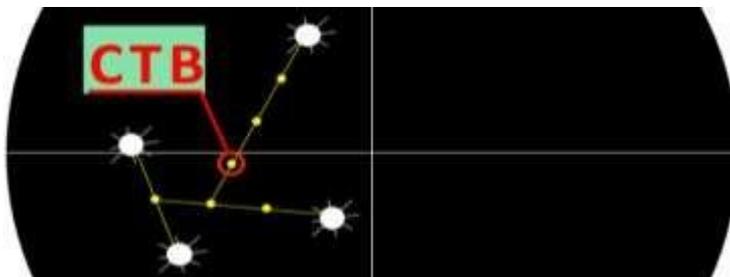

Рис. 81. Визначення середньої точки влучення з 4-х влучень

У разі **симетричного** розташування пробоїн середню точку влучення можна визначити такими способами:

а) пробоїни, що лежать поруч з'єднати попарно, середини обох прямих ліній знову з'єднати та отриману лінію розділити навпіл; точка поділу буде середньою точкою влучення;

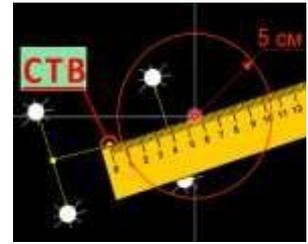
б) пробоїни з'єднати попарно навхрест прямими лініями; точка перетину цих ліній буде середньою точкою влучення.

Для визначення середньої точки влучення за 3-ма пробоїнами треба:

- дві пробоїни з'єднати прямою лінією;
- середину цієї лінії з'єднати з третьою пробоїною;
- нову лінію розділити на три рівні частини;
- точка, найближча до першої лінії, і буде середньою точкою влучення.

Після визначення середньої точки влучення вимірюється величина її відхилення від контрольної точки. Для зручності виміру через контрольну точку проводять дві лінії – вертикальну і горизонтальну. Середня точка влучення не повинна відхилятися більше ніж на **5 см** від контрольної точки в будь-якому напрямку.

Якщо середня точка влучення відхилилася від контрольної більше ніж на **5 см**, то в пістолеті за допомогою спеціального пристосування (рис. 82) виконується відповідно заміна (*усунення відхилення по вертикалі*) або пересування (*усунення відхилення по горизонталі*) цілика.

Рис. 82. Пристосування для зміщення цілика ПМ і АПС

Цілик ЗАМІНЮЄТЬСЯ більш низьким, якщо середня точка влучення виявилася вище контрольної точки і навпаки;
Цілик ЗМІЩУЄТЬСЯ вліво, якщо середня точка влучення виявилася вправо від контрольної точки і навпаки.

Набір ціликів стандартизований – певній висоті цілика відповідає свій номер (рис. 83).

Мушку спилувати забороняється.

Рис.83. Набір ціликів пістолета Макарова, їх номери і висота

У пістолетів «Форт-12» набір ціликів такий:

Номер	1	2	3	4	5
Висота, мм	6,3	6,4	6,5	6,6	6,7

У пістолетів «Форт-17» набір ціликів наступний:

Номер	1	2	3	4	5
Висота, мм	5,7	5,85	6,0	6,15	6,3

Додатково, у пістолеті «Форт-17» можлива заміна мушки по висоті:

Номер	1	2	3
Висота, мм	4,5	4,7	4,9

Збільшення (зменшення) висоти цілика, або зміщення його вправо (вліво) на **1 мм** змінює на дистанції **25 м** положення середньої точки влучення у відповідну сторону на **19 см**. Зміна висоти мушки обернено впливає на зміщення середньої точки влучення по вертикалі.

Після приведення пістолета до нормального бою цілик за допомогою керна закріплюється; стара мітка на цілику зачищається, а замість неї набивається нова мітка.

6.2.7. ОГЛЯД, ПІДГОТОВКА ДО СТРІЛЬБИ 9 мм ПІСТОЛЕТА МАКАРОВА І ПАТРОНІВ

Огляд пістолета

Для визначення стану зброї, її справності виконується огляд пістолета в зібраному або розібраному виді. З оглядом пістолета виконується огляд кобури, запасного магазина, протирки і пістолетного ремінця.

Пістолет необхідно оглядати щоразу під час отримання для несення служби чи на заняття, перед стрільбою та під час чищення. При отриманні для несення служби чи на заняття і безпосередньо перед стрільбою пістолет оглядається в зібраному виді, а під час чищення – у розібраному та зібраному виді.

Під час огляду пістолета необхідно перевірити:

- чи немає на металевих частинах нальоту іржі, забруднення, подряпин, забоїн і тріщин; у якому стані перебуває змащення;
- чи справно діють затвор, магазин, ударно-спусковий механізм, запобіжник і затворна затримка;
- чи справні мушка та цілик;
- чи утримується магазин в основі рукоятки;
- чи чистий канал ствола.

Несправності повинні усуватись негайно, якщо вони не можуть бути усунуті в підрозділі – пістолет необхідно відправити в ремонтну майстерню.

Характерні несправності, які є причиною ненормального бою пістолета, такі:

- мушка побита або погнута – кулі будуть відхилятися у бік, протилежний зміщенню вершини мушки;
- цілик зміщений – кулі будуть відхилятися у бік зсуву цілика;
- забоїни на дульному зрізі ствола – кулі будуть відхилятися у бік, протилежний забоїнам;
- розтертість каналу ствола (особливо в дульній частині), зношеність (округлення) полів нарізів, подряпини та забоїни в каналі ствола, хитання цілика – все це збільшує розсіювання куль.

Під час огляду пістолета в зібраному виді необхідно перевірити:

- 1) чи немає на частинах пістолета нальоту іржі, подряпин, забоїн і тріщин;
- 2) чи відповідають номери на затворі, запобіжнику і на магазинах номеру на рамці;
- 3) чи немає на мушці та у прорізу цілика забоїн, які заважають прицілюванню, чи міцно втримується цілик у пазу затвора і чи збігається риска на цілику з рискою на затворі;
- 4) чи легко перемикається запобіжник з одного положення в інше та чи надійно фіксується в крайніх положеннях;
- 5) чи блокується під час повороту запобіжника в верх куток виступом запобіжника до початку підйому шептала (рис. 84). При цьому куток повинен впрятись у виступ запобіжника, тобто блокуватися запобіжником, у результаті чого пострілу не відбувається;

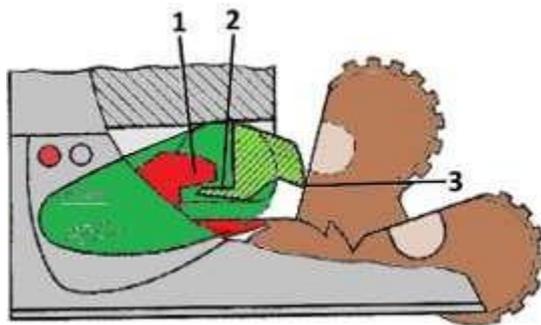

Рис. 84. Схема блокування курка виступом запобіжника:

1 – зуб шептала; 2 – полочка уступу запобіжника;

3 – виступ запобіжника

- 6) чи має куток «**відбій**»:
 - за спущеного курка і відведеного максимально назад спускового гачка куток при натисканні на нього пальцем руки повинен подаватися вперед, а після припинення натиску, енергійно повертатись в попереднє положення;
 - при відпущеному спусковому гачку та після припинення натиску на куток він повинен стати на запобіжний звід і в такому положенні при сильному натисканні не повинен зриватись з цього зводу та зміщатись вперед;
- 7) чи надійно втримується спускова скоба в рамці та чи встановлюється для відділення затвора в перекошене положення;
- 8) чи докручений гвинт рукоятки;
- 9) чи немає в каналі ствола бруду, нальоту іржі та інших дефектів. Для цього необхідно затвор поставити на затворну затримку і подивитись у канал ствола з дульної частини, вставивши у вікно затвора білий папір;
- 10) чи не погнуті стінки та верхні краї корпусу магазину і чи вільно пересувається подавач у магазині;

- 11) чи вільно вставляється магазин (запасний магазин) в основу рукоятки та витягається з нього і чи надійно він утримується засувкою магазину;
- 12) чи правильно працюють частини і механізми пістолета.

Для **перевірки правильності роботи частин і механізмів** пістолета потрібно виконати такі дії:

- ➡ Поставити прапорець запобіжника в положення «вогонь» (опустити вниз), відвести затвор рукою максимально назад і відпустити його - затвор, просунувшись трохи вперед, під дією затворної затримки повинен залишитися в задньому положенні. Натиснути на кнопку затворної затримки - затвор під дією повертаючої пружини повинен енергійно повернутися в переднє положення, а курок повинен стояти на бойовому зводі. Коли натиснути на хвіст спускового гачка, курок повинен зірватися з бойового зводу та ударити по ударнику.
- ➡ Повернути прапорець запобіжника вгору в положення «запобігання», при цьому курок повинен зірватися з бойового зводу, завдати удару по виступу запобіжника та залишитися в положенні, трохи відведеному назад; після цього затвор повинен бути замкнений, курок не повинен зводитися і під час безпосередньої дії на нього пальцем руки, і під час натискання на хвіст спускового гачка.
- ➡ Поставити прапорець запобіжника в положення «вогонь» і натиснути на хвіст спускового гачка; при цьому курок повинен зводитися та, не стаючи на бойовий звід, завдати удар по ударнику (так званим самозведенням).
- ➡ Поставити курок на бойовий звід і натиснути на курок – при цьому він не повинен зриватися з бойового зводу. Потім натиснути на хвіст спускового гачка – курок повинен зірватися з бойового зводу і завдати енергійного удару по ударнику.

Спуск курка з бойового зводу повинен відбуватись від зусилля на спусковий гачок не менше 1,5 кг і не більше 3,5 кг.

Проведення огляду пістолета в розібраному виді.

У процесі розбирання пістолета докладно оглядається окремо кожна частина та механізм.

Під час огляду **рамки зі стволом і спусковою скобою** особливо слід звернути увагу на стан каналу ствола. Стволи можуть бути з хромованим і нехромованим каналом та патронником. Канал ствола оглядається з дульної частини та зі сторони патронника. Водночас необхідно перевірити чистоту каналу ствола, патронника і справність дульного зрізу ствола.

У каналі ствола можуть спостерігатися такі **недоліки**:

- **Сип** – *первинне ураження металу іржею*. Сип має вигляд крапок і цяточок, розташованих місцями або по всій поверхні каналу ствола.
- **Іржа** – *темний наліт на металі*. Іржу, непомітну оком, можна виявити, протираючи канал ствола чистою тканиною, на якій іржа залишає жовті плями.
- **Сліди іржі** – *темні неглибокі плями*, які залишаються після видалення іржі.
- **Раковини** - *значні заглиблення в металі*, що виникли внаслідок тривалого впливу іржі. Видаляти їх у підрозділі забороняється.
- **Обміднення** – з'являється під час стрільби кулями, вкритими томпаком. Обміднення спостерігається у вигляді *легкого мідного нальоту на стінках каналу ствола*. Видаляється тільки у ремонтній майстерні.
- **Подряпини** – *риски, іноді з помітним підйомом металу по краях*. Виведення подряпин у каналі ствола не допускається.
- **Забоїни** – *більш або менш значні заглиблення*, іноді з підйомом металу.
- **Роздуття ствола** – помітне в каналі ствола у вигляді *поперечного темного суцільного кільця (півкільця)* або виявляється по *опуклості металу на зовнішній поверхні ствола*. Зброя з роздуттям ствола для експлуатації не допускається.

Під час огляду **затвора з викидачем, ударником і запобіжником** особливо слід звернути увагу на стан внутрішніх пазів, гнізд і виступів, які не повинні бути забруднені та не повинні мати забоїн. Перевірити чи вільно переміщається ударник у каналі затвора, чи енергійно підтискається викидач до чашечки затвора та чи не скришений зачеп викидача і бойок ударника. У процесі огляду **запобіжника** перевірити чи втоплюється фіксатор, чи немає значних побитостей на зачепі для запирання курка, чи не зношена цапфа, чи не зношене ребро запобіжника.

У процесі огляду **повертаючої пружини** перевірити чи немає на ній задирок, іржі, погнутостей, бруду та надломів, чи міцно вона втримується на стволі.

Під час огляду частин **ударно-спускового механізму** особливо звернути увагу на справність курка, шептала, спускової тяги з важелем зведення. При огляді спускової тяги перевірити чи немає великого зношування роз'єднувального виступу важеля зведення; важіль зведення повинен без заїдань обертатись на цапфі спускової тяги. Перевірити чи немає скришеності та зношення бойового і запобіжного зводу курка, розтягнутості пружини шептала та зношення його носика. Пера бойової пружини не повинні бути поламані.

Під час огляду **рукоятки з гвинтом** перевірити чи немає тріщин і відколів, чи не зірвана різьба на гвинті, чи не забруднені пази і виїмки та чи немає бруду в металевій втулці для гвинта.

У процесі огляду **затворної затримки** переконатися в її справності. Затворна затримка не повинна бути погнута або надламана. Перевірити чи немає скришеності металу на відбивачі.

Під час огляду **магазина** особливо звернути увагу на справність зуба подавача та виступу для зачіпки магазина, перевірити чи не погнуті верхні краї корпусу магазина.

При огляді **протирки** перевірити чи вона не погнута, чи немає на ній забоїн і подряпин. На лезі не повинно бути скришеності металу. Не допускається погнутість виступу протирки. Під час огляду **кобури** перевірити чи немає розривів та порушення швів, наявність петель, застібки та допоміжного ремінця. Перевірити справність **пістолетного ремінця**.

Огляд патронів

Огляд бойових патронів виконується з метою виявлення несправностей, які можуть привести до затримок під час стрільби.

Патрони оглядаються при отриманні зброї для несення служби чи на заняття, безпосередньо перед стрільбою та за особливим наказом.

Під час огляду патронів необхідно *перевірити*:

- ➡ чи немає на гільзах іржі та зеленого нальоту, особливо на капсулі, ум'ятостей, подряпин, що перешкоджають входженню патрона в патронник;
- ➡ чи не витягається куля з гільзи рукою та чи не виступає капсуль вище поверхні дна гільзи – патрони із зазначеними дефектами повинні бути відібрані та здані;
- ➡ чи немає серед бойових патронів навчальних.

Якщо патрони запилились або забруднились, вкрились невеликим зеленим нальотом або іржею, їх необхідно обтерти сухою чистою ганчіркою.

Підготовка пістолета до стрільби. Підготовка пістолета до стрільби виконується з метою забезпечення безвідмовної роботи пістолета під час стрільби та збереження його нормального бою. Для цього **необхідно**:

- ➡ оглянути пістолет у розібраному виді;
- ➡ оглянути пістолет у зібраному виді;
- ➡ оглянути патрони;
- ➡ спорядити магазин патронами;
- ➡ перед стрільбою прочистити і протерти насухо канал ствола.

6.3. 9 мм ПІСТОЛЕТИ «ФОРТ»

Для забезпечення силових структур стрілецькою зброєю вітчизняного виробництва у 1998 році був прийнятий на озброєння 12-зарядний 9 мм пістолет «Форт-12», створений вінницьким науково-виробничим об'єднанням «Форт». Нині НВО «ФОРТ» випускає також пістолети: «Форт-9» (малогабаритний пістолет прихованого носіння, на 7 патронів, стріляє тільки самозведенням, патрон 9x17 Kurz), «Форт-14» (великогабаритний з довшим стволом та лінією прицілювання, на 14 патронів), «Форт-17» (аналог «Форт-12», полегшений на 150 г, можливе встановлення додаткових аксесуарів), «Форт-21» (магазин великої місткості, можливе встановлення додаткових аксесуарів, полімерна рамка, патрон 9x19 Luger). Концептуально ці пістолети схожі та відрізняються здебільшого за своїми масо-габаритними характеристиками.

Комплекс «Форт-14ТП» складається з пістолета «Форт-14ТП», ліхтаря тактичного «ЛТ-6А» і пристрою для зниження рівня звуку пострілу «Форт-4». Можливе оснащення магазином збільшеної місткості. Аналогічний *пістолет «Форт-14ПП»* розроблений під патрон 9x19 Luger з магазином на 16 патронів.

Пістолет «Форт-17» за будовою механізмів ідентичний пістолету «Форт-12» і так само розроблений для двох типів боєприпасів – 9 mm Makarov і 9 mm Kurz. Основна його відмінність – рамка, виконана з ударостійкого полімеру (композитного поліаміду, армованого скловолокном, для якого характерні висока ударна і термічна міцність), із змінною задньою частиною рукоятки трьох типорозмірів, яка допускає підгонку по руці стрільця, та інтегральна направляюча на рамці під стволом, призначена для встановлення ліхтаря або лазерного вказівника цілі. Пістолет «Форт 17» зручніший, легший та дешевший у виробництві ніж його аналог пістолет «Форт-12».

Пістолет «Форт-19» ідентичний пістолету «Форт-14ПП», в конструкції застосовано високоміцні армовані полімери, що на 130 г зменшило вагу виробу.

Пістолет «Форт-21.01» – напівавтоматичний пістолет подвійної дії калібру 9x19 мм Люгер. Принцип дії – короткий хід ствола. Має магазин збільшеної місткості (на 16 патронів), полімерну рамку, напрямну для установки додаткових аксесуарів. Аналогічні йому *пістолет «Форт-21.02»* – має рукоятку, сконструйовану з врахуванням анатомічних особливостей руки, і *пістолет «Форт-21.03»*, який має подовжений на 15 мм ствол.

Пістолет «Форт-28» – на 20 патронів калібру 5,7x28 мм оригінальної конструкції, з індикатором наявності патрону в патроннику і лише сомозводним ударно-спусковим механізмом.

6.3.1. ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРИНЦИП ДІЇ 9 мм ПІСТОЛЕТА «ФОРТ-12»

Рис. 85. Загальний вигляд пістолета «Форт-12»

9 мм пістолет «Форт-12» (рис. 85) є особистою зброєю нападу та захисту, призначеною для ураження противника на невеликій відстані.

Прицільна дальність пострілу – **50 м**. Вбивча сила кулі зберігається на відстані **350 м**. Вогонь з нього ведеться поодинокими пострілами.

Пістолет напівавтоматичний з магазинною подачею набоїв. Принцип дії **автоматики** пістолета засновано на використанні **віддачі вільного затвора**, ствол не має зчеплення із затвором.

Надійність **запирання** каналу ствола досягається **великою вагою затвора і силою повертаючої пружини**.

Самозводний ударно-спусковий механізм пістолета куркового типу подвійної дії.

Надійний **запобіжник**, розташований з лівого боку затвора, при вмиканні блокує затвор з рамкою, шептало з курком, ударник, шептало із спусковим гачком. Конструкція «Форт-12» дає змогу носити пістолет зі зведеним курком та ввімкненим запобіжником.

Крім запобіжника, в пістолеті передбачено інші засоби безпеки:

- якщо затвор незачинений, то відокремлювач блокує спускову тягу і не дозволяє зробити постріл та не дає перейти на автоматичну стрільбу;
- для унеможливлення випадкового пострілу при зриві курка до постановки його на бойовий звід або при зніманні його з бойового зводу курок автоматично стає на запобіжний звід;
- штифт на затворі усуває можливість вильоту ударника в бік стрільця.

За рахунок збільшення маси затвора і розміщення під стволом повертаючих пружин (верхньої та внутрішньої, навитих різносторонньо), вдалося досягти доброї збалансованості пістолета.

У каналі ствола є **шість** нарізів.

Точності стрільби сприяє удосконалена будова **прицільних пристосувань**: широка мушка і прямокутний цілик зі світловідбиваючими мітками або тритієвими вставками. Це спрощує прицілювання та дуже важливо при стрільбі в умовах нерівномірного або поганого освітлення.

У пістолета «Форт-12» – **кнопковий фіксатор кріплення магазина**. Кнопка фіксатора магазина розміщена на місці з'єднання спускової скоби з рамкою та приводиться в дію великим пальцем правої руки, що скорочує час на заміну магазина.

Місткість магазина – **12 патронів**, які розташовані у два ряди. Сучасна модифікація магазину пістолетів «Форт-12» і «Форт-17» уміщає **15 патронів**.

Хвостовик рамки широкий та достатньо довгий, що допомагає одноманітному утриманню зброї. Кришка магазина подовжена та слугує додатковим упором для мізинця.

Спускова скоба з прямокутним уступом в передній частині забезпечена насічкою, що дає змогу зручно утримувати зброю і вести стрільбу з двох рук.

Розміри рукоятки вибрані з урахуванням антропометричних особливостей руки, що дозволяє вести швидко, точну та інтенсивну стрільбу.

На лівому боці затвора стоїть емблема підприємства «Форт» та напис «Форт-12 9×18 мм Вироблено в Україні». Заводський номер вказаний на правому боці затвора та рамки пістолета.

Приведення до нормального бою аналогічне як для пістолету Макарова (п.6.2.6.).

6.3.2. ТАКТИКО-ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

9 мм ПІСТОЛЕТА «ФОРТ-12»

ХАРАКТЕРИСТИКИ	9 мм «Форт-12»
Найбільш ефективний вогонь	до 50 м
Убивча сила кулі зберігається	до 350 м
Бойова швидкострільність	40 постр./хв.
Патрон	9 мм Makarov/ 9 мм Kurz
Початкова швидкість польоту кулі	320±15 (9x18 мм)/ 270 (9x17 мм)
Ємність магазину	12 (15) патр./ 14 патр.
Вага пістолета з магазином без патронів	830 г
Вага пістолета з спорядженим магазином	950 г
Довжина ствола	95 мм
Довжина пістолета	180 мм
Висота пістолета	131 мм
Ширина пістолета	33 мм
Зусилля натиску на спусковий гачок	2,0–3,5 кг
Практична скорострільність	40 постр./хв.
Нарізи	6

6.3.3. БУДОВА 9 мм ПІСТОЛЕТА «ФОРТ-12»

ОСНОВНІ ЧАСТИНИ 9 мм ПІСТОЛЕТА «ФОРТ-12» (рис. 86):

1. Рамка в зборі (ударно-спусковий механізм та рукоятка) зі стволем.
2. Затвор.
3. Затворна затримка.
4. Направляюча вісь.
5. Повертаючі пружини.
6. Магазин.

Рис. 86. Основні частини 9 мм пістолета «Форт-12»

Ударно-спусковий механізм пістолета «Форт-12» складається з таких частин:

1. Спусковий гачок.
2. Тяга з пружиною.
3. Відокремлювач.
4. Модуль відбивача та шептала з пружиною.
5. Курок з штовхачем.
6. Важіль з бойовою пружиною та упором.

До КОМПЛЕКТУ пістолета «Форт-12» входять:

- *запасний магазин*,
- *протирка (для чищення і розбирання пістолета)*,
- *паспорт*,
- *індивідуальна упаковка*.

Кобура у заводський комплект не входить, але використовується в обов'язковому порядку. На пістолеті «Форт-12» немає антабки, використання пістолетного ремінця не передбачене. В пістолетах «Форт-12» останніх модифікацій і «Форт-17» антабкою є штифт затильника рукоятки.

КОНСТРУКЦІЯ 9_ММ ПІСТОЛЕТА «ФОРТ-12»

ЗАТВОР

Затвор (рис. 87) призначений для досилання патрона в патронник, запирання каналу ствола під час пострілу, утримання гільзи чи патрона, постановки курка на бойовий звід.

Викидач слугує для утримання гільзи чи патрона у чашечці затвора до їх зустрічі з відбивачем.

Ударник слугує для розбивання капсулю патрона.

Запобіжник слугує для забезпечення безпеки під час поводження з пістолетом. Він блокує затвор з рамкою; шептало з курком; ударник.

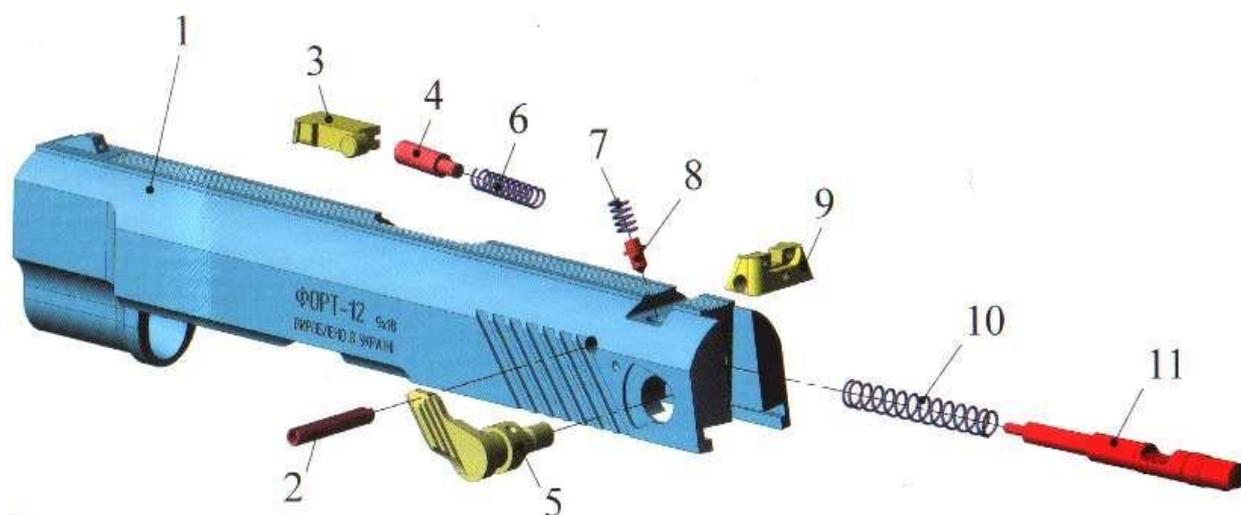

Рис. 87. Затвор:

- 1 – затвор; 2 – штифт ударника (пружинний); 3 – викидач; 4 – гніток викидача; 5 – запобіжник; 6 – пружина викидача; 7 – пружина гнітка запобіжника; 8 – гніток запобіжника; 9 – цілик; 10 – пружина ударника; 11 – ударник

НАПРАВЛЯЮЧА ВІСЬ, ПОВЕРТАЮЧІ ПРУЖИНИ

Направляюча вісь з повертаючими пружинами (рис. 88) призначена для повернення затвора у переднє положення після пострілу.

Рис. 88. Направляюча вісь з повертаючими пружинами:

- 12 – повертаюча пружина (великого діаметру); 13 – повертаюча пружина (малого діаметру); 14 – направляюча вісь

РАМКА ЗІ СТВОЛОМ

Рамка призначена для з'єднання частин і механізмів пістолета (рис. 89).

Ствол призначений для спрямування польоту кулі.

Спускова скоба призначена для запобігання від випадкового натискання на спусковий гачок.

Рис. 89. Рамка зі стволом та спусковою скобою:

15 – ствол; 31 – штифт спускового гачка; 32 – пружина затворної затримки; 33 – затворна затримка; 34 – вісь затворної затримки; 35 – пружина фіксатора магазина; 36 – штифт курка; 37 – фіксатор магазина; 42 – гвинт; 43 – рамка

УДАРНО-СПУСКОВИЙ МЕХАНІЗМ (рис. 90)

Курок призначений для нанесення удару по ударнику.

Шептало з пружиною призначене для утримання курка на бойовому і запобіжному зводі.

Спусковий гачок і спускова тяга призначені для спуску курка з бойового зводу і зведення курка при натисканні на хвіст спускового гачка (стрільбі самозведенням).

Відокремлювач призначений для запобігання пострілу при незапертому затвором стволі, роз'єднує спускову тягу з шепталом при відході затвора в задне положення.

Відбивач призначений для відбиття гільзи чи патрона під час руху затвора назад.

Штовхач призначений для зведення курка під час стрільби самозведенням та для відведення назад спускової тяги у процесі зведення курка рукою чи затвором.

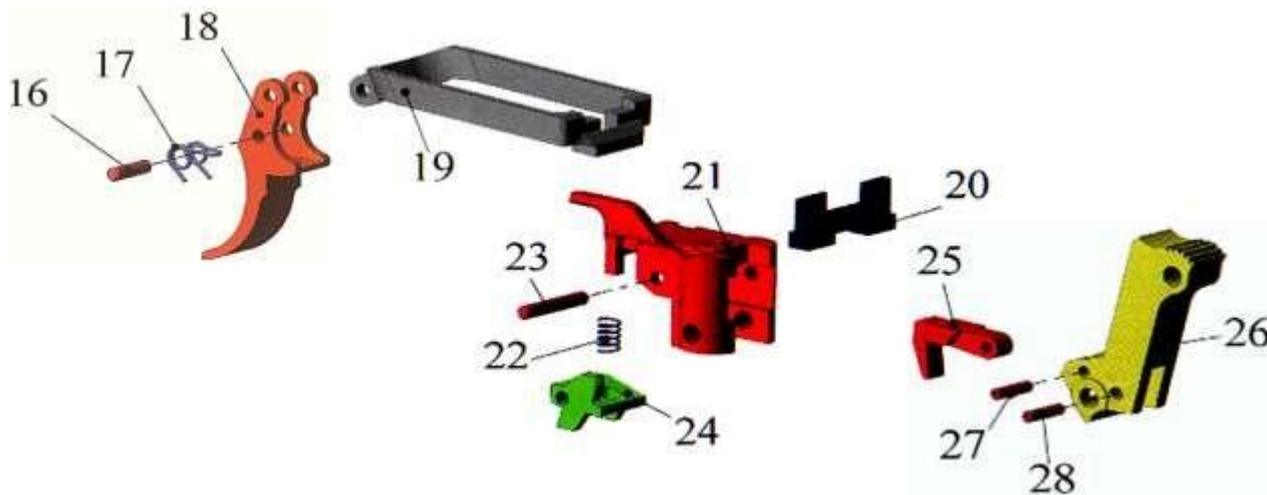

Рис. 90. Частина ударно-спускового механізму:

- 16 – штифт тяги; 17 – пружина тяги; 18 – спусковий гачок;
19 – тяга; 20 – відокремлювач; 21 – відбивач; 22 – пружина шептала;
23 – штифт шептала; 24 – шептало; 25 – штовхач; 26 – курок;
27 - штифт штовхача; 28 - штифт важеля*

ВАЖІЛЬ З БОЙОВОЮ ПРУЖИНОЮ ТА УПОРОМ

Бойова пружина призначена для надання курку енергії необхідної для нанесення удару по ударнику, приводить в дію важіль (рис. 91).

Важіль призначений для приведення в дію курка, спрямовує та передає зусилля від бойової пружини до курка.

Упор призначений для утримання бойової пружини і важеля, спрямовує його рух.

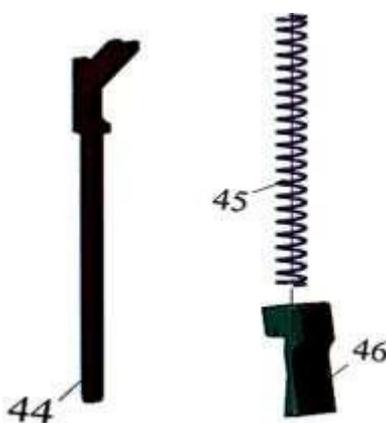

Рис. 91. Важіль з бойовою пружиною та упором:

- 44 – важіль; 45 – бойова пружина; 46 – упор*

РУКОЯТКА

Рукоятка (рис. 92) призначена для зручності тримання пістолета в руці, прикриває бокові вікна та задню стінку основи рукоятки.

Рис. 92. Рукоятка

МАГАЗИН

Магазин (рис. 93) призначений для розміщення патронів, подає їх на лінію досилання та приводить в дію затворну затримку.

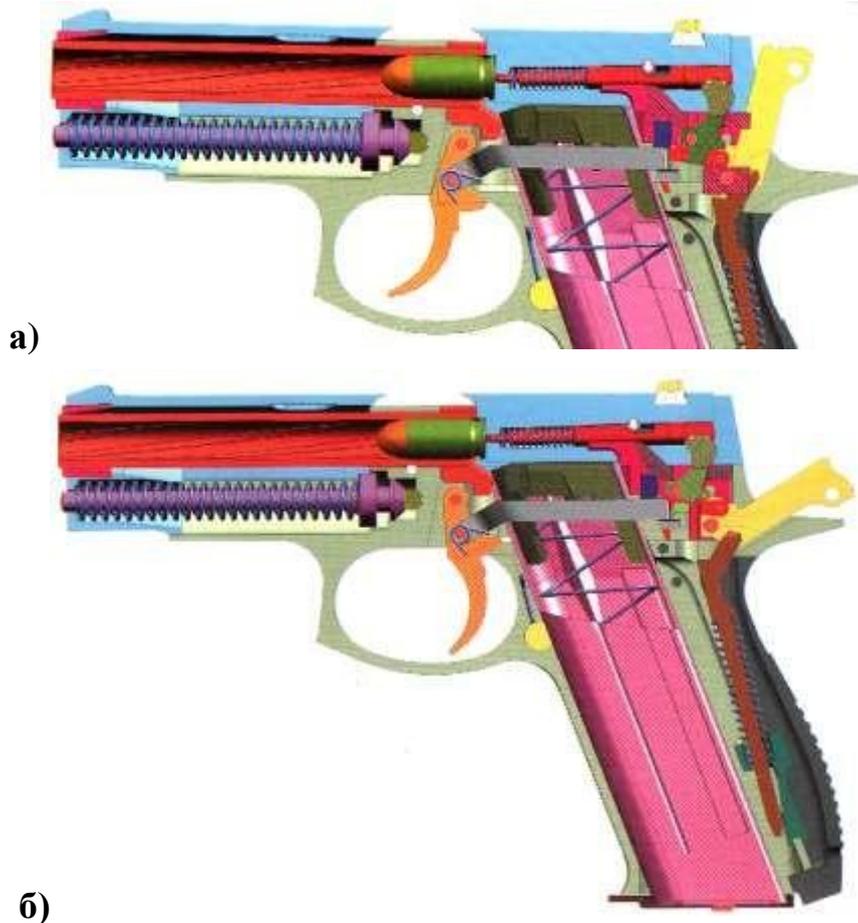
*Рис. 93. Подавач з пружиною і корпус магазину.
30 – подавач; 38 – пружина магазину; 39 – дно магазину;
40 – кришка магазину; 41 – корпус магазину*

Рис. 94. Загальна подетальна схема
9 мм пістолета «Форт-12»

Рис. 95. 9 мм пістолет «Форт-12» в розрізі

*Рис. 96. Пістолет «Форт-12» з ввімкненим запобіжником і з курком:
а) на запобіжному зводі; б) на бойовому зводі*

6.3.4. РОБОТА ЧАСТИН 9 мм ПІСТОЛЕТА «ФОРТ-12»

Для виконання пострілу необхідно натиснути на спусковий гачок, той, обертаючись навколо осі, діє на тягу, яка підтискає шептало і виводить його із зачеплення зі зубом бойового зводу курка, курок звільняється та під дією бойової пружини завдає удар по ударнику, гострий передній кінець ударника (бойок) розбиває капсуль-запалювач патрона, розташованого в патроннику, внаслідок чого відбувається постріл.

Під час пострілу куля, залишивши гільзу, рухається по стволу вперед, а затвор під тиском порохових газів на дно гільзи рухається назад, натискує на відокремлювач, який відокремлює тягу від шептала, даючи змогу йому притиснутися бойовим виступом до курка. Виступ курка, при натисканні на курок затвором, входить у зчеплення з бойовим виступом шептала і встановлюється у зведене положення. **Затвор під час руху назад** захоплює викидачем порожню гільзу, яка, зустрічаючись з відбивачем, викидається крізь вікно затвора. Повертаючі пружини стискаються, курок утримується в зведеному положенні бойовим виступом шептала, спусковий гачок з тягою відокремлені від шептала.

Коли повертаюча пружина починає розтискатись, **затвор рухається вперед**, захоплює з магазина патрон і вводить його в патронник, закриваючи його дзеркалом затвора. Затвор, встановлюючись у переднє положення, відпускає відокремлювач, який приєднує тягу спускового гачка до шептала, при відпусканні спускового гачка. Пістолет знову готовий до пострілу.

Для продовження стрільби необхідно повторно натиснути на спусковий гачок, завдяки чому шептало звільняє курок, який б'є по ударнику. Так, ведення вогню може продовжуватись до витрати всіх патронів у магазині.

Після відстрілу **останнього патрона** з магазина затвор стає на затворну затримку, яка вмикається виступом подавача магазина. Затвор залишається у задньому положенні. При натисканні важеля затворної затримки, затвор

звільняється і стає в переднє положення. При цьому, якщо попередньо вставити споряджений магазин, то патрон відразу досилається в патронник.

6.3.5. ПОРЯДОК РОЗБИРАННЯ ПІСТОЛЕТА «ФОРТ-12»

НЕПОВНЕ РОЗБИРАННЯ

Неповне розбирання пістолета «Форт-12» проводиться в такій послідовності:

- 1 Вилучити магазин із рукоятки.
- 2 Перевірити відсутність патрона в патроннику.
- 3 Зняти затворну затримку.
- 4 Відділити затвор від рамки.
- 5 Зняти направляючу вісь з повертаючими пружинами.

Для неповного розбирання пістолета «Форт-12» необхідно:

1. Натиснути кнопку фіксатора магазину і *витягнути магазин* (1). **ПЕРЕВІРИТИ ВІДСУТНІСТЬ ПАТРОНА В ПАТРОННИКУ**, для цього вимкнути запобіжник (2),

1)

2)

зафіксувати затвор на затворній затримці та оглянути патронник (3). Натиснути на затворну затримку (4) для повернення затвора в передне положення.

3)

4)

2. Натиснути на вісь затворної затримки (5) з правої сторони пістолета і *витягнути затворну затримку* (6).

5)

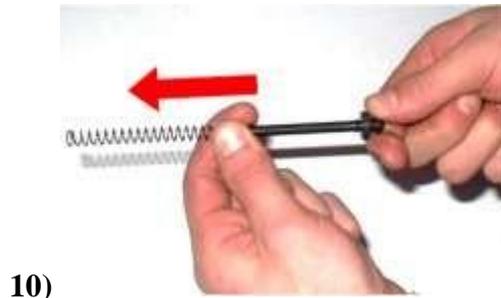

6)

3. Відвести затвор в крайнє заднє положення (7), підійняти задній край, відпускаючи *затвор* вперед зняти зі стволу (8) і *відокремити від рамки*.

4. *Витягнути направляючу вісь з повертаючими пружинами* (9), зняти з *осі пружини* (10).

Збирання пістолета після неповного розбирання виконується в оберненій послідовності.

Перевірка правильності збирання пістолета «ФОРТ-12» після неповного розбирання

- Вимкнути запобіжник (опустити прапорець вниз).
- Відвести затвор у заднє положення і відпустити його. Затвор стає на затворну затримку (залишається в задньому положенні).
- Натиснути на затворну затримку, затвор під дією повертаючих пружин повинен енергійно повернутися в переднє положення, курок повинен залишитися на бойовому зводі.
- Натиснути на спусковий гачок (водночас можна притримувати курок, повільно відпускаючи його в переднє положення).
- Увімкнути запобіжник (підняти прапорець вгору).

Неповне розбирання пістолета проводиться для:

- чищення;
- змащення;
- огляду.

ПОВНЕ РОЗБИРАННЯ

Для повного розбирання пістолета «Форт-12» необхідно:

1. Провести **НЕПОВНЕ розбирання пістолета.**

2. **Зняти рукоятку (1).** Для цього відкрити гвинти на рамці пістолета.

1)

3. **Зняти упор і вилучити бойову пружину з важелем.** Для цього натиснути протиркою на нижню частину упора бойової пружини і просунути його вперед, догори (2), після виходу зачепів упора із зачеплення з рамкою, повільно відвести упор (3) і відокремити важіль від бойової пружини, а пружину – від упора.

2)

3)

4. **Вийняти відбивач, відокремлювач і курок з рамки.** Для цього натиснути на вісь курка пістолета і видавити її на сторону (4). Витягнути з рамки модуль, потягнувши його догори (5), а потім – відокремлювач (6) і курок (7).

4)

5)

6)

7)

Від'єднати шептало від корпусу відбивача.

Для цього взяти корпус відбивача і натиснути на носик шептала зі сторони плеч. Виколоткою натиснути на штифт шептала до його виходу з отворів на корпусі відбивача і безпосередньо на самому шепталі. Обережно відпустити носик шептала і відокремити шептало з пружиною від корпусу відбивача.

- 5. Вийняти фіксатор магазина.** Для цього протиркою через вікно в рукоятці рамки відвести праве перо пружини фіксатора магазина вліво догори (8) та через верхній отвір рамки витягнути пружину фіксатора магазина, відокремити фіксатор від рамки (9).

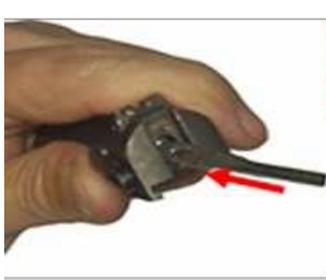

8)

9)

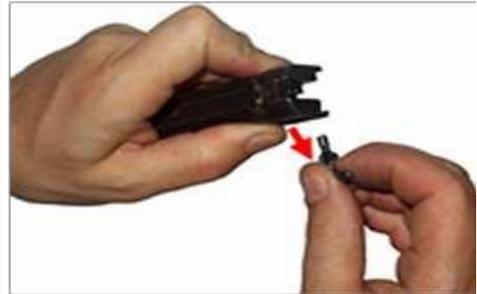
- 6. Зняти запобіжник і вилучити ударник з пружиною.** Для цього протиркою натиснути на задню частину ударника до упору (10) та повертаючи запобіжник (11), витягнути його з гнізда затвора (12).

10)

11)

12)

Вибивши штифт пружини ударника (13), вийняти його (14), відокремити ударник від затвора (15), а пружину – від ударника.

13)

14)

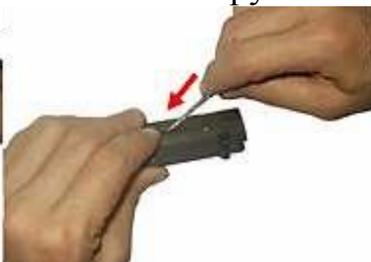

15)

- 7. Витягнути викидач.** Для цього протиркою втопити гніток викидача (16), повернути викидач навколо зачепу (17), витягнути його з гнізда затвора (18) разом з гнітком та пружиною (19).

16)

17)

18)

19)

8. **Розібрати магазин.** Для цього натиснути зачіпку основи магазину (20), обережно зсунути її (21) та витягнути дно і пружину магазину з подавачем.

20)

21)

ЛИШЕ У РАЗІ СИЛЬНОГО ЗАБРУДНЕННЯ:

Від'єднати спусковий гачок з тягою від рамки. Для цього вибити, за допомогою виколотки вісь спускового гачка, посунути спусковий гачок з тягою до низу і вибити вісь тяги (22). Відокремити тягу від спускового гачка, витягнути спусковий гачок з пружиною через верхнє вікно рамки (23).

22)

23)

Збирання після повного розбирання виконується в оберненій послідовності.

6.3.6. РОЗРЯДЖАННЯ 9 ММ ПІСТОЛЕТА «ФОРТ-12»

- Утримуючи ствол в безпечному напрямку, витягнути магазин.
- Вимкнути запобіжник і відвести затвор в крайнє заднє положення – патрон при цьому викидається з патронника, якщо він там знаходиться. Перевірити патронник, переконавшись що він порожній.
- Відпустити затвор, натиснути на спусковий гачок, зробивши холостий постріл, увімкнути запобіжник.
- Підібрати викинутий патрон, витягнути патрони з магазину, вставити порожній магазин в рукоятку пістолета.

6.3.7. ЗАТРИМКИ ПІД ЧАС СТРІЛЬБИ З 9 ММ ПІСТОЛЕТА «ФОРТ-12»

Затримка	Причина затримки	Спосіб усунення
<p>УТИКАННЯ, УЩЕМЛЕННЯ ПАТРОНА МІЖ ДЗЕРКАЛОМ ЗАТВОРА І КАЗЕННОЮ ЧАСТИНОЮ СТВОЛА ПРИ ДОСИЛАННІ ПАТРОНА В ПАТРОННИК. <i>Затвор у проміжному положенні разом з патроном.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Забруднення <u>МАГАЗИНА.</u> 2. Розгин <u>ЗАГИБІВ КОРПУСУ МАГАЗИНА.</u> 3. Магазин не зафіксований <u>ЗАЧІПКОЮ.</u> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Витягнути магазин, відвести затвор, витягнути ущемлений патрон. Продовжити стрільбу. 2. Розрядити пістолет, замінити магазин. Несправний магазин відправити до майстерні. 3. Витягнути магазин, відвести затвор, витягнути ущемлений патрон. Продовжити стрільбу.
<p>НЕДОСИЛАННЯ ПАТРОНА ЗАТВОРОМ. <i>Затвор зупинився, не досягнувши крайнього переднього положення. Спуск курка не відбувся.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Забруднення <u>ПАТРОННИКА.</u> 2. Злам або осадження <u>ПОВЕРТАЮЧИХ ПРУЖИН.</u> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дослати затвор рукою вперед і продовжити стрільбу. 2. Розрядити пістолет. Відправити пістолет в ремонтну майстерню.
<p>ОСІЧКА. <i>Затвор у крайньому передньому положенні, курок спущений, але постріл не відбувся.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Несправність <u>ПАТРОНА.</u> 2. Згущення мастила, забруднення або затирання <u>УДАРНИКА</u> 3. Осадження або злам <u>БОЙОВОЇ ПРУЖИНИ.</u> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Перезарядити пістолет. Повторно спустити курок. 2. Пістолет розрядити, розібрати, оглянути і прочистити. При затиранні ударника відправити пістолет до майстерні. 3. Пістолет розрядити і відправити до майстерні.
<p>УЩЕМЛЕННЯ ГІЛЬЗИ ЗАТВОРОМ. <i>Гільза не викинута назовні та заклинилась між затвором і стволом (казенним зрізом).</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Забруднення <u>РУХОМИХ ЧАСТИН</u> пістолета. Слабкий заряд <u>ПАТРОНА.</u> 2. Несправність <u>ВИКИДАЧА</u> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Викинути прихоплену гільзу відведенням затвора назад і продовжити стрільбу. 2. Розрядити пістолет і відправити в майстерню.
<p>АВТОМАТИЧНА СТРІЛЬБА. <i>При одному натисканні на спусковий гачок відбувається кілька пострілів.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Злам <u>ВІДОКРЕМЛЮВАЧА.</u> 2. Злам <u>БОЙОВОГО ВИСТУПУ КУРКА</u> або <u>ШЕПТАЛА.</u> 3. Ослаблення або злам <u>ПРУЖИНИ ШЕПТАЛА.</u> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відправити в ремонтну майстерню. 2. Відправити в ремонтну майстерню. 3. Відправити в ремонтну майстерню.

6.3.8. ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ 9 ММ ПІСТОЛЕТА «ФОРТ-12»

Огляд пістолета в розібраному вигляді

Огляд пістолета в розібраному вигляді проводити після чищення.

На деталях не повинно бути дефектів, які негативно впливають на працездатність, міцність і безпеку експлуатації пістолета:

- **на стволі** та патроннику не повинно бути деформацій, роздуття і розколин;
- **на затворі** не повинно бути розколин, нашарувань, порушення цілісності металу;
- **на рамці**, особливо в задній частині та в зоні розташування курка, не повинно бути помітних розколин;
- **ударник** повинен вільно переміщуватись в каналі затвора;
- **на зачепі викидача** та на **бойку** не повинно бути сколів;
- на виступі **подавача** магазина не повинно бути розколин і нашарувань;
- **верхні губки магазина** не повинні бути погнутими.

Усі деталі не повинні мати розколин, забоїн, гнуття та іржі.

Огляд зібраного пістолета

Огляд зібраного пістолета проводити так:

- **увімкнути запобіжник.** Курок фіксується на запобіжному зводі. Затвор зчеплений з рамкою. При натисканні на спусковий гачок (самозвід) курок не зводиться;
- **вимкнути запобіжник**, звести курок, натиснувши пальцем, увімкнути запобіжник. Натиснути на спусковий гачок. Курок зафіксований і не зривається з бойового зводу. Вимкнути запобіжник, провести холостий спуск;
- вставити **магазин** і перевірити його фіксацію в рукоятці;
- **вимкнути запобіжник**, відвести затвор у крайнє заднє положення і відпустити. Затвор стає на затворну затримку. Натиснути важіль затворної затримки, затвор встановлюється в переднє положення, курок зведений. Провести холостий спуск, натиснувши спусковий гачок;
- **витягнути магазин**, відвести затвор у крайнє заднє положення і різко відпустити, затвор стає в переднє положення. Курок зведений. Провести холостий спуск, натиснувши на спусковий гачок, курок здійснює удар по ударнику;
- **натиснути спусковий гачок.** Курок зводиться і, не встановлюючись на запобіжний звід, здійснює удар по ударнику (стрільба самозведенням).

6.3.9. ЧИЩЕННЯ ТА ЗМАЩЕННЯ ПІСТОЛЕТА

Чищення та змащення пістолета проводиться:

- ➔ рідким мастилом для зброї для чищення та змащення частин пістолета при температурі повітря від $+5^{\circ}$ до -50° С та в польових умовах;
- ➔ мастилом для зброї для змащення каналу ствола, частин і механізмів пістолета після їх чищення при температурі повітря від $+5^{\circ}$ С і вище;
- ➔ розчин РЧС (розчин чищення стволів) для чищення каналів стволів та інших частин пістолета, які перебували під дією порохових газів.

Спочатку необхідно прочистити **канал ствола**, для чого:

- протягти крізь проріз протирки ганчірку, товщина верстви ганчірки мусить бути такою, щоб протирка входила в ствол з невеликим зусиллям;
- просочити ганчірку рідким мастилом для зброї;
- вставити протирку в канал ствола і повільно просунути по всій довжині каналу ствола декілька разів;
- замінити ганчірку і повторити чищення;
- протерти насухо канал ствола чистою сухою ганчіркою;
- чищення проводити доти, доки на ганчірці не буде слідів нагару.

Затвор вичистити від нагару, бруду і вологи з допомогою ганчірки, проїнятої рідким мастилом для зброї та віджатої. Ретельно прочистити місця навколо викидача й ударника. Решту деталей і механізмів, а також магазини насухо протерти ганчіркою до повного знищення слідів нагару, бруду і вологи. Іржу вичистити ганчіркою, проїнятою перед цим рідким мастилом для зброї та віджатою.

ПРИМІТКА. Під час першого чищення необхідно вичистити захисне мастило, ретельно протираючи деталі ганчіркою, проїнятою рідким мастилом для зброї.

Змащення пістолета

Після чищення та огляду пістолета в розібраному вигляді деталі та механізм змастити рідким мастилом для зброї. Мастило наносити ганчіркою, просоченою цим мастилом і віджатою. Залишки мастила зняти сухою ганчіркою.

6.3.10. 9 ММ ПІСТОЛЕТИ «ФОРТ-17», «ФОРТ-14ТП», «ФОРТ-21»

9 мм пістолет «Форт-17»

«Форт-17» (рис. 97) пістолет, в конструкції якого застосовуються високоміцні полімери, що значно зменшило вагу без шкоди бойовим характеристикам. Застосування змінних накладок дає змогу легко пристосувати пістолет під індивідуальні особливості руки кожного стрільця, а планка конструктивно виконана в передній частині рамки дозволяє встановлювати на неї додаткові аксесуари. Конструкція аналогічна пістолету «Форт-12».

Рис. 97. Загальний вигляд пістолета «Форт-17»

Пістолет «Форт-17» існує в двох модифікаціях: звичайній і лівосторонній (рисунок праворуч).

Технічні характеристики «Форт-17»

Калібр (мм)	9 мм Makarov/ 9 мм Browning Kurz
Принцип дії	Вільний затвор
Ударно-спусковий механізм	Одинарної і подвійної дії
Загальна довжина (мм)	180
Висота (мм)	130
Ширина (мм)	33
Довжина ствола (мм)	95
Маса з пустим магазином (кг)	0,68
Зусилля натиску на спусковий гачок (кг)	2,0–3,5
Початкова швидкість польоту кулі (м/с)	320 (9x18 мм)/270 (9x17 мм)
Місткість магазину	12(15) (9x18 мм)/14 (9x17 мм)
Практична швидкострільність	40 постр./хв.
Нарізи	6 канавок

9 мм пістолет «Форт-14 ТП»

«Форт-14ТП» (рис. 98) поєднує в собі точність, надійність, простоту експлуатації, виконаний повністю зі сталі (крім рукоятки). Особливістю конструкції пістолета є нерухомий легкоз'ємний ствол (кріпиться до рамки за допомогою осі затворної затримки і знімається при розбиранні зброї) та збалансована конструкція. З 2003 року цей пістолет надійшов на озброєння правоохоронних органів України.

Завдяки подовженому стволу і збільшеній лінії прицілювання, «Форт-14ТП» залишається точним навіть при інтенсивній стрільбі. Саме тому «Форт-14ТП» надходить на озброєння переважно спецпідрозділів.

Рис. 98. Загальний вигляд пістолета «Форт-14ТП»

Комплекс «Форт-14ТП» (рис. 99) складається з пістолета «Форт-14ТП», тактичного ліхтаря «Форт-ЛТ6» і пристрою для зниження рівня звуку пострілу «Форт-4». Додатково може бути оснащений магазином збільшеної місткості.

Рис. 99. Комплекс Форт-14 ТП, з магазином збільшеної ємності, пристроєм для зниження рівня звуку пострілу «Форт-4» і тактичним ліхтарем «Форт-ЛТ6»

Технічні характеристики «Форт-14ТП»

Калібр (мм)	9 мм Макаров
Принцип дії	Вільний затвор
Ударно-спусковий механізм	Одиної і подвійної дії
Загальна довжина (мм)	210
Висота (мм)	140
Ширина (мм)	33
Довжина ствола (мм)	123
Маса з пустим магазином (кг)	0,92
Зусилля натиску на спусковий гачок (кг)	2,0–3,5
Початкова швидкість польоту кулі (м/с)	335
Ємність магазину	14/24
Практична скорострільність	40 постр./хв.
Нарізи	6 канавок

Тактичний ліхтар «ЛТ-6А» – призначений для підсвічення цілей при поганих умовах освітлення, встановлюється на пістолети «Форт-12» і «Форт-14ТП». Корпус ліхтаря виготовлено з міцного алюмінієвого сплаву і покрито чорним порошковим покриттям.

Технічні характеристики	ЛТ 6А	ЛТ6М
Дальність дії (м)	100	
Розмір світлової плями на відстані 10 м (м)	1,2	
Живлення	(два елемента по 3В)	
Довжина (мм)	87,5	95
Ширина (мм)	40	
Висота (мм)	41	
Маса (без елементів живлення)	0,15	
Діапазон робочих температур (°C)	-25 – +40	

Пристрій для зниження рівня звуку пострілу «Форт-4» призначений для зниження звуку пострілу при стрільбі з пістолетів калібру

9x18 мм з початковою швидкістю польоту кулі близькою до швидкості звуку.

Технічні характеристики «Форт-4»

Довжина (мм)	182
Діаметр (мм)	35
Вага (кг)	0,215
Зниження рівня звуку пострілу (дБ)	25

9 мм пістолети «Форт-21»

«Форт-21» – серія напівавтоматичних пістолетів подвійної дії калібру 9х19 мм Люгер. Принцип дії – короткий хід ствола.

«Форт-21.01» (рис. 100) має магазин великої місткості, полімерну рамку, напрямну для установки додаткових аксесуарів.

«Форт-21.02» (рис. 101) має рукоятку сконструйовану з врахуванням анатомічних особливостей руки, магазин великої місткості, полімерну рамку, напрямну для установки додаткових аксесуарів.

«Форт-21.03» (рис. 102) має подовжений ствол, рукоятку, сконструйовану з врахуванням анатомічних особливостей руки, магазин великої місткості, полімерну рамку, напрямну для установки додаткових аксесуарів.

Всі ці особливості роблять пістолети серії «Форт-21» сучасними, багатофункціональними бойовими пістолетами.

Рис. 100. Загальний вигляд пістолета «Форт-21.01»

Рис. 101. Загальний вигляд пістолета «Форт-21.02»

Рис. 102. Загальний вигляд пістолета «Форт-21.03»

Технічні характеристики «Форт-21»			
ХАРАКТЕРИСТИКИ	«Форт-21.01»	«Форт-21.02»	«Форт-21.03»
Калібр (мм)	9 мм Люгер		
Принцип дії	Напівавтоматичний, короткий хід ствола		
Ударно-спусковий механізм	Одинарної і подвійної дії		
Вага без магазину (г)	1060	820	870
Вага порожнього магазину (г)	90		
Вага повного магазину (г)	280		
Довжина (мм)	192	192	207
Висота (мм)	140	145	145
Ширина (мм)	35	38	37
Довжина ствола (мм)	97	97	112
Місткість магазину	16		
Практична швидкострільність (постр./хв.)	40		
Зусилля натиску на спусковий гачок (з бойового зводу) (кг)	від 1,5 до 2,5	від 1,8 до 2,3	від 1,8 до 2,3
Нарізи	6 канавок (полігональні)		

6.4. ПРИЗНАЧЕННЯ, БОЙОВІ ВЛАСТИВОСТІ ТА БУДОВА 9 мм АВТОМАТИЧНОГО ПІСТОЛЕТА СТЕЧКІНА

9 мм автоматичний пістолет Стечкіна (рис. 103) прийнятий на озброєння в 1951 р.

Рис. 103. Загальний вигляд пістоleta Стечкіна з кобурою

9 мм автоматичний пістолет Стечкіна (АПС) є особистою зброєю *нападу та захисту, призначеною для ураження противника на відстанях до 200 м.*

Пістолет Стечкіна – зброя самозарядна, оскільки його перезаряджання під час стрільби відбувається автоматично.

Робота автоматики пістоleta ґрунтується на принципі *використання віддачі вільного затвора*. Надійність *запирання каналу ствола* під час пострілу забезпечується великою масою затвора і силою повертаючої пружини.

Завдяки наявності ударно-спускового механізму куркового типу можна зробити перший постріл, безпосередньо натискаючи на хвіст спускового гачка без попереднього зведення курка (*самозведенням курка*).

Запобіжник, одночасно слугує перемикачем режимів вогню – чергами чи поодинокими пострілами.

На затворі змонтований секторний приціл з регулятором, розрахований на дальності стрільби 25, 50, 100 та 200 м.

Магазин розрахований на 20 патронів, розташованих у два ряди. 4 запасних магазини переносять у підсумку. Щічки рукоятки кріпляться на рамі гвинтами.

Подовження ствола до 140 мм дало змогу домогтися кращої точності та купчастості стрільби.

Для перенесення пістоleta слугує дерев'яна або пластмасова кобура-приклад (носиться на ремені через плече), яка приєднується до рукоятки пістоleta при веденні безперервного вогню.

Модифікація пістоleta Стечкіна з глушником – **АПБ**. Зброя переноситься в м'якій кобурі, зі знімним дротовим прикладом і глушником – використовується спецпідрозділами.

6.4.1. ТЕХНІЧНІ ДАНІ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ 9 мм АПС

Х А Р А К Т Е Р И С Т И К И	А П С
Найбільш ефективний вогонь: – з кобурою-прикладом при стрільбі чергами, при стрільбі одиночними пострілами; – без кобури-приклада одиночними пострілами	до 100 м до 150 м до 50 м
Убивча сила кулі зберігається	до 350 м
Прицільна дальність стрільби	25/50/100/200 м
Відстань прямого пострілу по грудній цілі	150 м
Темп стрільби	700–750 постр./хв.
Бойова швидкострільність при стрільбі чергами, при стрільбі одиночними пострілами	90 постр./хв. 40 постр./хв.
Патрон	9x18 мм
Вага патрона	10 г
Вага кулі	6,1 г
Початкова швидкість польоту кулі	340 м/с
Місткість магазина	20 патр.
Вага пістолета з магазином без патронів, без кобури-приклада	1020 г
Вага пістолета зі спорядженим магазином, без кобури-приклада	1220 г
Вага кобури-приклада з ремінцем	560 г
Вага пістолета зі спорядженим магазином та кобурою-прикладом	1780 г
Калібр ствола	9 мм
Кількість нарізів ствола	4
Довжина ствола	140 мм
Довжина пістолета: – без кобури-приклада; – з кобурою-прикладом	225 мм 540 мм
Висота пістолета	150 мм
Ширина пістолета	30 мм
Довжина прицільної лінії	185 мм
Радіус розсіювання: – на дальності 50 м – на дальності 200 м	50 мм 220 мм

6.4.2. ЗАГАЛЬНА БУДОВА 9 мм АВТОМАТИЧНОГО ПІСТОЛЕТА СТЕЧКІНА

Автоматичний пістолет Стечкаїна складається з таких **основних частин** (рис. 104):

1. Рамка зі стволом і основою рукоятки.
2. Спускова скоба.
3. Затвор (з ударником, викидачем і перемикачем-запобіжником).
4. Повертаюча пружина.
5. Ударно-спусковий механізм (спусковий гачок з пружиною і спусковою тягою, шептало з пружиною, бойова пружина з штовхачем і защіпкою магазина, курок).
6. Механізм уповільнення темпу стрільби (передаючий важіль, сповільнювач, пружина сповільнювача з направляючим стержнем).
7. Щічки рукоятки з гвинтом.
8. Магазин.

Рис. 104. Основні частини 9 мм пістоleta Стечкаїна

До **КОМПЛЕКТУ** пістоleta Стечкаїна входять:

кобура-приклад, запасні магазини, протирка (для чищення і розбирання) та пістолетний ремінець.

Ударно-спусковий механізм – курковий, з спіральною бойовою пружиною та вигнутою тягою курка, розташованими в рукоятці за магазином (рис. 105). Там же змонтований механізм уповільнення темпу стрільби, що включає передавальний важіль і сповільнювач з пружиною, що переміщається вертикально. Під час руху затвора назад і вперед сповільнювач віднімає в нього частину енергії, збільшуючи час циклу автоматики – введення такого механізму підвищило стійкість зброї та купчастість стрільби при стрільбі чергами.

Рис. 105. Зібраний 9 мм пістолет Стєчкіна в розрізі

Після використання патронів подавач магазину піднімає затворну затримку. Зуб затворної затримки слугує відбивачем стріляної гільзи.

АПС властива багатофункціональність деталей: сповільнювач слугує автоспуском, бойова пружина – пружиною засувки магазину, пружина викидача – пружиною фіксатора перевідника-запобіжника та ін.

Спусковий механізм допускає ведення одиночного та безперервного вогню. Прапорцевий запобіжник слугує також і перемикачем режимів вогню. При автоматичній стрільбі («АВТ») сповільнювач піднімається в крайнє верхнє положення, але тільки при замкненому положенні затвора. Піднімаючись, він піднімає спускову тягу, виконуючи роль автоспуску. Під час відпускання спускового гачка спускова тяга перестає взаємодіяти зі сповільнювачем. У положенні «ПР» запобіжник замикає ударник у крайньому задньому положенні, поворотом шептала замикає курок, а своїм ребром зчіплює затвор з рамкою. За рахунок взаємодії кінця спускової тяги з виступом курка можлива стрільба самозведенням.

6.4.3. ПОРЯДОК НЕПОВНОГО РОЗБИРАННЯ ТА ЗБИРАННЯ

9 мм АПС

Порядок неповного розбирання пістолета Стечкіна

- 1.** Від'єднати магазин від основи рукоятки, відвівши назад зачіпку магазину.
- 2.** Вимкнути перевідник-запобіжник (в положення «ОД»).
- 3. ПЕРЕВІРИТИ, ЧИ НЕМАЄ ПАТРОНА В ПАТРОННИКУ.** Для цього відвести затвор у заднє положення і поставити на затворну затримку, оглянути патронник; відпустити затвор із затворної затримки натисканням на неї.
- 4.** Опустити передню частину спускової скоби вниз і відвести її вліво.
- 5.** Відокремити затвор від рамки. Для цього відвести затвор назад і, піднявши його задній кінець, дати йому можливість просунутись вперед по стволу.
- 6.** Поставити спускову скобу на місце.
- 7.** Зняти зі ствола повертаючу пружину.

Збирання після неповного розбирання проводиться в оберненій послідовності. Однак після приєднання затвора до ввімкнення перевідника-запобіжника необхідно плавно спустити курок з бойового зводу, притримуючи його.

6.4.4. ОСОБЛИВОСТІ ПРИВЕДЕННЯ ДО НОРМАЛЬНОГО БОЮ

9 ММ АПС

9 мм пістолет Стечкіна приводиться до нормального бою аналогічно тим, які передбачені для інших зразків пістолетів.

Однак на відміну від більшості пістолетів, для яких відстань ефективного вогню становить до 50 м, пістолет Стечкіна через свої технічні характеристики має суттєві відмінності у параметрах приведення до нормального бою.

Зокрема перевірка бою пістолета виконується стрільбою лежачи з приєднаною до його рукоятки кобурою на відстані **50 м** при встановленні цілика на поділку «**100**».

При цьому:

- відстань від точки прицілювання до контрольної точки становить **13 см**;
- купчастість бою визнається нормальною, якщо пробоїни вміщуються в коло діаметром **20 см**;
- допустиме відхилення середньої точки влучення від контрольної точки не більше ніж **7 см**.

Для поправки виконується відповідне переміщення чи заміна мушки (в напрямку, куди відхилились влучення), після чого набивається нова риска на мушці.

6.5. ЧИЩЕННЯ ТА ЗМАЩЕННЯ ПІСТОЛЕТІВ

ЧИЩЕННЯ ПІСТОЛЕТІВ

Пістолет завжди повинен утримуватись чистим і справним. Це досягається своєчасним та ретельним чищенням і змащенням, дбайливим поводженням з пістолетом і правильним його зберіганням.

Технічне обслуговування пістолета треба проводити *негайно* після закінчення стрільби. При великому настрілі за один день технічне обслуговування треба проводити *через кожні 120 пострілів*.

Коли пістолет не використовується, технічне обслуговування треба проводити *щотижнево*.

Послідовність проведення технічного обслуговування:

- розібрати пістолет і магазини;
- провести чищення пістолета і магазинів;
- оглянути пістолет у розібраному вигляді;
- змастити і зібрати пістолет;
- оглянути пістолет у зібраному вигляді.

Чищення пістолетів виконується:

- у бойовій обстановці, на маневрах і тривалих польових навчаннях – щодня під час затишку бою або в перервах між заняттями;
- після навчань, нарядів і польових занять без стрільби – негайно після закінчення навчань, нарядів або занять;
- після стрільби – негайно після закінчення стрільби необхідно почистити та змастити канал ствола і патронник; остаточне чищення пістолета зробити після повернення зі стрільби; у наступні 3–4 дні чищення пістолета виконувати щодня;
- якщо пістолет перебуває без користування – не рідше одного разу в 7 днів.

Під час змащення пістолета мастило наносити тільки на добре очищену та суху поверхню металу негайно після чищення, щоб не допустити впливу вологи на метал.

У разі стаціонарного або табірнього розташування чищення пістолетів виконується у спеціально відведених місцях на обладнаних чи пристосованих для цього столах, а в бойовій або похідній обстановці – на підстилках, дошках, фанері тощо, попередньо очищених від бруду і пилу.

Для чищення та змащення пістолетів застосовуються:

- **рідке рушничне мастило РЖ** згідно з ТУ 38.101 1315-90 – для чищення пістолета та змащення його частин і механізмів при температурі повітря від +5 до -50 °С та в польових умовах;
- **рушничне мастило** – для змащення каналу ствола, частин і механізмів пістолета після їхнього чищення; це мастило застосовується при температурі повітря від +5 °С і вище;
- **розчин РЧС** (розчин чищення стволів) – для чищення каналів стволів та інших частин пістолета, які були під впливом порохових газів;
- **ганчір'я або папір КВ-22** – для обтирання, чищення й змащення пістолета;
- **пакля** (коротке льоноволокно) - тільки для чищення каналу ствола.

Для зручності чищення назів, вирізів й отворів можна застосовувати дерев'яні палички.

Чищення пістолета розчином РЧС виконується **тільки після стрільби** – на стрільбищі або в підрозділі. Якщо після стрільби пістолет був вичищений рідким рушничним мастилом, то після повернення в підрозділ необхідно виконати чищення пістолета розчином РЧС.

У польових умовах чищення пістолета виконується тільки рідким рушничним мастилом.

Розчин РЧС виготовляється в підрозділі в такому складі:

- вода, придатна для пиття – 1 л;
- вуглекислий амоній – 200 г;
- двохромовокислий калій (хромпик) – 3–5 г.

Розчин готується у тій кількості, яка необхідна для чищення зброї упродовж однієї доби. Невелику кількість розчину РЧС дозволяється зберігати не більше 7 діб в пляшках, закупорених пробкою, у темному місці та вдалині від нагрівальних приладів. У маслянку розчин РЧС наливати забороняється.

Чищення пістолета виконувати в такому порядку:

- 1) Підготувати матеріали для протирання і змащення.
- 2) Розібрати пістолет і магазини.

3) Прочистити канал ствола.

Протягнути через проріз протирки паклю або ганчір'я; їхня товщина повинна бути такою, щоб протирка вводилася в канал ствола з невеликим зусиллям руки. Просочити паклю рідким рушничним мастилом.

Ввести протирку в канал ствола з дульної частини. Покласти рамку пістолета на стіл і, утримуючи її лівою рукою, правою рукою плавно просунути протирку по всій довжині каналу ствола декілька разів - **категорично не допускається тертя металом протирки по внутрішній поверхні ствола, особливо на його виході.**

Змінити паклю і повторити чищення ще раз. Ретельно обтерти протирку. Насухо протерти канал ствола спочатку паклею, а після цього чистим і сухим ганчір'ям. Оглянути ганчір'я; якщо на ньому будуть помітні сліди нагару або іржі, знову протерти канал ствола паклею, просоченою рідким рушничним мастилом, а після цього сухою паклею або ганчір'ям. Чищення каналу ствола повторювати доти, доки ганчір'я, яке витягли з каналу ствола, не буде чисте.

Таким же способом прочистити патронник. Патронник необхідно чистити шляхом обертання протирки з паклею (ганчір'ям), притисненої до внутрішньої поверхні патронника.

Чищення розчином РЧС виконувати в такому ж порядку, як і рідким рушничним мастилом, і продовжувати до повного усунення нагару, бруду і томпакізації, тобто доти, доки змочений розчином йоржик, паличка з ватою або пакля не буде виходити з каналу ствола без ознак нагару або зелені. Після цього протерти канал ствола сухою паличкою з ватою, паклею або ганчір'ям. На наступний день перевірити якість чищення і, якщо під час протирання каналу ствола чистим ганчір'ям буде виявлений нагар, зробити повторне чищення в тому ж порядку. Після закінчення чищення каналу ствола вичистити патронник з допомогою протирки таким же чином.

Ретельно оглянути канал ствола і патронник на світло. Під час огляду особливо звернути увагу на патронник і кути нарізів, в яких не повинно залишатися бруду і нагару.

4) Вичистити рамку пістолета зі стволом і спусковою скобою. Насухо протерти частини ганчір'ям до повного усунення бруду і вологи. Іржу видаляти паклею або ганчір'ям, просоченими рідким рушничним мастилом.

5) Вичистити затвор, повертаючи пружину, затворну затримку і частини ударно-спускового механізму. Якщо чищення пістолета виконується після стрільби, то чашечку затвора чистити паклею або ганчір'ям, просоченим рідким рушничним мастилом або розчином РЧС, до повного усунення нагару. Після чищення протерти насухо. Якщо з пістолета не стріляли і на чашечці затвора немає нагару та іржі, то протерти її сухим ганчір'ям. Ретельно прочистити місця навколо викидача та ударника.

Інші металеві частини і механізми насухо протерти ганчір'ям до повного усунення бруду і вологи, для цього можна використовувати дерев'яні палички.

Іржу вичистити ганчіркою, просякнутою рідким рушничним мастилом та віджатою.

Затвор, затворну затримку і частини ударно-спускового механізму після нарядів, чергувань та занять без стрільби чистити в зібраному вигляді, а після стрільби, перебування пістолета під дощем і після сильного забруднення – в розібраному вигляді.

6) Обтерти рукоятку сухим ганчір'ям або паклею.

7) Вичистити магазин. Чищення магазина після нарядів, чергувань та занять виконується у зібраному вигляді, а після стрільби, перебування пістолета під дощем і сильного забруднення – в розібраному вигляді. Після нарядів, чергувань та занять протерти магазин насухо ганчір'ям до повного усунення бруду і вологи. Після стрільби нагар з подавача усунути паклею або ганчір'ям, просоченими рідким рушничним мастилом або розчином РЧС. Після чищення протерти подавач насухо.

8) Обтерти кобуру сухим ганчір'ям і з внутрішньої, і ззовнішньої сторони до повного усунення бруду і вологи.

9) Обтерти насухо протирку.

***ПРИМІТКА.** Під час першого чищення необхідно вичистити захисне (консервуюче) мастило, ретельно протираючи деталі ганчіркою, пройнятою рідким мастилом для зброї.*

Додаткові засоби чищення пістолета

Для чищення зброї після стрільби можуть використовуватись також водні розчини мила, попелу від вогнища. Як і мастилом (РЧС), цими розчинами чиститься зброя. Але після чищення обов'язково зброї необхідно просохнути 15–20 хвилин і тільки потім протирають деталі насухо.

Якщо на зброї помітні плями іржі, а також мікротріщини і раковин на поверхні металу, деталі пістолета після чищення занурюють і вимочують в гасі до 10 хвилин. Після цього зброї необхідно повністю висохнути і потім протирають пістолет насухо. Гас потрапляє в усі мікротріщини і видаляє звідти сліди нагару та іржі. Після цього зброя ще раз чиститься рушничним мастилом і протирається насухо.

Існують універсальні засоби, які чистять, змащують, захищають одночасно, типу **Ганекса 2000** або **Брунокса** (мають нейтральне середовище) і **Баллістола** (лужне середовище), після застосування якого бажано витерти насухо зброю і пройти по ній ганчіркою з нейтральним маслом. Популярний засіб **WD-40** застосовується тільки для чищення зброї і після застосування вимагає в обов'язковому порядку витирання насухо і протирання поверхонь нейтральним маслом.

ЗМАЩЕННЯ ПІСТОЛЕТІВ

Для змащення пістолетів використовується рушничне мастило. Для низьких температур (нижче від + 5 °С) – тільки *рідке рушничне мастило*. Можна використати нейтральне мастило, яке підходить і для низьких, і для високих температур. Для тривалого зберігання використовується консервуюче мастило (наприклад, **Літол-24**). Крайній термін зберігання пістолета запакованого і законсервованого від корозії заводом-виробником – не більше 5 років. Рекомендований період переконсервації – до одного року. Для зміни мастила виконується повне розбирання і чищення зброї.

Змащення пістолета виконувати в такому порядку:

1) **Змастити канал ствола.** Протягти через проріз протирки ганчір'я. Просочити ганчір'я мастилом. Ввести протирку в канал ствола з дульної частини і обережно просунути її два-три рази по всій його довжині, щоб рівномірно покрити тонким шаром мастила нарізи і поля каналу ствола.

Патронник змащувати з казенної частини, обертаючи в ньому протирку з просоченим мастилом ганчір'ям.

Якщо носити зброю з патроном, досланим в патронник, то після змащення патронника обов'язково протерти його і ствол насухо ганчір'ям, оскільки мастило через підвищений поверхневий натяг обов'язково потрапляє всередину патрона і робить його непридатним – зволожується та окислюється порох.

2) **Змастити решту металевих частин і механізмів пістолета.** Зовнішні поверхні змащувати за допомогою промасленого ганчір'я. Для змащення каналів, гнізд і отворів застосовувати промаслене ганчір'я, намотане на дерев'яну паличку. Мастило накладати тонким рівним шаром. Зайве мастило на частинах пістолета сприяє забрудненню і може спричинити відмову в роботі пістолета, надмірне мастило необхідно зняти сухим ганчір'ям.

3) Змащення магазина.

Всі деталі магазина після змащення протираються насухо. Це також робиться для того, щоб мастило не потрапляло на чи в патрони. Патрони ні в якому разі не змащувати. Патрони достатньо просто протерти сухим ганчір'ям, для зняття слідів нагару, якщо такі є. Змащеною можна залишити тільки пружину подавача.

Кобуру лише насухо протерти ганчір'ям і просушити.

4) Змастити протирку.

5) Після закінчення змащення зібрати пістолет, оглянути його, перевірити правильність збирання і роботу частин та механізмів пістолета.

Пістолет, *внесений з морозу* в тепле приміщення, не можна змащувати, доки він не нагріється («відпотіє»); коли з'являться краплі води, потрібно, не чекаючи висихання вологи, насухо протерти частини та механізми пістолета і змастити їх.

Пістолет, який здається на *тривалі зберігання*, повинен бути ретельно вичищений, канал ствола та ударно-спусковий механізм змащені консервуючим мастилом або рідким рушничним мастилом, загорнутий в один аркуш (шар) інгібітованого паперу і у два аркуші (шари) парафінованого паперу та закупорений у картонну коробку.

6.6. ПІСТОЛЕТИ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ОЗБРОЄННІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІДРОЗДІЛІВ ІНШИХ КРАЇН

У поліцейських підрозділах США, із завершенням епохи легендарних револьверів, найбільш поширеними пістолетами є моделі трьох виробників: Smith&Wesson (модель 5946, компактні – 3953 TSW і 3914), Glock (модель 19, компактна – 26) і SIG Sauer (модель P226 DAO, компактна – P239) (рис. 106).

Рис. 106. В США: а) Smith&Wesson 5946; б) Glock 19; в) SIG Sauer P226; г) SIG Sauer P320

Водночас на озброєнні територіальних та спеціалізованих підрозділів є й інші моделі, випущені фірмами Glock, Smith&Wesson, SIG Sauer (мод. P320), Beretta і Heckler&Koch, переважно 9 мм, .40 S&W, .357 SIG або .45 ACP калібрів.

У Великобританії лише невелика частина (близько 20%) поліцейських озброєна. Зазвичай використовується пістолет Glock 17.

ПОРІВНЯЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІСТОЛЕТІВ

	Walther P99	SIG Sauer P226	SIG Sauer P320	Heckler & Koch P2000 (P30)	Glock 17 (19)
Країна-виробник:	Німеччина	Німеччина, Швейцарія	США, Німеччина	Німеччина	Австрія
На озброєнні:	Німеччина, Польща, Нідерланди, Чехія, Естонія, Україна та інш.	Німеччина, Швейцарія, США, Японія, Казахстан та інш.	США, Франція, Швейцарія, Таїланд та інш.	Канада, Норвегія, США, Німеччина, Швейцарія, Португалія, Японія та інш.	Австрія, Швеція, Великобританія, США, Україна, Фінляндія, Румунія та інш.
Виробник:	Carl Walther Sportwaffen GmbH Варіанти: P99QPQ, P99 Military, P990(P99DAO), P99QA, P99AS, P99TA, P99C, P99C A.C., P99C QA, P99C DAO, P99RAM, P99RAD, SW99	SIG Sauer Варіанти: DAK, SAS, Equinox, Two-Tone, 226R, SL Sport II, Stainless, Beavertail, Elite, Navy, E2	SIG Sauer Варіанти: FULL-SIZE, CARRY COMPACT SUB-COMPACT	Heckler & Koch Варіанти: SK, V0-V5 (P30L, P30S, P30LS)	Glock GmbH Варіанти: Glock 17L, Glock 17C, Glock 17 Gen4, Glock 17 Compact (з 1990р. Glock 19)
Виробництво:	з 1999	з 1983	з 2014	з 2001 (2006 P30)	з 1982 (1988)
Маса, кг:	0,7	0,802 (9×19 мм Парабелум) 0,867 (.357 SIG і .40 S&W)	0,833	0,620 (0,74 P30)	0,625 (0,652)
Довжина, мм:	180	196	203	173 (181 P30)	186 (174)
Довжина ствола, мм:	102	112	119	93 (98 P30)	114 (102)
Ширина, мм:	29	38	35,5	34 (34,8 P30)	33
Висота, мм:	135	140	140	138 (117 P30)	138
Патрон:	9×19 мм Парабелум 9×21 мм IMI .40 S&W	9×19 мм Парабелум .40 S&W .357 SIG	9×19 мм Парабелум .40 S&W .357 SIG	9×19 мм Парабелум .40 S&W .357 SIG	9×19 мм Парабелум
Боепостачання:	магазин на 16 патронів (9 мм), 12 патронів (.40 S&W)	магазин на 15,17,18,20 патронів (9×19 мм Парабелум) або 12 чи 13 патронів (.40 S&W і .357 SIG)	магазин на 17 патронів (9×19 мм Парабелум) або 14 патронів (.40 S&W і .357 SIG)	магазин на 10 чи 13 патронів (9×19 мм Парабелум) або 9 чи 12 патронів (.40 S&W і .357 SIG)	магазин на (15)/17/19/33 патрона

У поліції Німеччини найпоширенішим є пістолет Walther P99 (рис. 107). Пістолет SIG Sauer P226 використовується спеціальними підрозділами. Пістолет SIG Sauer P225 залишається на озброєнні поліції у деяких землях, а в деяких землях використовується пістолет Heckler&Koch P2000, який поступово замінюється на Heckler&Koch P30, зокрема у Федеральній поліції.

Поліція Італії озброєна модифікаціями італійського пістолета Beretta 92.

Рис. 107. В Німеччині та Італії: а) Walther P99 б) Heckler&Koch P30; в) Beretta 92

Поліція Польщі здебільшого озброєна пістолетами Walther P99 AS, які виробляє за ліцензією фабрика зброї у м. Радом. Також наявні 9x19 мм Glock моделей 17, 19, 26 і старіші CZ 75, 75B, 85 та P-64, P-83.

Загалом сучасні пістолети відзначаються зменшенням ваги за рахунок використання полімерних матеріалів, збільшенням ємності магазину, напрямними для кріплення різних аксесуарів (лазерного цільказівника, ліхтаря та ін.), варіативністю розташування засобів управління (запобіжник, фіксатор магазину, затворна затримка) і конфігурації форми рукоятки, в окремих конструкціях безкурковим ударно-спусковим механізмом, покращеними прицільними пристроями та різноманітними запобіжниками (наприклад, безпосередньо на спусковому гачку).

Завдання для самопідготовки

1. Види пістолетів які знаходяться на озброєнні в системі МВС України.
2. Призначення ПМ, його основні частини та їх призначення і будова.
3. Тактико-технічні характеристики ПМ. Відмінності тактико-технічних характеристик та особливості будови пістолетів ПМ, ТТ, Форт-12.
4. Принцип роботи автоматики ПМ. Для чого та чим досягається надійність закриття каналу ствола.
5. Частини ударно-спускового механізму ПМ, їх будова, призначення та взаємодія. В чому полягає стрільба самозведенням?
6. Приналежності до ПМ та їх призначення? У яких випадках і в якій послідовності проводиться неповне та повне розбирання ПМ.
7. Чищення і змащення зброї. Періодичність чищення зброї та у яких випадках. Місця, на які слід звертати при цьому увагу.
8. Що називається калібром? Будова патрона та кулі. Їх різновиди та призначення?
9. Які бувають затримки при стрільбі з ПМ, ознаки, основні причини їх виникнення та способи усунення?
10. Як і у яких випадках ПМ приводиться до нормального бою? Що при цьому оцінюється і як вносяться корективи в прицільному пристрої?
11. Підготовка пістолета до стрільби, порядок його зберігання.

VII. ПРИЗНАЧЕННЯ, БОЙОВІ ВЛАСТИВОСТІ ТА БУДОВА РУЧНИХ ГРАНАТ

Ручні осколкові гранати *призначені* для ураження осколками живої сили противника. На озброєнні знаходяться: **наступальні** гранати **РГ-42, РГД-5, РГН** з розкидом осколків до 25 м і **оборонні Ф-1**, з розкидом осколків до 200 м, та **РГО**. Гранати комплектуються універсальними запалами **УЗРГМ** і **УЗД**.

7.1. Граната РГД-5 (наступальна)

Вага спорядженої гранати – **310 г**

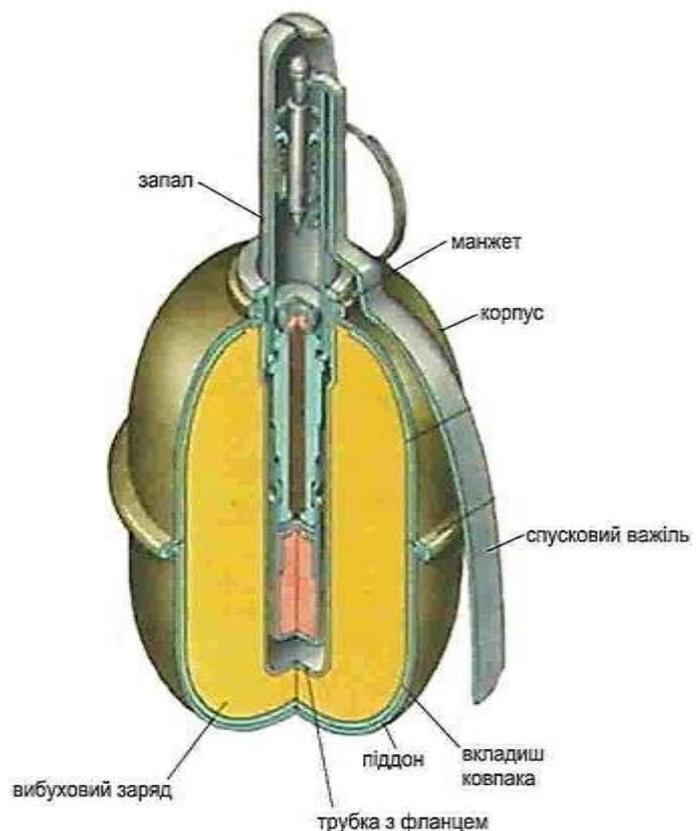
Середня дальність кидка – **40–50 м**

Радіус розкиду осколків – **25 м**

Радіус ефективного ураження живої сили – **5 м**

Загальна будова:

- запал;
- манжет;
- корпус;
- спусковий важіль;
- вкладиш ковпака;
- піддон;
- трубка з фланцем;
- розривний заряд.

Будова корпусу:

- ковпак (зовнішня оболонка);
- вкладиш ковпака;
- піддон (нижня оболонка) з вкладишем.

У ковпачку є манжет для вкручування і герметизації.

7.2. Граната Ф-1 (оборонна)

Вага спорядженої гранати – 600 г

Вага вибухового заряду – 60 г

Тип запала – УЗРГМ

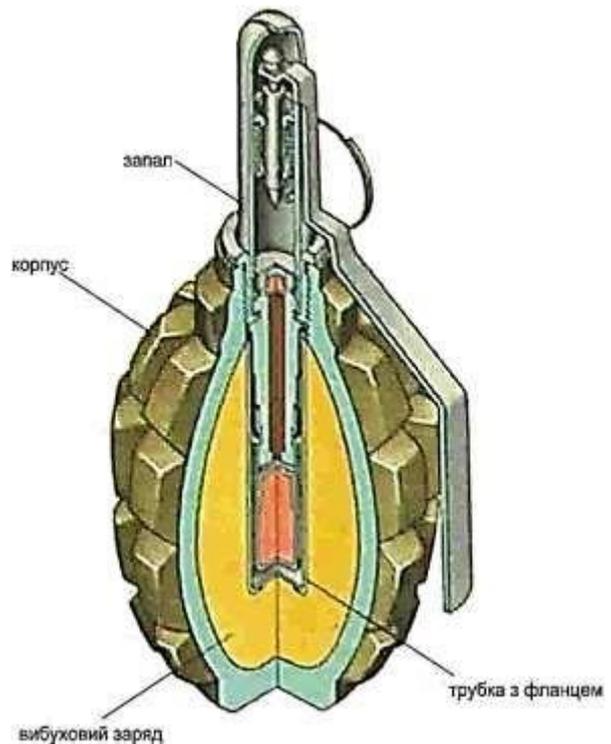
Радіус розкиду осколків – 200 м

Радіус ефективного ураження живої сили – 7 м

Середня дальність кидка – 35–40 м

Загальна будова:

- ➡ запал; ➡
- корпус;
- ➡ вибуховий заряд;
- ➡ трубка з фланцем.

Корпус гранати призначений для розміщення вибухового заряду та запалу, а також для створення осколків при вибуху гранати. Корпус гранати чавунний, з повздовжніми і поперечними прорізами. У верхній частині корпус має нарізний отвір для вкручування запалу. При зберіганні, транспортуванні та перенесенні гранати в отвір вкручується пластмасовий корок.

Вибуховий заряд заповнює корпус і призначений для вибуху гранати.

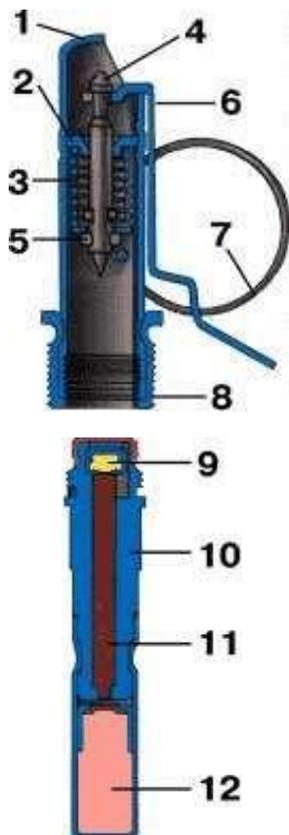
7.3. Запал УЗРГМ

Запал УЗРГМ (рис. 108) складається з ударного механізму і безпосередньо запала.

Час спрацювання запала 3,2–4,2 с.

Рис. 108. Універсальний запал УЗРГМ у розібраному і зібраному вигляді

Ударний механізм:

- ➡ 1 – трубка ударного механізму.
- ➡ 2 – направляюча шайба.
- ➡ 3 – бойова пружина.
- ➡ 4 – ударник.
- ➡ 5 – шайба ударника.
- ➡ 6 – спусковий важіль.
- ➡ 7 – запобіжна чека з кільцем.
- ➡ 8 – з'єднувальна втулка.

Безпосередньо запал:

- ➡ 9 – капсуль-запалювач.
- ➡ 10 – втулка сповільнювача.
- ➡ 11 – сповільнювач.
- ➡ 12 – капсуль-детонатор.

Взаємодія частин УЗРГМ

1. Чека висмикнута, граната кинута, важіль відокремився, ударник (4) розбив капсуль-запалювач (9), який запалює сповільнювач (11).
2. За 3,2–4,2 секунди пороховий заряд сповільнювача (11) згорає і вибухає капсуль-детонатор (12).

7.4. Гранати РГН та РГО

На початку 1970-х років стало очевидно, що ручні гранати які були на озброєнні мають низку недоліків: Ф-1 мала нерівномірне та непередбачуване подрібнення корпусу при детонації (нерівномірне утворення і розсіювання осколків). Часто осколки розпилювались і не утворювали ефективних вражаючих частинок. Ф-1 мала надлишкову масу. Наступальна граната РГ-42 мала занадто великий радіус ураження. РГД-5 була недостатньо ефективна.

Досвід військових конфліктів засвідчив, що під час застосування дистанційних запалів типу УЗРГМ противник часто встигає залягти, чи відбігти від місця падіння гранати. Також виникали проблеми за необхідності кидати гранату вгору в гористій місцевості – граната рикошетила, часто скочувалась

вниз і становила загрозу для того хто її кинув. Вирішити ці проблеми міг контактний детонатор, що вибухає від удару об перешкоду, однак реалізація цього завдання з достатнім рівнем надійності та безпеки є непростим і складним інженерним завданням. Також важливими параметрами нових гранат мали стати їх дешевизна, технологічна простота, при відносно незначному ускладненні конструкції. Відтак у 1982 році було створено гранату РГО (ручна граната оборонна) і РГН (ручна граната наступальна) (рис. 109).

Рис. 109. Загальний вигляд гранат РГН і РГО

Спеціально для цих гранат було розроблено запал ударної дії УДЗ (рис. 110), а пізніше – УДЗС. Ранні запали вироблялись у корпусі з білого пластика; пізніше колір був замінений на захисний зелений з метою зменшення демаскування гранати під час кидання. Білий колір запалу мають корпуси навчально-імітаційних УДЗ, ними комплектують навчальні варіанти гранат.

Рис. 110. Загальний вигляд запалу ударної дії УДЗ

Корпуси гранат РГО і РГН значною мірою уніфіковані, тобто запал УДЗ підходить до РГО і до РГН.

Розмір: діаметр корпусу – 61 мм; висота корпусу – 63 мм; висота з детонатором – 114 мм.

Транспортування гранат

Транспортуються гранати у розібраному стані (окремо корпус і запал). Для забезпечення безпеки під час зберігання гранат та запобігання псуванню вибухової речовини гранати закриваються пластиковим корком з різьбою.

Маркування гранат

На корпус наноситься чорнильне маркування «РГО» або «РГН», тип вибухової речовини (наприклад А-ІХ-1), номер заводу виробника (107), номер партії та дата виробництва.

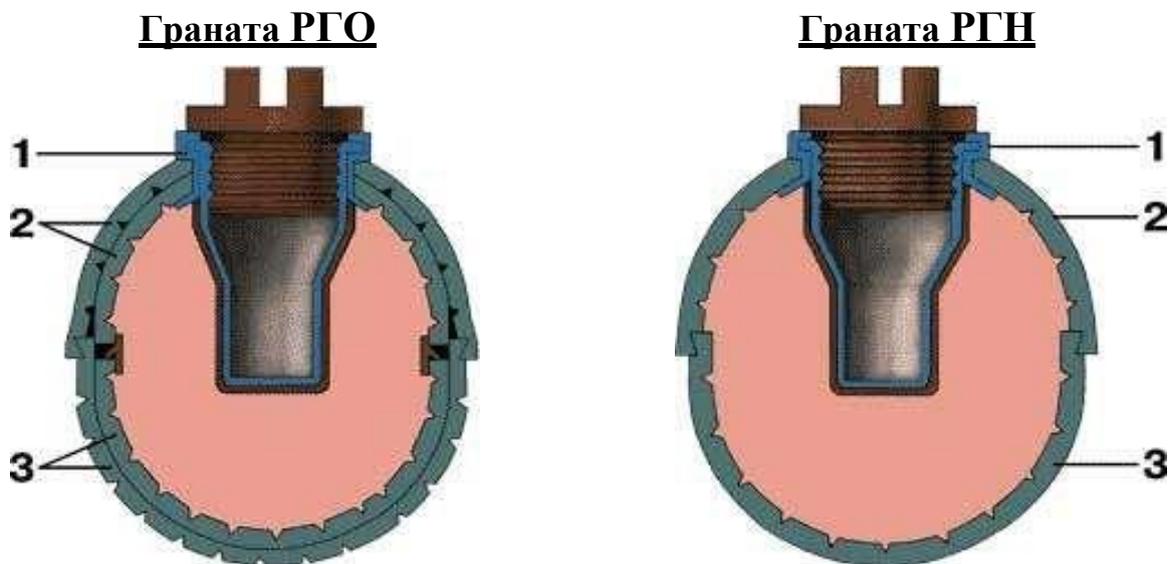
Зовнішньо гранати легко розпізнати за насічками на нижній півсфері корпусу РГО. Корпус РГН гладкий.

Бойова граната РГО і РГН фарбується у оливково-зелений колір. Для того, щоб розрізнити навчальну гранату РГО і РГН її корпус фарбують у чорний колір і до назви гранати додається буква «У» (УРГН). Запал у таких гранатах теж відрізняється. Кільце запалу і нижню частину спускового важеля фарбують у червоно-рожевий колір.

7.4.1. БУДОВА ГРАНАТ РГО, РГН

Граната складається з корпусу, заряду вибухової речовини, детонуючого заряду і запалу УДЗ. Корпус РГН складається з двох алюмінієвих півсфер товщиною 4 мм. Насічку для рівномірного січення на осколки зроблено зсередини корпусу. Верхня і нижня півсфери з'єднуються посередині за допомогою кільцевого затискання. Корпус гранати РГО для збільшення кількості маси осколків має чотири вкладені сталеві півсфери товщиною 2,8 мм. На корпусі гранати зроблені внутрішні насічки, також і на нижній півсфері – зовнішня насічка (рис. 111). У верхній частині корпусу гранат за допомогою манжета завальцьовано тонкостінний стакан (втулку) з різьбою, який слугує запальною трубкою. Під стаканом у заглибленні у середині вибухової речовини

розміщено детонуючий заряд. Гранати споряджені не тротилом, а пластичною вибуховою сумішшю А-ІХ-1, яка складається з гексогену і флегматизованого воску (96% і 4%).

1 – стакан з манжетом
2 – верхня зовнішня та внутрішня півсфера
3 – нижня зовнішня та внутрішня півсфера

1 – стакан з манжетом
2 – верхня півсфера
3 – нижня півсфера

Рис. 111. Вид гранати РГН зсередини

Граната РГО *призначена* для ураження живої сили противника в оборонному бою. До цілі граната доставляється за рахунок кидка рукою.

Граната РГО утворює приблизно 670–700 осколків вагою 0,46 г і розлітаються вони із швидкістю до 1200 м/с. На утворення небезпечних осколків іде 73% маси корпусу гранати. Енергія осколків РГО втричі перевищує енергію осколків РГН. Площа розльоту осколків гранати РГО становить – 213–286 м². Утворення однакових за розміром осколків та рівномірне їх розсіювання при детонації гранати РГО забезпечує велику площу щільного покриття зони ураження на відміну від невеликої кількості важких осколків, як у гранати Ф-1, і одночасно більшу безпеку для того, хто її застосовує за рахунок швидко згасаючої швидкості польоту осколків і їх убивчої сили.

Для застосування гранати необхідно розігнути вусики запобіжної чеки, взяти гранату в праву руку так, щоб пальці притискали важіль-скобу до корпусу гранати. Перед киданням гранати, вказівним пальцем витягуємо запобіжну чеку за кільце. Граната може продовжувати залишатись у руці скільки потрібно доти, поки не відпущено важіль (ударник запалу не може розбити капсуль). Під час кидання гранати важіль звільняється від утримування пальцями і під тиском пружини відлітає вгору, звільняючи ударник. Через 1,3–1,8 с зводиться детонатор і при ударі об ціль граната вибухає.

РГО і РГД повинні були замінити широко відомі оборонні та наступальні гранати Ф-1, РГ-42, РГД-5, які мали низку недоліків, основний з яких полягав у неможливості вибуху одразу при контакті з ціллю. Найскладнішою системою гранати РГО і РГН є запал ударної дії УДЗ. Він міститься в суцільному пластмасовому корпусі та не розбирається. Головною конструктивною особливістю запала є наявність двох вогнепровідних щілин-отворів: ударно-дистанційної дії та дистанційної. Ударно-дистанційний і дистанційний спосіб детонації дублюють один одного і вибух гранати відбувається або від удару об перешкоду або через деякий час (1–1,8 с) або, якщо вибуху від удару не відбулось (граната впала в сніг, траву, на бік) то через деякий час граната самоліквідується (3,2–4,2 с).

Граната кидається аналогічно до інших але, якщо вона зіткнеться з перешкодою в інтервалі від 1,3–1,8 с до 3,8–4 с, то відбудеться вибух. З метою підвищення безпеки і запобігання її раннього вибуху при випадковій зустрічі із перешкодою у безпосередній близькості від кидаючого детонатор зводиться тільки через 1,3–1,8 с після того, як буде відпущено запобіжний важіль (гранату кинуто). Тобто, якщо граната до цього часу (1,3–1,8 с) зіткнеться з будь-чим то вибух не відбудеться взагалі.

7.4.2. БУДОВА ЗАПАЛУ УДЗ

Запал складається з накольно-запобіжного механізму, дистанційного пристрою, ударного датчика, механізму дальнього зведення і детонуючого вузла (рис. 112). Особливістю УДЗ є те, що ударник в запалі переміщується не лінійно, як у всіх попередніх моделях запалів, а завдає удар повертаючись на осі (схоже до удару куркового типу). Розкручується під дією скрученої пружини.

Дистанційний пристрій запалу забезпечує детонацію через 3,2–4 с після кидка і складається з втулки з уповільнювачем, капсуль-детонатора. Принцип дії дистанційного пристрою запалу схожий з принципом дії запала УЗРГМ.

Ударний датчик забезпечує спрацювання запалу під час удару об перешкоду і складається з кульки (використовується інерційний принцип), гільзи, жала, пружини і втулки.

Механізм дальнього зведення призначений для зведення запалу через 1–1,8 секунди після кидка, для забезпечення безпеки того, хто кидає гранату.

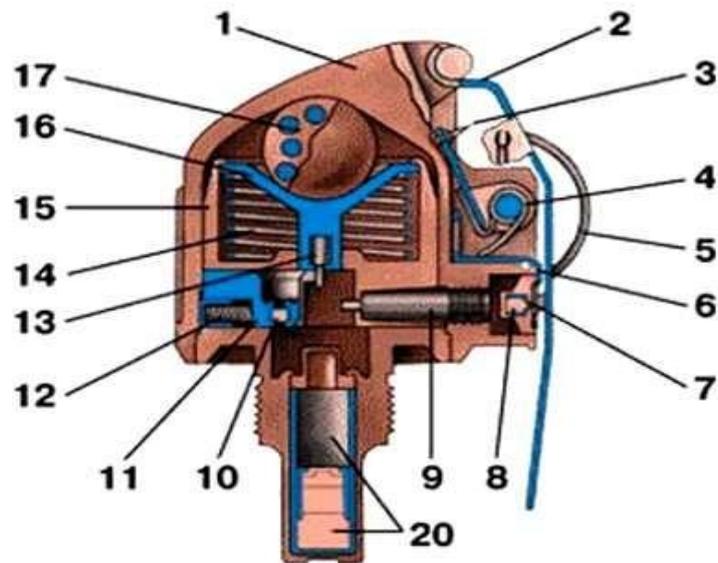

Рис. 112. Будова запалу УДЗ:

1 – корпус;

Накольно-запобіжний механізм: 2 – спусковий важіль; 3 – ударник з жалом; 4 – бойова пружина; 5 – кільце з пружиною; 6 – планка; 7 – заглушка; 8 – капсуль-запалювач.

Механізм дальнього зведення: 9 – порохові запобіжники; 10 – капсуль-запалювач; 11 – движок; 12 – пружина.

Датчик цілі: 13 – жало; 14 – пружина; 15 – гільза; 16 – втулка; 17 – тягарець (інерційне тіло).

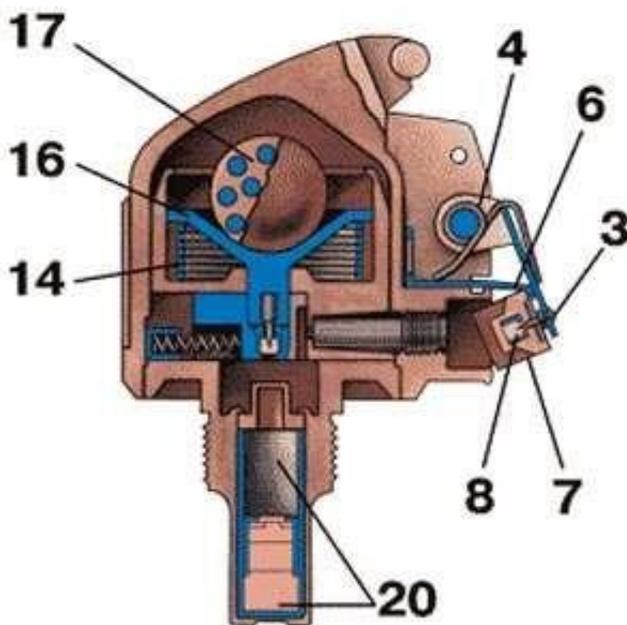
Механізм самоліквідації (умовно не показані): 18 – сповільнювач;

19 – капсуль-детонатор.

Детонаційний вузол: 20 – капсуль-детонатор

7.4.3. ВЗАЄМОДІЯ ЧАСТИН ЗАПАЛУ УДЗ

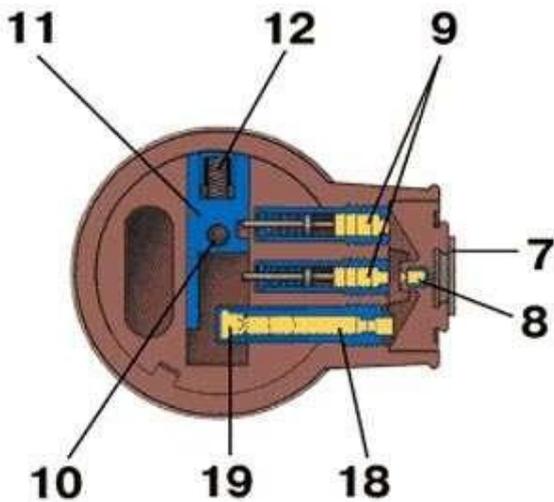
У вихідному (початковому) положенні ударник з жалом (3) і заглушка з капсулем-запалювачем (7) утримуються спусковим важелем. Спусковий важіль з'єднаний з корпусом запалу запобіжною чекою. Движок (11) з капсулем-запалювачем (10) зміщений відносно жала (13) і утримується стопорами порохових запобіжників (9), його пружина (12) перебуває в стиснутому стані. Втулка (16) під впливом пружини (14) підтискає вантаж (17).

Положення механізмів запалу під час кидка.

- 3 – ударник з жалом;
- 4 – бойова пружина;
- 6 – планка;
- 7 – заглушка;
- 8 – капсуль-запалювач;
- 14 – пружина;
- 16 – втулка;
- 17 – вантаж (тягарець).

Під час підготовки гранати до кидка спусковий важіль щільно притискають пальцями до корпусу гранати, пальцями вільної руки випрямляють кінці запобіжної чеки, потім висмикують її за кільце, при цьому положення частин запала не міняється. У момент кидка гранати спусковий важіль відокремлюється (відлітає від гранати) й звільняє ударник з жалом (3) і планку (6), (обертається під дією бойової пружини (4) по колу зверху до низу). Заглушка (7) з капсулем-запалювачем виходить із гнізда корпусу запала. Ударник під дією бойової пружини (4) наколює жалом капсуль-запалювач (8). Промінь вогню запалює порохові запресовки запобіжників (9 – див. на рис. 112) і піротехнічний заряд сповільнювача самоліквідатора (18 див. далі). Через 1–1,8 с вигорєє пороховий заряд запобіжників і їхні стопори під впливом пружин виходять із зачеплення із двишком (11). Движок під впливом пружини (12) пересувається до центру в бойове положення.

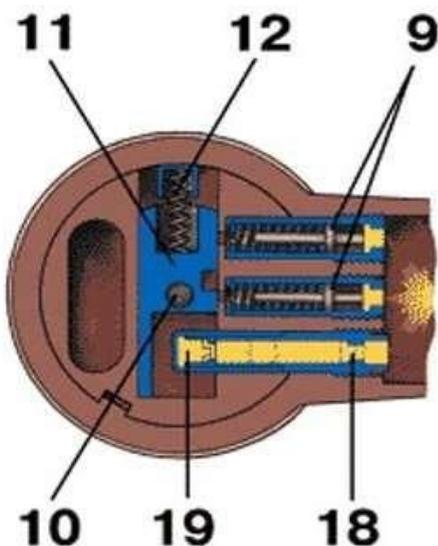

Положення механізмів

запалу перед кидком:

- 7 – заглушка;
- 8 – капсуль-запалювач;
- 9 – запобіжники;
- 10 – капсуль-запалювач;
- 11 – движок;
- 12 – пружина;
- 18 – сповільнювач;
- 19 – капсуль-детонатор.

Механізм дистанційного зведення виключає підрив гранати при випадковому її падінні з руки. У разі потрапляння в перешкоду (поверхню) тягарець-вантаж (17), зміщується до низу за рахунок інерційної сили, натискає на втулку (16). Втулка, тиснучи на пружину (14), зміщає жало, що наколює капсуль-запалювач (10). Промінь вогню передається капсулю-детонатору (20), що викликає підрив розривного заряду.

Робота механізму запала УДЗ.

- 9 – запобіжники;
- 10 – капсуль-запалювач;
- 11 – движок;
- 12 – пружина;
- 18 – сповільнювач;
- 19 – капсуль-детонатор.

У разі відмови запалу інерційної дії через 3,3–4,3 секунди вигорає склад сповільнювача (18), запалюється капсуль-детонатор (19) самоліквідатора, викликаючи підрив детонаційного вузла.

До кидка ударник запалу зведений і утримується у верхньому положенні спусковим важелем, що притиснутий до корпусу гранати і зафіксований чекою з кільцем (чи утримується пальцями під час витягування кільця). Стопори запобіжників утримують движок (11) з капсулем у зсунутому в бік положенні, так, що капсуль (10) виведений у бік від центру, тобто з-під удару жала (13).

Движок обмежує переміщення гільзи, яку підпружинює інерційний тягарець (кулька).

Після витягування шпильки з кільцем (5) і кидка гранати спускова скоба (2), що утримувалась пальцями при корпусі гранати, під дією пружини (4) відвертається догори і відлітає від гранати, звільняючи ударник (3). Ударник миттєво повертається по колу зверху до низу і наколює своїм жалом (3) капсуль (8).

Капсуль запалює горючу речовину дистанційного вузла і механізму дальнього зведення. Після їх вигорання (9) стопори зміщуються за рахунок свої пружинок до краю запалу і звільняють движок (11), який переміщається під дією пружини (12) до осі запалу і розташовує капсуль (10) навпроти жала (13) ударного датчика.

При потраплянні у перешкоду тягарець (17) під дією інерції різко переміщається і викликає переміщення гільзи (15), в результаті жало (13) наколює капсуль (10). Тиск полум'я, що утворюється запалює капсуль-детонатор (20), який передає детонацію вибуховій шашці, що призводить до вибуху основного заряду гранати (бойовій частині гранати).

Форма інерційного тягарця (кульки - 17) та система його кріплення і розміщення дає змогу ефективно використовувати різні вектори інерцій під широким діапазоном кутів удару об поверхню.

Якщо удару об поверхню не відбулось (граната впала в сніг, болото, м'яку траву), спрацьовує механізм дистанційного підриву (19, 18).

*Рис. 113. Частини розібраного запалу УДЗ і корпус бойової частини гранати:
1 – трубка детонаційної шашки; 2 – інерційна кулька; 3 – мембрана;
4 – запобіжно-накольний механізм із спусковим важелем; 5 – ударний датчик;
6 – корпус гранати РГО*

Гранати РГО і РГН – сучасні й ефективні зразки, цілком безпечні та надійні при коректному поводженні з ними.

7.5. ПРИЗНАЧЕННЯ, БОЙОВІ ВЛАСТИВОСТІ ТА БУДОВА ГРАНАТИ РКГ-3

Граната РКГ-3 (рис. 114) *призначена* для боротьби з бронетехнікою і для руйнування перешкод.

Рис. 114. Граната РКГ-3

Вага – 1010 г

Середня дальність кидка – 15–20 м

Розривний заряд гранати РКГ-3 має кумулятивну воронку для утворення вузького струменя вибухових газів тиском у кілька тисяч атмосфер (рис. 115).

РКГ-3

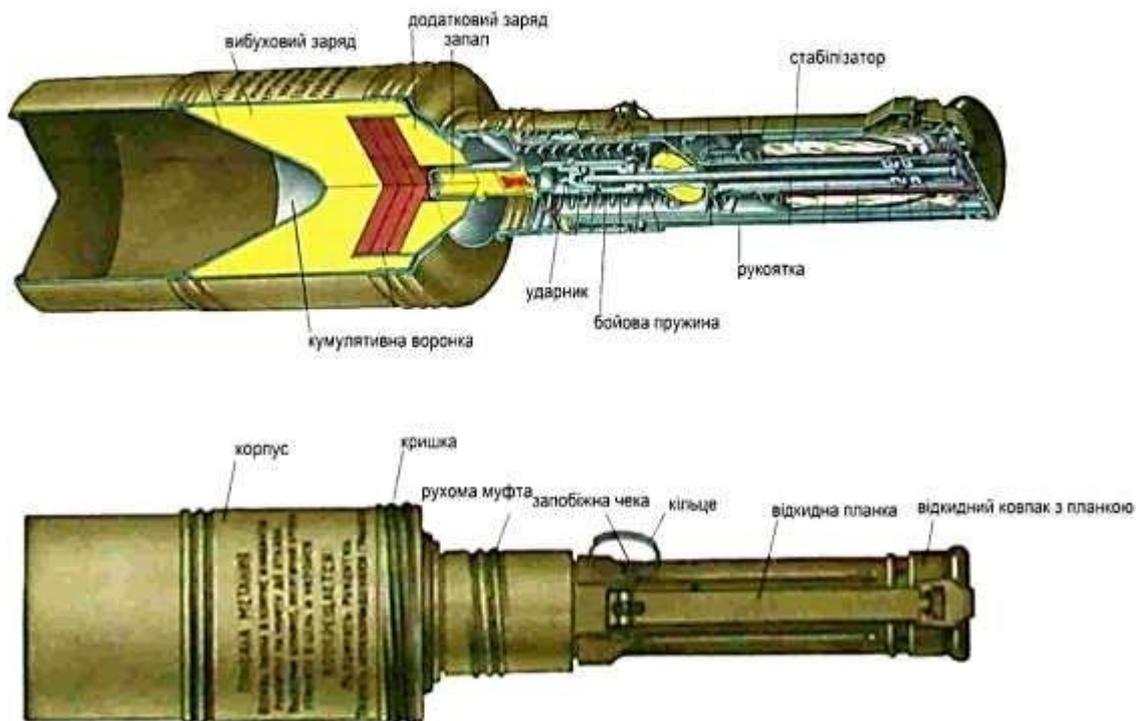

Рис. 115. Будова гранати РКГ-3

У цій гранаті запобіжний пристрій має 4 рівні:

- 1-й – основний, загальний;
- 2-й – від випадкового падіння, якщо висмикнути перший;
- 3-й – від випадкового удару в перешкоду, розміщену ближче 1 м від того, хто кидає;
- 4-й – забезпечує безпеку гранати в польоті до потрапляння у перешкоду (ціль).

7.6. ПІДГОТОВКА ГРАНАТ ДО КИДКІВ. ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС КОРИСТУВАННЯ ГРАНАТАМИ

Перед киданням гранати

Необхідно дістати гранату з сумки, викрутити корок з трубки і на його місце закрутити до кінця запал. Частини ударно-спускового механізму знаходяться у зведеному стані (ударник утримується у верхньому положенні вилкою спускового важеля, з'єданого з трубкою ударного механізму запобіжною чекою). Кінці запобіжної чеки розведені та міцно утримують її.

Граната для кидання береться в руку так, аби спусковий важіль пальцями був притиснений до корпусу гранати. Не відпускаючи важіль, висмикнути чеку. В момент кидка гранати спусковий важіль відходить і звільняє ударник. Ударник здійснює наколювання капсуля-запалювача, промінь вогню запалює сповільнювач (крім РКГ-3), який призводить в дію капсуль-детонатор, внаслідок підриву якого вибухає вибухова речовина розривного заряду.

Споряджається граната безпосередньо перед киданням. *Розбирати для усунення несправностей, підвішувати за кільце, торкатись гранати, що не вибухнула СУВОРО ЗАБОРОНЕНО.*

Гранати можна кидати з сильним замахом через голову і навіть з розбігом – це збільшує дальність кидка. Найбільша дальність досягається, якщо граната випущена під кутом 45–50°. Для ураження траншеї з бруствером граната кидається тільки навісним способом, щоб вона або впала в траншею, або скотилася в неї по брустверу. Кидати гранату при цьому потрібно не так вперед, як вгору, і силу кидка розраховувати так, щоб граната падала майже вертикально зверху вниз. Для ураження противника, який переховується за деревом (укриттям) граната кидається так, щоб вона розірвалася у нього за спиною. Під час кидання гранати у вертикально вищі цілі (вікна) треба націлюватись вище, у верхній край цілі, оскільки граната втрачає швидкість і поступово відхиляється вниз.

На близьких дистанціях оперативного бою, при раптовому зіткненні з групою ціллю, граната закидається за спину противника. Це може вберегти від своїх же осколків.

У замкнутих приміщеннях, крім низки хаотичних осколків і рикошетів, ударна хвиля гранати сама собою викликає контузію і виводить з ладу.

Кидок знизу практичний при бою в будівлях, коли немає необхідності кидати гранату далеко, але, трапляється, потрібно кинути кілька гранат швидко одну за одною. До того ж, гранату іноді простіше «підкотити» до супротивника (наприклад, через низько розташовані щілини) саме таким способом.

Під час кидання гранати з-за вертикального укриття (з-за рогу), бажано не висовуватися, підставляючись під зустрічний вогонь. Після кидка гранати треба відступити за укриття і притиснутися до нього, щоб не потрапити під осколки чи можливі рикошети. Після вибуху гранати зачекайте дві секунди, за які осколки (рикошети) розлетяться або вляжуться.

Кумулятивні гранати володіють великою руйнівною силою і незамінні при штурмі будівель, бункерів та ін. Але вони миттєво спрацьовують при потраплянні у будь-яку перешкоду, і при їх кидку потрібно переконатися, що встигаєш сховатися за укриттям і закрити вуха перш, ніж граната досягне цілі. Необхідно виробляти звичку стежити, щоб при замаху не зачепити гранатою за що-небудь, щоб по траєкторії її польоту не було кущів, гілок, дротів та ін.

При виявленні гранати чи інших вибухонебезпечних предметів правоохоронці повинні убезпечити місце знахідки від доступу будь-кого, крім працівників вибухотехнічних служб.

Догляд і зберігання гранат

Гранати і запали зберігаються в заводській упаковці окремо. Переносяться гранати в гранатних сумках. Запали з тріщинами або зеленим нальотом непридатні. Необхідно берегти їх від сирості та механічних ударів.

6.8. РЕАКТИВНІ ГРАНАТИ

У 1972 році на заміну ручній протитанковій кумулятивній гранаті РКГ-3 був прийнятий на озброєння перший ручний реактивний протитанковий гранатомет одноразового використання РПГ-18 «Муха» (рис. 116). Він призначений для боротьби з броньованими об'єктами, а також може бути використаний для знищення живої сили противника, що знаходиться в легких укриттях і спорудах міського типу. Активно застосовується завдяки дешевизні, легкості використання і малій вазі. Виготовлявся до 1993 року.

Гранатомет складається з двох основних елементів: пускового пристрою і, власне, реактивної гранати.

Пусковий пристрій складається із гладкоствольної телескопічної конструкції (зовнішньої та внутрішньої труб), ударно-спускового механізму, механізму блокування, направляючої лінійки, прицільного пристрою.

Зовнішня труба виготовлена зі склопластикової тканини. Основа призначена для закріплення мушки, передньої кришки і антабки плечового ремня. Кожух призначений для кріплення діоптра і розташування частин спускового механізму. Внутрішня труба виготовлена з алюмінієвого сплаву, до неї прикріплені гумове кільце і розрізна втулка, на якій розташовані корпус із спицею і напрямною лінійкою. Корпус призначений для розташування ударного механізму, механізму блокування і запалювального пристрою.

Ударно-спусковий механізм призначений для здійснення пострілу, він складається зі спускового пристрою й ударного механізму.

Механізм блокування розташований у задній частині корпусу і призначений для блокування ударного механізму в похідному положенні, запобігання пострілу у разі неповного розведення труб пускового пристрою і блокування фіксатора труб у бойовому положенні; складається з осі та важеля з пружиною.

Направляюча лінійка призначена для зв'язування зовнішньої та внутрішньої труб та складається з планки, роз'єднувача, копіра і вушка.

Прицільний пристрій призначений для наведення гранати в ціль. Він складається з підпружиненої мушки і діоптра, розташованих на зовнішній трубі. Мушка розташована біля дульної частини гранатомета і має оправу, в яку встановлено прозоре шкельце з прицільними марками і цифрами 5, 10, 15, 20, які відповідають відстаням 50, 100, 150, 200 м; на рівні прицільної марки 15 нанесені горизонтальні штрихи, які використовують для визначення відстані до танка (якщо ці штрихи мушки вписуються у ширину фронтальної проекції танка, то відстань до цілі 150 метрів).

Діоптр розташований на кожусі біля казенного зрізу зовнішньої труби і має два діоптрійних отвори: **верхній** – для прицілювання при температурі від 0°C до -50°C, **нижній** – для прицілювання при температурі від 0°C до +50°C. Верхній та нижній отвори перекриваються шторкою, для чого її нижній вигнутий кінець фіксується у крайніх положеннях («+» або «-») за допомогою паза в середній частині діоптра. Для ведення прицільної стрільби в умовах обмеженої видимості на відстані 70 м (в середину цілі) на оправі згори над склом є мушка, а на верхній частині запобіжної стійки — прямокутний проріз.

Кумулятивна реактивна граната ПГ-18 складається з головної частини і реактивного двигуна. Головна частина гранати призначена для враження цілі та

складається з корпусу і розривного заряду з вибухової речовини марки «Окфол». Реактивний двигун гранати надає їй початкову швидкість.

Для переведення гранатомету з похідного **в бойове положення** необхідно:

- взяти гранатомет одною рукою знизу біля середини зовнішньої труби, а кистю іншої руки – за казенну частину пускового пристрою;
- віджати задню стяжку і **відкинути донизу задню кришку**;
- розвести труби пускового пристрою **до упору**;
- покласти гранатомет на плече і звести ударно-спусковий механізм (повернути діоптр прицільного пристрою назад до упору, в напрямку казенної частини і відпустити його);
- спрямувати гранатомет у бік цілі.

Для прицілювання необхідно одним оком дивитися через визначений отвір діоптра так, щоб вершина косинця потрібної прицільної марки була розташована в центрі отвору, і сполучити її з точкою прицілювання на цілі.

Для здійснення пострілу необхідно плавно натискати на спусковий важіль шептала, доки не здійсниться постріл.

Для припинення стрільби необхідно встановити гранатомет на запобіжник, для цього повернути діоптр назад до упору, повернути запобіжник за годинниковою стрілкою і завести його лівим виступом до паза кожуха і відпустити діоптр. Граната **розряджається пострілом** у бік противника. Щоб зняти гранатомет із запобіжника, необхідно вивести запобіжник з паза. У разі осічки необхідно знов звести ударно-спусковий механізм, здійснити прикладку, прицілювання і натиснути на спусковий важіль шептала. Після повторної осічки граната ізолюється та знищується представниками служби озброєння.

Однак з часом РПГ-18 виявились малоефективними через недостатню бронепробивну здатність. Тому в 1981 році прийнята на озброєння модернізована реактивна протитанкова граната **РПГ-22 «Нетто»** (рис. 116).

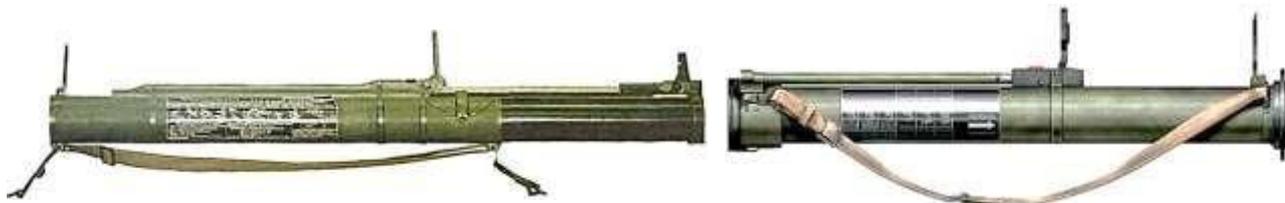

Рис. 116. Реактивні протитанкові гранати: РПГ-18 (ліворуч) і РПГ-22 (праворуч)

Основні зміни, які внесені в РПГ-22:

- замість зовнішньої труби застосована висувна насадка, що збільшує довжину пускового пристрою на 100 мм (у РПГ-18 розсуванням труб довжина

- збільшується на 345 мм), розмір в бойовому положенні має довжину 850 мм (у РПГ-18 – 1050 мм);
- збільшена потужність дії бойової частини за рахунок підвищення маси заряду з 312 г до 340 г і збільшення її калібру з 64 мм до 72,5 мм;
 - лопаті стабілізатора виконані пружними, що підвищило надійність їх розкриття;
 - підвищилася швидкість горіння пороху і скоротився час роботи двигуна, що дало змогу зробити більш короткий ствол, водночас вдалося підвищити величину імпульсу реактивної сили і збільшити початкову швидкість гранати з 114 м/с до 133 м/с;
 - граната комплектується більш надійним детонатором ВП-22 з дальнім зведенням на 2,5–15 м після вильоту і самоліквідацією після 3,5-6,5 с польоту;
 - змінений вузол кріплення гранати в пусковому пристрої;
 - змінено пристрій задньої кришки труби: при переході в бойове положення задня кришка відкривається автоматично;
 - на мушці є прицільні марки з цифрами «5», «15», «25», які відповідають відстаням стрільби 50, 150, 250 м.

У 1985 році була прийнята на озброєння граната **РПГ-26 «Аглень»**.

У РПГ-26 (рис. 117) реалізувались нові технічні рішення, що дало змогу створити зі склопластику однотрубні пускові пристрої без насадки, замінити металеві кришки гумовими, забезпечити можливість повернення системи з бойового положення назад у похідне, підвищити потужність дії гранати.

Рис. 117. Реактивна протитанкова граната РПГ-26

Пусковий пристрій становить тонкостінну трубу, виготовлену з того ж склопластику, що і труба РПГ-18 та РПГ-22.

Запобіжна стійка призначена для зведення ударного механізму (стійка піднята вгору) і постановки його на запобіжник (стійка опущена вниз). Крім того, запобіжна стійка є одночасно і деталлю прицільного пристосування — на стійці встановлений діоптр. Прицільне пристосування пускового пристрою складається з мушки і діоптра. На мушці є прицільні марки, позначені цифрами «5», «15», «25» (для стрільби на 50, 150 і 250 метрів відповідно) і дальномірні виступи, відстані між якими відповідають проекціям ширини танка на цих

відстанях. На діоптр нанесені знаки: «←», «± 15» і «+» для введення поправок на температуру навколишнього повітря нижче -15 C° , від -15 C° до $+15\text{ C}^\circ$ і вище 15 C° . Для стрільби на 100 м в умовах обмеженої видимості або з підсвічуванням цілі освітлювальними засобами прицільне пристосування має виступ на мушці та виріз на запобіжній стійці.

Для здійснення пострілу «Аглень» необхідно встановити на плече і привести в бойовий стан, для чого повернути мушку вгору до упору, висмикнути з ПСМ чеку і підняти запобіжну стійку догори до упору. Перевід РПГ-26 з бойового стану на похідний здійснюється в зворотній послідовності.

Необхідно особливо зазначити, що час переходу із похідного стану в бойовий у РПГ-26, порівняно з РПГ-22 скоротився майже удвічі, що, своєю чергою, підвищило бойову ефективність застосування РПГ-26. Для здійснення пострілу необхідно прицілитися і натиснути на спусковий важіль (шептало).

Граната РПГ-26 має підвищену потужність дії за рахунок поліпшеної конструкції кумулятивного вузла головної частини.

На зовнішній трубі РПГ є етикетки із заходами безпеки та прийомами стрільби:

ПОРІВНЯЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РУЧНИХ ПРОТИТАНКОВИХ ГРАНАТ

	маса, кг	довжина, мм		калібр, мм	швидкість дульна, м/с	прицільна дальність, м	прямий постріл дальність, м
		похідне положення	бойове положення				
РПГ-18	2,6	705	1050	64	114	200	135
РПГ-22	2,7	755	850	72,5	133	250	160
РПГ-26	2,9	770	770	72,5	144	250	170

Завдання для самопідготовки

- 7 Види за призначенням і характеристиками ручних осколкових гранат.
- 8 Будова та ТТХ ручних осколкових гранат.
- 9 Принцип роботи ручних осколкових гранат.
- 10 Види та будова запалів до ручних осколкових гранат.
- 11 Призначення, бойові властивості та будова гранати РПГ-3.
- 12 Призначення, бойові властивості та будова РПГ різних модифікацій.

Розділ VIII. ОСНОВИ СТРІЛЬБ З ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

8.1. ВІДОМОСТІ З ВНУТРІШНЬОЇ БАЛІСТИКИ

Балістика – це наука яка вивчає рух кулі при стрільбі.

Внутрішня балістика – це наука, яка вивчає процеси, які відбуваються під час пострілу, і, зокрема, під час руху кулі по каналу ствола.

Ці процеси такі. Від удару бойка по капсулю патрона, досланого до патронника, вибухає ударний склад капсуля і виникає полум'я, яке через затравочні отвори у дні гільзи проникає до порохового заряду і запалює його. У процесі згоряння порохового заряду виникає велика кількість сильно нагрітих газів, що створюють у каналі ствола високий тиск на дно кулі, дно та стінки гільзи, і внаслідок, на стінки ствола та затвор.

У результаті тиску газів на дно кулі вона зсувається з місця і врізається у нарізи; обертаючись по ним, вона просувається по каналу ствола з безперервно зростаючою швидкістю і викидається назовні за напрямом осі каналу ствола.

Тиск газів викликає рух зброї (ствола або інших частин) назад – **віддачу**. Від тиску газів на стінки гільзи і ствола відбувається їх розтягування (пружна деформація), і гільза, щільно притискаючись до патронника, перешкоджає прориву порохових газів у бік затвора. Одночасно під час пострілу виникає коливальний рух (вібрація) ствола і відбувається його нагрівання.

Розпечені гази і частки незгорілого пороху, що витікають з каналу ствола вслід за кулею, при зустрічі з повітрям спричиняють полум'я і ударну хвилю, яка є джерелом звуку під час пострілу.

Іноді після удару бойка по капсулю постріл не відбувається або відбувається з деяким запізненням. У першому випадку має місце **осічка**, а в другому – **затяжний постріл**.

Причиною осічки найчастіше є вологість ударного складу капсуля або порохового заряду, а також слабкий удар бойка по капсулю. Тому необхідно оберегти боєприпаси від вологи і утримувати зброю у справному стані.

Затяжний постріл є наслідком повільного розвитку процесу горіння або запалювання порохового заряду. Тому після осічки не можна відразу відкривати затвор, оскільки можливий затяжний постріл.

8.1.1. ПОСТРІЛ ТА ЙОГО ПЕРІОДИ

Пострілом називається викидання кулі з каналу ствола зброї енергією газів, які утворюються при згорянні порохового заряду (рис. 118).

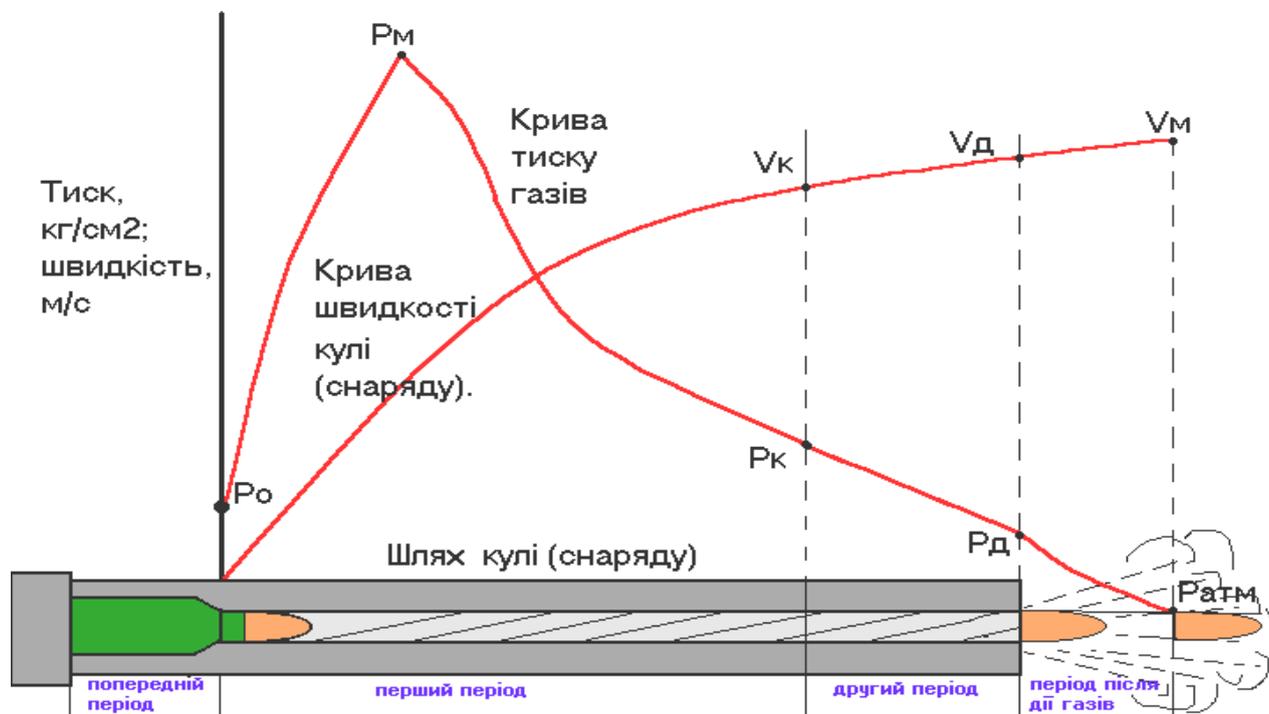

Рис. 118. Періоди пострілу:

P_0 – тиск форсування;

P_m – найбільший (максимальний) тиск;

P_k і V_k – тиск газів і швидкість кулі в кінцевий момент горіння порохового заряду;

P_d і V_d – тиск газів і швидкість кулі в момент вильоту її з каналу ствола;

V_m – найбільша (максимальна) швидкість кулі;

$P_{атм}$ – тиск, рівний атмосферному.

Періоди пострілу

Постріл відбувається за дуже короткий проміжок часу (**0,001–0,06 с**). При пострілі розрізняють **чотири** послідовних **періоди**: попередній, перший (або основний), другий, третій (або період післядії газів).

- ➡ **Попередній період** – починається від початку горіння порохового заряду і продовжується до повного вривання оболонки кулі у нарізи ствола. Під час цього періоду в гільзі утворюється тиск газів, достатній для початку руху кулі – **тиск форсування (P_0)** (досягає 250–500 кг/см²).

- ▶ **Перший або основний період** – продовжується від початку руху кулі до моменту повного згоряння порохового заряду (P_k і V_k). Спочатку періоду швидкість кулі ще невелика і кількість газів збільшується швидше ніж об'єм закульового (між дном кулі та дном гільзи) простору, тиск газів швидко наростає і досягає при проходженні кулею приблизно 4–6 см максимального значення (P_m) (максимальний тиск для 7,62 мм патрона зразка 1943 р. – 2800 кг/см², у гвинтівочного патрона – 2900 кг/см²). Згодом збільшується швидкість руху кулі та закульовий простір збільшується швидше притоку нових газів, тому тиск зменшується і до кінця періоду стає приблизно 2/3 максимального, швидкість кулі постійно зростає.
- ▶ **Другий період** – продовжується від моменту повного згоряння порохового заряду до моменту вильоту кулі з каналу ствола (P_d і V_d). Притоку нових газів немає, але сильно стиснуті та нагріті газу розширюються, ще тиснуть на кулю, збільшуючи її швидкість. Тиск газів зменшується до дульного тиску, який становить – 300–900 кг/см² (наприклад, у карабіна Симонова – 390 кг/см²).
- ▶ **Третій період, або період післядії газів** – продовжується від моменту вильоту кулі з каналу ствола до моменту припинення дії порохівих газів на кулю. Швидкість порохівих газів – 1200-2000 м/с, тому вони ще продовжують у повітрі тиснути на кулю і збільшувати її швидкість доки сила тиску не спаде до рівня *атмосферного* ($P_{атм}$) – в цей момент швидкість кулі є *максимальною* (V_m). Це відбувається на відстані до кількох десятків сантиметрів від дульного зрізу ствола.

8.1.2. ДІЯ ПОРОХОВИХ ГАЗІВ НА СТОЛ ТА ЙОГО ЗБЕРЕЖЕННЯ

У процесі стрільби ствол зношується. Причини цього можна розбити на три основні групи – хімічного, механічного та термічного характеру.

В результаті причин **хімічного** характеру в каналі ствола створюється нагар, котрий завдає великого впливу на зношення каналу ствола. Нагар складається з розчинних та нерозчинних речовин. Розчинні речовини – це солі, які виникають під час вибуху ударного складу капсуля. Нерозчинними речовинами нагару є: зола, яка створюється при згорянні порохового заряду; томпак, зідраний з оболонки кулі; мідь, латунь, оплавлені з гільзи; свинець, виплавлений з дна кулі; залізо, оплавлене зі ствола та зірване з кулі, та ін.

Розчинні солі вбирають вологу з повітря, утворюють розчин, який викликає іржу. Нерозчинні речовини за наявності солей посилюють іржу.

Якщо після стрільби не вдалося вилучити увесь порохований нагар, то канал ствола за нетривалий час у місцях сколу хрому вкривається іржею. Згодом ступінь ураження ствола підвищиться і може дійти до утворення раковин, тобто значних заглиблень у стінках каналу ствола. Термінове чищення та змашування каналу ствола після стрільби запобігає ураженню його іржею.

Причини **механічного** характеру – удари та тертя кулі по нарізах, неправильне чищення (чищення ствола без використання дульної накладки, або чищення з казенної частини без спеціальної вставки у патронник) тощо – призводить до стирання полів нарізів або округлення кутів полів нарізів, особливо їх лівої грані, вищербленню та сколу хрому в місцях сітки розпалювання.

Причини **термічного** характеру – висока температура порохових газів, періодичне розширення каналу ствола і повернення його в першопочатковий стан – призводить до створення сітки розпалювання і оплавлення поверхні стінок каналу ствола в місцях сколу хрому.

Під дією усіх цих причин канал ствола розширюється і змінюється його поверхня, внаслідок цього збільшується прорив порохових газів між кулею та стінками каналу ствола, зменшується початкова швидкість кулі та збільшується розкид куль.

Для збільшення строку придатності ствола до стрільби необхідно дотримуватись встановлених правил чищення та огляду зброї і боеприпасів, вжити заходів до зменшення нагріву ствола під час стрільби.

Міцність ствола – це здатність його стінок витримувати певний тиск порохових газів у каналі ствола. Оскільки цей тиск неоднаковий по всій його довжині, стінки ствола робляться різної товщини – товстіші в казенній частині та тонші в дульній. Водночас стволи виготовляються такої товщини, щоб вони могли витримувати тиск у 1,3-1,5 рази більший розрахункового.

Якщо тиск газів перевищить величину, на яку розрахована міцність ствола, то може відбутися **роздуття** або **розрив** ствола. Це відбувається у більшості випадків від попадання у ствол сторонніх предметів (паклі, ганчір'я, піску). Під час руху по каналу ствола куля, зустрівши сторонній предмет, уповільнює свій рух і тому закульовий простір збільшується повільніше ніж при нормальному

пострілі. Порохові гази відштовхуються від дна кулі та починають зворотній рух. Але, оскільки горіння порохового заряду продовжується, то притік газів інтенсивно збільшується. При зустрічі газових потоків, які рухаються назустріч один одному, в місцях уповільнення руху кулі, тиск газів різко збільшується і коли перебільшить величину, на яку розрахована міцність ствола, виникає **роздуття** або **розрив** ствола (рис. 119).

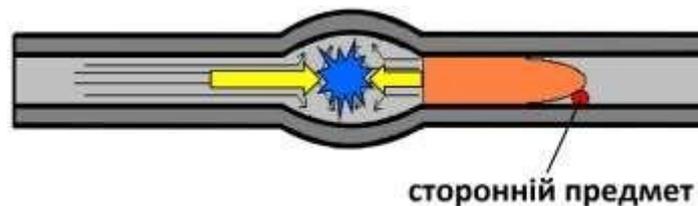

Рис. 119. Роздуття каналу ствола

Щоб не допустити роздуття чи розрив ствола, необхідно оберігати канал ствола від попадання в нього сторонніх предметів і перед стрільбою обов'язково оглядати ствол, якщо потрібно, вичистити його.

При тривалій експлуатації зброї, а також у разі недостатньо ретельного догляду може виникнути збільшений зазор між затвором та стволом, який дає змогу під час пострілу зміщуватись гільзі назад. Але, оскільки стінки гільзи під тиском газів щільно притиснуті до патронника і тертя перешкоджає руху гільзи, вона розтягується і, якщо зазор великий, рветься; відбувається так званий поперечний розрив гільзи. Для того, щоб запобігти розриву гільзи, необхідно при підготовці зброї до стрільби перевірити величину зазору, утримувати патронник у чистоті та не застосовувати для стрільби забруднені патрони.

Живучість ствола – це здатність ствола витримувати певну кількість пострілів, до втрати ним балістичних якостей (зношується поверхня, значно збільшується розсіювання куль, зменшується початкова швидкість та стабільність польоту кулі).

Живучість зазвичай залежить від калібру зброї, початкової швидкості та максимального тиску порохових газів.

Живучість хромованих стволів стрілецької зброї досягає **20–30 тис.** пострілів. Збільшення живучості ствола досягається правильним доглядом за зброєю та дотриманням режиму вогню.

Режим вогню – це найбільша кількість пострілів, яка може бути зроблена за визначений період без завдання шкоди матеріальній частині зброї, безпеці та без погіршення результатів стрільби. Кожний вид зброї має свій режим вогню. Для дотримання режиму вогню необхідно зробити заміну ствола або охолодження його через певну кількість пострілів. Недотримання режиму вогню призводить до перегріву ствола і передчасного його зношення, а також до різкого зниження результатів стрільби.

8.1.3. ПОЧАТКОВА ШВИДКІСТЬ КУЛІ

Початковою швидкістю називається швидкість кулі біля дульного зрізу ствола.

Це одна з найважливіших характеристик зброї. При її збільшенні збільшується дальність польоту кулі, дальність прямого пострілу, вбивча і пробивна дія кулі та зменшується вплив зовнішніх, зокрема метеорологічних умов.

Величина початкової швидкості залежить від:

- довжини *ствола* (пряма залежність);
- ваги *кулі* (обернена залежність);
- ваги, температури, будови і щільності *порохового заряду* (пряма залежність), його вологості (обернена залежність).

Що довший ствол (до розумної величини), то триваліший час діють на кулю порохові гази і то більша початкова швидкість. При постійній довжині ствола, ця швидкість тим більша, чим менша вага кулі (при одній і тій же вазі заряду) або чим більша вага заряду (при одній і тій же вазі кулі).

На її величину впливає швидкість згоряння порохового заряду (що більша швидкість його згоряння, то швидше зростає тиск газів і швидкість руху кулі по каналу ствола).

Швидкість згоряння порохового заряду збільшується з:

- підвищенням тиску;
- підвищенням температури зерен порохового заряду;
- зменшенням вологості порохового заряду;
- збільшенням щільності заряду.

Щільність порохового заряду – це відношення ваги порохового заряду до об'єму гільзи при вставленій кулі.

При глибоко посаженій кулі значно збільшується щільність заряду, що може призвести під час пострілу до різкого стрибку тиску і внаслідок цього до розриву ствола, тому такі патрони не можна використовувати для стрільби.

8.1.4. ВІДДАЧА ЗБРОЇ ТА КУТ ВИЛЬОТУ

Віддачею називається рух зброї (або її частин) назад під час пострілу. Віддача відчувається у виді поштовху у місце упору (плече, руку). Енергія віддачі вимірюється в *кГМ*.

Сила віддачі діє вздовж осі каналу ствола, а упор прикладу в плече чи рукоятки в руку і центр ваги зброї розміщений нижче напрямку цієї сили, тому у процесі стрільби дульна частина зброї відхиляється догори (рис. 120). Отже напрямок осі каналу ствола до пострілу в момент вильоту кулі відхиляється на певний кут – кут вильоту. Для якісної стрільби важлива однаковість цього кута при кожному пострілі, а це, свою чергою, пов'язано з однаковістю положень і зусиль утримання та впирання зброї.

Рис. 120. Підкидання дульної частини ствола вгору при пострілі в результаті дії віддачі, утворення кута вильоту

Правильне і одноманітне утримання зброї зменшує вплив віддачі та підвищує результати стрільби. У пістолетах Макарова, Стечкіна, Форт і в деяких інших зразках зброї віддача використовується для перезарядження зброї (тиск газів через дно гільзи переміщує затвор в заднє положення). Наприклад, пістолет Макарова належить до системи, яка використовує **віддачу вільного затвора**.

Для зменшення впливу віддачі, що особливо важливо під час стрільби чергами, у деяких зразках зброї на дульній частині встановлюють дульне гальмо або компенсатор (автомат Калашникова та ін.).

Пробивна дія кулі

Пробивна дія кулі характеризується глибиною проникання її в перешкоду.

Вона залежить від:

- енергії, форми та будови кулі;
- щільності перешкоди;
- кута зустрічі.

Енергія кулі вимірюється в кгм. Вона прямо пропорційна вазі кулі та квадрату її швидкості біля цілі.

Наприклад, вбивча дія кулі по живій силі у 7,62 мм патрона зразка 1943 р. зберігається до 1500 м. Її пробивна дія:

- сталева плита – до 6 мм;
- шар гравію чи щебеню – до 12 см;
- цегляна стіна – до 15 см;
- шар піску, землі, дубове дерево – 45 см.

8.2. ВІДОМОСТІ ІЗ ЗОВНІШНЬОЇ БАЛІСТИКИ

Зовнішня балістика – це наука, яка вивчає рух кулі після закінчення дії на неї порохових газів.

Вилетівши з каналу ствола під дією порохових газів, куля рухається за інерцією.

Крива лінія, яку описує центр ваги кулі в польоті, називається траєкторією.

8.2.1. ПОЛІТ КУЛІ У ПОВІТРІ.

ДІЯ НА КУЛЮ СИЛИ ОПОРУ ПОВІТРЯ ТА СИЛИ ТЯЖІННЯ.

ФОРМА ТРАЄКТОРІЇ ПОЛЬОТУ КУЛІ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ

Куля при польоті в повітрі піддається дії двох сил: **сили тяжіння** та **сили опору повітря** (рис. 121). Сила тяжіння примушує кулю поступово знижуватись, а сила опору повітря безперервно уповільнює рух кулі та намагається перекинути її. У результаті дії цих сил швидкість польоту кулі постійно зменшується, а її траєкторія нагадує за формою нерівномірно зігнуту криву лінію.

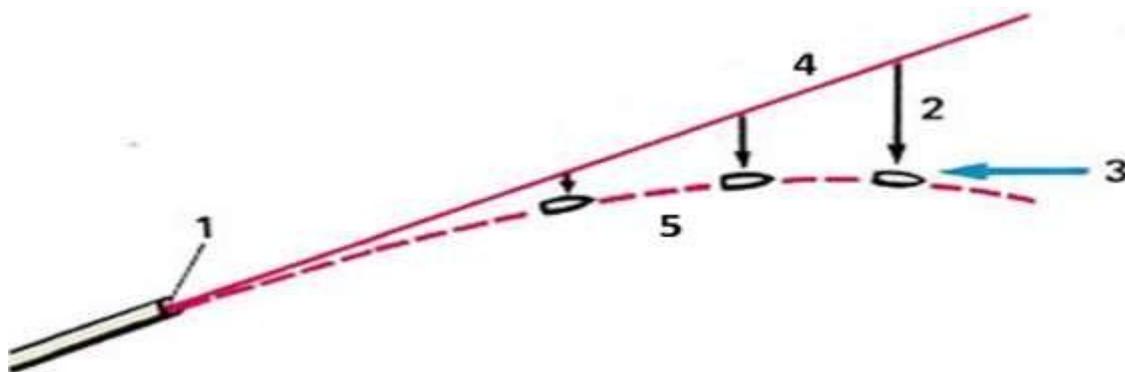

Рис. 121. Траєкторія кулі (вигляд збоку):

1 – точка вильоту; 2 – напрям сили тяжіння; 3 – напрям сили опору повітря;
4 – лінія кидання; 5 – траєкторія

Опір повітря польоту кулі спричинений тим, що повітря є пружним середовищем. Тому на рух у цьому середовищі витрачається частина енергії кулі. Сила опору повітря зумовлена трьома основними причинами: тертям повітря, утворенням завихрень та балістичної хвилі (рис. 122).

Рис. 122. Утворення сили опору повітря:

1 – розріджений простір; 2 – тертя; 3 – хвиля сильно ущільненого повітря (балістична хвиля); 4 – завихрення

Сила опору повітря збільшується зі зростанням швидкості польоту кулі, її калібру та щільності повітря.

Частинки повітря, які торкаються кулі, що рухається, спричиняють тертя і зменшують швидкість польоту кулі.

За донною частиною кулі виникає розріджений простір внаслідок чого з'являється різниця тисків на головній та донній частині. Внаслідок цього виникає сила, яка спрямована в протилежний бік від руху кулі та зменшує швидкість її польоту. Частинки повітря які намагаються заповнити розрідження, що виникло за кулею, спричиняють завихрення.

Куля під час польоту зіштовхується з частинками повітря і примушує їх коливатись. Внаслідок цього перед кулею підвищується тиск повітря і утворюються звукові хвилі. Тому політ кулі супроводжується характерним звуком. При швидкості польоту кулі, меншій швидкості звуку, утворення цих хвиль впливає на її політ, оскільки хвилі розповсюджуються швидше кулі. При швидкості польоту кулі, більшій від швидкості звуку, через набігання звукових хвиль одна на іншу виникає хвиля сильно ущільненого повітря – **балістична хвиля**, яка затримує швидкість польоту кулі, адже куля тратить частину своєї енергії на утворення цієї хвилі.

Після вильоту кулі з каналу ствола між віссю кулі та дотичною до траєкторії утворюється кут α , а також, **сила опору повітря**, яка діє не вздовж осі кулі, а під кутом до неї, прагнучи не тільки сповільнити рух, але й перекинути її (рис. 123).

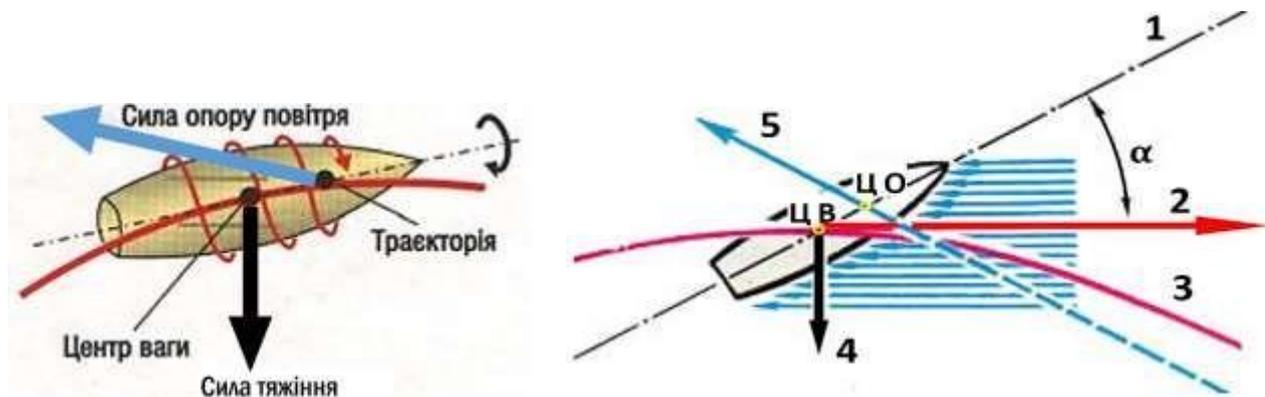

Рис. 123. Дія сили опору повітря на політ кулі:
ЦВ – центр ваги; **ЦО** – центр опору повітря;
1 – вісь кулі; **2** – дотична до траєкторії; **3** – траєкторія;
4 – сила тяжіння; **5** – рівнодійна сила опору повітря

Форма траєкторії залежить від величини кута підвищення. Із збільшенням кута підвищення висота траєкторії та повна горизонтальна дальність польоту кулі збільшується, але до межі, за якою висота траєкторії продовжує збільшуватись, а повна горизонтальна дальність починає зменшуватись.

Кут підвищення, при якому повна горизонтальна дальність польоту кулі стає найбільшою, називається **кутом найбільшої дальності**. Ця величина для куль різних видів зброї становить **близько 35 градусів**. Траєкторії, отримані при кутах підвищення менших за кут найбільшої дальності, називаються **настильними**. Траєкторії, отримані при кутах підвищення, більших за кут найбільшої дальності, називаються **навісними**. Траєкторії, які мають однакову горизонтальну дальність при різних кутах підвищення, називаються **сполученими** (рис. 124).

Рис. 124. Кут найбільшої дальності, настильні, навісні, сполучені траєкторії.

Постріл, при якому траєкторія не піднімається над лінією прицілювання вище цілі на всьому своєму протязі, називається прямим пострілом (рис. 125).

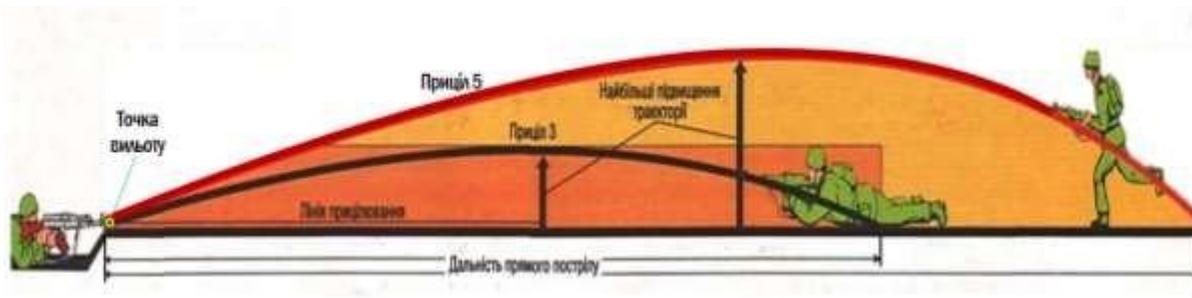

Рис. 125. Прямий постріл по грудній (приціл 3) та ростовій (приціл 5) цілях

У межах дальності прямого пострілу в напружені моменти бою стрільба може вестись без перестановки прицілу. При цьому точка прицілювання за висотою, як правило, вибирається на нижньому краю цілі.

Дальність прямого пострілу залежить від висоти цілі та настильності траєкторії. Що вища цілі і що настильніша траєкторія, то більша дальність прямого пострілу і то на більшій віддалі місцевості цілі може бути вражена з однієї установки прицілу.

При стрільбі по цілях, які розташовані на відстані, більшій дальності прямого пострілу, траєкторія поблизу її вершини піднімається вище цілі, тому цілі на якійсь ділянці не буде вражатись при тій самій установці прицілу. Відстань на місцевості, упродовж якої низхідна гілка траєкторії не перевищує висоти цілі, називається **простором ураження** і залежить від висоти цілі, від настильності траєкторії та від кута нахилу місцевості (рис. 126).

Простір за укриттям, який не пробивається кулею, від його гребеня до точки зустрічі, називається **прикритим простором**.

Рис. 126. Прикритий, мертвий простір та простір ураження

Прикритий простір буде тоді більшим, коли більша висота укриття і коли настильніша траєкторія. Частина прикритого простору, на якому ціль не може бути уражена за цієї траєкторії, називається **мертвим простором**. Знання величини прикритого, мертвого простору дає змогу правильно використати сховище для захисту від вогню противника, а також вжити заходів для зменшення мертвих просторів шляхом правильного вибору вогневих позицій та обстрілу цілей зі зброї з найбільшою навісною траєкторією.

Для того, щоб куля не перекидалась під дією сили опору повітря, їй надають за допомогою нарізів в каналі ствола швидке **обертання** (під час пострілу з автомата Калашникова швидкість обертання кулі в момент вильоту з каналу ствола становить біля 3000 обертів за секунду) і вона летить вперед. Головна частина кулі в результаті швидкого обертання згідно з властивістю гіроскопа намагається зберегти надане положення і відхилитись не вгору, а дещо в бік свого обертання під прямим кутом до напрямку дії сили опору повітря, тобто праворуч. Оскільки дія сили опору повітря безперервна, а напрямок її відносно кулі змінюється з кожним відхиленням осі кулі, то головна частина кулі описує коло, а її вісь — конус з вершиною в центрі ваги. Куля з потоком повітря зіштовхується більше нижньою частиною і вісь повільного конічного руху відхиляється в бік обертання (праворуч при правій нарізці ствола). При цьому, **відхилення кулі від площини стрільби в сторону її обертання** називається **деривацією** (рис. 127). Відтак, причинами деривації є: обертовий рух кулі, опір повітря і пониження під дією сили тяжіння дотичної до траєкторії.

У таблицях стрільби деривація подається як бокова поправка в тисячних. При стрільбі зі стрілецької зброї величина деривації незначна (наприклад на відстані 500 м вона не перевищує 0,1 тисячної).

Рис. 127. Відхилення кулі від вертикальної площини стрільби (вигляд зверху)

8.2.2. ЕЛЕМЕНТИ ТРАЄКТОРІЇ (рис. 128):

- **Точка вильоту** – центр дульного зрізу ствола зброї. Вона є початком траєкторії.
- **Горизонт зброї** – горизонтальна площина, яка проходить через точку вильоту.
- **Лінія перевищення** – пряма лінія, яка є продовженням осі каналу ствола наведеної зброї (до пострілу).
- **Площина стрільби** – вертикальна площина, яка проходить через лінію перевищення.
- **Кут перевищення** – кут між лінією перевищення і горизонтом зброї.
- **Лінія кидання** – пряма лінія, яка є продовженням осі каналу ствола в момент вильоту кулі.
- **Кут кидання** – кут між лінією кидання і горизонтом зброї.
- **Кут вильоту** – кут між лінією перевищення та лінією кидання.
- **Точка падіння** – точка перетину траєкторії з горизонтом зброї.
- **Кут падіння** – кут між горизонтом зброї та дотичною до траєкторії в точці падіння.
- **Повна горизонтальна дальність** – відстань від точки вильоту до точки падіння.
- **Кінцева швидкість** – швидкість кулі в точці падіння.
- **Вершина траєкторії** – найвища точка траєкторії.
- **Висота траєкторії** – найкоротша відстань від вершини траєкторії до горизонту зброї.
- **Точка прицілювання** – точка на цілі або поза нею, в яку наводиться зброя.
- **Лінія прицілювання** – пряма, яка проходить від ока стрільця через середину прорізу прицілу (на рівні з його краями) і вершину мушки в точку прицілювання.
- **Кут прицілювання** – кут між лінією прицілювання і лінією перевищення.
- **Кут місця цілі** – кут між лінією прицілювання та горизонтом зброї.
- **Перевищення траєкторії над лінією прицілювання** – найкоротша відстань від будь-якої точки траєкторії до лінії прицілювання.
- **Прицільна дальність** – відстань від точки вильоту до перетину траєкторії з лінією прицілювання.
- **Точка зустрічі** – перетин траєкторії з поверхнею цілі.
- **Кут зустрічі** – кут між дотичною до траєкторії і дотичною до поверхні цілі (землі, перешкоди) в точці зустрічі.

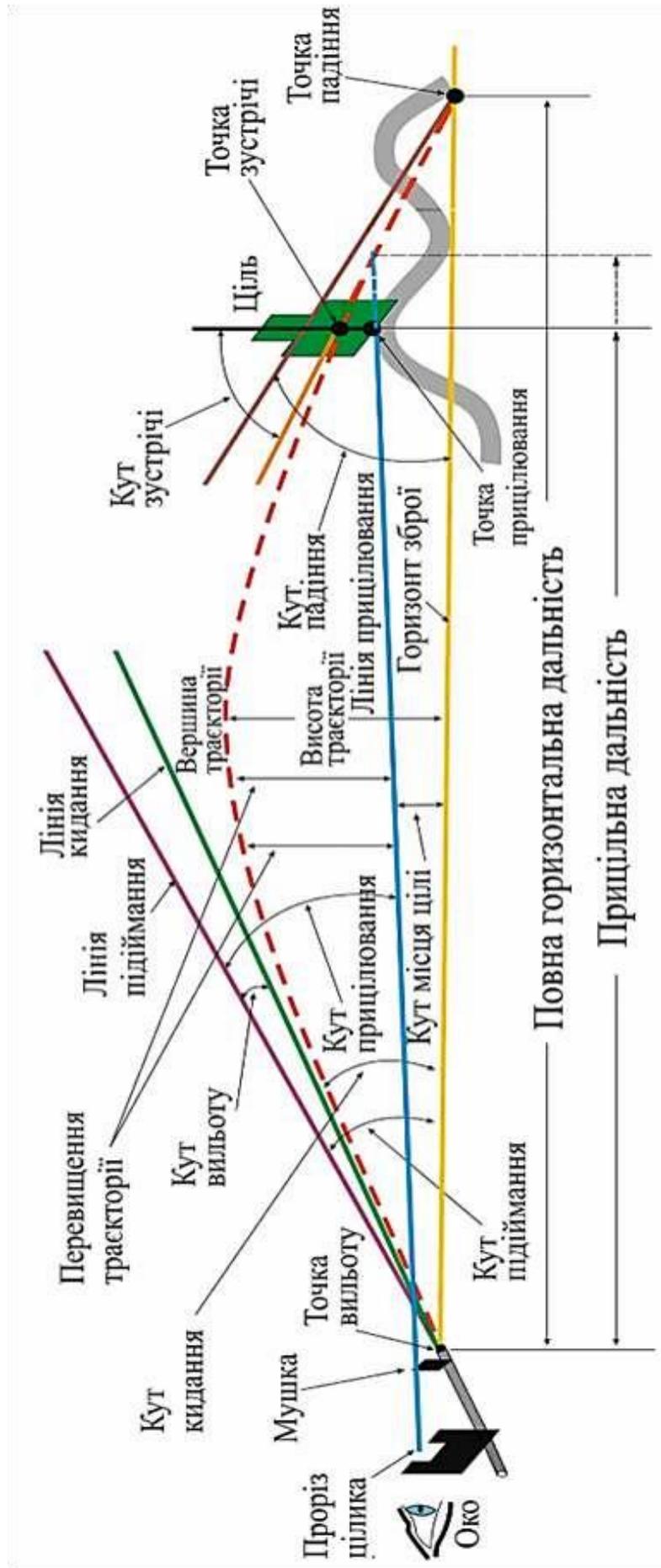

Рис. 128. Елементи траєкторії

8.2.3. КУПЧАСТІСТЬ І ВЛУЧНІСТЬ СТРІЛЬБИ, ФАКТОРИ, ЯКІ НА НИХ ВПЛИВАЮТЬ

Купчастість стрільби – це ступінь отриманого розсіювання влучень. Це розсіювання не повинно перевищувати табличні норми звичайного розсіювання. Однак для відмінної стрільби недостатньо однієї купчастості, необхідно щоб стрільба була влучною.

Причини розсіювання

Причини, які зумовлюють розсіювання куль поділяються на три групи:

- *причини, які викликають різноманітність початкових швидкостей польоту кулі;*
- *причини, які викликають різноманітність кутів кидання і напрямів стрільби;*
- *причини, які викликають різноманітність умов польоту кулі.*

Різнманітність початкових швидкостей польоту кулі зумовлюють:

- різноманітність у вазі порохових зарядів і куль, у формі і розмірах куль і гільз, в якості пороху, в щільності спорядження порохового заряду – результат неточностей (допусків) у їх виготовленні;
- різноманітність температур зарядів, яка залежить від температури повітря і неоднакового часу знаходження патрона в нагрітому під час стрільби стволі (патроннику);
- різноманітність у степені нагріву і в якісному стані ствола.

Ці причини призводять до розсіювання куль по дальності (висоті) і здебільшого залежать від боєприпасів і зброї. Вони зазвичай мають **об’єктивний** характер і можуть бути усунені або зменшені якісним підбором та доглядом цих компонентів.

Різнманітність кутів кидання і напрямів стрільби зумовлюють:

- різноманітність в горизонтальному і вертикальному наведенні зброї (помилки в прицілюванні);
- різноманітність кутів вильоту і бокових зміщень зброї внаслідок неоднакового приготування до стрільби, нестійкого і неоднакового утримання зброї, неправильного використання упорів та неплавного спуску курка;
- кутові коливання ствола при стрільбі чергами внаслідок руху і ударів рухомих частин та віддачі зброї.

Ці причини призводять до розсіювання куль у бокові напрямки і по дальності (висоті). Вони здебільшого мають **суб’єктивний** характер і можуть бути усунені або зменшені якісною підготовкою стрільця.

Різноманітність умов польоту кулі зумовлюють:

- різноманітність в атмосферних умовах, особливо в напрямі та швидкості вітру між пострілами;
- різноманітність у вазі, формі та розмірах куль, яка призводить до змін величини сили опору повітря.

Ці причини зумовлюють розсіювання куль у бокові напрямки і по дальності (висоті). Вони мають **об’єктивний** характер і можуть бути усунені або зменшені їх умілим врахуванням та добором боєприпасів.

При кожному пострілі у різному поєднанні діють всі три групи причин. Це призводить до того, що політ кожної кулі відбувається по траєкторії відмінній від інших. Повністю усунути причини, які викликають розсіювання неможливо. Однак, знаючи причини, від яких залежить розсіювання, можна зменшити вплив більшості з них тим самим зменшити розсіювання, тобто підвищити **купчастість** стрільби. Щоб цього досягти, необхідно ретельно готувати боєприпаси і зброю, вміло застосовувати правила стрільби, правильно готуватись до неї, однаково прикладатись до зброї, точно її наводити, плавно виконувати натискання на спусковий гачок, стійко і одноманітно утримувати зброю при стрільбі, належно доглядати за зброєю і боєприпасами.

Спричинене об’єктивними і суб’єктивними причинами розсіювання влучень можна звести до однієї точки – середньої точки влучення (**СТВ**). Це дає можливість точно скорегувати наведення зброї для забезпечення **влучності** стрільби.

Влучність стрільби визначається **точністю поєднання СТВ з наміченою точкою на цілі та величиною розсіювання**. При цьому, що ближче СТВ до наміченої точки і що менше розсіювання куль, то краща влучність.

Основною умовою влучної стрільби є **контроль та утримання прицільних пристосіблень і наведення зброї до моменту вильоту кулі з каналу ствола**. Виконання основної умови влучної стрільби досягається правильною технікою виконання влучного пострілу.

Влучність стрільби забезпечується:

- точним приведенням зброї до нормального бою;
- ретельним збереженням зброї та боєприпасів;
- відмінними знаннями стрільця.

Для покращення влучності стрільби стрілець повинен вміти:

- визначити відстань до цілі;
- врахувати вплив метеорологічних умов на політ кулі і відповідно до них вибрати установку прицілу або корегувати точку прицілювання;
- правильно виконувати прийоми стрільби.

Причини, які знижують влучність стрільби

Основними причинами, які знижують влучність стрільби є:

- помилки стрільця у виборі точки прицілювання;
- помилки стрільця у виборі установки прицілу;
- помилки стрільця у підготовці та веденні стрільби.

Влучність стрільби знижується через різноманітні **неточності та помилки прицілювання і приготування** (для стрільця-правші):

- у разі завалювання зброї СТВ відхиляється в бік завалювання зброї та вниз;
- при розташуванні упора спереду центру ваги зброї (ближче до дульного зрізу) СТВ відхиляється вгору, якщо ззаду (ближче до прикладу чи рукоятки) – відхиляється вниз. Зміна положення упора під час стрільби збільшує розсіювання по дальності (висоті);
- якщо приклад впирається в плече нижнім краєм, то СТВ відхиляється вгору, а якщо верхнім краєм – відхиляється вниз. Те ж стосується утримання рукоятки пістолета;
- при високій мушці (мушка вище країв прорізу прицілу) СТВ відхиляється вгору, а при низькій мушці – вниз;
- відхилення мушки до правого боку прорізу прицілу призводить до відхилення СТВ праворуч, до лівого боку прорізу прицілу – СТВ ліворуч;
- неплавний спуск курка (смикання) спричиняє, як правило, відхилення СТВ:
 - вправо і вниз при стрільбі з гвинтівки чи автомата;
 - вліво і вниз при стрільбі з пістолета.

Влучність стрільби знижується через різні **несправності зброї та боєприпасів**. Наприклад:

- при погнутості прицільної планки (рамки) і ствола – СТВ відхиляється в сторону погнутості;
- при погнутості мушки і забоїнах на дульному зрізі – СТВ відхиляється в сторону протилежну погнутості (забоїні);
- при хитанні прицілу, деталей зброї, ураженні та розтертості каналу ствола через неправильне чищення зброї збільшується розсіювання куль і змінюється положення СТВ.

Влучність стрільби може знижуватись і через вплив **освітлення** (особливо коли перемінна хмарність) та метеорологічні умови (насамперед вітер). Наприклад, якщо Сонце чи інше джерело світла світить з правого боку (відблиск на правій стороні мушки), це може спричинити відхилення мушки вліво при візуально ніби правильному прицілюванні, тобто влучення змістяться вліво. Залежно від конкретних умов освітлення прицільних пристроїв і цілі можуть спостерігатись комбіновані відхилення по горизонталі та вертикалі.

8.3. ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНІКИ ВИКОНАННЯ ВЛУЧНОГО ПОСТРІЛУ

Влучна стрільба забезпечується насамперед вмільм і чітким виконанням стрільцем комплексу технічних елементів:

- приготування;
- утримання зброї;
- прицілювання;
- затримання дихання;
- натискання на спусковий гачок.

Розглянемо, наприклад, техніку стрільби з пістолета.

Приготування

Правильне приготування полягає в досягненні рівноваги та зручного (природнього) положення стрільця при найменшій м'язовій напрузі.

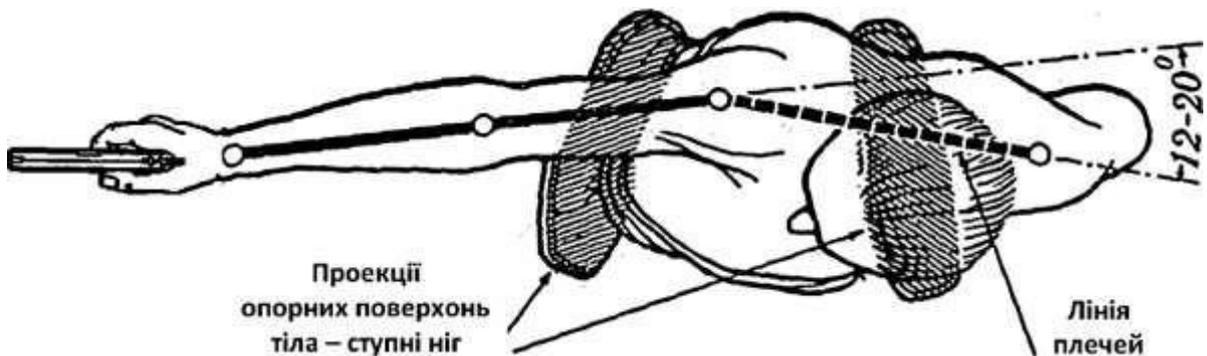
Наприклад, **при стрільбі з пістолета:**

- Ноги розставлені приблизно на ширину плечей. Вага тіла розподілена рівномірно на обидві ноги. Ступні ніг природно-розведені, розміщені під незначним кутом одна до одної.
- Корпус стрільця у прямому найменш напруженому положенні.
- Зброя утримується однією або двома руками.
- Вказівний палець накладається на спусковий гачок, решта пальців з достатнім, але не надмірним зусиллям охоплюють рукоятку пістолета.
- Пістолет нижньою поверхнею спускової скоби лежить на другій фаланзі середнього пальця який приймає на себе основну вагу зброї.

Стабільних навичок і великої уваги потребує від стрільця наведення зброї. Зброю треба наводити в ціль не рукою, а перестановкою точок опори (ніг), не змінюючи оптимальне положення руки зі зброєю по відношенню до корпусу. При перенесенні вогню по різних цілях наведення зброї виконується всім корпусом, а не тільки руками.

При стрільбі з однієї руки:

- стати до цілі правим (лівим – при стрільбі з лівої руки) боком;
- лінія плечей стрільця розміщена під кутом 12–20° до площини стрільби;
- права (ліва) рука вільно піднята і без напруги витягнута в напрямку

стрільби, щодо лінії плечей права рука розміщена під деяким кутом. Ліва рука зафіксована у виключеному стані;

- голова природньо повернута у сторону цілі.

При стрільбі з двох рук:

- стати приблизно грудьми до цілі, ноги на ширині плечей, ліва нога трохи попереду;

- права (ліва) рука утримує зброю, вільно піднята і без напруги витягнута в напрямку стрільби. Ліва рука охоплює спереду або знизу кисть правої руки, допомагаючи утримувати зброю.

Водночас абсолютних рекомендацій не існує, єдиним застереженням є **категорична заборона тримати великий палець руки на шляху ходу затвора назад.**

Утримання зброї кистю руки

Пістолет вставляється в долонь якнайглибше у «вилку» між великим і вказівним пальцями так, щоб задня площина пістолетної рукоятки впиралась в м'якоть основи великого пальця (рука водночас повинна розташовуватись на рукоятці якнайвище), а вісь каналу ствола пістолета була прямолінійним продовженням передпліччя.

Пальці безіменний, вказівний і мізинець без надмірного напруження охоплюють передню площину рукоятки пістолета, великий – прилягає до її лівої площини біля затворної затримки.

Вказівний палець накладається на спусковий гачок, м'якоттю третьої (останньої) фаланги біля згину суглоба. Інші фаланги цього пальця не повинні торкатися рукоятки (між ними повинен бути проміжок). Це сприяє натисканню на спусковий гачок паралельно до осі каналу ствола, що важливо для збереження наведення зброї у процесі завершення виконання пострілу.

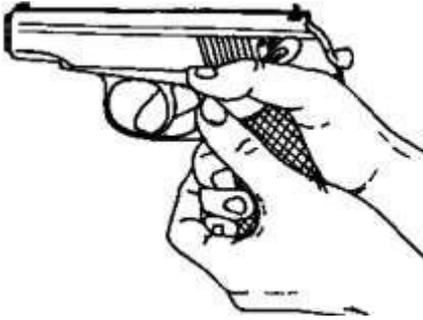

Щільність охоплення створюється насамперед за рахунок м'язових зусиль середнього і великого пальців та долоні, меншою мірою безіменного пальця і ще меншою – мізинця. Зусилля утримання зброї повинні бути оптимальні, не викликати збільшення тремтіння зброї в період прицілювання та натискання на спусковий гачок.

Обов'язковим є закріплення кисті руки в промене-зап'ясному суглобі.

Для надійності дотримання правильних навичок **необхідно** зберігати утримання зброї не тільки під час виконання пострілу, але і деякий час (1–2 секунди) *після* нього.

Утримання зброї двома руками

Початковий варіант утримання зброї може передбачати пасивне підтримання знизу лівою рукою без охоплення пальців правої руки, щоб уникнути недотримання автономності у роботі вказівного пальця, яке може бути спровоковане щільним стисканням руків'я обома руками.

Один із способів утримання передбачає охоплення вказівним пальцем лівої руки спускової скоби пістолета, розташування великого пальця лівої руки над (або під) великим пальцем правої руки; права та ліва кисті щільно **охоплюють пістолетне руків'я так, що три пальці лівої руки розташовуються над пальцями правої.**

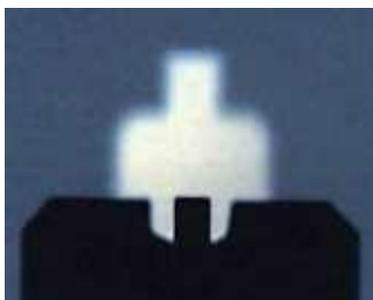

Інший варіант передбачає **охоплення спереду під спусковою скобою чотирма пальцями лівої руки пальців правої руки, яка утримує зброю. Великий палець лівої руки розташовується під (або над) великим пальцем правої руки.**

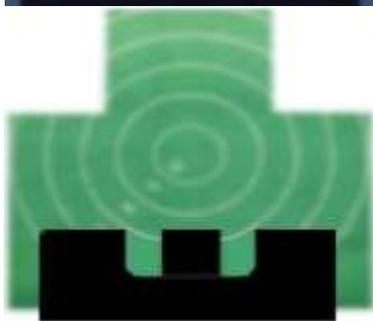

Прицілювання

Прицілювання здійснюється одним (домінуючим) оком. Коли стрільба виконується з правої руки, то зазвичай прицілюватись найкраще правим оком. Якщо ліве око створює незручності при контролі «рівної» мушки в районі прицілювання, його закривають.

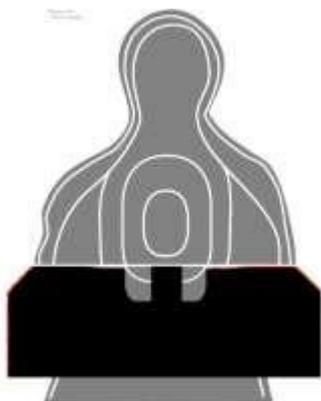
Око людини через фізичні властивості не може одночасно чітко бачити різновіддалені предмети. Тому, маючи віддалено розташовану ціль і близько розташовані прицільні пристосування **фокусувати** зір необхідно **ВИКЛЮЧНО на мушці з ціликом**.

У такому разі мушку і відносно близько розташований до неї проріз цілика стрілець повинен бачити достатньо чітко. Тоді він отримує можливість, контролюючи найменше відхилення мушки в прорізу цілика, якісно завершити виконання пострілу. Водночас мішень необхідно бачити нечітко, розпливчато.

Намагаючись якнайточніше прицілитись, стрілець може припуститись помилки і сфокусувати зір на мішені. Фокусування чи короткочасне переключення зору на мішень, коли мушку в прорізу цілика видно розпливчато, робить відхилення їхнього взаємного розташування малопомітними, але через малу величину прицільної лінії це призводить до великих відхилень влучень, особливо при збільшенні дистанції стрільби.

Точка прицілювання слугує тільки для орієнтування стрільця під час наведення зброї. Точніше, є сенс говорити про район прицілювання, оскільки ціль (мішень) при правильному фокусуванні зору на прицільному пристрої буде візуально сприйматись нечітко, дещо розмитою.

Головне у прицілюванні – це, у випадку відкритого прицілу, утримання «рівної» мушки. Тобто, коли мушка знаходиться посередині прорізу цілика та її верхній край – на одній лінії з верхнім краєм цілика. Водночас не слід звертати надмірну увагу на відхилення «рівної» мушки від точки прицілювання, якщо ці відхилення не перевищують величини допустимого району влучень (розміру цілі).

Правильне прицілювання (рис. 129) з пістолета Макарова, приведеного до нормального бою, на дистанції 25 м – в район з центром на 12,5 см нижче центру цілі (середина «8» грудної фігури з колами - мішені № 4). У випадку зброї зі змінною висотою цілика, наприклад автомата Калашникова, для влучення у точку прицілювання необхідно виставити висоту цілика, яка відповідає дистанції стрільби, або врахувати величину перевищення траєкторії над лінією прицілювання для різних дистанцій при певній висоті цілика. Зокрема при стрільбі на дистанцію 100 м з АК-74 по грудній фігурі з колами (мішень № 4) доцільно використати те, що на цій дистанції при цілику «4» це перевищення становить 25 см і район прицілювання зручно вибрати під нижнім краєм мішені.

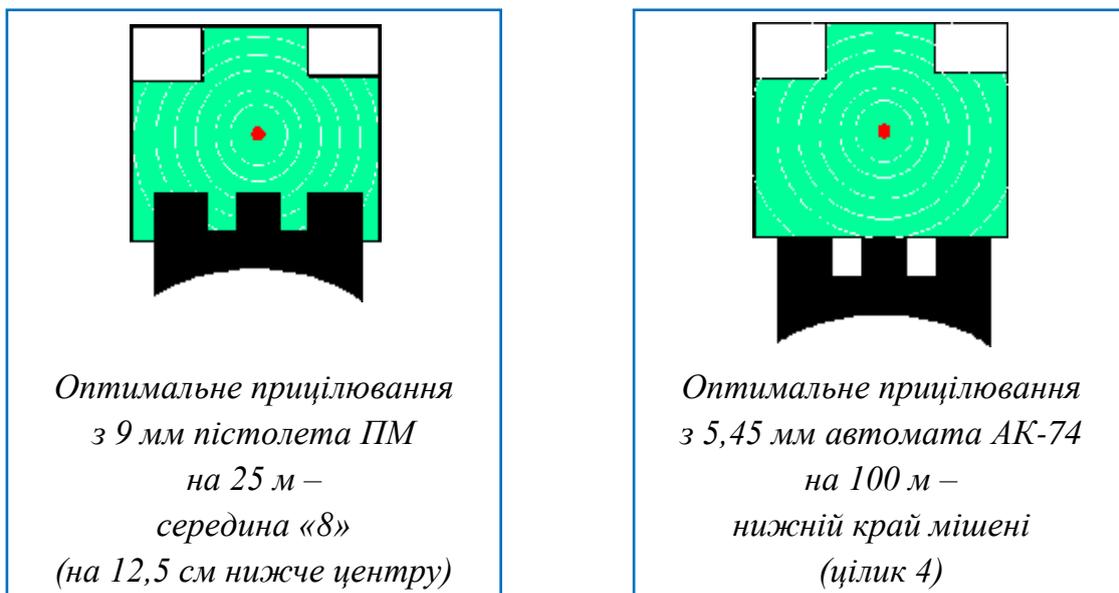

Рис. 129. Рекомендоване прицілювання

Період безперервного прицілювання має свої обмеження, нехтувати якими не можна. Найкраща працездатність ока, як і відносна стійкість зброї, зберігаються в перші 10–15 секунд, потім слід дати відпочинок руці і оку, після чого продовжити прицілювання та виконання пострілу.

Дихання

Зробивши піввдих і видих дихання затримується на **природній паузі**. Завершення натискання на спусковий гачок і уточнення та утримання правильного наведення («рівної» мушки) в районі прицілювання відбувається в стані **затриманого дихання після звичайного видиху**. Затримки на 10–12 с достатньо для завершення виконання пострілу, це не створює кисневої недостатності, не перешкоджає нормальній роботі серця (пульсації), ока, м'язів.

При швидкісних стрільбах, через більш напружений стан м'язів та «жорсткіше закріплення» руки в суглобах, дихання допускається затримувати на піввидиху. Стадія вдиху зумовлює найбільш небажане напруження м'язів.

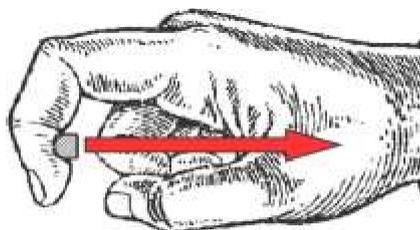
Натискання на спусковий гачок

Завершення натискання на спусковий гачок необхідно робити в період найменших коливань «рівної» мушки в прорізу цілика у районі прицілювання.

Тиск на спусковий гачок повинен здійснюватися виключно **паралельно осі каналу ствола**, щоб не порушити положення мушки в прорізу цілика.

Виконується натискання з урахуванням умов виконання стрілецьких вправ і характеру важкості та довжини ходу спускового гачка. Але, у всіх випадках основою є метод **плавного нарощування зусилля натискання** на спусковий гачок. За наявності ходу спускового гачка з попередньою («холостою») ділянкою, натискання здійснюється **двофазово**: відразу витискається попередній хід спускового гачка при грубому наведенні зброї на ціль, та **одночасно** з процесом уточнення і утримання «рівної» мушки в районі прицілювання плавно, незалежно від швидкості, нарощується зусилля натискання для подолання «робочого» ходу спускового гачка.

Палець накладається на спусковий гачок м'якоттю третьої (останньої, нігтьової) фаланги приблизно біля згину суглобу так, щоб забезпечити напрямок натискання на спусковий гачок **паралельно напрямку ствола**.

Натискання виконується тільки за рахунок зусилля м'язів-згиначів другої та третьої фаланги, між рамкою пістолета і вказівним пальцем повинен бути зазор. Керуючи роботою вказівного пальця **необхідно відчувати положення пальця, величину прикладених зусиль та їх спрямованість**.

Недопустимо:

- ▶ смикати за спусковий гачок, навіть в той момент, коли «рівна» мушка підходить до точки прицілювання;
- ▶ надміру стискати рукоятку, внаслідок чого сильно напружуються м'язи руки і збільшується тремтіння;
- ▶ змінювати зусилля, з яким утримується зброя в процесі натискання на спусковий гачок;
- ▶ дихати під час уточнення прицілювання та завершення виконання пострілу.

Основою початкової підготовки стрільця є тренування без пострілу («вхолосту»). Бажано, щоб стрілець спочатку в основному використовував лише такий вид тренування. Таке тренування є найкращим методом самоконтролю. Старанно прицілюючись і зауважуючи все, що відбувається зі зброєю під час натискання на спусковий гачок, стрілець може помітити свої помилки і швидко їх виправити, чого не можливо помітити під час пострілу, оскільки через наявність віддачі багато дрібних, але шкідливих рухів зброї, пов'язаних з неправильним утриманням зброї чи (та) натисканням на спусковий гачок стають непомітними.

Завдання для самопідготовки

- 1. Що таке внутрішня балістика?*
- 2. Що називається пострілом? Періоди пострілу.*
- 3. Що називається початковою швидкістю польоту кулі та від чого вона залежить?*
- 4. Що називається віддачею зброї?*
- 5. Що називається міцністю і живучістю ствола, від чого вони залежать?*
- 6. Що таке зовнішня балістика?*
- 7. Що називається траєкторією? Види траєкторії, кут найбільшої дальності.*
- 8. Що таке прямий постріл, яке його практичне значення?*
- 9. Що називається деривацією? Явища, якими вона зумовлена.*
- 10. Що таке точка вильоту і горизонт зброї?*
- 11. Що таке лінія перевищення, кут перевищення?*
- 12. Що таке лінія кидання, кут кидання, площина стрільби?*
- 13. Що таке кут вильоту, яке його практичне значення?*
- 14. Що таке точка падіння, кут падіння, кінцева швидкість?*
- 15. Що таке повна горизонтальна дальність?*
- 16. Що таке висота траєкторії, вершина траєкторії?*
- 17. Що таке точка прицілювання, лінія прицілювання, кут прицілювання, кут місця цілі, прицільна дальність?*
- 18. Що таке перевищення траєкторії над лінією прицілювання?*
- 19. Що таке точка зустрічі, кут зустрічі?*
- 20. Що таке купчастість стрільби, та які фактори на неї впливають?*
- 21. Що є основною умовою влучної стрільби?*
- 22. Елементи техніки виконання влучного пострілу.*

Розділ ІХ. КУРСИ СТРІЛЬБ ІЗ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ СТРІЛЬБ

9.1. КУРС СТРІЛЬБ ІЗ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ ДЛЯ РЯДОВОГО ТА НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ (2011 р.)

КУРС СТРІЛЬБ ІЗ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ ДЛЯ РЯДОВОГО ТА НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

наказ МВС України від 07.09.2011 № 658 (витяг)

(зі змінами відповідно до наказу МВС України від 12.02.2013 № 143)

Розділ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Курс стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ (далі – Курс стрільб) призначається для послідовного навчання осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів внутрішніх справ, курсантів і слухачів навчальних закладів МВС влучного вогню із пістолета, штурмової рушниці (автомата), кулемета, підствольного гранатомета, снайперської гвинтівки, помпової рушниці по нерухомих цілях, а також по цілях, які з'являються, рухаються. Навчальні стрільби проводяться вдень, у темний час доби, після фізичного навантаження та при світлошумових перешкодах.

2. У цьому Курсі стрільб **терміни** вживаються у такому значенні:

2.1. **Вихідний рубіж** – місце, де шикується і готується до стрільби чергова зміна. Він позначається лінією завширшки 10–15 см у тирі і смугою 1–2 м на стрільбищі.

2.2. **Вихідне положення (ВП)** – положення, в якому знаходиться стрілець та зброя у момент прийняття рішення про приведення її у готовність чи застосування (під час навчально-тренувальних стрільб – у момент отримання команди керівника стрільб «Вогонь» («Старт»), або при досягненні рубежу відкриття вогню у вправах з доданням певної дистанції).

2.3. **ВП «зброя у кобурі»** – пістолет зафіксований у кобурі, всі патрони у магазині, запобіжник увімкнений.

2.4. **ВП «заряджена зброя у кобурі»** – пістолет у закритій кобурі, один патрон у патроннику, решта – у магазині, запобіжник увімкнений.

2.5. **ВП «позиція очікування»** – пістолет у руках (руці) працівника (одноручний або дворучний хват), ствол спрямований у найбільш безпечному напрямку – під кутом 45-60 градусів вгору або вниз. Позиція очікування може прийматись стоячи, на коліні, у присіді, лежачи тощо.

2.6. **Зона ведення вогню** – це простір, через який можуть проходити траєкторії куль під час стрільб. Зона ведення вогню обмежується з тилу рубежем відкриття вогню, з флангів та гори – конструктивними елементами тиру (стрільбища).

2.7. **Пункт бойового постачання** – місце, де видаються боєприпаси. Знаходиться біля вихідного рубежу.

2.8. **Положення для стрільби** – положення, яке займає стрілець для виконання пострілу.

2.9. **Приведення зброї у готовність** – вимкнення запобіжника та досилання патрона до патронника (з ВП «Зброя у кобурі»); вимкнення запобіжника (з ВП «заряджена зброя у кобурі»).

2.10. **Рубіж відкриття вогню** – лінія, досягнувши яку дозволяється стрільба за командою керівника стрільб.

2.11. **Стрілецька зброя** – ствольна зброя калібром менше ніж 20мм, призначена для метання кулі, дроби або картечі (ДСТУ ГОСТ 26653:2009).

2.12. **Стрілець** – особа рядового і начальницького складу органів і підрозділів внутрішніх справ, що знаходиться на рубежі відкриття вогню з метою виконання вправ зі зброї передбачених цим Курсом стрільб.

2.13. **Стрільба з коротких зупинок** – стрільба у русі (бігом, кроком), коли, для виконання пострілу (короткої серії), стрілець приймає певне фіксоване положення для стрільби – стоячи, з коліна, у присіді тощо. Тривалість зупинки мінімальна – необхідна лише для виконання пострілу.

2.14. **Стрільба у безперервному русі** – постріли виконуються без зупинки у просуванні.

3. Вправи, під час проведення яких виконується стрільба у русі, категорично забороняється виконувати у складі зміни – тільки по одному стрільцю в окремій галереї.

4. Курс стрільб включає:

4.1. Загальні положення.

4.2. Вказівки до організації та проведення стрільб.

4.3. Вправи для стрільб.

4.4. Нормативи з вогневої підготовки;

4.5. Спортивні вправи з прикладної стрільби.

4.6. Обов'язки осіб, які організують і обслуговують стрільби.

4.7. Спеціальні вправи із стрілецької зброї для працівників міліції, які можуть залучатись до проведення силової фази спеціальних та антитерористичних операцій (наказ МВС України від 12.02.2013 №143).

5. Особи рядового і начальницького складу на *першому році служби* в органах внутрішніх справ, слухачі та курсанти *першого курсу* навчальних закладів МВС України, а також особи рядового і начальницького складу — *жінки* навчаються за умовами вправ для стрільби з пістолета і штурмової рушниці (автомата) визначених програмою навчання чи професійної підготовки підрозділу.

6. Змінний склад *училищ* професійної підготовки ГУМВС, УМВС України навчається за умовами початкових вправ 1–3 і вправ 4, 6, 7, 8 основного курсу для стрільби з пістолета та вправ 1, 2 для стрільби зі штурмової рушниці (автомата). Крім цього, в училищах, які здійснюють спеціалізовану підготовку особового складу спеціальних підрозділів міліції, навчають вказану категорію працівників за умовами вправ 9 –12 для стрільби з пістолета та 3 для стрільби зі штурмової рушниці (автомата).

7. Під час проведення комплексних інспектувань та контрольних перевірок органів і підрозділів внутрішніх справ (далі – перевірка) стрільці виконують ці ж вправи.

8. Особи рядового і начальницького складу зі стажем роботи в органах внутрішніх справ більше одного року, які пройшли початкову підготовку, а також курсанти, слухачі другого і старших курсів навчальних закладів МВС України виконують вправи для стрільби з пістолета і штурмової рушниці (автомата) в повному обсязі цього Курсу стрільб (за винятком вправ 9–12 для стрільб з пістолета).

9. *При перевірках* стрільці виконують вправи на вибір перевіряючого, виходячи із виконаної програми стрільб.

10. *Вправи 9–12* швидкісної стрільби з пістолета відпрацьовуються особами рядового і начальницького складу спеціальних підрозділів міліції, працівниками, які входять в групи захоплення, а також найбільш підготовленими курсантами, слухачами випускних курсів навчальних закладів МВС України.

11. Вправи для стрільби з *снайперської гвинтівки* виконують міліціонери-снайпери.

12. Вправи для стрільби з *помпової рушниці, кулемета, підствольного гранатомета* виконують працівники, за якими закріплена ця зброя.

13. Вправи для стрільби з пістолета *по цілях, які рухаються*, відпрацьовуються за наявності обладнаних тирів (стріль бищ).

14. Успішне відпрацювання Курсу стрільб **забезпечується:**

14.1. Належним знанням особами рядового і начальницького складу матеріальної частини зброї, основ і правил стрільби, заходів безпеки в поводженні з вогнепальною зброєю, а також умілим володінням зброєю в різних умовах.

14.2. Високою методичною підготовкою керівників занять і стрільб.

14.3. Справним станом і правильною підготовкою зброї та патронів до стрільби.

14.4. Наявністю добре обладнаної навчально-матеріальної бази і своєчасною її підготовкою.

14.5. Високою дисциплінованістю всього особового складу, який бере участь у навчальних стрільбах.

15. **Виконанню вправ повинні передувати** ретельне вивчення правових підстав застосування зброї, матеріальної частини зброї, заходів безпеки при поводженні зі зброєю, основ, прийомів і правил стрільби, проведення стрілецьких тренувань і відпрацювання підготовчих вправ з навчальними патронами (спорядження магазину патронами, прийняття положення для стрільби, зарядження зброї, прицілювання, спуск гачка, розрядження та огляд зброї).

16. **Керівник стрільб** призначається з числа начальницького складу органу чи підрозділу внутрішніх справ (начальник, командир та його заступники). Керівник стрільб разом із старшими інспекторами (інспекторами) службової і бойової підготовки перед виконанням вправ на кожному занятті перевіряють знання особовим складом правових підстав застосування зброї, матеріальної частини зброї, основ, прийомів і правил стрільби, заходів безпеки при поводженні зі зброєю та виконання нормативів.

17. Працівники, які не мають необхідних знань і навичок, не засвоїли заходів безпеки та умов вправ, що виконуються, до стрільби **не допускаються**.

18. Рядовий і начальницький склад органів внутрішніх справ прибуває на стрільби в повсякденній формі одягу (крім працівників оперативних служб) і виконує вправи зі зброї, яка за ними закріплена. Решта стріляє зі справної, приведеної до нормального бою зброї.

19. На контрольних стрільбах і при інспектуванні повторювати вправи з метою підвищення оцінки не дозволяється (незважаючи на погодні умови, стан освітлення і т. ін.).

20. Якщо вправа не виконана через несправність зброї, патронів чи з інших причин, що не залежать від стріляючого, то з дозволу керівника стрільб (перевіряючого) вправа виконується ще раз.

21. При визначенні результатів стрільби мішень вважається враженою, якщо куля пробила її, зачепила за край. Пробоїна в мішені, коли зачеплена риска кола, зараховується в бік збільшення достоїнства пробоїн.

22. Для запобігання нещасним випадкам при проведенні занять з вогневої підготовки керівник повинен знати і вміло застосовувати рекомендації керівникам занять (додаток 1), а також вимагати від осіб, що навчаються, або тих, які обслуговують стрільби, безумовного додержання заходів безпеки при поводженні зі зброєю.

Розділ II. ВКАЗІВКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ СТРІЛЬБ

1. Вправи зі стрілецької зброї виконуються в тирі (на стрільбищі). При цьому визначаються:

1.1. Вихідний рубіж.

1.2. Рубіж відкриття вогню.

1.3. Пункт бойового постачання.

2. Навчальні стрільби проводяться за наявності **наказу** (доручення) керівника органу (підрозділу) про проведення навчальних стрільб з особовим складом.

3. Підрозділи повинні прибувати на стрільбище (у тир) не пізніше, ніж за **20 хвилин** до початку стрільб. Цей час використовується для підготовки зброї і патронів до стрільби, перевірки знань заходів безпеки особовим складом, умов виконання вправ, роботи мішеневого обладнання і засобів зв'язку, організації занять у тилу і підготовки першої зміни до стрільби.

4. Після прибуття особового складу на стрільбище за командою керівника стрільб на командному пункті підіймається **білий прапор** (уночі – включається світло ліхтаря білого кольору). З виходом зміни на вихідний рубіж і до команди **«Відбій»** замість білого прапора підіймається червоний (уночі включається світло ліхтаря червоного кольору).

5. На вихідному рубежі керівник стрільб перевіряє готовність зміни до виконання вправи і дає наказ роздавачу боєприпасів видати зміні патрони. Стрелець, який одержав патрони, оглядає їх і доповідає керівнику, наприклад: **«Капітан Іванчук три (чотири, ...) бойові патрони одержав та оглянув»**.

6. За командою керівника стрільб: **«Зміна, спорядити магазини»**, стрілець від'єднує магазин від зброї (у випадку з пістолетом – не виймаючи його з кобури), споряджає патронами магазин та приєднує його до зброї (у випадку з пістолетом – до основи рукоятки, не виймаючи повністю пістолет із кобури).

7. Керівник, переконавшись у готовності зміни (стрільця), подає команду: **«Зміна, на рубіж відкриття вогню – кроком руш»**. Після прибуття зміни на рубіж відкриття вогню керівник командує: **«Зміна, заряджай (приготуватися)»**. За цією командою стрілець повинен прийняти вихідне положення для виконання відповідної вправи та виконує підготовчі дії згідно порядку її виконання. Наприклад при виконанні початкових вправ стрільби з пістолета – вийняти пістолет із кобури, вимкнути запобіжник, надіслати патрон до патронника, увімкнути запобіжник. Після закінчення приготування стрілець зобов'язаний доповісти про готовність до стрільби, наприклад: **«Капітан Іваненко до стрільби готовий»**.

8. Перевіривши готовність до стрільби кожного стрільця і прийнявши доповіді від них, керівник подає команду: **«Вогонь» («Старт»)**. За цією командою стрільці здійснюють визначені порядком виконання вправи дії (наприклад, вимикають запобіжник, ставлять курок на бойовий звід або починають переміщення) і ведуть вогонь.

9. Якщо під час ведення вогню з якихось причин виникає **затримка** (зброя не стріляє) стрілець повинен прибрати палець зі спускового гачка, підняти вільну руку до гори (ствол зброї при цьому повинен бути направлений тільки у бік лінії мішеней), після цього повинен підійти керівник стрільб та прийняти міри щодо усунення затримки.

10. Закінчивши виконувати вправи, стрілець повинен: утримуючи зброю у бік лінії мішеней, доповісти про закінчення стрільби, наприклад: **«Капітан Іванчук стрільбу закінчив»**.

11. Керівник стрільб, переконавшись, що зміна закінчила стрільбу, подає команду: **«Зміна, розряджай! Зброю — до огляду»**. За цією командою стрільці повинні: відокремити магазин від зброї та забезпечити огляд керівником стрільб відсутності патрона в патроннику. Наприклад, у випадку пістолета – витягти магазин із основи рукоятки пістолета та покласти його під великий палець правої руки попереду запобіжника так, щоб подавач магазину був на 2—3см вище, ніж затвор.

12. Оглянувши зброю кожного стрільця, керівник подає команду: **«Оглянуто»**. За цією командою стрілець повинен:

12.1. Закрити патронник (зняти затвор із затворної затримки).

12.2. Спустити курок з бойового зводу, увімкнути запобіжник.

12.3. Приєднати магазин (у випадку пістолета – вставити магазин в основу рукоятки пістолета і сховати його до кобури).

13. Після огляду зброї керівник стрільб подає команду: **«Відбій»** і за необхідністю веде зміну для огляду мішеней. Огляд мішеней керівником і стрільцями здійснюється за командою: **«Зміна, до мішеней кроком руш»**. Керівник зупиняє зміну в двох-трьох кроках від мішеней і заслуховує доповідь стрільців, наприклад: **«Товаришу полковнику, капітан Іванчук виконував першу вправу із пістолета (автомата), у ціль влучено трьома кулями (вибив 25 очок), оцінка відмінно»**.

14. Під час виконання вправ керівник стрільб повинен знаходитись позаду зміни, яка стріляє, і не втручатися в дії стрільців при умові додержання ними заходів безпеки та прийомів стрільби.

15. Сигнали на показ, рух і освітлення цілей повинні подаватися так, щоб їх не було чутно (помітно) стрільцям.

16. Якщо стрілець не виконав вправу, то повторна стрільба проводиться тільки після додаткового навчання, при цьому в журнал обліку занять, відвідування і успішності службової та бойової підготовки заносяться оцінки як першої, так і повторної стрільби. До виконання наступної вправи працівники допускаються при отриманні позитивної оцінки в попередній вправі.

17. Після закінчення стрільби керівник дає команду зібрати гільзи, перевірити наявність зброї, магазинів, сумок для магазинів, перевіряє правильність заповнення відомості видачі набоїв. Потім проводить аналіз заняття і оголошує оцінку за стрільбу кожному стрільцю та органу (підрозділу) внутрішніх справ, а також контролює чищення зброї.

Розділ III. ВПРАВИ ДЛЯ СТРІЛЬБ

ВПРАВИ ДЛЯ СТРІЛЬБ З ПІСТОЛЕТА.

№ з/п вправи	Призначення вправи	Відстань до цілі, м	Ціль	Кількість патронів
Початкові вправи				
1.	Прищеплення початкових навичок у стрільбі по нерухомій цілі в необмежений час	15–25	Поясна фігура (мішень № 1)	3
2.	Прищеплення початкових навичок прицільної стрільби по нерухомій цілі в необмежений час.	25	Грудна фігура з колами (мішень № 4)	3
3.	Прищеплення початкових навичок стрільби з двох рук по нерухомій цілі в обмежений час	7–15	Поясна фігура (мішень № 2)	3
Основний курс				
4.	Навчання стрільбі по нерухомій цілі в обмежений час	25	Поясна фігура (мішень № 1)	3
5.	Навчання стрільбі в умовах нестійкої рівноваги по цілі, що рухається в обмежений час <i>(тільки для працівників ДАІ)</i>	15	Спеціальна мішень «колесо-скат»	3
6.	Навчання стрільбі після пробіжки по нерухомій цілі в обмежений час	25, 15, 10	Ростова фігура (мішень № 8)	3
7.	Навчання стрільбі з перенесенням вогню в обмежений час.	7–10	Поясна фігура (мішень № 2)	3
8.	Прищеплення навички ведення вогню із заміною магазину.	15	Поясна фігура з колами (мішень №2-а)	4

**Вправи для спеціальних підрозділів міліції
та для членів груп захоплення**

9.	Навчання техніки стрільби по противнику, який захищений бронежилетом	7–10	Поясна фігура (мішень № 2)	3
10.	Відпрацювання навичок ведення вогню, утримання точки прицілювання під час складних пересувань в умовах активного впливу психологічних та фізичних навантажень.	7–10	Поясна фігура (мішень № 2)	4, 6 або 8
11.	Прищеплення навички ведення вогню із-за укриттів різних габаритів у комплексі з пересуванням між укриттями та заміною магазина.	15, 10	Поясна фігура (мішень № 2)	4
12.	Прищеплення навички ведення вогню з автомобіля (виконується в умовах стрільбища).	15	Макет автомобіля з позначеними зонами враження (колеса, моторний відсік) Ростова фігура (мішень № 8)	4

УМОВИ І ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ

Початкова вправа перша

Ціль – поясна фігура (мішень № 1) встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома.

Відстань до мішені – 15–25 м.

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – необмежений.

Вихідне положення – позиція очікування.

Положення для стрільби – стоячи з руки (з 2-х рук).

Оцінка:

- «відмінно» – 3 влучення;
- «добре» – 2 влучення;
- «задовільно» – 1 влучення.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню. За командою керівника стрільб «Заряджай», стрільці приймають положення для стрільби, приводять зброю у готовність та приймають позицію очікування, доповідають про готовність. Керівник стрільб, перевіrivши приготування стрільців, подає команду «Вогонь». Стрільці під наглядом керівника стрільб виконують по три постріли.

Початкова вправа друга

Ціль – грудна фігура з колами (мішень № 4) встановлюється на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені, нерухома.

Відстань до мішені – 25 м.

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – необмежений.

Вихідне положення – позиція очікування.

Положення для стрільби – стоячи з руки (з двох рук).

Оцінка:

- «відмінно» – вибито 25 очок;
- «добре» – вибито 21 очко;
- «задовільно» – вибито 18 очок.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж — відкриття вогню. За командою керівника стрільб «Заряджай», стрільці приймають положення для стрільби, приводять зброю у готовність та приймають позицію очікування, доповідають про готовність. Керівник стрільб, перевіrivши приготування стрільців, подає команду «Вогонь». Стрільці під наглядом керівника стрільб виконують по три постріли.

Початкова вправа третя

Ціль – поясна фігура (мішень № 2) встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома.

Відстань до мішені – 7–15 м.

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – 8 с.

Вихідне положення – позиція очікування.

Положення для стрільби – стоячи з двох рук.

Оцінка: «відмінно» – 3 влучення;

«добре» – 2 влучення;

«задовільно» – 1 влучення,

за умови, що час на виконання не був перевищений. За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню. За командою керівника стрільб «Заряджай», стрільці приймають положення для стрільби, приводять зброю у готовність та приймають позицію очікування, доповідають про готовність. Керівник стрільб, перевіривши приготування стрільців, подає команду «Вогонь». Стрільці під наглядом керівника стрільб виконують по три постріли упродовж визначеного часу, після завершення якого керівник стрільб подає сигнал «Час».

На початковому етапі навчання можливе виконання цієї вправи роздільно по одному пострілу за 3 с.

Вправа четверта

Ціль – поясна фігура (мішень № 1) встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома.

Відстань до мішені – 25 м.

Кількість патронів – 3 шт. **Час**

на виконання вправи – 8 с.

Вихідне положення – зброя у кобурі.

Положення для стрільби – стоячи з руки (з двох рук).

Оцінка: «відмінно» – 3 влучення;

«добре» – 2 влучення;

«задовільно» – 1 влучення,

за умови, що час на виконання не був перевищений. За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню. За командою керівник стрільб **«Приготуватись»**, стрільці обличчям до мішені, приймають вихідне положення – пістолет зафіксований у кобурі, магазин з трьома патронами в основі рукоятки пістолета, доповідають про готовність. Керівник стрільб, перевіривши приготування стрільців, подає команду **«Вогонь»** (вмикає хронометр). Стрільці під наглядом керівника стрільб дістають з кобури пістолет, вимикають запобіжник, досилають патрон до патронника і роблять по три постріли упродовж визначеного часу, після завершення якого керівник стрільб подає сигнал **«Час»**.

На початковому етапі навчання можливе виконання цієї вправи роздільно по одному пострілу за 4 с.

Вправа п'ята (тільки для працівників служби ДАІ)

Ціль — спеціальна мішень «Колесо-скат» (колесо чорного кольору за розміром відповідає скату ВАЗ), яка рухається перпендикулярно напрямку стрільби із швидкістю 1 м/с протягом 5 м, на відстані 3—6 см від поверхні ґрунту до нижньої точки кільця. Ціль може з'являтися праворуч або ліворуч.

Відстань до мішені – 15 м.

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – 5 с.

Вихідне положення – позиція очікування, всі патрони в магазині.

Положення для стрільби – стоячи з руки (з двох рук).

Оцінка: «відмінно» – 3 влучення;

«добре» – 2 влучення;

«задовільно» – 1 влучення,

за умови, що час на виконання не був перевищений. За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню. За командою керівника стрільб **«Приготуватись»**, стрільці обличчям до мішені на платформі розміром 75х75 см, яка укріплюється на чотирьох пружинах (зусилля згинання кожної 10 кг/см) на висоті 15 см над землею, приймають вихідне положення – пістолет у руці, магазин з трьома патронами в основі рукоятки пістолета, доповідають про готовність. Керівник стрільб, перевіривши приготування стрільців, подає команду **«Вогонь»** (вмикає хронометр). Стрільці вимикають запобіжник, досилають патрон до патронника і роблять по три постріли.

Вправа шоста

Ціль – ростова фігура (мішень № 8) встановлюється на поверхні землі, нерухома.

Відстань до мішені – 25 м, 15 м, 10 м (вихідне положення 50 м).

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – 25 с.

Вихідне положення – зброя у кобурі.

Положення для стрільби – стоячи, з коліна, лежачи, з руки (з двох рук) (визначається керівником стрільб для кожного рубежу відкриття вогню).

Оцінка: «відмінно» – 3 влучення;

«добре» – 2 влучення;

«задовільно» – 1 влучення,

за умови, що час на виконання не був перевищений. За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Працівник за командою керівника стрільб займає вихідне положення на старті (50 м до рубежу відкриття вогню), пістолет знаходиться в кобурі, магазин з трьома патронами в основі рукоятки пістолета. Керівник стрільб, визначає і доводить стрільцю положення для стрільби на кожному рубежі відкриття вогню, області враження мішені та перевіряючи приготування стрільця, подає команду «Старт» (вмикає хронометр). Стрілець висувається на рубіж відкриття вогню (рухається бігом до 25-метрової позначки), зупиняється, приймає відповідне положення, виймає пістолет із кобури, вимикає запобіжник, досилає патрон до патронника і робить один постріл у визначену керівником область мішені, продовжуючи рух, виконує постріл з рубежів 15 м і 10 м протягом визначеного часу. Після завершення часу керівник стрільб подає сигнал «Час». Дозволяється починати рух від смуги мішеней і після досягнення 25-метрової позначки розвернутися на 180°.

Вправа сьома

Ціль – три (дві) поясні фігури (мішень № 2) встановлюються на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухомі.

Відстань до мішені – 7–10 м.

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – 4 с.

Вихідне положення – позиція очікування (запобіжник вимкнутий).

Положення для стрільби – стоячи з двох рук (з руки).

Оцінка: «відмінно» – 3 влучення;
«добре» – 2 влучення;
«задовільно» – 1 влучення,

за умови, що вражені всі мішені і час виконання не був перевищений. За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню. Керівник доводить послідовність враження цілей та подає команду «Заряджай», за якою працівник приводить зброю у готовність та приймає вихідне положення – позицію очікування. Керівник стрільб, перевіривши приготування стрільця, подає команду «Вогонь» (вмикає хронометр). Стрелець під наглядом керівника стрільб проводить три постріли з перенесенням вогню по трьох цілях у послідовності, вказаній керівником стрільб упродовж визначеного часу, після завершення якого керівник стрільб подає сигнал «Час». Припускається виконання вправи по двох цілях, з перенесенням вогню на іншу мішень після кожного пострілу.

Вправа восьма

Ціль – поясна фігура з колами (мішень № 2а) встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома.

Відстань до мішені – 15 м.

Кількість патронів – 4 шт. (2+2).

Час виконання вправи – 15 с.

Вихідне положення – зброя у кобурі.

Положення для стрільби – стоячи з двох рук (з руки).

Оцінка: «відмінно» – 4 влучення;

«добре» – 3 влучення;

«задовільно» – 2 влучення,

за умови, що час на виконання не був перевищений. За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню та за командою «Приготуватись» приймає вихідне положення – пістолет зафіксований у кобурі, один магазин у основі рукоятки

пістолета, другий – у кишені для запасного магазина, по два патрони у кожному, доповідають про готовність. Керівник стрільб, перевіривши приготування стрільців, подає команду **«Вогонь»** (вмикає хронометр). Стрільці приводять зброю у готовність і роблять два постріли, після чого, кожен самостійно, проводять зміну магазина та роблять ще два постріли у ту ж мішень упродовж визначеного часу, після завершення якого керівник стрільб подає сигнал **«Час»**.

Вправа дев'ята

Ціль – поясна фігура (мішень № 2) встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома.

Відстань до мішені – 7–10 м.

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – 5 с.

Вихідне положення – позиція очікування.

Положення для стрільби – стоячи з двох рук.

Оцінка: «відмінно» – 3 влучення – 1 в голову, 2 в інші частини;
«добре» – 2 влучення – 1 в голову, 1 в інші частини;
«задовільно» – 1 влучення в голову,

за умови, що час на виконання не був перевищений. За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню. За командою керівник стрільб **«Заряджай»** приводить зброю у готовність та приймає вихідне положення – позиція очікування (пістолет утримується двома руками, магазин з двома патронами в рукоятці пістолета, а третій патрон у патроннику), доповідає про готовність. Керівник стрільб, перевіривши приготування стрільців, подає команду **«Вогонь»** (вмикає хронометр). Стрільці під наглядом керівника ведуть вогонь упродовж визначеного часу, після завершення якого керівник стрільб подає сигнал **«Час»**. Виконується два постріли (подвійний постріл) у корпус, третій – із затримкою в голову. Затримка необхідна для точного прицілювання.

Вправа десята

Ціль – поясна фігура (мішень № 2) встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома.

Відстань до мішені – 7–10 м.

Кількість патронів – 4, 6, 8 шт. (залежно від складності відходів).

Час на виконання вправи – 6, 8, 10 с (залежно від складності відходів).

Вихідне положення – положення очікування.

Положення для стрільби – початок виконання вправи – стоячи з двох рук.

Оцінка:

«відмінно» – 4, 6, 8 влучень (залежно від кількості патронів);

«добре» – 3, 4, 6 влучень;

«задовільно» – 2, 3, 4 влучення,

за умови, що час на виконання не був перевищений. За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Працівник за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню. Керівник доводить послідовність відходів з лінії вогню і подає команду «Заряджай» за якою працівник приводить зброю у готовність та приймає вихідне положення – позиція очікування (пістолет тримається двома руками, магазин із патронами в рукоятці пістолета, один патрон у патроннику), доповідає про готовність. Керівник стрільб, перевіривши приготування стрільця, подає команду «Вогонь» (вмикає хронометр). Стрілець під наглядом керівника проводить подвійний постріл, здійснює відхід з лінії вогню способом, який визначає керівник стрільб, кілька разів упродовж визначеного часу, після завершення якого керівник стрільб подає сигнал «Час».

Наприклад, стрілець займає положення для стрільби стоячи. Після команди «Вогонь» фіксує мушку і цілик у контурі мішені, проводить подвійний постріл. Далі виконує відхід управо-униз, з переходом у положення для стрільби з коліна, фіксує мушку і цілик у контурі мішені, проводить подвійний постріл. Виконує відхід уліво перекатом через спину з виходом у положення для стрільби лежачи, фіксація — подвійний постріл. Вправу закінчено. Проектувати можна різні варіанти відходів.

Вправа одинадцята

Ціль – дві поясні фігури (мішень № 2) встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома.

Відстань до мішені – 15 м, 10 м.

Кількість патронів – 4 шт. (2+2).

Час виконання вправи – 20 с.

Вихідне положення – зброя у кобурі.

Положення для стрільби – стоячи, з коліна, у присіді з двох рук (з руки).

Оцінка:

- «відмінно» – 4 влучення (по два в кожную ціль);
- «добре» – 3 влучення (два в одну ціль + одне в іншу);
- «задовільно» – 2 влучення (по одному в кожную ціль),

за умови, що час на виконання не був перевищений. За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Працівник, за командою керівника стрільб, виходить на вихідний рубіж на відмітці 25 м до лінії мішеней та приймає вихідне положення – пістолет зафіксований у кобурі, один магазин у основі рукоятки пістолета, другий – у кишені для запасного магазину, по два патрони у кожному, доповідає про готовність. Керівник стрільб, перевіривши приготування стрільця, подає команду «**Старт**» (вмикає хронометр). Стрелець рухається бігом до першого укриття на рубежі 15 м (макет фрагменту будівлі), займає позицію за укриттям, приводить зброю у готовність і робить два постріли в мішень з однієї руки, стоячи, не виходячи із-за укриття. Після стрільби, залишаючись за укриттям, виконати заміну магазину, привести зброю у готовність та рухатись бігом до наступного укриття на рубежі 10 м (макет паркана або капоту автомобіля – не вище 80 см). Приймавши позицію за укриттям, стрелець виконує два постріли у мішень №2 з коліна (з колін, у присіді), не виходячи із-за укриття. Після завершення визначеного часу керівник стрільб подає сигнал «**Час**».

Категорично забороняється виконувати вправу у складі зміни – тільки по одному стрільцю в окремій галереї. При переміщеннях з пістолетом у руках, вказівний палець має знаходитись у положенні «поза спусковою скобою».

Вправа дванадцята

Ціль – макет автомобіля з позначеними зонами враження (колеса, моторний відсік); ростова фігура (мішень № 8) встановлюється на поверхні землі, нерухома; комбінація мішеней.

Відстань до мішеней – 10 м від лінії руху автомобіля.

Відстань між мішенями – 15 м.

Кількість патронів – 4 шт.

Швидкість руху автомобіля – 30–40 км/год.

Вихідне положення – позиція очікування на передньому пасажирському сидінні автомобіля, який стоїть на відстані 20 м від першої мішені.

Положення для стрільби – сидячи на сидінні, з двох рук (з руки).

Оцінка:

«відмінно»	– 4 влучення (по два у кожен мішень);
«добре»	– 3 влучення;
«задовільно»	– 2 влучення (при враженні обох мішеней).

Порядок виконання

Працівник, за командою керівника стрільб, займає місце на передньому пасажирському сидінні автомобіля, скло опущене, пістолет у кобурі, 4 патрони у магазині; в автомобілі знаходиться водій та на задньому сидінні – керівник стрільб. За командою керівника «Заряджай», стрілець, дотримуючись заходів безпеки, приводить зброю у готовність та приймає позицію очікування, доповідає про готовність. Перевіривши приготування стрільця, керівник подає команду «Старт» – автомобіль починає рух. Стрілець самостійно вибирає найзручніше положення для стрільби і, при наближенні до мішеней, робить по два постріли в кожен. Можливі варіанти виконання вправи: з використанням тільки макету автомобіля, враженням ростової мішені лише у зону ніг тощо.

Примітка. Теоретичне навчання, тренування працівників без патронів на засвоєння методики швидкісної стрільби, а також практичне відпрацювання техніки вказаної методики за умовами виконання початкових вправи № 3 вправ № 6, 9, 10 проводяться відповідно до методичних рекомендацій «Швидкісна стрільба із пістолета Макарова» (вих. № 6/9— 1166 від 16.06.94).

При відпрацюванні всіх практичних вправ дозволяється вводити елементи укриттів, захисного спорядження, фізичних навантажень, світлошумових перешкод.

**ВПРАВИ ДЛЯ СТРІЛЬБ ЗІ ШТУРМОВОЇ ГВИНТІВКИ.
(автомата АК-74; АКС-74У)**

№ вправи	Призначення вправи	Відстань до цілі, м	Ціль	Кількість патронів
1.	Навчання стрільбі з місця по нерухомій цілі	100	Грудна фігура з колами (мішень №4)	3
2.	Навчання стрільбі з місця по цілі, яка з'являється на обмежений час	200 (для короткоствольних автоматів – 100 м)	Поясна фігура (мішень №1)	12
3.	Навчання стрільбі з місця по цілі, яка з'являється на обмежений час, з відходом з лінії вогню (вправа для спеціальних підрозділів міліції по боротьбі з організованою злочинністю та тероризмом).	200-350	Кулеметна обслуга (мішень № 10) Ручний протитанковий гранатомет (мішень №9) Поясна фігура (мішень №1)	20

УМОВИ І ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ

Вправа перша

Ціль – грудна фігура з колами (мішень № 4) встановлюється на поверхні землі, нерухома.

Відстань до мішені – 100 м.

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – необмежений.

Положення для стрільби – лежачи з упора.

Оцінка:

«відмінно» – 25 очок;

«добре» – 21 очко;

«задовільно» – 18 очок.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню, приймає вихідне положення. Керівник, перевіривши приготування стрільців, подає команду «**Заряджай**». Зміна (працівник) вимикає запобіжник, досилає патрон до патронника, вмикає запобіжник і доповідає про готовність до стрільби. Керівник дає команду «**Вогонь**». Стрільці під наглядом керівника проводять по три одиночні постріли.

Вправа друга

Ціль – поясна фігура (мішень № 1) на щиті 100х60 см, встановлюється на поверхні землі, яка з'являється тричі по 10 с з інтервалом 5–10 с.

Відстань до мішені – 200 м (для короткоствольних автоматів – 100 м).

Кількість патронів – 12 шт.

Положення для стрільби – стоячи, з коліна, лежачи з руки.

Оцінка:

«відмінно» – влучено в кожну появу мішені;

«добре» – влучено в 2 появи мішені;

«задовільно» – влучено в 1 появу мішені.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню, приймає вихідне положення стоячи. Керівник, перевіривши приготування стрільців, подає команду «**Заряджай**». Зміна (працівник) вимикає запобіжник, досилає патрон до патронника, вмикає запобіжник і доповідає про готовність до стрільби. Керівник дає команду «**Вогонь**». Стрільці під наглядом керівника при появі мішені ведуть вогонь короткими чергами. Після зникнення (падіння) мішені працівник самостійно ставить штурмову гвинтівку (автомат) на запобіжник. Зміна (працівник) займає вихідне положення з коліна і продовжує стрільбу при появі мішені. При зникненні мішені стрілець ставить штурмову гвинтівку (автомат) на запобіжник, займає вихідне положення лежачи і продовжує стрільбу при появі мішені.

Вправа третя

Цілі – кулеметна обслуга (мішень № 10) з'являється 1 раз на 15 с на відстані 200–250 м; ручний протитанковий гранатомет (мішень № 9) з'являється 1 раз на 15 с на відстані 250–300 м; група злочинців — дві поясні фігури (мішень № 1) з'являються 1 раз на 30 с і розташовані по фронту не менше 3 м на відстані 300–350 м.

Кількість патронів – 20 шт., з них 5 з трасуючими кулями.

Положення для стрільби – лежачи з руки (упирати зброю магазином у ґрунт не дозволяється).

Оцінка:

«відмінно» – влучено у всі мішені;

«добре» – влучено в 3 появи мішені, в т. ч. кулеметна обслуга;

«задовільно» – влучено в 2 мішені;

Порядок виконання

Зміна (працівник) виконує вправу в жилеті куленепробивному важкому та шоломі. За командою керівника стрільб виходить у вихідну позицію зі зброєю і доповідає про готовність до виконання вправи. Керівник, перевіривши приготування стрільців, подає команду **«Вогнева позиція 25 метрів попереду. На вогневу позицію вперед, до бою!»**. За цією командою зміна (працівник) знімає штурмову гвинтівку (автомат) з плеча і, пригнувшись, біжить на вогневу позицію. На ній у положенні лежачи приєднує магазин із патронами, знімає штурмову гвинтівку (автомат) із запобіжника, досилає патрон у патронник, ставить штурмову гвинтівку (автомат) на запобіжник, встановлює необхідний приціл. Після команди керівника **«Вогонь»** зміна (працівник) знімає штурмову гвинтівку (автомат) із запобіжника і влучає у всі цілі самостійно згідно з умовами вправи. У паузах між показом цілей зміна (працівник) ставить штурмову гвинтівку (автомат) на запобіжник і виконавши 1–2 перекати ліворуч або праворуч, змінює вогневу позицію, знімає штурмову гвинтівку (автомат) із запобіжника і продовжує вправу. Після закінчення стрільби зміна (працівник) ставить штурмову гвинтівку (автомат) на запобіжник і доповідає про закінчення стрільби.

ВПРАВИ ДЛЯ СТРІЛЬБ ЗІ СНАЙПЕРСЬКОЇ ГВИНТІВКИ.
(для підготовки снайперів)

№ вправи	Призначення вправи	Відстань до цілі, м	Ціль	Кільк. патронів
1.	Навчання стрільби з снайперської гвинтівки з оптичним прицілом з місця по нерухомій цілі в обмежений час	300	Поясна фігура (мішень № 2)	3
2.	Навчання стрільби з снайперської гвинтівки з оптичним прицілом з місця по нерухомій цілі в обмежений час	100	Фігура голови (мішень № 5-а)	3
3.	Навчання стрільби з малокаліберної гвинтівки – 5,6 мм, кільцевого спалаху з оптичним прицілом будь-якої конструкції з місця по нерухомій цілі в обмежений час	100	Фігура голови (мішень № 5-а)	3
4.	Навчання стрільби з малокаліберної гвинтівки – 5,6 мм, кільцевого спалаху з оптичним прицілом будь-якої конструкції з місця по нерухомій цілі в обмежений час	50	Силует руки з пістолетом (мішень № 2-б)	3
5.	Навчання стрільби з малокаліберної гвинтівки – 5,6 мм, кільцевого спалаху з оптичним прицілом будь-якої конструкції з різних положень по нерухомій цілі в обмежений час	100	Фігура голови (мішень № 5-а)	3
6.	Навчання стрільби з снайперської гвинтівки з оптичним прицілом з місця по нерухомій цілі в обмежений час	200	Поясна фігура із заручником (мішень № 3)	3

Умови і порядок виконання вправ для стрільб з снайперської гвинтівки описані в повній версії наказу. Це ж стосується наступних видів стрільб:

Вправа для стрільби з підствольного гранатомета.

Вправа для стрільби з кулемета.

Вправа для стрільби з ручного кулемета.

Вправи для стрільб з помпової рушниці.

Розділ IV. НОРМАТИВИ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

№з/п	Найменування нормативу	Вимоги до виконання нормативу	Оцінка та час виконання, с		
			«5»	«4»	«3»
Пістолет ФОРТ-12 і його модифікації (пістолет Макарова)					
1.	Спорядження магазина патронами	Магазин у руці, 12 (8) патронів розсипом на столі	30 (19)	35 (21)	40 (23)
2.	Неповне розбирання пістолета	Працівник стоїть біля столу, руки опущені, зібраний пістолет лежить на столі запобіжником догори, магазин в рукоятці	45 (20)	50 (25)	60 (30)
3.	Збирання пістолета після неповного розбирання	Працівник стоїть біля столу, руки опущені, частини пістолета лежать на столі	50 (25)	55 (30)	65 (35)
4.	Підготовка до стрільби стоячи та проведення пострілу (швидкісна стрільба)	Пістолет у кобурі, магазин споряджений навчальними патронами в руці	4	5	6

№ з/п	Найменування нормативу	Вимоги до виконання нормативу	Оцінка та час виконання, с		
			«5»	«4»	«3»
АВТОМАТ КАЛАШНИКОВА (АКС-74У/АКМ; АК-74)					
1.	Спорядження магазина патронами	Магазин у руці, 30 патронів розсипом на столі	40	45	50
2.	Неповне розбирання автомата	Працівник стоїть біля столу, руки опущені, зібраний автомат лежить на столі. При розбиранні пенал виймають, але не розбирають	18/15	22/19	26/23
3.	Збирання автомата після неповного розбирання	Працівник стоїть біля столу, руки опущені, частини автомата лежать на столі	30/25	35/30	40/35
4.	Підготовка до стрільби лежачи	Автомат у положенні «на ремінь» магазин, споряджений навчальними патронами в сумці	7	9	10

Примітка. При складанні розкладу занять начальники органів внутрішніх справ, виходячи із змісту відпрацьованих тем, визначають нормативи для їх відпрацювання щомісячно.

Під час проведення занять особовий склад спочатку виконує прийоми (дії) у повільному темпі, потім відпрацьовує нормативи на швидкість.

Якщо нормативи відпрацьовуються в процесі навчання декілька разів, то індивідуальна оцінка ставиться за останнім показанням результату або на контрольному занятті.

При виконанні нормативів № 2, 3 Курсу стрільб необхідно дотримуватись наступного порядку дій:

1. Відокремити магазин.
2. Перевірити наявність патрона в патроннику.
3. Провести неповне розбирання зброї*.
4. Провести збирання зброї після неповного розбирання*.
5. Перевірити правильність зборки зброї після неповного розбирання.

* для пістолета Макарова та автомата Калашникова користуватися порядком визначеним «Наставлением по стрелковому делу» (М.: Воениздат, 1987), а для виробів «Форт» паспортом виробника для кожної модифікації.

Нормативи вважаються виконаними, якщо дотримано умови їх виконання і не було допущено порушень вимог наказів, настанов, інструкцій.

Якщо при відпрацюванні нормативу допущена принаймні одна помилка, що може призвести до травми, поломки техніки, озброєння, то виконання нормативу зупиняється і оцінюється «незадовільно».

Час виконання нормативу відлічується від початку подання команди (сигналу) до початку доповіді про виконання чи до удару курка по ударнику.

Розділ V. СПОРТИВНІ ВПРАВИ З ПРИКЛАДНОЇ СТРІЛЬБИ

2. Умови виконання спортивних стрілецьких вправ

2.1. **АК-1** – стрільба з автомата одиночними пострілами на відстані 100 м по мішені № 4 грудна фігура з колами (додаток 2) з положення лежачи без упору, 3 пробні та 10 залікових пострілів.

2.2. **АК-2** – швидкісна стрільба з автомата чергами на відстані 200 м по мішені № 7 поясна фігура (додаток 2) з трьох положень (лежачи, з коліна, стоячи) без упору, по 10 залікових пострілів з кожного положення.

2.3. **АК-3** – стрільба з автомата одиночними пострілами на відстані 100 м по мішені № 4 грудна фігура з колами (додаток 2), з трьох положень (лежачи, з коліна, стоячи) без упору, 5 пробних пострілів перед першим положенням та по 10 залікових пострілів з кожного положення.

2.4. **АК-4** – швидкісна стрільба з автомата одиночними пострілами на відстані 100 м по фігурній мішені № 1 (додаток 2), що з'являється, з трьох положень (лежачи, з коліна, стоячи) без упору, 5 пробних пострілів перед першим положенням та серії по 10 залікових пострілів з кожного положення.

2.5. **ПМ-1** – стрільба з пістолета з однієї руки на відстані 25 м по нерухомій мішені № 4 з чорним кругом (додаток 2), вправа ПМ-1(а) по мішені № 4 грудна фігура з колами (додаток 2), 3 пробні і 10 залікових пострілів.

2.6. **ПМ-2** – стрільба з пістолета з однієї руки на відстані 25 м по нерухомій мішені № 4 з чорним кругом (додаток 2), вправа ПМ-2(а) по мішені № 4 грудна фігура з колами (додаток 2), 5 пробних і 20 залікових пострілів.

2.7. **ПМ-3** – стрільба з пістолета з однієї руки на відстані 25 м по нерухомій мішені № 4 з чорним кругом (додаток 2), вправа ПМ-3(а) по мішені № 4 грудна фігура з колами (додаток 2), 5 пробних і 30 залікових пострілів.

2.8. **ПМ-4** – після подолання 25-метрової відстані швидкісна стрільба з пістолета з однієї руки (крім видів спортивних багатоборств) на відстані 25 м з переносом вогню по п'яти комбінованим фігурним мішеням (додаток 2), що з'являються – перша серія у верхню частину мішеней (мішень № 4 грудна фігура з колами) і друга серія у їх нижню частину (мішень № 1-в силует ніг), 5 пробних пострілів та дві серії по 5 залікових пострілів.

2.9. **ПМ-5** – після розвороту швидкісна стрільба з пістолета з однієї руки на відстані 25 м з переносом вогню по трьох мішенях № 1-в силуети ніг (додаток 2), що з'являються, 3 пробні постріли та 3 серії по 3 залікових постріли.

2.10. **ПМ-6** – після подолання 100-метрової смуги перешкод швидкісна стрільба з пістолета з однієї руки на відстані 50 м по фігурній мішені № 1 (додаток 2), що з'являється, 3 пробні постріли та одна серія із 12 залікових пострілів.

2.11. **ПМ-7** – швидкісна стрільба з пістолета з однієї руки або з двох на відстані 15 м з переносом вогню по трьох нерухомих мішенях № 4 грудна фігура з колами (додаток 2), 3 пробні постріли та одна серія із 12 залікових пострілів, яка виконується подвоєними пострілами в кожному мішені при використанні двох магазинів споряджених шістьма патронами.

2.12. **ПМ-8** – швидкісна стрільба з пістолета з однієї руки на відстані 25 м по мішені № 5 (додаток 2), що з'являється (у вихідному положенні рука з пістолетом опущена під кутом 45⁰), 5 пробних та 30 залікових пострілів.

2.13. **СГ-1** – стрільба зі снайперської гвинтівки без оптичного прицілу на відстані 300 м по мішені № 4 грудна фігура з колами (додаток 2) з трьох положень (лежачи, з коліна, стоячи) без упору, 3 пробні постріли перед першим положенням та по 10 залікових пострілів з кожного положення.

2.14. **СГ-2** – стрільба зі снайперської гвинтівки з оптичним прицілом на відстані 300 м по мішені № 4 грудна фігура з колами (додаток 2) з положення лежачи без упору, 5 пробних пострілів і дві серії по 10 залікових пострілів.

2.15. **СГ-3** – стрільба зі снайперської гвинтівки з оптичним прицілом на відстані 100 м, 200 м, 300 м по мішені № 5-а головна фігура з колами (додаток 2), з положення лежачи з упора, 5 пробних та 30 залікових пострілів (по 10 пострілів для кожної відстані).

2.16. **СГ-5** – швидкісна стрільба зі снайперської гвинтівки з оптичним прицілом на відстані 200 м по мішені № 5-а головна фігура з колами (додаток 2), що з'являється, із положення лежачи з упора, 5 пробних та 10 залікових пострілів.

2.17. **МГС-1** – швидкісна стрільба з малокаліберної гвинтівки з оптичним прицілом на відстані 50 м по мішені № 2-б «силует руки з пістолетом» (додаток 2), що з'являється, з положення лежачи без упору, 5 пробних та 10 залікових пострілів.

2.18. **Дуельна стрільба** – стрільба ведеться з малокаліберної гвинтівки з положення лежачи без упору на відстані 50 м по мішенях (додаток 2) суперника з вибуванням учасників після влучення у їх мішені, після подолання командами стрільців відстані 50 м до лінії вогню.

Інші положення цього розділу описані в повній версії наказу.

Розділ VI. ОБОВ'ЯЗКИ ОСІБ, ЯКІ ОРГАНІЗОВУЮТЬ І ОБСЛУГОВУЮТЬ СТРІЛЬБИ

1. Для керівництва стрільбами і його обслуговування, а також забезпечення заходів безпеки по органу внутрішніх справ **призначаються:**

- керівник стрільб,
- черговий лікар (фельдшер) і
- роздавач боєприпасів.

Під час проведення стрільб на стрільбищі **виставляється:**

- оточення,
- наглядач і
- призначається начальник оточення та
- керівники навчальних місць.

2. Керівник стрільб підпорядковується начальнику органу (підрозділу) внутрішніх справ і відповідає за суворе дотримання всіма стрільцями встановленого порядку на стрільбищі (тирі), заходів безпеки, а також умов вправ, що відпрацьовуються. Йому підпорядковані всі особи, що забезпечують стрільби. Він **зобов'язаний:**

- 2.1. Перед початком стрільби перевірити відповідність мішеневого обладнання умовам вправ, що виконуються.
- 2.2. За необхідності (на стрільбищі) підготувати показувачів мішеней, розвести їх по бліндажах (укриттях), перевірити знання ними заходів безпеки і своїх обов'язків та придатність бліндажів.
- 2.3. Поставити завдання черговому лікарю (фельдшеру), роздавачу боєприпасів, старшому наряду оточення і наглядачу.
- 2.4. При порушенні стрільцем заходів безпеки, появи на полі людей, машин, тварин або одержанні повідомлення по телефону з бліндажа від показувача терміново подати команду «Відбій», доповісти начальнику органу внутрішніх справ про причину зупинки стрільби і вжити заходів щодо відновлення порядку. Після закінчення виконання вправ стрільцями дати вказівку замінити червоний прапор на білий, після команди «Відбій» дозволити показувачам вийти з бліндажа для огляду мішеней.
- 2.5. Після закінчення стрільби зняти показувачів і оточення, доповісти начальнику органу (підрозділу) внутрішніх справ про закінчення стрільби, про позитивні сторони і недоліки в стрільбі, зробити відмітку в журналі про проведення стрільб.

3. Старший оточення відповідає за правильне несення служби постами оточення. Він **зобов'язаний**:

- 3.1. Знати схему постів оточення і розміщення їх на місцевості.
- 3.2. Виставити пости оточення, поставити перед ними завдання, вести спостереження і не допускати до стрілецького поля людей, машин і тварин.
- 3.3. При виявленні на території стрільбища людей, машин або тварин терміново доповісти про це керівнику стрільб і вжити заходів з випровадження їх за межі захисних смуг стрільбища. Посты оточення забезпечуються сигнальними патронами (ракетами) або радіозв'язком.
- 3.4. Після закінчення стрільб з дозволу керівника стрільб зняти оточення.

4. Наглядач зобов'язаний:

- невідлучно перебувати на командному пункті,
- вести спостереження у вказаному секторі і
- доповідати керівнику стрільб про появу людей, машин або тварин на мішеневому полі або подавання сигналів про припинення вогню з постів оточення чи з бліндажа (укриття);
- За командою керівника стрільб піднімати білий прапор і встановлювати червоний замість білого.

Наглядач забезпечується біноклем, а також прапорцями червоного і білого кольору.

5. Показувачі повинні:

- 5.1. Знаходитись у бліндажі (укритті), що забезпечує їх безпеку, виконувати всі вказівки керівника стрільб про порядок показу, огляду мішеней і доповідати про результати влучень. Виходити з бліндажа (укриття) тільки за командою керівника стрільб.
- 5.2. Про готовність бліндажа (укриття) до стрільби доповісти по телефону (радіо) і підняти червоний прапор. Прапор повинен піднімати показувач, не вихиляючись з укриття.
- 5.3. Одержавши наказ на огляд мішеней, підняти білий прапор, вийти з укриття, оглянути мішені, відмітити влучення, повернутись до укриття та підняти червоний прапор.
- 5.4. У бліндажі (укритті) один з показувачів призначається старшим, який підпорядковується керівнику стрільб.

6. Роздавач боєприпасів призначається з числа стрільців наказом по органу про проведення стрільб. Роздавач боєприпасів **зобов'язаний**:

- 6.1. Знати і дотримуватися правил безпеки при поводженні з боєприпасами, вміти споряджати магазин патронами.
- 6.2. За командою керівника стрільб видавати боєприпаси черговій зміні стрільців.
- 6.3. Приймати від стрільців невикористані боєприпаси.
- 6.4. Вести облік одержаних і зданих боєприпасів. Після закінчення стрільб звітувати про одержані, використані і здані боєприпаси.

7. Забороняється призначати керівником стрільб та роздавачем боєприпасів начальників служби озброєння, завідуючого складом, відповідальних за озброєння в підрозділах та інших осіб, на яких покладено облік чи зберігання боєприпасів, у тому числі штатних чергових.

8. На стрільбищі (в тирі) повинна бути така ДОКУМЕНТАЦІЯ:

- 8.1. Інструкція про заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю під час проведення навчально-тренувальних стрільб.
- 8.2. Інструкція керівнику стрільб, старшому оточення, лікарю (фельдшеру), наглядачу, показувачу мішеней, роздавачу боєприпасів.
- 8.3. Схема стрільбища з урахуванням усіх його елементів, кордонів, розмірів і обладнання, схема постів оточення.
- 8.4. Журнал обліку проведених стрільб та журнал реєстрації інструктажів про заходи поводження з вогнепальною зброєю.
- 8.5. Роздавально-здавальна відомість видачі боєприпасів (додаток № 5).

9. Документація, зразків якої немає в даному Курсі стрільб, складається в довільній формі.

10. На всіх стрільбах, які проводяться в складі органу внутрішніх справ, у тилу стрільбища на видному для стрільців місці повинні бути вивішені плакати з вказанням умов виконання вправ.

Розділ VII. СПЕЦІАЛЬНІ ВПРАВИ ІЗ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ, ЯКІ МОЖУТЬ ЗАЛУЧАТИСЬ ДО ПРОВЕДЕННЯ СИЛОВОЇ ФАЗИ СПЕЦІАЛЬНИХ ТА АНТИТЕРОРИСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

1. Спеціальні вправи із стрілецької зброї для працівників міліції, які можуть залучатись до проведення силової фази спеціальних та антитерористичних операцій (далі – Спеціальні вправи) розроблені, виходячи з тактики дій та досвіду реальних ситуацій вогневого протистояння в оперативно-службовій діяльності спеціальних підрозділів «Сокіл» та «Беркут» Міністерства внутрішніх справ України.

2. Спеціальні вправи призначаються для послідовного навчання працівників, які успішно засвоїли основний Курс стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ вмілому поводженню зі зброєю, швидкому усуненню виникаючих затримок при стрільбі в екстремальних умовах, вербальній та голосовій комунікації між членами штурмової групи під час проведення спеціальних (антитерористичних) операцій по знешкодженню озброєних злочинців, що чинять збройний опір та звільнення заручників.

Тренувальні стрільби проводяться вдень, у темний час доби, після фізичного навантаження та при світлошумових перешкодах.

3. У цьому розділі Спеціальних вправ **терміни** вживаються у такому значенні:

31. Вихідне положення (ВП) «позиція готовності» – пістолет у руках (руці) працівника (одноручний або дворучний хват) біля тулуба, на рівні сонячного сплетіння (автомат ременем на шиї, утримується двома руками із зведеними до низу та прижатими до тулуба ліктями, приклад впирається у плече), ствол спрямований під кутом донизу у найбільш безпечному напрямку. Вказівний палець руки, що тримає зброю за пістолетну рукоятку знаходиться на запобіжній скобі або затворі (ствольній коробці – для автомата). Позиція готовності може прийматись стоячи, на коліні, у присіді.

32. Візуальна перевірка зброї – огляд зброї стрільцем на предмет виявлення можливої несправності при подальшому продовженні стрільби. Проводиться миттєво, після враження цілі. При цьому зброя розвертається навколо осі каналу ствола проти годинникової стрілки правою площиною доверху для більш зручного огляду положення затвора та вікна екстракції гільз (затворної рами та патронника для автомата).

33. **Усунення затримки на пістолеті з затвором у передньому положенні** – пістолет виноситься стрільцем на лінію очей у напрямку стрільби, підтримуючою рукою наноситься різкий удар знизу по магазину в основі рукоятці, зброя повертається правою площиною доверху, затвор за задню, ребристу частину за допомогою великого пальця та другої фаланги вказівного пальця вільної руки відводиться назад, а правою рукою пістолет різко повертається у вихідне положення. Тобто, стрілець наносить удар по магазину, викидає несправний патрон або гільзу (досилає патрон у патронник) та займає позицію готовності до стрільби.

Причинами затримки при стрільбі в якій затвор пістолета залишається у передньому положенні може бути неподаний патрон у патронник, осічка, не викидання гільзи з патронника тощо.

34. Тактична заміна магазина:

34.1. **На пістолеті** – мізинцем, безіменним та середнім пальцями вільної руки працівник дістає з підсумку запасний магазин та утримуючи його:

для пістолетів «Форт» – натискає великим пальцем руки, що утримує зброю, кнопку фіксації магазина;

для пістолетів ПМ, АПС – натискає великим пальцем вільної руки фіксатор магазина в основі рукоятки пістолета.

Водночас за допомогою другої фаланги вказівного та великого пальців вільної руки витягує магазин з рукоятки пістолета і поворотом кисті вільної руки навколо себе заміняє його на запасний. Після заміни магазина стрілець досилає патрон до патронника (вільною рукою знімає затвор з затворної затримки). Витягнутий магазин після візуальної оцінки вставляє у підсумок або скидає у спеціальну сумку для незаповнених магазинів.

34.2. **На автоматі (АК-74, АКС-74У та їх модифікаціях)** – вільною рукою, що утримує зброю за цівку працівник дістає з підсумку запасний магазин та прикладає його до автомату верхнім зрізом магазина на рівні кришки ствольної коробки. Охопивши два магазини разом від'єднує (за допомогою великого пальця вільної руки) той, що знаходиться в автоматі, приєднує запасний та заряджає зброю (вільною рукою, що тримає замінений магазин відводить затворну раму у крайнє заднє положення та відпускає її). Магазин після візуальної оцінки вставляє у підсумок або скидає у спеціальну сумку для незаповнених магазинів.

3.5. Бойова заміна магазина:

3.5.1. **На пістолеті** – для пістолетів «Форт» – стрілець, рукою, яка утримує зброю, робить різкий напівоберт за годинниковою стрілкою з одночасним натисканням кнопки фіксації магазина в основи рукоятки пістолета великим пальцем з метою його викидання. Водночас вільною рукою дістає запасний магазин з підсумка та вставляє в основу рукоятки пістолета;

для пістолетів ПМ, АПС – вільною рукою дістає запасний магазин та утримуючи його в руці натискає великим пальцем вільної руки фіксатор магазина в основі рукоятки пістолета, за допомогою другої фаланги вказівного та великого пальців вільної руки витягує магазин з рукоятки пістолета і заміняє на запасний магазин.

Після заміни магазина стрілець досилає патрон до патронника (вільною рукою знімає затвор з затворної затримки).

3.5.2. **На автоматі (АК-74, АКС-74У та їх модифікаціях)** – працівник вільною рукою, що утримує зброю за цівку дістає з підсумку запасний магазин та його верхнім кінцем поступовим рухом натискає на фіксатор магазина в основі ствольної коробки чим від'єднує та скидає до низу магазин, що потребує заміни.

Після приєднання запасного магазина стрілець досилає патрон до патронника (вільною рукою через низ або верх автомата відводить затвор у крайнє заднє положення та відпускає його).

ОСНОВНІ ПРАВИЛА ІНТУЇТИВНО-БЕЗПЕЧНОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

- при утриманні зброї **вказівний палець** постійно знаходиться на запобіжній скобі або затворі (ствольній коробці – для автомата)!!!
- перед відкриттям вогню, стрілець діє згідно чітко визначеному **алгоритму**:
 - **по-перше**, візуально оцінює мішень яку необхідно уразити;
 - **по-друге**, виносить зброю вперед на рівень очей для прицілювання;
 - **по-третє**, голосно подає команду «**ЦІЛЬ!**»
 - і лиш **вчетверте** опускає палець зі спускової скоби (корпусу затвора) на спусковий гачок та відкриває вогонь;
- перед поміщенням пістолета до кобури **курок** необхідно зняти з бойового взводу та перевести його у переднє положення;
- **перший постріл** з пістолета виконується самозведенням;
- при стрільбі на дистанціях до 30 м при виникненні будь якої затримки з автоматичною зброєю стрілець миттєво переходить **на допоміжну** – короткоствольну зброю;

- всі дії пов'язані з усуненням затримок та заміною магазинів (після візуальної перевірки зброї та оцінки причин) проводяться інтуїтивно без зупинки спостереження за зоною ведення вогню;

Магазини в підсумках повинні знаходитися в положенні подавачем до низу, патрони розміщуються кулями вперед (для автомата – назад).

Всі екстрені дії по усуненню затримок та заміні магазинів зброї необхідно відпрацьовувати як правою так і лівою руками у тактичних рукавицях.

При виконанні спеціальних вправ із стрілецької зброї **без команди керівника стрільб КАТЕГОРИЧНО ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:**

- діставати зброю з кобури;
- споряджати магазини патронами;
- приєднувати магазин та вимикати запобіжник.

Спеціальні вправи виконуються в повній екіпіровці та засобах індивідуального захисту.

ПІДГОТОВЧІ ВПРАВИ БЕЗ СТРІЛЬБИ З ПІСТОЛЕТА

1. Індивідуальні підготовчі вправи

II Екстрене усунення затримки на пістолеті з затвором у передньому положенні, без виймання та заміни магазину:

Працівник за командою керівника стрільб приймає фронтальне вихідне положення (ноги на ширині плечей) – позиція готовності (зброя розряджена, без магазину в рукоятці). Керівник, перевіривши готовність, голосом або за допомогою звукового сигналу подає команду на виконання умовних пострілів. Стрілець, під наглядом керівника виносить пістолет вперед на рівень очей, доповідає про ідентифікацію мішені голосом – «**ЦІЛЬ!**» та імітує ведення стрільби подвійним (потрійним) пострілом у напрямку цілі. Після чого проводить візуальну перевірку зброї та знову займає позицію готовності до стрільби. Далі, на свій розсуд керівник голосом або подвійним звуковим сигналом подає команду про виникнення імовірної затримки. Працівник дублює умовну команду керівника голосом – «**ПРОБЛЕМА!**», разом з цим опускається на праве (ліве) коліно з одночасною візуальною перевіркою зброї та усуненням затримки на пістолеті з затвором у передньому положенні. Дія повинна бути миттєва, секундна. Після цих дій доповідає голосом – «**ГОТОВИЙ!**» та вільною рукою дублює доповідь імітацією хлопка по гомілці напарника позаду себе. Далі, за командою керівника стрільб – «**ВГОРУ!**» стрілець підіймається у початкове вихідне положення та все починається знову.

12 Екстрене усунення затримок з вийманням та заміною магазину пістолета:

Працівник за командою керівника стрільб приймає фронтальне вихідне положення (ноги на ширині плечей) – позиція готовності (зброя розряджена, магазини без патронів: – один в рукоятці пістолета, – другий в підсумку). Керівник, перевіряючи приготування, голосом або за допомогою звукового сигналу подає команду на виконання умовних пострілів. Стрелець під наглядом керівника максимально швидко виносить пістолет вперед на рівень очей, доповідає про ідентифікацію мішені голосом – **«ЦІЛЬ!»** та імітує постріли. Після того, як «пострілу» не сталося, разом з поданням команди голосом, – **«ПРОБЛЕМА!»**, опускається на праве (ліве) коліно з одночасною візуальною перевіркою зброї та усуненням затримки на пістолеті з затвором у передньому положенні. Затвор пістолета при цьому стає на затворну затримку, що сигналізує працівнику про пустий магазин та необхідність його заміни (імітація недокриття патрона затвором, прихоплення гільзи або патрона затвором, утикання патрона – затвор ставиться на затворну затримку). Після тактичної або бойової заміни магазину стрелець знімає затвор з затворної затримки (відводить затвор у крайнє заднє положення та відпускає його), доповідає голосом – **«ГОТОВИЙ!»** при цьому вільною рукою дублює доповідь хлопком по гомілці ймовірного напарника позаду себе. Далі за командою керівника стрільб – **«ВГОРУ!»** підіймається у початкове вихідне положення та все починається знову.

2. Підготовча вправа у складі двійки

Працівники за командою керівника стрільб розбиваються на пари, шикуються один за одним та приймають вихідне положення – позицію готовності (зброя розряджена та спрямована у першого стрільця – в ціль, у другого – у бік, з магазинами в рукоятках або без них за розсудом керівника). Керівник, перевіряючи готовність стрільців, голосом або за допомогою звукового сигналу подає команду на виконання умовних пострілів. За цією командою стрелець, що попереду (перший номер), під наглядом керівника виносить пістолет вперед на рівень очей, доповідає про ідентифікацію мішені голосом – **«ЦІЛЬ!»** та імітує ведення стрільби подвійним (потрійним) пострілом. Після цього, візуально перевіряє зброю та знову займає позицію готовності до стрільби. Керівник, на свій розсуд, голосом або подвійним звуковим сигналом подає команду про виникнення імовірної затримки. Перший номер дублює умовну команду керівника голосом – **«ПРОБЛЕМА!»**, разом з цим опускається на праве (ліве) коліно з одночасною візуальною перевіркою зброї, усуненням виявленої «затримки» (затримок).

Водночас, стрілець, що знаходиться позаду (другий номер), голосно подає команди – **«КРИЮ!»**, **«ЦІЛЬ!»** та імітує 2–3 прицільних постріли в ціль поверх голови напарника з подальшою візуальною перевіркою зброї.

Перший номер після приведення зброї у готовність, з нижнього положення голосом доповідає працівнику, який знаходиться позаду – **«ГОТОВИЙ!»** та вільною рукою дублює доповідь хлопком по його гомілці. Далі, за командою керівника **«ВГОРУ!»** другий номер голосом повторює команду напарнику, який підіймається у вихідне положення. Після цього все починається з початку.

Керівник, на свій розсуд, може подавати ввідні команди й при знаходженні «перших номерів» у нижньому секторі. Відмінна риса при цьому щодо маніпуляцій зі зброєю – «другі номери» проводять візуальну перевірку зброї та усунення затримок на пістолеті без сходу униз.

В подальшому, за командою керівника, працівники міняються місцями.

Хлопки по стегну та команди голосом є елементами тактичної комунікації між напарниками та необхідні для розуміння один одного щодо стану готовності до ведення вогню (просування далі) на слух та дотик в умовах вогневого контакту.

ПІДГОТОВЧІ ВПРАВИ БЕЗ СТРІЛЬБИ З АВТОМАТА

1. Індивідуальна підготовча вправа

Працівник з автоматичною зброєю у руках за командою керівника стрільб приймає фронтальне вихідне положення – позиція готовності (зброя розряджена, магазин в автоматі приєднаний, пістолет у кобурі). Керівник, перевіrivши готовність, голосом або за допомогою звукового сигналу подає команду на виконання умовних пострілів. Стрілець, під наглядом керівника виносить автомат на рівень очей, доповідає про ідентифікацію мішені голосом – **«ЦІЛЬ!»** та імітує ведення стрільби подвійним (потрійним) пострілом у бік цілі. Після чого проводить візуальну перевірку зброї та знову займає позицію готовності. Далі, на свій розсуд керівник голосом або подвійним звуковим сигналом подає команду про виникнення імовірної затримки. Працівник дублює умовну команду керівника голосом – **«ПРОБЛЕМА!»**, разом з цим опускається на праве (ліве) коліно з одночасним притисканням автомата до тулуба вільною рукою, іншою дістає пістолет з кобури, виносить його вперед, на рівень очей, доповідає про ідентифікацію мішені голосом – **«ЦІЛЬ!»** та імітує постріл.

Після цього керівник подає команду **«КОНТРОЛЮЮ!»**, **«ДОПОВНЮЙ!»**. За цією командою стрілець на пістолеті імітує зняття курка з

бойового взводу (за необхідності проводить тактичну заміну магазина) та кладе його до кобури. Далі проводить тактичну або бойову заміну магазина (усунення затримки) на автоматі. Після цих дій доповідає голосом – «ГОТОВИЙ!». Далі, за командою керівника стрільб – «ВГОРУ!» стрілець підіймається у початкове вихідне положення та все починається знову.

2. Підготовча вправа у складі двійки

Виконується двома працівниками подібно підготовчій вправі у складі двійки на пістолеті.

Відмінна риса при цьому щодо маніпуляцій зі зброєю – «другі номери» при виникненні «затримок» на автоматі здійснюють перехід на короткоствольну зброю без сходу у низ.

СПЕЦІАЛЬНІ ВПРАВИ ДЛЯ СТРІЛЬБ

Спеціальні вправи для стрільб з пістолета

№	Призначення вправи	Час на виконання,	Відстань до цілі, м.	Ціль	Кількість патронів
Індивідуальні					
1	Відпрацювання навичок ведення вогню з коротких дистанцій в умовах раптового виникнення безпосередньої загрози життю та здоров'ю працівника міліції з одночасним уходом з імовірної лінії вогню злочинця	5	5–7	Поясна фігура (мішень № 2)	3
2	Прищеплення навички ведення вогню з різних положень, уходу з лінії вогню та швидкої заміни магазина	12	7–10	Поясна фігура (мішень № 2) та поясна фігура з заручником (мішень № 3)	6
3	Навчання техніці стрільби із-за укриття з незручних положень з відпрацюванням швидкого перезаряджання	18	10–15	Грудна фігура (мішень № 4)	6
4	Відпрацювання ведення вогню по цілям в русі без зупинки в умовах вузького простору з екстреною зміною магазина та перенесенням вогню по фронту	10	10–15	Три поясні фігури, (мішень № 2)	6

В складі групи					
5	Відпрацювання ведення вогню в складі групи під час активного наступального вогневого бою з голосовою комунікацією та екстреною заміною магазинів	–	10–15	Поясна фігура (мішень № 2) та поясна фігура із заручником (мішень № 3)	12
6	Відпрацювання ведення вогню в складі групи із застосуванням кулезахисного щита під час активного наступального вогневого бою з голосовою комунікацією та екстреною заміною магазинів	–	10–15	За вибором керівника стрільб поясна фігура (мішень № 2), або грудна фігура (мішень № 4)	10

Умови і порядок виконання спеціальних вправ для стрільб з пістолета описані в повній версії наказу.

Спеціальні вправи для стрільб з автомата

№ з/п	Призначення вправи	Час на виконання,	Відстань до цілі, м.	Ціль	Кількість патронів
Індивідуальні					
1	Відпрацювання індивідуальної техніки стрільби із зміною зброї, екстреною заміною магазинів та усунення затримок при стрільбі	15	30	Поясна фігура (мішень № 2)	5 шт. до автомата та 3 шт. до пістолета
В складі групи					
2	Відпрацювання злагодженості дій в складі групи під час активного вогневого контакту в умовах промислових та адміністративних приміщень з голосовою комунікацією екстреною заміною магазинів та усуненням затримок	–	35–40	Поясна фігура (мішень № 2)	20 шт. до автомата та 12 шт. до пістолета на пару
3	Відпрацювання прийомів та способів ведення вогню по цілям в складі групи під час ведення вогневого контакту на відкритій місцевості	–	100, 75, 50, 25–15	Дві поясні фігури (мішень № 2)	30 шт. автоматних та 10 шт. пістолетних на пару

Умови і порядок виконання спеціальних вправ для стрільб з автомата описані в повній версії наказу.

9.2. КУРС СТРІЛЬБ ДЛЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ТА НОРМИ ВИТРАТ БОЄПРИПАСІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ СТРІЛЬБ (2016 р.)

КУРС СТРІЛЬБ ДЛЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ТА НОРМИ ВИТРАТ БОЄПРИПАСІВ,
ПОСТРІЛІВ, ВИБУХОВИХ ПАКЕТІВ І ГРАНАТ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ПІД
ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ СТРІЛЬБ
наказ Національної поліції України від 20.09.2016 № 900 (витяг)

I. Загальні положення

1. Цей Курс стрільб визначає порядок організації і проведення з поліцейськими структурних підрозділів центрального органу управління поліції, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції та їх відокремлених підрозділів, територіальних органів поліції та їх відокремлених підрозділів (далі – орган (підрозділ) поліції), установ, що належать до сфери управління Національної поліції (далі – установа поліції), практичних стрільб із **пістолета, штурмової гвинтівки (автомата), кулемета (ручного кулемета), ручного протитанкового і підствольного гранатометів, снайперської гвинтівки, помпової рушниці** (далі – зброя), практичних занять з кидання **ручних гранат**, а також умови та порядок виконання вправ зі стрільби (спортивних стрілецьких **вправ з прикладної стрільби**) та кидання ручних гранат і **нормативів** з вогневої підготовки.

2. Дана сфера суспільних відносин регулюється **Законом України «Про Національну поліцію»**, Положенням про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції, затвердженим **наказом МВС від 24 грудня 2015 року № 1625**, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 16 січня 2016 року за № 76/28206, Положенням про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затвердженим **наказом МВС від 26 січня 2016 року № 50**, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 19 лютого 2016 року за № 260/28390, Інструкцією із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, затвердженою **наказом МВС від 01 лютого 2016 року № 70**, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 17 лютого 2016 року за № 250/28380 (далі – Інструкція), Положенням про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції, затвердженим **наказом МВС від 16 лютого 2016 року № 105**, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 18 квітня 2016 року за № 576/28706.

3. Курс стрільб ВКЛЮЧАЄ:

- 1) загальні положення;
- 2) матеріально-технічну складову стрільб;
- 3) організацію проведення стрільб та обов'язки їх учасників;
- 4) організаційну складову навчально-тренувальних стрільб;
- 5) організаційну складову спортивних стрільб;
- 6) поводження зі зброєю під час проведення стрільб;
- 7) поводження зі зброєю в екстремальних умовах;
- 8) загальні вимоги до виконання вправ зі стрільби та кидання ручних гранат;
- 9) загальні вимоги до виконання спортивних стрілецьких вправ;
- 10) умови і порядок виконання вправ зі стрільби та кидання ручних гранат;
- 11) умови і порядок виконання нормативів з вогневої підготовки;
- 12) умови і порядок виконання спортивних стрілецьких вправ з прикладної стрільби.

4. Практичні стрільби (далі – стрільби) – це комплекс заходів, що проводяться в тирі, на стрільбищі (у тому числі в умовах полігону) і спрямовані на підготовку та ведення поліцейськими прицільного вогню зі зброї в напрямку цілі.

Види стрільб:

1) **навчально-тренувальні стрільби** – проводяться під час проходження навчання в установах поліції, на навчальних заняттях зі службової підготовки, на навчальних зборах, при підготовці до змагань з професійно-прикладних видів спорту та спрямовані на формування і вдосконалення в поліцейського практичних навичок швидкісної та влучної стрільби (кидання ручних гранат) по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, у русі тощо;

2) **спортивні стрільби** – проводяться під час змагань з професійно-прикладних видів спорту та спрямовані на визначення їх переможця і призерів.

5. Організація і проведення з поліцейськими стрільб здійснюються відповідно до вимог цього Курсу стрільб та організаційно-розпорядчих актів Національної поліції України. Безпека при стрільбі (метанні гранат) забезпечується точним виконанням вимог, установлених Інструкцією, а також правильною організацією стрільб та дисциплінованістю їх учасників.

7. Під час проведення стрільб у тирі (на стрільбищі) повинна знаходитися **документація**, передбачена наказами МВС від 01 лютого 2016 року № 70, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 17 лютого 2016 року за № 250/28380, та від 26 січня 2016 року № 50, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 19 лютого 2016 року за № 260/28390, а **саме:**

- **журнал** обліку відвідування та успішності поліцейських;

- **журнал** реєстрації інструктажів з питань дотримання заходів безпеки при поводженні зі зброєю;
- **журнал** обліку результатів здачі заліків зі службової підготовки перед призначенням поліцейських на вищі посади та з вогневої підготовки перед закріпленням за поліцейськими вогнепальної зброї.

Крім того, у доступному для перегляду місці **розміщуються:**

- **схема** тиру (стрільбища, полігону), з урахуванням усіх його елементів, кордонів, розмірів і обладнання;
- **умови і порядок** виконання вправ зі стрільби та кидання ручних гранат і нормативів з вогневої підготовки, передбачених Курсом стрільб;
- копія **Інструкції**.

8. У межах проведення:

1) **навчально-тренувальних стрільб** – поліцейські виконують вправи зі стрільби та кидання ручних гранат, а також відпрацьовують нормативи з вогневої підготовки, умови та порядок виконання яких передбачено цим Курсом стрільб;

2) **спортивних стрільб** – поліцейські виконують спортивні стрілецькі вправи з прикладної (спортивної) стрільби, умови та порядок виконання яких передбачено правилами змагань з прикладної (спортивної) стрільби та цим Курсом стрільб.

9. Вправа зі стрільби (кидання ручної гранати) – це кількісно-якісний показник виконання поліцейським прийомів і дій з бойовою зброєю (ручною гранатою) у межах тиру (стрільбища, полігону).

10. Вправи зі стрільби та кидання ручних гранат поділяються на **три категорії:**

1) ПЕРША КАТЕГОРІЯ ВПРАВ:

- **підготовча вправа зі стрільби з пістолета;**
- **вправи зі стрільби з пістолета.**

ПЕРША КАТЕГОРІЯ ВПРАВ виконується поліцейськими виключно під час навчання на курсах первинної професійної підготовки та направлена на формування знань умінь і навичок поводження зі зброєю під час стрільби;

2) ДРУГА КАТЕГОРІЯ ВПРАВ:

- **підготовча вправа зі стрільби з пістолета;**
- **вправи зі стрільби з пістолета;**
- **вправи зі стрільби з штурмової гвинтівки (автомата).**

ДРУГА КАТЕГОРІЯ ВПРАВ виконується поліцейськими під час навчання в системі службової підготовки (у тому числі на навчальних зборах), на курсах первинної професійної підготовки та направлена на удосконалення знань, умінь і навичок поводження зі зброєю під час стрільби;

3) ТРЕТЯ КАТЕГОРІЯ ВПРАВ:

- підготовчі вправи зі стрільби з пістолета;
- підготовчі вправи зі стрільби з штурмової гвинтівки (автомата);
- вправи зі стрільби з пістолета;
- вправи зі стрільби з штурмової гвинтівки (автомата);
- вправи зі стрільби з снайперської гвинтівки;
- вправи зі стрільби з помпової рушниці;
- вправи зі стрільби з протитанкового гранатомета;
- вправа зі стрільби з підствольного гранатомета;
- вправа зі стрільби з кулемета;
- вправа зі стрільби з ручного кулемета;
- вправи з кидання ручних гранат.

ТРЕТЯ КАТЕГОРІЯ ВПРАВ виконується поліцейськими підрозділів поліції особливого призначення (у тому числі при проходженні ними курсів первинної професійної підготовки), поліцейськими, які залучаються до проведення спеціальних (антитерористичних) операцій та направлена на формування як індивідуальних, так і групових висококваліфікованих навичок поводження зі зброєю під час стрільби в екстремальних умовах. При виконанні вправ цієї категорії поліцейські обов'язково забезпечуються відповідним екіпіруванням та засобами індивідуального захисту.

11. Поліцейські виконують вправи зі стрільби із зброї, яка за ними закріплена.

Виняток становлять поліцейські:

- за якими зброя не закріплена;
- які здають залік з вогневої підготовки перед призначенням на вищу посаду, закріпленням вогнепальної зброї;
- які здають залік з вогневої підготовки в межах проведення комплексного інспектування, контрольної, цільової і підсумкової перевірок (далі – перевірка), навчальних зборів;
- які входять до складу збірних команд органів (установ) поліції з професійно-прикладних видів спорту;
- які виконують вправи зі зброї, закріплення якої не передбачено.

12. КАТЕГОРИЧНО ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:

1) допускати до виконання вправ зі стрільби поліцейських, які не засвоїли або порушують заходи безпеки при поводженні зі зброєю, порядку і правил її застосування та використання;

2) виконувати у складі чергової зміни вправи, під час проведення яких виконується стрільба в русі (поворот, розворот, перекид, стрибки) або вправи з

обмеженою видимістю мішені. Такі вправи виконуються тільки одним стрільцем у окремій галереї. Виняток становить третя категорія вправ зі стрільби та виконання групових вправ другої категорії;

3) виконувати вправи, які передбачають стрільбу по мішенях з відстані меншої за 15 м, без захисних окулярів та з використанням патронів із сталевим осердям;

4) виконувати під час проходження навчання на курсах первинної професійної підготовки вправи другої та третьої категорій без опанування навиків виконання вправ першої категорії.

13. Під час проведення стрільб у межах перевірки, контрольно-перевірочного заняття в системі службової підготовки, випускного іспиту (комплексного заліку), підтвердження (підвищення) кваліфікації, здачі заліків перед призначенням на вищу посаду, закріпленням вогнепальної зброї поліцейські виконують вправи на вибір особи, уповноваженої здійснювати ці заходи, відповідно до вивченого навчального матеріалу, передбаченого тематичним планом зі службової підготовки (навчальною програмою).

Заборонено повторювати виконання вправи з метою покращання оцінки (незважаючи на погодні умови, стан освітлення тощо). Якщо під час виконання вправи її не виконано через несправність зброї чи боєприпасів, то з дозволу особи, яка проводить стрільби, вправа виконується повторно.

14. Виконання вправи зі стрільби (кидання ручної гранати) припиняється та виставляється оцінка **«незадовільно»**, якщо поліцейським:

- порушено заходи безпеки при поводженні зі зброєю;
- порушено умови виконання вправи (крім умови перевищення часового обмеження);
- під час кидання навчально-імітаційної або бойової гранати не була витягнута із запалу запобіжна чека.

15. Під час виконання вправи зі стрільби, яка передбачає відповідне часове обмеження, за кожен постріл, який виконано після команди **«Час!»**, з результату стрільця віднімається одне (у вправах, які передбачають градацію зон ураження – краще) влучення.

17. При виконанні вправ зі стрільби та кидання ручних гранат:

- 1) поліцейські в обов'язковому порядку забезпечуються навушниками (берушами) і захисними окулярами;
- 2) сигнали на показ, рух і освітлення цілей подаються так, щоб їх не було чутно (помітно) стрільцям;
- 3) допускається (на розсуд особи, яка проводить стрільби) їх виконання в засобах індивідуального захисту (шоломах, бронежилетах тощо).

18. НОРМАТИВ з вогневої підготовки – це часовий і якісний показник виконання поліцейським прийомів і дій з навчальною зброєю в межах тиру (стрільбища, полігону).

Нормативи з вогневої підготовки відпрацьовуються поліцейським під час проходження навчання в установах поліції, на навчальних заняттях зі службової підготовки, на навчальних зборах, перевірках органу поліції (за необхідності), під час здачі заліку з вогневої підготовки перед призначенням на вищу посаду, закріпленням вогнепальної зброї та спрямовані на формування (удосконалення) знань матеріальної частини зброї, практичних навичок поводження зі зброєю, а також визначення рівня вогневої підготовленості поліцейського.

19. Види нормативів з вогневої підготовки:

- 1) нормативи з пістолетом;
- 2) нормативи з автоматом.

20. Поліцейські виконують нормативи з вогневої підготовки з використанням справної навчальної зброї та боєприпасів.

21. Виконання нормативу з вогневої підготовки припиняється та виставляється оцінка **«незадовільно»**, якщо поліцейським:

- порушено заходи безпеки при поводженні зі зброєю;
- порушено порядок виконання нормативу;
- перевищено часовий інтервал, відведений на виконання нормативу.

22. Під час виконання поліцейським нормативу з вогневої підготовки на практичному занятті прийоми (дії) зі зброєю спочатку необхідно проводити в повільному темпі з плавним переходом до відпрацювання нормативу на швидкість.

Якщо норматив відпрацьовується в процесі навчання декілька разів, то оцінка за його виконання поліцейському виставляється за останнім показником результату або на контрольно-перевірочному занятті.

Час на виконання нормативу відлічується з моменту подання команди (сигналу) до закінчення доповіді про його виконання (удару курка по ударнику).

II. Матеріально-технічна складова стрільб

2. У тирі (стрільбищі) обов'язково повинні бути визначені:

- 1) **вихідний рубіж** – місце шиккування та підготовки до виконання вправи зі стрільби (кидання ручної гранати) стрільця;
- 2) **пункт бойового постачання** – місце обліку та видачі стрільцю боєприпасів (гранат);
- 3) **рубіж відкриття вогню** (вогнева позиція) – місце, досягнувши яке стрільцю дозволяється, за командою **«Вогонь!»** (**«Старт»!**), виконання вправи зі стрільби (кидання ручної гранати);
- 4) **рубіж огляду мішеней** – місце огляду мішеней та оцінки результатів стрільби;
- 5) **лінія мішеней** – місце (ділянка місцевості) розташування мішеней, у напрямку якого стрільцю дозволяється ведення вогню.

Мішень – штучна ціль, що імітує характерні ознаки реальної цілі, порядковий номер, розмір та форму якої передбачено переліком мішеней для проведення практичних стрільб (додаток 2);

- б) **командний пункт** – окреме місце (споруда) на стрільбищі, призначене для керівництва стрільбами та ведення спостереження за ними;
- 7) **зона ведення вогню** – простір, через який проходять траєкторії куль під час стрільби та який обмежується з тилу рубежем відкриття вогню, з флангів та гори – конструктивними елементами тиру (вказівниками стрільбища), з переду – лінією мішеней.

3. Вихідний рубіж, рубежі відкриття вогню і огляду мішеней та пункт бойового постачання позначаються лініями шириною 5–10 см та/або вказівниками.

4. Межі стрільбища (тиру відкритого чи напіввідкритого типу) позначаються на місцевості написами: **«Стрільбище!»**, **«Стій, стріляють!»**, **«Прохід та проїзд заборонено!»**, які встановлюються в межах хорошої видимості, а також у місцях перетину стежок (доріг), які ведуть на їх територію. Стороннім особам забороняється знаходитися в межах проведення стрільб.

Місце для кидання бойових ручних гранат (полігон) обирається з таким розрахунком, щоб при киданні наступальних гранат у радіусі не менше 50 м не було людей, тварин або об'єктів, які можуть бути вражені осколками гранат. Ділянка місцевості, де проводиться кидання гранат, повинна бути позначена червоними прапорцями та вказівниками з відповідними попереджувальними написами...

Кидання бойової ручної гранати проводиться поліцейськими виключно по одному. При киданні оборонних гранат поліцейський, який виконує вправу, та особа, яка проводить стрільби, знаходяться в обладнаному окопі, а решта поліцейських при цьому перебувають на безпечній відстані (в укритті)...

III. Організація проведення стрільб та обов'язки їх учасників

1. Учасниками стрільб є поліцейські, а також інші особи, які беруть у них участь або залучаються до організації їх проведення в установленому порядку.

2. Стрільби організуються і проводяться на підставі наказу керівника органу (підрозділу), установи поліції, яким визначаються час і місце їх проведення та призначається особа, відповідальна за їх проведення (далі – *керівник стрільб*), і *роздавач боєприпасів*.

Крім того, під час проведення стрільб на стрільбищі призначається *старший наряду оточення, наряд оточення, наглядач* і *показувачі* мішеней (за необхідності).

3. **КЕРІВНИК СТРІЛЬБ** – поліцейський з числа керівного складу органу (підрозділу) поліції, працівник профільного циклу установи поліції або інструктор з особистої безпеки, який володіє методикою проведення занять, має необхідний рівень знань, умінь та навичок з вогневої підготовки та особисто виконує практичні вправи зі стрільби на оцінку **не нижче ніж «добре»**.

Керівник стрільб відповідає за суворе дотримання всіма учасниками стрільб встановленого порядку в тирі (на стрільбищі, полігоні), заходів безпеки при поводженні зі зброєю, а також умов і порядку виконання вправ, що відпрацьовуються, та зобов'язаний:

- перед початком стрільби перевірити відповідність мішеневого обладнання умовам вправ, що виконуються;
- провести зі стрільцями цільовий інструктаж та перевірити їхню готовність до стрільби (у тому числі знання ними заходів безпеки при поводженні зі зброєю, умов та порядку виконання вправ зі стрільби та кидання ручних гранат);
- поставити завдання роздавачу боєприпасів, старшому наряду оточення і наглядачу;
- чітко і голосно подавати команди, передбачені Курсом стрільб та відповідно до нього;
- під час виконання вправ зі стрільби знаходитися позаду зміни, яка стріляє, і не втручатися в дії стрільців, при умові дотримання ними заходів безпеки та порядку (правильності) їх виконання;
- за необхідності провести цільовий інструктаж із показувачами мішеней, перевірити знання ними своїх обов'язків;
- при порушенні стрільцем заходів безпеки, появі на полі людей, машин, тварин, одержанні повідомлення про необхідність припинення вогню, а також у разі виникнення інших обставин, що можуть призвести до негативних наслідків, терміново подати команду «**Стій! Припинити вогонь!**» («**Стоп!**»), а за необхідності – «**Розряджай!**», «**Зброю до огляду!**», доповісти керівнику

органу (підрозділу), установи поліції про причину зупинки стрільби і вжити заходів щодо відновлення порядку та їх продовження;

- у випадку виникнення затримок при стрільбі, надати стрільцям допомогу з їх усунення;
- після закінчення виконання вправ стрільцями на стрільбищі дати наказ замінити на командному пункті червоний прапор на білий (увімкнути ліхтар білого кольору у темну пору доби) та зняти наряд оточення;
- після закінчення стрільб доповісти керівнику органу (підрозділу), установи поліції про їх закінчення, про позитивні сторони і недоліки (у разі наявності таких) в їх проведенні, оголосити результати успішності та зробити відмітки у відповідних журналах і відомостях, передбачених пунктом 7 розділу I цього Курсу стрільб.

4. Старший наряду оточення – поліцейський, який координує та контролює наряд оточення під час проведення стрільб на стрільбищі.

Старший наряду оточення відповідає за порядок несення служби постами наряду оточення та зобов'язаний:

- знати схему постів наряду оточення і розміщення їх на місцевості;
- перед початком стрільб уважно оглянути територію стрільбища, виставити пости наряду оточення, поставити перед ними завдання, вести спостереження і не допускати до стрілецького поля людей, машин і тварин;
- при виявленні на території стрільбища людей, машин або тварин терміново доповісти про це керівнику стрільб і вжити заходів з випровадження їх за межі стрільбища;
- забезпечити наряд оточення засобами зв'язку і оповіщення;
- після закінчення стрільб, з дозволу керівника стрільб, зняти наряд оточення.

5. Наряд оточення – поліцейські, які розташовуються по периметру стрільбища та забезпечують недопущення на його територію сторонніх осіб під час проведення стрільб.

Наряд оточення безпосередньо підпорядковується старшому наряду оточення та зобов'язаний чітко і своєчасно виконувати його накази.

6. Наглядач – поліцейський, який перебуває на командному пункті та здійснює постійне спостереження за перебігом стрільб на стрільбищі.

Наглядач зобов'язаний:

- невідлучно перебувати на командному пункті, вести спостереження у вказаному секторі і доповідати керівнику стрільб про появу людей, машин або тварин у зоні ведення вогню або подавання сигналів про припинення вогню з постів оточення чи з бліндажа (укриття);

- за командою керівника стрільб піднімати білий прапор на командному пункті та робити його заміну на червоний (змінювати світло ліхтаря в темну пору доби).

Наглядач забезпечується прапорцями червоного і білого кольору, відповідними ліхтарями, а за необхідності – біноклем.

7. Роздавач боєприпасів – поліцейський, який знаходиться в межах пункту бойового постачання та здійснює видачу стрільцям боєприпасів (гранат).

Роздавач боєприпасів зобов'язаний:

- знати і дотримуватися заходів безпеки при поводженні з боєприпасами (гранатами);
- за командою керівника стрільб видавати боєприпаси (гранати) черговій зміні (стрільцеві);
- приймати від стрільців невикористані боєприпаси (гранати);
- після закінчення стрільб зібрати гільзи (чеки) та у встановленому порядку провести облік одержаних, використаних і зданих боєприпасів.

8. Стрілець – поліцейський, який допущений керівником стрільб до виконання вправи зі стрільби (кидання ручної гранати) та перетнув лінію вихідного рубежу.

Група поліцейських з двох і більше стрільців утворюють чергову зміну.

Стрілець зобов'язаний:

- знати і дотримуватися заходів безпеки при поводженні зі зброєю;
- перед виконанням вправи зі стрільби (нормативу з вогневої підготовки) засвоїти умови та порядок їх виконання;
- чітко та своєчасно виконувати команди, поставлені керівником стрільб та доповідати йому в установленому порядку;
- постійно вдосконалювати власний рівень вогневої підготовленості;
- у випадку неповного використання боєприпасів (запалів, гранат, пострілів) здати їх роздавачу боєприпасів;
- у випадку виникнення затримки при стрільбі припинити ведення вогню, не змінюючи положення зброї, увімкнути запобіжник (за можливості), підняти до гори вільну руку (при виконанні вправи, яка передбачає обмежену видимість, крім підняття вільної руки, доповісти голосом: «**Затримка!**» або «**Проблема!**»).

9. Медичний працівник – лікар або фельдшер (медична сестра) закладу охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України або державного (комунального) закладу охорони здоров'я (за згодою), укомплектований відповідним табельним оснащенням.

Медичний працівник зобов'язаний:

- доповісти керівнику стрільб про готовність до надання необхідної медичної допомоги;

- знати розміщення приміщень у тирі (схему розміщення стрільбища, полігону);
- перебувати в безпечному місці поблизу керівника стрільб, бути готовим виконувати свої обов'язки за його наказом;
- у випадку травмування чи поранення когось із учасників стрільб, після команди керівника стрільб про припинення вогню, прибути на місце події та вжити заходів щодо надання необхідної медичної допомоги.

11. Під час проведення стрільб усі їх учасники безпосередньо підпорядковуються керівнику стрільб та своєчасно виконують його накази.

12. Забороняється призначати керівниками стрільб та роздавачами боєприпасів осіб, відповідальних за облік та зберігання озброєння в органах (підрозділах), установах поліції (у тому числі начальника служби озброєння, завідуючого складом, штатного чергового).

IV. Організаційна складова навчально-тренувальних стрільб

1. У день проведення стрільб поліцейські прибувають до тиру (стрільбища) не пізніше, ніж за 20 хвилин до їх початку. Цей час використовується для підготовки зброї та боєприпасів до стрільби, перевірки знань поліцейськими заходів безпеки при поводженні зі зброєю, умов виконання вправ, роботи мішеневого обладнання і засобів зв'язку.

2. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ СТРІЛЬБ:

1) після прибуття чергової зміни (стрільця) на стрільбище за командою керівника стрільб на командному пункті підіймається **білий** прапор (у темну пору доби вмикається світло ліхтаря білого кольору). З виходом зміни на вихідний рубіж і до команди про припинення вогню («**Стій! Припинити вогонь!**», «**Стоп!**», «**Відбій!**») замість білого прапора підіймається **червоний** (у темну пору доби вмикається ліхтар червоного кольору);

2) перед початком виконання вправи зі стрільби керівник стрільб на вихідному рубежі перевіряє готовність чергової зміни (стрільця) до її виконання, після чого дає наказ роздавачу боєприпасів видати черговій зміні (стрільцю) боєприпаси;

3) стрілець, який одержав боєприпаси, оглядає їх, доповідає керівнику стрільб, наприклад: «***Капітан поліції Іваненко три бойові патрони одержав та оглянув їх!***». При наявності зауважень до цілісності та якості боєприпасів стрілець повинен доповісти про них керівнику стрільб, який уживає заходів щодо їх заміни;

4) за командою керівника стрільб: «**Спорядити магазин!**» чергова зміна (стрілець) самостійно споряджає магазин (магазини) та приєднує його до зброї (кишені для запасного магазину кобури, підсумку, розвантажувального жилету);

5) керівник стрільб, переконавшись у готовності до стрільби, визначає кожному стрільцю його ціль (номер мішені) та подає одну з наступних команд: **«На рубіж відкриття вогню кроком (бігом) руш!»**, **«До бою!»**, **«Приготуватися!»**, що одночасно є наказом для переміщення чергової зміни (стрілця) на рубіж відкриття вогню;

6) перемістившись на рубіж відкриття вогню, чергова зміна (стрілець) приймає положення для стрільби, одягає захисні окуляри і навушники та, зайнявши вихідне положення для виконання вправи доповідає про свою готовність, наприклад: **«Канітан поліції Іваненко до стрільби готовий!»**;

7) виключно за командою керівника стрільб: **«Вогонь!»** (**«Старт!»**) або сигналом звукового таймеру чергова зміна (стрілець) розпочинає виконання вправи зі стрільби, після завершення виконання якої доповідає, наприклад: **«Канітан поліції Іваненко стрільбу закінчив!»**, після чого, по команді: **«Зброю до огляду!»** забезпечує огляд зброї керівником стрільб;

8) після огляду зброї керівник стрільб подає команду: **«Оглянуто!»**, після чого – **«Відбій!»** і за необхідності веде чергову зміну (стрілця) для огляду мішеней. Огляд мішеней керівником і стрільцями здійснюється за командою: **«Зміна, до мішеней кроком (бігом) руш!»**. На рубежі огляду мішеней чергова зміна (стрілець) повинна зупинитися, а керівник стрільб – оголосити кожному стрільцю його результати та оцінку;

9) за командою: **«Кругом, на вихідний рубіж кроком (бігом) руш!»** чергова зміна (стрілець) повертається на свою попередню позицію та далі діє за наказом керівника стрільб.

V. Організаційна складова спортивних стрільб

Положення цього розділу описані в повній версії наказу.

VI. Поводження зі зброєю під час проведення стрільб

1. При виконанні вправи зі стрільби (кидання ручної гранати) на рубежі відкриття вогню стрілець повинен зайняти положення для її виконання, зброя при цьому повинна перебувати у відповідному вихідному положенні.

2. **Положення для стрільби** – положення, яке займає стрілець для виконання пострілу (кидання ручної гранати).

При виконанні вправ зі стрільби вогонь ведеться:

у статичному положенні – вправа відпрацьовується стоячи, з коліна, у присіді, лежачи тощо;

у динамічному положенні – вправа відпрацьовується з короткими зупинками (пересуваючись стрілець приймає статичне положення для

виконання пострілу (серії пострілів) або в безперервному русі (постріли виконуються без зупинки у просуванні).

3. Вихідне положення – положення, у якому знаходиться стрілець та зброя в момент прийняття рішення про приведення її у готовність чи застосування (під час навчально-тренувальних стрільб – у момент отримання команди керівника стрільб: «**Вогонь!**» («**Старт!**», **звукового сигналу**), або при досягненні рубежу відкриття вогню у вправах з доданням певної дистанції).

Види вихідного положення:

«**Зброя в кобурі**» – пістолет зафіксований у кобурі, всі патрони в магазині, запобіжник увімкнений;

«**Заряджена зброя в кобурі**» – пістолет зафіксований у кобурі, один патрон у патроннику, решта – у магазині, запобіжник увімкнений;

«**Позиція очікування**» – пістолет у руках (руці) стрільця (одноручний або дворучний хват), ствол спрямований під кутом 45–60 градусів вгору або вниз у напрямку лінії мішеней, запобіжник увімкнено або вимкнено (залежно від умов вправи). Позиція може прийматись у положенні для стрільби стоячи, з коліна, у присіді, лежачи;

«**Позиція готовності**» – пістолет у руках (руці) поліцейського (одноручний або дворучний хват) біля тулуба, на рівні сонячного сплетіння (автоматична зброя ременем на шиї, утримується двома руками зі зведеними донизу та притиснутими до тулуба ліктями, приклад впирається у плече), ствол спрямований під кутом донизу в напрямку лінії мішеней. Вказівний палець руки, що тримає зброю за пістолетну рукоятку знаходиться на запобіжній скобі або вздовж затвору (ствольній коробці – для автоматичної зброї). Позиція може прийматись у положенні для стрільби стоячи, з коліна, у присіді.

«**Зброя на плечі**» – помпова рушниця, споряджена трьома патронами, перебуває в положенні «на плечі», запобіжник увімкнений.

4. Приведення зброї в готовність передбачає:

направлення стрільцем ствола зброї в напрямку цілі, вимкнення запобіжника та досилання патрона до патронника (вихідні положення «Зброя в кобурі», «Позиція очікування»);

направлення стрільцем ствола зброї в напрямку цілі, вимкнення запобіжника та поставлення курка на бойовий звід (вихідне положення «Заряджена зброя в кобурі»).

VII. Поводження зі зброєю в екстремальних умовах

1. Основні правила поводження зі зброєю В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ:

- 1) при утриманні зброї вказівний палець постійно знаходиться на запобіжній скобі вздовж затвора (ствольній коробці – для автоматичної зброї);
- 2) перед відкриттям вогню, стрілець діє відповідно до чітко визначеного **алгоритму** (візуально оцінює мішень, яку необхідно вразити, виносить зброю вперед на рівень очей для прицілювання, голосно подає команду: «Ціль!», опускає палець зі спускової скоби (корпусу затвора) на спусковий гачок та відкриває вогонь);
- 3) перед поміщенням пістолета до кобури курок необхідно зняти з бойового зводу та перевести його в переднє положення;
- 4) перший постріл з пістолета виконується самозводом;
- 5) при стрільбі на дистанціях до 30 метрів при виникненні будь-якої затримки з автоматичною зброєю стрілець миттєво переходить на допоміжну (короткоствольну) зброю;
- 6) усі дії, пов'язані з усуненням затримок та заміною магазинів зброї (після візуальної перевірки зброї і оцінки причин), проводяться без зупинки спостереження за зоною ведення вогню та відпрацьовуються в тактичних рукавицях як правою, так і лівою руками;
- 7) магазини в підсумках повинні знаходитися в положенні «подавачем донизу».

2. Порядок УСУНЕННЯ ЗАТРИМКИ НА ПІСТОЛЕТІ

ІЗ ЗАТВОРОМ У ПЕРЕДНЬОМУ ПОЛОЖЕННІ в екстремальних умовах:

- 1) пістолет виноситься стрільцем на лінію очей у напрямку цілі;
- 2) підтримуючою рукою наноситься різкий удар знизу по магазину в основі рукоятці;
- 3) зброя повертається правою площиною доверху, затвор за задню ребристу частину відводиться назад, а правою (лівою) рукою пістолет різко повертається у вихідне положення. Тобто, стрілець наносить удар по магазину, викидає несправний патрон або гільзу (досилає патрон у патронник) та займає позицію готовності до стрільби.

Причинами затримки при стрільбі, в якій затвор пістолета залишається в передньому положенні, може бути неподаний патрон у патронник, осічка, невикидання гільзи з патронника тощо.

3. Візуальна перевірка зброї передбачає огляд зброї стрільцем на предмет виявлення можливої несправності при подальшому продовженні стрільби. Вона проводиться миттєво, після враження цілі. При цьому зброя розвертається навколо осі каналу ствола проти часової стрілки правою площиною доверху для

більш зручного огляду положення затвору та вікна екстракції гільз (затворної рами та патронника для автомата).

VIII. Загальні вимоги до виконання вправ зі стрільби та кидання ручних гранат

1. Дії при виконанні вправ зі стрільби З ПІСТОЛЕТА:

1) за командою «Спорядити магазин!», якщо пістолет знаходиться в кобурі, стрілець (не виймаючи зброю повністю) повинен від'єднати магазин, спорядити його патронами та самостійно приєднати до основи рукоятки. Якщо ж пістолет і магазин до нього окремо один від одного знаходяться на стійці для стрільби, то стрілець повинен спорядити магазин патронами та утримувати його в руці;

2) за командою «Заряджай!», якщо пістолет знаходиться в кобурі, стрілець повинен вийняти його, направити стволом у напрямку лінії мішеней, вимкнути запобіжник, дослати патрон до патронника, увімкнути запобіжник та доповісти про готовність. Перебуваючи у вихідному положенні **«Заряджена зброя в кобурі»**, стрілець повинен вийняти пістолет, направити його стволом у напрямку лінії мішеней, вимкнути запобіжник, дослати патрон до патронника, увімкнути запобіжник, сховати його до кобури та доповісти про готовність. Якщо ж пістолет знаходиться на стійці для стрільби, то стрілець повинен взяти його вільною рукою, направити стволом у напрямку лінії мішеней, приєднати магазин до основи рукоятки, вимкнути запобіжник, дослати патрон до патронника, увімкнути запобіжник та доповісти про готовність;

3) за командою «Приготуватись!», перебуваючи у вихідних положеннях **«Зброя в кобурі»**, **«Позиція очікування»**, стрілець повинен обрати відповідне положення для стрільби та доповісти про готовність;

4) за командою «Вогонь!»:

- перебуваючи у вихідному положенні **«Позиція очікування»**, стрілець повинен спрямувати ствол у напрямку лінії мішеней, вимкнути запобіжник (за необхідності), поставити курок на бойовий звід та виконати, визначену умовами виконання вправи, кількість пострілів;
- перебуваючи у вихідному положенні **«Заряджена зброя в кобурі»**, стрілець повинен вийняти пістолет з кобури, направити його стволом у напрямку лінії мішеней, вимкнути запобіжник, поставити курок на бойовий звід та виконати, визначену умовами виконання вправи, кількість пострілів;
- перебуваючи у вихідному положенні **«Зброя в кобурі»**, стрілець повинен вийняти пістолет з кобури, направити його стволом у напрямку лінії мішеней, вимкнути запобіжник, дослати патрон до патронника та виконати, визначену умовами виконання вправи, кількість пострілів;

5 за командою «Зброю до огляду!» стрілець повинен від'єднати магазин від основи рукоятки (не змінюючи напрямку ствола), покласти його під великий палець руки, яка утримує зброю, попереду запобіжника так, щоб подавач магазину був на 2-3 см вище, ніж затвор, та забезпечити огляд керівником стрільб відсутності патрона в патроннику і магазині. Якщо при виконанні вправи було задіяно більше одного магазину, то стрілець надає до огляду всі використані магазини;

6 за командою «Оглянуто!» стрілець повинен, спрямовуючи зброю в напрямку лінії мішеней, зняти затвор із затворної затримки, спустити курок з бойового зводу, натиснувши на спусковий гачок, увімкнути запобіжник, приєднати магазин до основи рукоятки пістолета і сховати зброю до кобури (покласти на стійку для стрільби).

У випадку, якщо було перевищено час, відведений на виконання вправи, або керівник стрільб подав команду **«Сій! Припинити вогонь!»** («Стоп!») і, як наслідок, залишилися невикористані патрони, стрілець повинен увімкнути запобіжник. Після команди **«Розряджай!»** – від'єднати магазин від основи рукоятки (не змінюючи напрямку ствола), вимкнути запобіжник, відвести затвор у заднє крайнє положення та вилучити патрон з патронника, спустити курок з бойового зводу, натиснувши на спусковий гачок, увімкнути запобіжник, покласти зброю до кобури (на стійку запобіжником догори), вийняти патрони з магазину та приєднати його до зброї, підібрати вилучений патрон (при його наявності).

Крім того, поліцейські при виконанні вправ третьої категорії можуть проводити **ТАКТИЧНУ ТА БОЙОВУ ЗАМІНУ МАГАЗИНУ** пістолета.

Під час тактичної заміни магазину стрілець мізинцем, безіменним та середнім пальцями вільної руки дістає з підсумку запасний магазин та, утримуючи його, натискає великим пальцем руки, що утримує зброю, кнопку фіксатора магазину (при використанні пістолета Макарова або автоматичного пістолета Стечкіна – натискає великим пальцем вільної руки заціпку магазину в основі рукоятки пістолета); водночас за допомогою другої фаланги вказівного та великого пальців вільної руки витягує магазин з рукоятки пістолета і поворотом кисті вільної руки навколо себе замінює його на запасний, після цього стрілець досилає патрон до патронника (вільною рукою знімає затвор з затворної затримки), витягнутий магазин після візуальної оцінки вставляє в підсумок або скидає в спеціальну сумку для незаповнених магазинів.

Під час бойової заміни магазину стрілець, рукою, яка утримує зброю, робить різкий напівоберт за часовою стрілкою з одночасним натисканням

кнопки фіксатора магазина в основі рукоятки пістолета великим пальцем з метою його викидання; водночас вільною рукою дістає запасний магазин з підсумка та вставляє в основу рукоятки пістолета (при використанні пістолета Макарова або автоматичного пістолета Стечкина – вільною рукою дістає запасний магазин та, утримуючи його в руці, натискає великим пальцем вільної руки на защіпку магазина в основі рукоятки пістолета, за допомогою другої фаланги вказівного та великого пальців вільної руки витягує магазин з рукоятки пістолета і замінює на запасний магазин); після заміни магазина стрілець досилає патрон до патронника (вільною рукою знімає затвор з затворної затримки).

2. Дії при виконанні вправ зі стрільби зі ШТУРМОВОЇ І СНАЙПЕРСЬКОЇ ГВИНТІВОК, АВТОМАТА ТА КУЛЕМЕТА:

1) за командою «Спорядити магазин!» стрілець повинен самостійно спорядити магазин (магазини) патронами та утримувати його в руці (запасні – покласти до підсумка для магазинів чи розвантажувального жилету);

2) за командою «Заряджай!» стрілець повинен приєднати до зброї споряджений магазин, вимкнути запобіжник (перемістити перевідник у відповідне положення), дослати патрон до патронника, увімкнути запобіжник (якщо не передбачається негайного відкриття вогню або не надійшло команди «Вогонь!») та доповісти про готовність;

3) за командою «Вогонь!» стрілець повинен вимкнути запобіжник (перемістити перевідник у відповідне положення), виконати, визначену умовами виконання вправи, кількість пострілів та увімкнути запобіжник. Після команди «Вогонь!», при необхідності переміщення зі зброєю в руках, стрілець повинен увімкнути запобіжник (якщо інше не передбачено умовами виконання вправи);

4) за командою «Зброю до огляду!», якщо стрільба велась у положенні лежачи, стрілець повинен від'єднати магазин і покласти його біля зброї (подавачем до себе), вимкнути запобіжник (перемістити перевідник у відповідне положення), відвести затворну раму в заднє крайнє положення і, розвернувши зброю запобіжником догори (вздовж осі ствола) та утримуючи її, забезпечити огляд керівником стрільб відсутності патрона в патроннику і магазині. Якщо ж стрільба велась в положенні стоячи, стрілець повинен, утримуючи зброю за цівку, вільною рукою від'єднати магазин і перекласти його в руку, яка утримує зброю (притиснути до цівки подавачем догори, а випуклою частиною від себе), так, щоб подавач магазину був на 2–3 см вище, ніж верхній зріз кришки ствольної коробки, вимкнути запобіжник (перемістити перевідник у відповідне положення), відвести вільною рукою затворну раму в заднє крайнє положення і, розвернувши зброю запобіжником догори (вздовж осі ствола) та утримуючи її,

забезпечити огляд керівником стрільб відсутності патрона в патроннику і магазині.

Якщо при виконанні вправи було задіяно більше одного магазину, то стрілець надає до огляду всі використані магазини;

5 за командою «Оглянуто!» стрілець повинен відпустити затворну раму, здійснити спуск курка, увімкнути запобіжник (перемістити перевідник вогню у відповідне положення), прибрати магазин (магазини) в підсумок чи розвантажувальний жилет, поставити зброю в положення «на ремінь» (взяти кулемет до ноги).

У випадку, якщо було перевищено час, відведений на виконання вправи і, як наслідок, залишилися невикористані патрони, стрілець повинен увімкнути запобіжник;

6 після команди «Розряджай!» стрілець повинен, не змінюючи напрямку ствола, від'єднати магазин від ствольної коробки і покласти його на стійку для стрільби (до підсумку, розвантажувального жилету), вимкнути запобіжник, відвести затворну раму в заднє крайнє положення та вилучити патрон з патронника, здійснити спуск курка з бойового зводу, увімкнути запобіжник, покласти зброю положення «на ремінь» (на стійку), вийняти патрони з магазину та приєднати його до зброї, підібрати вилучений патрон (при його наявності). Крім того, поліцейські при виконанні вправ третьої категорії можуть проводити тактичну та бойову заміну магазину автомата (АК-74, АКС-74У та їх модифікацій).

Під час тактичної заміни магазину стрілець вільною рукою, що утримує зброю за цівку, дістає з підсумку запасний магазин та прикладає його до автомата верхнім зрізом магазину на рівні кришки ствольної коробки; охопивши два магазини разом, від'єднує (за допомогою великого пальця вільної руки) той, що знаходиться в автоматі, приєднує запасний та заряджає зброю (вільною рукою, що тримає замінений магазин відводить затворну раму в крайнє заднє положення та відпускає її); після візуальної оцінки вставляє порожній магазин у підсумок або скидає в спеціальну сумку для незаповнених магазинів.

Під час бойової заміни магазину стрілець вільною рукою, що утримує зброю за цівку, дістає з підсумку запасний магазин та його верхнім кінцем поступовим рухом натискає на фіксатор магазину в основі ствольної коробки, чим від'єднує та скидає донизу магазин, що потребує заміни; після приєднання запасного магазину стрілець досилає патрон до патронника (вільною рукою через низ або верх автомата відводить затворну раму в крайнє заднє положення та відпускає його).

Х. Умови і порядок виконання вправ зі стрільби та кидання ручних гранат

№ з/п	Призначення вправи	Відстань до цілі (м)	Ціль	Кількість боєприпасів (шт.)
ПЕРША КАТЕГОРІЯ ВПРАВ				
ПІДГОТОВЧА ВПРАВА ЗІ СТРІЛЬБИ З ПІСТОЛЕТА				
1	Відпрацювання імітаційного ведення вогню з діставанням зброї з кобури, приведенням її у готовність та виконанням пострілу (пострілів)	–	–	–
ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ З ПІСТОЛЕТА				
2	Прищеплення початкових навичок стрільби по нерухомій цілі в необмежений час	10	Мішень № 1, № 2, 3, № 3-а або № 3-б (за вибором керівника стрільб)	5
3	Прищеплення початкових навичок стрільби по нерухомій цілі в необмежений час	15	Мішень № 2	5
4	Прищеплення початкових навичок прицільної стрільби по нерухомій цілі в необмежений час	15	Мішень № 2	3
5	Прищеплення початкових навичок стрільби по нерухомій цілі в обмежений час	7–10	Мішень № 3	3
6	Прищеплення початкових навичок стрільби стоячи, з коліна, та лежачи – по нерухомій цілі в необмежений час	10–15	Мішень № 1, № 3, № 3-а або № 3-б (за вибором керівника стрільб)	6
7	Прищеплення початкових навичок стрільби в умовах недостатнього освітлення по нерухомій цілі в необмежений час	10–15	Мішень № 1, № 3, № 3-а або № 3-б (за вибором керівника стрільб)	3

№ з/п	Призначення вправи	Відстань до цілі (м)	Ціль	Кількість боєприпасів (шт.)
ДРУГА КАТЕГОРІЯ ВПРАВ				
ПІДГОТОВЧА ВПРАВА ЗІ СТРІЛЬБИ З ПІСТОЛЕТА				
8	Відпрацювання імітаційного ведення вогню зі зміною положення для стрільби та заміною магазину	–	–	–
ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ З ПІСТОЛЕТА				
<i>Індивідуальні</i>				
9	Навчання стрільби по нерухомій цілі в обмежений час	10–15	Мішень № 1	3
10	Навчання прицільній стрільбі по нерухомій цілі в необмежений час	25	Мішень № 2	5
11	Навчання стрільби після фізичного навантаження по нерухомій цілі в обмежений час	25, 15, 10	Мішень № 1, № 2 або № 4 (за вибором керівника стрільб)	6
12	Навчання стрільби після фізичного навантаження (евакуація пораненого) по нерухомій цілі в обмежений час	15	Мішень № 1	3
13	Навчання стрільби з перенесенням вогню в обмежений час	10–15	Мішень № 1, № 3 або № 3-а (за вибором керівника стрільб) (4 шт.)	8
14	Прищеплення навичок ведення вогню із заміною магазину	15	Мішень № 1, № 3 або № 3-а (за вибором керівника стрільб)	4
15	Навчання стрільби по противнику, який захищений бронезилетом	7–10	Мішень № 3 або № 3-а (за вибором керівника стрільб)	3
16	Навчання стрільби з розворотом, перенесенням вогню та із заміною магазину в обмежений час	10–15	Мішень № 1, № 3, № 3-а або № 3-б (за вибором керівника стрільб) (2 шт.)	6
17	Навчання стрільби в умовах недостатнього освітлення з різних положень по нерухомій цілі в необмежений час	15	Мішень № 2 або № 3-б (за вибором керівника стрільб)	4

№ з/п	Призначення вправи	Відстань до цілі (м)	Ціль	Кількість боєприпасів (шт.)
ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ З ПІСТОЛЕТА, ЩО ВИКОНУЮТЬСЯ НА НАВЧАЛЬНИХ ЗБОРАХ ТА В СПЕЦІАЛЬНО ОБЛАДНАНИХ ТИРАХ (СТРІЛЬБИЩАХ)				
18	Навчання стрільби в умовах нестійкої рівноваги по цілі, що рухається в обмежений час	10–15	Мішень № 5	3
19	Відпрацювання навичок ведення вогню, утримання точки прицілювання під час складних пересувань в умовах активного впливу психологічних та фізичних навантажень	7–10	Мішень № 1, № 3, № 3-а або № 3-б (за вибором керівника стрільб)	6
20	Прищеплення навичок ведення вогню із-за укриттів у комплексі з пересуванням між ними та заміною магазину	15	Мішень № 1, № 3, № 3-а або № 3-б (за вибором керівника стрільб)	8
21	Прищеплення навичок ведення вогню із-за укриття типу «Конверт» стоячи, з коліна, та в присіді із заміною магазину	7–10	Мішень № 2 або № 3-б (за вибором керівника стрільб)	5
22	Відпрацювання навичок ведення вогню із-за укриття при пораненні з переміщенням	10	Мішень № 2 або № 3-б (за вибором керівника стрільб) (2 шт.)	4
23	Прищеплення навичок ведення вогню з автомобіля	10	Мішені № 3 або № 3-а (за вибором керівника стрільб) та № 4-а	4
24	Відпрацювання навичок ведення вогню з автомобіля та із-за укриття в комплексі з пересуванням між ними	15, 10	Мішень № 2 або № 3-б (за вибором керівника стрільб) (3 шт.)	6
			Мішень № 6-б або № 6-в (за вибором керівника стрільб) (3 шт.)	3

№ з/п	Призначення вправи	Відстань до цілі (м)	Ціль	Кількість боєприпасів (шт.)
Групові				
25	Відпрацювання навичок ведення вогню з переміщенням у парі з напарником	15, 10	Мішень № 2 або № 3-б (за вибором керівника стрільб)	8
26	Відпрацювання навичок ведення вогню із-за укриття з вогневою підтримкою напарника	15	Мішень № 2 або № 3-б (за вибором керівника стрільб)	12
ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ З ШТУРМОВОЇ ГВИНТІВКИ (АВТОМАТА)				
27	Навчання стрільбі з місця по нерухомій цілі	100	Мішень № 2	3
28	Навчання стрільбі з місця по цілі, яка з'являється на обмежений час	200	Мішень № 1	12
		100 для короткоствольних автоматів		
ТРЕТЯ КАТЕГОРІЯ ВПРАВ				
ПІДГОТОВЧІ ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ З ПІСТОЛЕТА				
Індивідуальні				
29	Відпрацювання екстреного усунення затримки на пістолеті із затвором у передньому положенні, без виймання та заміни магазину	–	–	–
30	Відпрацювання екстреного усунення затримок з вийманням та заміною магазину пістолета	–	–	–
Групова				
31	Відпрацювання імітаційного ведення вогню у складі групи під час уявного наступального вогневого бою з голосовою комунікацією	–	–	–

№ з/п	Призначення вправи	Відстань до цілі (м)	Ціль	Кількість боєприпасів (шт.)
ПІДГОТОВЧІ ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ З ШТУРМОВОЇ ГВИНТІВКИ (АВТОМАТА)				
<i>Індивідуальна</i>				
32	Відпрацювання імітаційного ведення вогню зі зміною зброї, екстреною заміною магазинів та усунення затримок	—	—	—
<i>Групова</i>				
33	Відпрацювання імітаційного ведення вогню у складі групи під час уявного наступального вогневого бою з голосовою комунікацією та зміною зброї	—	—	—
ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ З ПІСТОЛЕТА				
<i>Індивідуальні</i>				
34	Відпрацювання навичок ведення вогню з коротких дистанцій в умовах раптового виникнення безпосередньої загрози життю та здоров'ю поліцейського з одночасним відходом з ймовірної лінії вогню злочинця	5–7	Мішень № 3-а	3
35	Прищеплення навичок ведення вогню з різних положень, уходу з лінії вогню та швидкої заміни магазину	7–10	Мішені № 3-а та № 7-а	6
36	Навчання техніці стрільби із-за укриття з незручних положень з відпрацюванням швидкого перезаряджання	10–15	Мішень № 2 (3 шт.)	6
37	Відпрацювання ведення вогню по цілям в русі без зупинки в умовах вузького простору з екстреною зміною магазину та перенесенням вогню по фронту	10–15	Мішень № 3-а (3 шт.)	6

№ з/п	Призначення вправи	Відстань до цілі (м)	Ціль	Кількість боєприпасів (шт.)
Групові				
38	Відпрацювання ведення вогню в складі групи під час активного наступального вогневого бою з голосовою комунікацією та екстреною заміною магазинів	10–15	Мішені № 3-а та № 7-а	12
39	Відпрацювання ведення вогню в складі групи із застосуванням кулезахисного щита під час активного наступального вогневого бою з голосовою комунікацією та екстреною заміною магазинів	10–15	Мішень № 3-а або № 2 (за вибором керівника стрільб)	10
ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ З ШТУРМОВОЇ ГВИНТІВКИ (АВТОМАТА)				
Індивідуальні				
40	Відпрацювання індивідуальної техніки стрільби із зміною зброї, екстреною заміною магазинів та усунення затримок при стрільбі	30	Мішень № 3-а	5 шт. до автомата та 3 шт. до пістолета
41	Навчання стрільбі з місця по цілі, яка з'являється на обмежений час, з відходом з лінії вогню	200–350	Мішені № 8, № 9 (по 1 шт.) та № 1 (2 шт.)	20
Групові				
42	Відпрацювання злагодженості дій у складі групи під час активного вогневого контакту в умовах промислових та адміністративних приміщень з голосовою комунікацією екстреною заміною магазинів та усуненням затримок	35–40	Мішень № 3-а	20 шт. до автомата та 12 шт. до пістолета на пару
43	Відпрацювання прийомів та способів ведення вогню по цілям у складі групи під час ведення вогневого контакту на відкритій місцевості	100, 75, 50–15	Мішень № 3-а (2 шт.)	30 шт. до автомата та 10 шт. до пістолета на пару

№ з/п	Призначення вправи	Відстань до цілі (м)	Ціль	Кількість боєприпасів (шт.)
ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ ЗІ СНАЙПЕРСЬКОЇ ГВИНТІВКИ				
44	Навчання стрільбі зі снайперської гвинтівки з оптичним прицілом з місця по нерухомій цілі в обмежений час	300	Мішень № 3-а	3
45	Навчання стрільбі зі снайперської гвинтівки з оптичним прицілом з місця по нерухомій цілі в обмежений час	100	Мішень № 5-а	3
46	Навчання стрільбі зі снайперської гвинтівки з оптичним прицілом з місця по нерухомій цілі в обмежений час	200	Мішень № 7-а	3
ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ З ПОМПОВОЇ РУШНИЦІ				
47	Навчання стрільбі з помпової рушниці з перенесенням стрільби по фронту	100	Мішень № 10	3
48	Навчання стрільбі з помпової рушниці з перенесенням стрільби по фронту в обмежений час	50	Мішень № 10	3
ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ З ПРОТИТАНКОВОГО ГРАНАТОМЕТА				
49	Стрільба з місця по нерухомій цілі в світлу пору доби (у темну пору доби)	200–300 (100–200)	Мішень № 11	2
50	Навчання стрільбі з місця по цілі, що здійснює фланговий рух	300–350	Мішень № 12	2
ВПРАВА ЗІ СТРІЛЬБИ З ПІДСТВОЛЬНОГО ГРАНАТОМЕТА				
51	Навчання стрільбі з місця по нерухомій цілі в обмежений час	250	Мішень № 8	3
ВПРАВА ЗІ СТРІЛЬБИ З КУЛЕМЕТА				
52	Навчання стрільбі з місця по нерухомій цілі в обмежений час	600, 300	Мішені № 12 (1 шт.) та № 4-а (2 шт.)	6, 10
ВПРАВА ЗІ СТРІЛЬБИ З РУЧНОГО КУЛЕМЕТА				
53	Навчання стрільбі з місця по нерухомій цілі в обмежений час	200–250	Мішені № 8, № 9 (по 1 шт.) та № 1 (2 шт.)	20
ВПРАВИ З КИДАННЯ РУЧНИХ ГРАНАТ				
54	Навчання киданню гранати з місця	25	Мішені № 4 (1 шт.) та № 4-а (2 шт.)	1
55	Навчання киданню гранати з ходу	25–40	Мішень № 4 (3 шт.)	1

ПЕРША КАТЕГОРІЯ ВПРАВ

ПІДГОТОВЧА ВПРАВА ЗІ СТРІЛЬБИ З ПІСТОЛЕТА

Вправа перша

Виконання вправи не включається до програми прийняття заліків.

Порядок виконання:

- 1) стрілець за командою керівника стрільб приймає фронтальне (ноги на ширині плечей) положення для стрільби стоячи та, зайнявши вихідне положення **«Зброя в кобурі»** (вогнепальна зброя розряджена, без магазину в рукоятці), доповідає голосом: **«Готовий!»**;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: **«Вогонь!»**, за якою стрілець дістає зброю з кобури, приводить її у готовність, виносить пістолет вперед на рівень очей та імітує ведення вогню, виконуючи постріл «в холосту», у напрямку цілі, після чого проводить візуальну перевірку вогнепальної зброї і знову займає вихідне положення;
- 3) за командою керівника стрільб виконання вправи стрільцем повторюється заново.

Дії стрільця під час виконання вправи відбуваються по розрахунку. Це спрощує розуміння стрільцем порядку виконання вправи та дає можливість керівнику стрільб контролювати правильність її виконання групою стрільців.

Керівник стрільб може корегувати дії стрільця та на свій розсуд ускладнювати порядок виконання вправи.

Вправа друга

Умови:

- 1) ціль – грудна фігура з колами (мішень № 2), що встановлюється на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені або поясна фігура (мішень № 1 або № 3), або поясна фігура з колами (мішень № 3-а), або поясна фігура із зонами (мішень № 3-б), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до мішені: **10 м**;
- 3) кількість патронів: **5 шт.**;
- 4) час на виконання вправи: необмежений;
- 5) вихідне положення: **«Позиція очікування»**;
- 6) положення для стрільби: стоячи з двох рук.

Виконання вправи не включається до програми прийняття заліків.

Порядок виконання:

- 1) за командою: «**Заряджай!**» стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби, приводить зброю в готовність та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: «**Готовий!**»;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: «**Вогонь!**», за якою стрілець виконує п'ять прицільних пострілів.

Вправа третя

Умови:

- 1) ціль – грудна фігура з колами (мішень № 2), що встановлюється на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до мішені: **15 м**;
- 3) кількість патронів: **5 шт.**;
- 4) час на виконання вправи: необмежений;
- 5) вихідне положення: «*Позиція очікування*»;
- 6) положення для стрільби: стоячи з однієї або двох рук (на вибір стрільця).

Оцінка:

«відмінно» –	5 влучень;
«добре» –	4 влучення;
«задовільно» –	3 влучення;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) за командою: «**Заряджай!**» стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби, приводить зброю в готовність та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: «**Готовий!**»;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: «**Вогонь!**», за якою стрілець виконує п'ять прицільних пострілів.

Вправа четверта

Умови:

- 1) ціль – грудна фігура з колами (мішень № 2), що встановлюється на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до цілі: **15 м**;
- 3) кількість патронів: **3 шт.**;
- 4) час на виконання вправи: необмежений;
- 5) вихідне положення: «*Позиція очікування*»;
- 6) положення для стрільби: стоячи з однієї або двох рук (на вибір стрільця).

Оцінка:

«відмінно» –	вибито 25 очок;
«добре» –	вибито 21 очко;
«задовільно» –	вибито 18 очок;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) за командою: «**Заряджай!**» стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби, приводить зброю в готовність та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: «**Готовий!**»;
- 2) керівник стрільб, переконавшись в готовності до виконання вправи, подає команду: «**Вогонь!**», за якою стрілець виконує три прицільних постріли.

Вправа п'ята

Умови:

- 1) ціль – поясна фігура (мішень № 3), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до цілі: **7–10 м**;
- 3) кількість патронів: **3 шт.**;
- 4) час на виконання вправи: **5 с**;
- 5) вихідне положення: «*Позиція очікування*»;
- 6) положення для стрільби: стоячи з двох рук.

Оцінка:

«відмінно» –	3 влучення;
«добре» –	2 влучення;
«задовільно» –	1 влучення;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) за командою: «**Заряджай!**» стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби, приводить зброю в готовність та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: «**Готовий!**»;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: «**Вогонь!**» (вмикає хронометр), за якою стрілець виконує три прицільних постріли, упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команда: «**Час!**» (вимикається хронометр).

На початковому етапі навчання можливе виконання цієї вправи роздільно по одному пострілу за 3 с.

Вправа шоста

Умови:

- 1) ціль – поясна фігура (мішень № 1 або № 3) або поясна фігура з колами (мішень № 3-а), або поясна фігура із зонами (мішень № 3-б), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до цілі: **10–15 м**;
- 3) кількість патронів: **6 шт.**;
- 4) час на виконання вправи: необмежений;
- 5) вихідне положення: **«Зброя в кобурі»**;
- 6) положення для стрільби: стоячи, з коліна та лежачи на животі з однієї або двох рук (на вибір стрільця).

Оцінка:

«відмінно» –	6 влучення;
«добре» –	4 влучення;
«задовільно» –	3 влучення;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) за командою: **«Приготуватись!»** стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби стоячи та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: **«Готовий!»**;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: **«Вогонь!»**, за якою стрілець приводить зброю в готовність, виносячи її вперед на рівень очей, та виконує два прицільних постріли;
- 3) після цього стрілець виконує ще по два постріли з положень для стрільби з коліна, лежачи на животі.

Вправа сьома

Умови:

- 1) ціль – поясна фігура (мішень № 1 або № 3) або поясна фігура з колами (мішень № 3-а), або поясна фігура із зонами (мішень № 3-б), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до цілі: **10–15 м**;
- 3) кількість патронів: **3 шт.**;
- 4) час на виконання вправи: необмежений;
- 5) вихідне положення: **«Позиція очікування»**;
- 6) положення для стрільби: стоячи з однієї руки.

Оцінка:

«відмінно» –	3 влучення;
«добре» –	2 влучення;
«задовільно» –	1 влучення;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) за командою керівника стрільб: **«Заряджай!»** стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби, приводить зброю в готовність і, утримуючи заряджену зброю у вихідному положенні, вільною рукою виймає із підсумка (кишені) тактичний ліхтарик, вмикає його у напрямку лінії мішеней та доповідає голосом: **«Готовий!»**;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, дає наказ вимкнути загальне освітлення тиру, після чого подає команду: **«Вогонь!»**, за якою стрілець, не змінюючи свого положення та тримаючи увімкнений ліхтарик на значній відстані від зброї (збоку-зверху від лінії прицілювання), виконує три прицільних постріли;
- 3) після виконання вправи керівник стрільб дає наказ увімкнути загальне освітлення тиру (стрілецької зони).

З метою недопущення втрати орієнтиру та порушень заходів безпеки при поведженні зі зброєю, керівник стрільб повинен тримати в стані готовності власний увімкнений ліхтарик, не покращуючи при цьому освітлення мішеней та не допомагаючи (не заважаючи) своїми діями виконанню вправи.

ДРУГА КАТЕГОРІЯ ВПРАВ

ПІДГОТОВЧА ВПРАВА ЗІ СТРІЛЬБИ З ПІСТОЛЕТА

Вправа восьма

Виконання вправи не включається до програми прийняття заліків.

Порядок виконання:

- 1) стрілець за командою керівника стрільб приймає фронтальне (ноги на ширині плечей) положення для стрільби стоячи та, зайнявши вихідне положення **«Зброя в кобурі»** (вогнепальна зброя розряджена, магазини без патронів: один в рукоятці пістолета, другий – у підсумку), доповідає голосом: **«Готовий!»**;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: **«Вогонь!»**, за якою стрілець дістає зброю з кобури, приводить її у готовність, виносить пістолет вперед на рівень очей та імітує ведення вогню, виконуючи постріл (постріли) «в холосту», у напрямку цілі;

- 3) після цього, за командою керівника стрільб, стрілець приймає положення для стрільби з коліна, замінює магазин та виконує постріл (постріли) «в холосту» у напрямку цілі;
- 4) після цього, за командою керівника стрільб, стрілець приймає положення для стрільби в присіді та виконує постріл (постріли) «в холосту» у напрямку цілі;
- 5) за командою керівника стрільб виконання вправи стрільцем повторюється заново.

Дії стрільця під час виконання вправи відбуваються по розрахунку. Це спрощує розуміння стрільцем порядку виконання вправи та дає можливість керівнику стрільб контролювати правильність її виконання групою стрільців.

Керівник стрільб може корегувати дії стрільця та на свій розсуд ускладнювати порядок виконання вправи.

ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ З ПІСТОЛЕТА

ІНДИВІДУАЛЬНІ

Вправа дев'ята

Умови:

- 1) ціль – поясна фігура (мішень № 1), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до цілі: **10–15 м**;
- 3) кількість патронів: **3 шт.**;
- 4) час на виконання вправи: **7 с**;
- 5) вихідне положення: **«Зброя у кобурі»**;
- 6) положення для стрільби: стоячи з однієї або двох рук (на вибір стрільця).

Оцінка:

«відмінно» –	3 влучення;
«добре» –	2 влучення;
«задовільно» –	1 влучення;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) за командою: **«Приготуватись!»** стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: **«Готовий!»**;

2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: **«Вогонь!»** (вмикає хронометр), за якою стрілець приводить зброю в готовність та виконує три прицільних постріли, упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команда: **«Час!»** (вимикається хронометр).

На початковому етапі навчання можливе виконання цієї вправи роздільно по одному пострілу за 4 с.

Вправа десята

Умови:

- 1) ціль – грудна фігура з колами (мішень № 2), що встановлюється на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до цілі: **25 м**;
- 3) кількість патронів: **5 шт.**;
- 4) час на виконання вправи: необмежений;
- 5) вихідне положення: **«Позиція очікування»**;
- 6) положення для стрільби: стоячи з однієї або двох рук (на вибір стрільця).

Оцінка:

«відмінно» –	5 влучень;
«добре» –	3 влучення;
«задовільно» –	2 влучення;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) за командою: **«Заряджай!»** стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби, приводить зброю в готовність та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: **«Готовий!»**;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: **«Вогонь!»**, за якою стрілець виконує п'ять прицільних пострілів.

Вправа одинадцята

Умови:

- 1) ціль – поясна фігура (мішень № 1), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, грудна фігура з колами (мішень № 2), що встановлюється на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені, ростова фігура (мішень № 4), що встановлюється на поверхні землі, нерухомі;
- 2) відстань до цілі: **25 м, 15 м, 10 м** (лінія старту 50 м);
- 3) кількість патронів: **6 шт.**;

- 4) час на виконання вправи: **25 с**;
- 5) вихідне положення: *«Зброя в кобурі»*;
- 6) положення для стрільби визначається керівником стрільб для кожного рубежу відкриття вогню: стоячи, з коліна, лежачи з однієї або двох рук (на вибір стрільця).

Оцінка:

«відмінно» –	6 влучень (за умови, що вражено усі мішені);
«добре» –	5 влучень (за умови, що вражено усі мішені);
«задовільно» –	3 влучення (за умови, що вражено усі мішені);
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) стрілець за командою керівника стрільб займає вихідне положення на старті. Керівник стрільб визначає і доводить стрільцю положення для стрільби на кожному рубежі відкриття вогню та, перевіривши приготування стрільця, подає команду: *«Старт!»* (вмикає хронометр);
- 2) стрілець, долаючи відстань 25 м, переміщається на рубіж відкриття вогню (рухається бігом до 25 метрової позначки), зупиняється, приймає відповідне положення для стрільби, приводить зброю у готовність, виконує два прицільних постріли в мішень № 4 та, продовжуючи рух виконує ще по два прицільні постріли з рубежу 15 м у мішень № 1, з рубежу 10 м у мішень № 2, упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команда: *«Час!»* (вимикається хронометр).

Дозволяється починати рух від лінії мішеней і після досягнення 25 метрової позначки розвернутися на 180°.

Вправа дванадцята

Умови:

- 1) ціль – поясна фігура (мішень № 1), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до цілі: **15 м**;
- 3) кількість патронів: **3 шт.**;
- 4) час на виконання вправи: **25 с**;
- 5) вихідне положення: *«Зброя в кобурі»*;
- 6) положення для стрільби: стоячи з однієї або двох рук (на вибір стрільця);
- 7) **манекен**, що імітує поранену людину: розміщується за 5 м до лінії мішеней;
- 8) **укриття**: макет фрагменту будівлі, що розміщується на рубежі відкриття вогню (15 м до цілі).

Оцінка:

«відмінно» –	3 влучення;
«добре» –	2 влучення;
«задовільно» –	1 влучення;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

1) стрілець за командою керівника стрільб займає вихідне положення на старті (25 м до цілі). Перевіривши приготування стрільця, керівник стрільб подає команду: **«Вперед!»** (вмикає хронометр);

2) стрілець переміщається бігом до 5 метрової позначки, зупиняється, бере обома руками за верхні кінцівки (або іншим зручним способом) манекен та застосовуючи техніку волочіння рухається разом з ним у безпечну зону (за укриття), після чого приймає положення для стрільби стоячи (не виходячи із-за укриття), приводить зброю в готовність та виконує три прицільних постріли, упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команда: **«Час!»** (вимикається хронометр).

Під час виконання пострілів стрільцем, манекен повинен знаходитися в безпечній зоні (за укриттям).

Вправа тринадцята

Умови:

1) ціль – чотири поясних фігури (мішень № 1 або № 3) або поясних фігур з колами (мішень № 3-а), що встановлюються на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухомі;

2) відстань до цілі: **10–15 м**;

3) кількість патронів: **8 шт.**;

4) час на виконання вправи: **10 с**;

5) вихідне положення: **«Позиція очікування»** (запобіжник вимкнено);

6) положення для стрільби: стоячи з однієї або двох рук (на вибір стрільця).

Оцінка:

«відмінно» –	8 влучень (по 2 влучення у кожен мішень);
«добре» –	7 влучень (за умови, що вражені всі мішені);
«задовільно» –	5 влучень (за умови, що вражені всі мішені);
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

1) керівник стрільб доводить послідовність враження цілей, після чого подає команду «**Заряджай!**», за якою стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби, приводить зброю в готовність та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: «**Готовий!**»;

2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду «**Вогонь!**» (вмикає хронометр), за якою стрілець виконує вісім прицільних пострілів (по два постріли у кожен мішень) з перенесенням вогню по чотирьох цілях у послідовності, указаній керівником стрільб, упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команд: «**Час!**» (вимикається хронометр).

Вправа чотирнадцята

Умови:

1) ціль – поясна фігура (мішень № 1 або № 3) або поясна фігура з колами (мішень № 3-а), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома.

2) відстань до цілі: **15 м**;

3) кількість патронів: **4 шт. (2+2)**;

4) час виконання вправи: **15 с**;

5) вихідне положення: «**Зброя в кобурі**» (один магазин у основі рукоятки пістолета, другий – у кишені для запасного магазину, по два патрони у кожному);

б) положення для стрільби: стоячи, з коліна із однієї або двох рук (на вибір стрільця).

Оцінка:

«відмінно» – 4 влучення;

«добре» – 3 влучення;

«задовільно» – 2 влучення;

«незадовільно» – у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

1) за командою керівника стрільб: «**Приготуватись!**» стрілець на рубежі відкриття вогню (обличчям до мішені) приймає положення для стрільби стоячи та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: «**Готовий!**»;

2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: «**Вогонь!**» (вмикає хронометр), за якою стрілець приводить зброю в готовність і виконує подвійний постріл, після чого переходить у положення для

стрільби з коліна, проводить заміну магазина (самостійно) та, не змінюючи свого положення, виконує ще два постріли, упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команда: «**Час!**» (вимикається хронометр).

Вправа п'ятнадцята

Умови:

- 1) ціль – поясна фігура (мішень № 3) або поясна фігура з колами (мішень № 3-а), або поясна фігура із зонами (мішень № 3-б), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до цілі: **7–10 м**;
- 3) кількість патронів: **3 шт.**;
- 4) час на виконання вправи **5 с**;
- 5) вихідне положення: «*Позиція очікування*»;
- 6) положення для стрільби: стоячи з двох рук.

Оцінка:

«відмінно» –	3 влучення (1 – в голову, 2 – в інші частини);
«добре» –	2 влучення (1 – в голову, 1 – в інші частини);
«задовільно» –	1 влучення в голову;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) за командою керівника стрільб: «**Заряджай!**» стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби, приводить зброю в готовність та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: «**Готовий!**»;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: «**Вогонь!**» (вимикає хронометр), за якою стрілець виконує три постріли (два – у корпус, третій – із затримкою для прицілювання в голову), упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команда: «**Час!**» (вимикається хронометр).

Вправа шістнадцята

Умови:

- 1) ціль – три поясні фігури (мішень № 1 або № 3) або поясні фігури з колами (мішень № 3-а), або поясні фігури із зонами (мішень № 3-б), що встановлюються на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухомі;
- 2) відстань до цілі: **10–15 м**;
- 3) кількість патронів: **6 шт. (3+3)**;

4) час на виконання вправи: **18 с**;

5) вихідне положення: **«Зброя в кобурі»**;

6) положення для стрільби: стоячи, з коліна із однієї або двох рук (на вибір стрільця).

Оцінка:

«відмінно» –	6 влучень (по 2 влучення у кожному мішені);
«добре» –	4 влучення (за умови, що вражені всі мішені);
«задовільно» –	3 влучення (за умови, що вражені всі мішені);
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

1) за командою: **«Приготуватись!»** стрілець на рубежі відкриття вогню (спиною до лінії мішеней) приймає положення для стрільби стоячи та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: **«Готовий!»**;

2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: **«Вогонь!»** (вимикає хронометр), за якою стрілець розвертається обличчям до лінії мішеней, приводить зброю у готовність та виконує три прицільні постріли (по одному пострілу в мішень), після чого переходить у положення для стрільби з коліна, проводить заміну магазину (самостійно) і виконує ще три постріли (по одному пострілу в мішень), упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команда: **«Час!»** (вимикається хронометр).

Категорично забороняється виймати зброю з кобури до повного розвороту корпусу тіла стрільця в напрямку цілі.

Допускається ведення вогню спочатку в одному напрямку, а після заміни магазину, у зворотному напрямку.

Вправа сімнадцята

Умови:

1) ціль – грудна фігура з колами (мішень **№ 2**), що встановлюється на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені або поясна фігура із зонами (мішень **№ 3-б**), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома;

2) відстань до цілі: **15 м**;

3) кількість патронів: **4 шт.**;

4) час на виконання вправи: необмежений;

5) вихідне положення: **«Позиція очікування»**;

6) положення для стрільби: стоячи, з коліна з однієї руки.

Оцінка:

	<i>Мішень № 2</i>	<i>Мішень № 3-б</i>
«відмінно» –	вибито 32 очки;	4 влучення в зону А та (або) зону С;
«добре» –	вибито 28 очок;	2 влучення в зону А та (або) зону С, 2 влучення в зону D;
«задовільно» –	вибито 25 очок;	4 влучення в мішень;
«незадовільно»–	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.	

Порядок виконання:

- 1) за командою керівника стрільб: **«Заряджай!»** стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби стоячи, приводить зброю в готовність і, утримуючи заряджену зброю у вихідному положенні, вільною рукою виймає із підсумка (кишені) тактичний ліхтарик, вмикає його у напрямку лінії мішеней та доповідає голосом: **«Готовий!»**;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, дає наказ вимкнути загальне освітлення тиру, після чого подає команду: **«Вогонь!»**, за якою стрілець, не змінюючи свого положення та тримаючи увімкнений ліхтарик на значній відстані від зброї (збоку-зверху від лінії прицілювання), виконує два прицільних постріли;
- 3) після цього стрілець виконує ще два прицільних постріли в положенні для стрільби з коліна;
- 4) після виконання вправи керівник стрільб дає наказ увімкнути загальне освітлення тиру (стрілецької зони).

З метою недопущення втрати орієнтиру та порушень заходів безпеки при поведженні зі зброєю, керівник стрільб повинен тримати в стані готовності власний увімкнений ліхтарик, не покращуючи при цьому освітлення мішеней та не допомагаючи (не заважаючи) своїми діями виконанню вправи.

Вправа вісімнадцята

Умови:

- 1) ціль – колесо легкового автомобіля (мішень **№ 5**), яке рухається перпендикулярно напрямку стрільби із швидкістю 1 м/сек. протягом 5 м, на відстані 3–6 см від поверхні ґрунту до нижньої точки колеса. Ціль може з'являтися праворуч або ліворуч;
- 2) відстань до цілі: **10–15 м**;
- 3) кількість патронів: **3 шт.**;
- 4) час на виконання вправи: **5 с**;

- 5) вихідне положення: *«Позиція очікування»*;
- 6) положення для стрільби: стоячи із однієї або двох рук (на вибір стрільця);
- 7) **платформа:** 75 на 75 см, яка укріплюється на чотирьох пружинах (зусилля згинання кожної 10 кг/см) на висоті 15 см над поверхнею (грунтом).

Оцінка:

«відмінно» –	3 влучення;
«добре» –	2 влучення;
«задовільно» –	1 влучення;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) за командою керівника стрільб: *«Приготуватись!»* стрілець, перебуваючи на платформі (обличчям до мішені), приймає положення для стрільби та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: *«Готовий!»*;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: *«Вогонь!»* (вмикає хронометр), за якою стрілець приводить зброю в готовність та виконує три постріли, упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команда: *«Час!»* (вимикається хронометр).

Вправа дев'ятнадцята

Умови:

- 1) ціль – поясна фігура (мішень № 1 або № 3) або поясна фігура з колами (мішень № 3-а), або поясна фігура із зонами (мішень № 3-б), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до цілі: **7–10 м**;
- 3) кількість патронів: **6 шт.**;
- 4) час на виконання вправи: **15 с**;
- 5) вихідне положення: *«Позиція очікування»* (магазин із патронами в рукоятці пістолета, один патрон у патроннику, запобіжник вимкнено);
- 6) положення для стрільби: стоячи, з коліна, лежачи на боці із однієї або двох рук (на вибір стрільця).

Оцінка:

«відмінно» –	6 влучень;
«добре» –	4 влучення;
«задовільно» –	3 влучення;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

1) керівник стрільб доводить послідовність виконання вправи і подає команду: **«Приготуватись!»**, за якою стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби стоячи та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: **«Готовий!»**;

2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: **«Вогонь!»** (вимикає хронометр), за якою стрілець виконує подвійний постріл, приймає положення для стрільби з коліна, виконує подвійний постріл, після цього, приймаючи положення для стрільби лежачи на боці, виконує подвійний постріл, упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команд: **«Час!»** (вимикається хронометр).

При виконанні вправи в положенні лежачи на боці коліна та стопи стрільця повинні перебувати на безпечній відстані від лінії вогню.

Вправа двадцята

Умови:

1) ціль – поясна фігура (мішень № 1 або № 3) або поясна фігура з колами (мішень № 3-а), або поясна фігура із зонами (мішень № 3-б), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома, розміщується по центру лінії мішеней;

2) відстань до цілі: **15 м**;

3) кількість патронів: **4 шт. (2+2)**;

4) час виконання вправи: **25 с**;

5) вихідне положення: **«Зброя в кобурі»** (один магазин в основі рукоятки пістолета, другий – у кишені для запасного магазину, по два патрони у кожному);

6) положення для стрільби: стоячи, з коліна із однієї або двох рук (на вибір стрільця);

7) два укриття: макети фрагментів будівлі, шириною 1 м, що розміщуються на рубежі відкриття вогню (15 м до цілі) на відстані 2 м один від одного.

Оцінка:

«відмінно» – 4 влучення;

«добре» – 3 влучення;

«задовільно» – 2 влучення;

«незадовільно» – у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

1) керівник стрільб доводить послідовність виконання вправи і подає команду: **«Приготуватись!»**, за якою стрілець, знаходячись за укриттям № 1, приймає положення для стрільби стоячи та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: **«Готовий!»**;

2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: **«Вогонь!»** або **«Старт!»** (вмикає хронометр), за якою стрілець приводить зброю в готовність та виконує постріл (не виходячи із-за укриття) з правої (лівої) його сторони, після цього, переміщаючись бігом до укриття № 2, приймає положення для стрільби з коліна та виконує постріл з правої (лівої) його сторони (не виходячи із-за укриття);

3) після цього, не змінюючи свого положення (знаходячись за укриттям), стрілець проводить заміну магазина (самостійно), переміщається бігом до укриттям № 1, приймає положення для стрільби з коліна та виконує постріл з лівої (правої) його сторони (не виходячи із-за укриття);

4) після цього, переміщаючись бігом до укриття № 2, приймає положення для стрільби стоячи, виконує постріл з лівої (правої) його сторони (не виходячи із-за укриття), упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команда: **«Час!»** (вимикається хронометр).

Порядок переміщень стрільця визначає керівник стрільб. Під час переміщень між укриттями ствол зброї стрільця повинен бути спрямований у напрямку лінії мішеней. Кожне виконання пострілу проводиться стрільцем з різних положень для стрільби та сторін укриттів.

Вправа двадцять перша

Умови:

1) ціль – грудна фігура з колами (мішень № 2), що встановлюється на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені або поясна фігура із зонами (мішень № 3-б), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома;

2) відстань до цілі: **7–10 м**;

3) кількість патронів: **5 шт.**;

4) час на виконання вправи: **25 с**;

5) вихідне положення: **«Зброя в кобурі»** (один магазин, споряджений двома патронами, знаходиться в основі рукоятки пістолета, другий магазин, споряджений трьома патронами – у кишені для запасного магазину (підсумку);

б) положення для стрільби: стоячи, з коліна, у присіді з однієї або двох рук (на вибір стрільця);

7) **укриття типу «Конверт»:** складається з горизонтальних дерев'яних брусків, які на різній висоті імітують площину умовного укриття, трьох прямокутних отворів, які у фронтальній проекції дають можливість ведення вогню з різних рівнів висоти, а також основу з металевих кутників, що розміщується на рубежі відкриття вогню (7-10 м до цілі).

Оцінка:

	<i>Мішень № 2</i>	<i>Мішень № 3-б</i>
«відмінно» –	вибито 40 очок;	5 влучень у зону А та (або) зону С;
«добре» –	вибито 35 очок;	3 влучення в зону А та (або) зону С, 2 влучення в зону D;
«задовільно» –	вибито 30 очок;	2 влучення в зону А та (або) зону С, 3 влучень в зону D;
«незадовільно»–	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.	

Порядок виконання:

1) за командою керівника стрільб: **«Приготуватись!»** стрілець на рубежі відкриття вогню (за укриттям) приймає положення для стрільби стоячи, та зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: **«Готовий!»**;

2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: **«Вогонь!»** (вмикає хронометр), за якою стрілець (не виходячи із-за укриття) виконує постріл з правої верхньої його частини, після цього переносить зброю (на витягнутих руках) в ліву нижню частину укриття, одночасно приймаючи положення для стрільби з коліна, та проводить постріл;

3) після цього, не змінюючи свого положення (знаходячись за укриттям), стрілець проводить заміну магазину (самостійно), змінює коліно для ведення вогню з правої нижньої частини укриття та виконує постріл;

4) після цього стрілець приймає положення для стрільби стоячи та, не виходячи із-за укриття, виконує постріл з лівої верхньої його частини;

5) після цього стрілець приймає положення для стрільби в присіді та, не виходячи із-за укриття, виконує постріл через середній центральний його отвір, упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команда: **«Час!»** (вимикається хронометр).

Вправа двадцять друга

Умови:

- 1) ціль – дві грудні фігури з колами (мішень № 2), що встановлюються на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені або поясні фігури із зонами (мішень № 3-б), що встановлюються на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухомі;
- 2) відстань до цілі: **10 м**;
- 3) кількість патронів: **4 шт.**;
- 4) час на виконання вправи:
без джгута – **15 с**;
із джгутом – **40 с**;
- 5) вихідне положення: *«Зброя в кобурі»*;
- 6) положення для стрільби: стоячи з двох та однієї руки (на вибір стрільця);
- 7) **два укриття**: макети фрагментів будівлі, шириною 1 м, що розміщуються на рубежі відкриття вогню (10 м до цілі) на відстані 2 м один від одного.

Оцінка:

	<i>Мішень № 2</i>	<i>Мішень № 3-б</i>
«відмінно» –	4 влучення	4 влучення в зону А та (або) зону С;
«добре» –	3 влучення;	3 влучення в зону А та (або) зону С, 1 влучення в зону D;
«задовільно» –	2 влучення (за умови, що вражені всі мішені);	1 влучення в зону А та (або) зону С, 1 влучення в зону D (за умови, що вражені всі мішені);
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.	

Порядок виконання:

- 1) керівник стрільб доводить послідовність виконання вправи і подає команду: **«Приготуватись!»**, за якою стрілець з правої (лівої) сторони укриття № 1 приймає положення для стрільби стоячи та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: **«Готовий!»**;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: **«Вогонь!»** або **«Старт!»** (вмикає хронометр), за якою стрілець (не виходячи із-за укриття) виконує подвійний постріл у першу мішень з правої (лівої) сторони укриття № 1;
- 3) після цього, за командою керівника стрільб **«Поранення!»**, стрілець (знаходячись за укриттям) перекладає зброю до іншої руки, імітує поранення в

руку, яка утримувала зброю (притиснувши її до грудей) та переміщається бігом до правого (лівого) боку укриття № 2, приймає положення для стрільби стоячи і проводить з однієї руки подвійний постріл у іншу мішень, упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команда: «**Час!**» (вимикається хронометр).

Порядок переміщень стрільця визначає керівник стрільб. Під час переміщень між укриттями ствол зброї стрільця повинен бути спрямований у напрямку лінії мішеней. Під час виконання вправи допускається використання різних типів джгутів (турнікетів), при умові обов'язкового дотримання правил їх накладання. Джгут накладається стрільцем самостійно в момент його перебування за укриттям № 1. Стрільцю заборонено виконувати будь-які дії «пораненою рукою», які допомагають виконанню вправи.

Вправа двадцять третя

Умови:

- 1) ціль – макет автомобіля з визначеними зонами ураження (мішень **№ 6** або **№ 6-а**) і ростова фігура (мішень **№ 4-а**), що встановлюються на поверхні землі, нерухомо;
- 2) відстань до цілі: **10 м** від лінії руху автомобіля;
- 3) відстань між мішенями: **15 м**;
- 4) кількість патронів: **4 шт.**;
- 5) швидкість руху автомобіля: **30–40 км/год.**;
- 6) вихідне положення: «**Позиція очікування**» (на передньому пасажирському сидінні автомобіля, який стоїть на відстані 20 м від першої мішені, скло опущене);
- 7) положення для стрільби: сидячи на сидінні із однієї або двох рук (на вибір стрільця).

Крім стрільця, в автомобілі знаходяться водій та на задньому сидінні – керівник стрільб.

Оцінка:

«відмінно» –	4 влучення (по два влучення в кожену ціль);
«добре» –	3 влучення (за умови, що вражені всі мішені);
«задовільно» –	2 влучення (за умови, що вражені всі мішені);
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання.

- 1) за командою керівника стрільб стрілець займає місце на передньому пасажирському сидінні автомобіля;
- 2) за командою: «**Заряджай!**» стрілець приймає положення для стрільби, приводить зброю в готовність та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: «**Готовий!**»;
- 3) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: «**Вперед!**», за якою автомобіль починає рух, а стрілець, висунувши руки (руку) зі зброєю у бокове вікно, самостійно вибираючи найзручніше положення для стрільби, при наближенні до цілі виконує по два постріли в кожен з мішеней.

Дозволяється виконання вправи з використанням тільки макету автомобіля та враженням ростової мішені лише у зону ніг.

Вправа двадцять четверта

Умови:

- 1) **ціль:**

в умовах тиру: три грудних фігури з колами (мішень № 2), що встановлюються на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені або поясні фігури із зонами (мішень № 3-б), що встановлюються на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухомі;

в умовах стрільбища: три металевих попери (мішень № 6-б або № 6-в), що встановлюються на поверхні землі, нерухомі;

- 2) відстань до цілі: **15 м, 10 м;**

- 3) кількість патронів:

в умовах тиру: **6 шт.** (по 2 патрони на кожен мішень);

в умовах стрільбища: **3 шт.** (по 1 патрону на кожен попер);

- 4) час на виконання вправи: **20 с;**

- 5) вихідне положення: «**Зброя в кобурі**»;

- 6) положення для стрільби: сидячи на сидінні із однієї або двох рук (на вибір стрільця);

- 7) **автомобіль (макет, що його імітує):** розміщується на рубежі відкриття вогню (15 м до цілі), скло опущене;

- 8) **укриття:** макет фрагменту будівлі, що розміщується на рубежі відкриття вогню (10 м до цілі).

Оцінка: *Мішень № 2*

- «відмінно» – 6 влучень;
«добре» – 4 влучення (за умови, що вражені всі мішені);
«задовільно» – 3 влучення (за умови, що вражені всі мішені);
«незадовільно» – у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Оцінка: *Мішень № 3-б*

- «відмінно» – 6 влучень в зону А та (або) зону С;
«добре» – 4 влучення в зону А та (або) зону С;
«задовільно» – 3 влучення в зону А та (або) зону С;
«незадовільно» – у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Оцінка: *Мішень № 6-б або 6-в*

- «відмінно» – 3 влучення (за умови, що вражені всі мішені);
«добре» – 2 влучення (за умови, що вражені дві мішені);
«задовільно» – 1 влучення;
«незадовільно» – у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) за командою керівника стрільб стрілець займає місце на передньому пасажирському сидінні автомобіля чи сидінні, що його замінює;
- 2) за командою: «**Приготуватись!**» стрілець приймає положення для стрільби та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: «**Готовий!**»;
- 3) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: «**Старт!**» або «**Вогонь!**» (вмикає хронометр), за якою стрілець, висунувши руки (руку) зі зброєю в бокове вікно автомобіля (макет, що його імітує), приводить її у готовність та виконує по два постріли у дві мішені;
- 4) після цього стрілець переміщається бігом за укриття (10 м до цілі), не змінюючи при цьому напрямку ствола зброї, та робить ще два постріли з лівої і правої його сторін в іншу мішень, упродовж визначеного часу, після завершення якого подається команда: «**Час!**» (вимикається хронометр).

Для виконання вправи в тирі можливе використання тільки дверці або макету дверці автомобіля.

Під час виконання вправи на стрільбищі дозволяється ведення вогню з автомобіля по трьом металевим попперам.

ГРУПОВІ

Вправа двадцять п'ята

Умови:

- 1) ціль – грудна фігура з колами (мішень № 2), що встановлюється на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені або поясна фігура із зонами (мішень № 3-б), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до цілі: **15 м, 10 м**;
- 3) кількість патронів: **8 шт.** (по 4 шт. на кожного стрільця);
- 4) час на виконання вправи: необмежений;
- 5) вихідне положення: **«Зброя в кобурі»**;
- б) положення для стрільби: стоячи з двох рук.

Оцінка:

Мішень № 2

Мішень № 3-б

«відмінно» – вибито 33 очки;

4 влучення в зону А та (або) зону С;

«добре» – вибито 30 очок;

3 влучень у зону А та (або) зону С,

1 влучення в зону D;

«задовільно» – вибито 27 очок;

2 влучення в зону А та (або) зону С,

2 влучення в зону D;

«незадовільно» – у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) двоє стрільців за командою керівника стрільб займають вихідне положення на старті (25 м до цілі), стаючи кожен напроти своєї мішені, які розведені по різних краях лінії мішеней, та доповідають голосом: **«Готовий!»**;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду **«Вперед!»**, за якою стрільці переміщуються вперед (імітуючи патрулювання);
- 3) досягнувши рубежу відкриття вогню (15 м до цілі), керівник стрільб подає команду **«Загроза!»** або **«Вогонь!»**, за якою стрільці приводять зброю в готовність та виконують два прицільних постріли;
- 4) після цього за командою **«Вперед!»** стрільці переміщуються до наступного рубежу відкриття вогню (10 м до цілі), з досягненням якого приймають положення для стрільби з коліна (за командою **«Загроза!»** або **«Вогонь!»**) та виконують ще по два постріли.

При виконанні вправи стрільці повинні рухатися з однаковою швидкістю, не перетинаючи умовну фронтальну лінію руху.

Вправа двадцять шоста

Умови:

- 1) ціль – грудна фігура з колами (мішень № 2), що встановлюється на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені або поясна фігура із зонами (мішень № 3-б), що встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома;
- 2) відстань до цілі: **15 м**;
- 3) кількість патронів: **12 шт.** (по 6 шт. на кожного стрільця);
- 4) час на виконання вправи: **20 с**;
- 5) вихідне положення: **«Зброя в кобурі»** (один магазин у основі рукоятки пістолета, другий – у кишені для запасного магазину (підсумка), по чотири патрони у кожному);
- 6) положення для стрільби: стоячи, з коліна з двох рук;
- 7) **два укриття:** макети фрагментів будівлі, шириною 1 м, що розміщуються на рубежі відкриття вогню (15 м до цілі) на відстані 2 м один від одного.

Оцінка:

	<i>Мішень № 2</i>	<i>Мішень № 3-б</i>
«відмінно» –	вибито 45 очок;	6 влучень у зону А та (або) зону С;
«добре» –	вибито 35 очок;	4 влучення в зону А та (або) зону С, 2 влучення в зону D;
«задовільно» –	вибито 25 очок;	3 влучення в зону А та (або) зону С, 3 влучення в зону D;
«незадовільно»–	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.	

Порядок виконання:

- 1) двоє стрільців («перший» та «другий номери») за командою керівника стрільб приймають положення для стрільби стоячи та, зайнявши вихідне положення кожен за своїм укриттям (15 м до цілі), доповідають голосом: **«Готовий!»**;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: **«Вогонь!»** (вмикає хронометр), за якою «перший номер» приводить зброю в готовність та виконує три постріли з лівої сторони свого укриття, після цього (знаходячись за укриттям) приймає положення для стрільби з коліна і проводить заміну магазину (самостійно);
- 3) третій постріл «першого номера» є командою **«Старт!»** для «другого номера», який приводить зброю в готовність та виконує три постріли з правої частини свого укриття, після цього (знаходячись за укриттям) приймає положення для стрільби з коліна і проводить заміну магазину (самостійно);

- 4) третій постріл «другого номера» є командою «**Старт!**» для «першого номера», який, перебуваючи в положенні для стрільби з коліна, виконує ще три постріли з правої частини свого укриття;
- 5) шостий постріл «першого номера» є командою «**Старт!**» для «другого номера», який, перебуваючи в положенні для стрільби з коліна, виконує ще три постріли з лівої частин свого укриття;
- б) після завершення визначеного часу подається команда: «**Час!**» (вимикається хронометр).

ВПРАВИ ЗІ СТРІЛЬБИ З ШТУРМОВОЇ ГВИНТІВКИ (АВТОМАТА)

Вправа двадцять сьома

Умови:

- 1) ціль – грудна фігура з колами (мішень № 2), що встановлюється на поверхні землі, нерухома;
- 2) відстань до цілі: **100 м**;
- 3) кількість патронів: **3 шт.**;
- 4) час на виконання вправи: необмежений;
- 5) положення для стрільби: **лежачи з упору**.

Оцінка:

«відмінно» –	25 очок;
«добре» –	21 очко;
«задовільно» –	18 очок;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) за командою: «**Заряджай!**» стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби, приєднує до зброї споряджений магазин, вимикає запобіжник (фіксує перевідник вогню у відповідному положенні), досилає патрон до патронника, вмикає запобіжник та доповідає голосом: «**Готовий!**»;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: «**Вогонь!**», за якою стрілець вимикає запобіжник (фіксує перевідник вогню у відповідному положенні) та виконує три одиночні постріли.

Вправа двадцять восьма

Умови:

- 1) ціль – поясна фігура (мішень № 1) на щиті 100 на 60 см, що встановлюється на поверхні землі, яка з'являється тричі по 10 с з інтервалом 5–10 с;
- 2) відстань до цілі: **200 м** (для короткоствольних автоматів – **100 м**);
- 3) кількість патронів: **12 шт.**;
- 4) положення для стрільби: **стоячи, з коліна, лежачи з руки.**

Оцінка:

«відмінно» –	9 влучень;
«добре» –	6 влучень;
«задовільно» –	3 влучення;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.

Порядок виконання:

- 1) за командою керівника стрільб стрілець на рубежі відкриття вогню приймає положення для стрільби стоячи;
- 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: «**Заряджай!**», за якою стрілець вимикає запобіжник (фіксує перевідник вогню у відповідному положенні), досилає патрон до патронника, вмикає запобіжник і доповідає голосом: «**Готовий!**»;
- 3) за командою «**Вогонь!**» стрілець при появі мішені вимикає запобіжник (фіксує перевідник вогню у відповідному положенні) та веде по ній вогонь одиночними пострілами;
- 4) після зникнення (падіння) мішені стрілець самостійно вмикає запобіжник та займає положення для стрільби з коліна і продовжує стрільбу при появі мішені;
- 5) після зникнення (падіння) мішені стрілець самостійно вмикає запобіжник, займає положення для стрільби лежачи та продовжує стрільбу при появі мішені.

ТРЕТЯ КАТЕГОРІЯ ВПРАВ

Умови та порядок виконання вправ третьої категорії у вище викладений витяг не увійшли і описані в повній версії наказу.

XI. Умови і порядок виконання НОРМАТИВІВ з вогневої підготовки

№ з/п	Призначення нормативу	Умови виконання нормативу
ПІСТОЛЕТ ФОРТ-12 ТА ЙОГО МОДИФІКАЦІЇ (ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА)		
1	Навчання техніки спорядження магазину патронами	Поліцейський тримає магазин у руці (без упору), 12 (8) патронів знаходяться перед ним на рівній поверхні (столі) розсипом
2	Навчання техніки неповного розбирання пістолета	Поліцейський стоїть біля столу, руки опущені, зібраний пістолет лежить на столі запобіжником догори, магазин в основі рукоятки
3	Навчання техніки збирання пістолета після його неповного розбирання	Поліцейський стоїть біля столу, руки опущені, частини пістолета лежать на столі
4	Відпрацювання підготовки до стрільби стоячи та проведення пострілу (швидкісна стрільба)	Виконання нормативу не включається до програми прийняття заліків. Час на виконання нормативу – необмежений. Вихідне положення: «Зброя в кобурі» (магазин споряджений навчальним патроном в основі рукоятки пістолета), позиція для стрільби: стоячи з двох рук
АВТОМАТ КАЛАШНІКОВА (АК/АКС-74У)		
5	Навчання техніки спорядження магазину патронами	Поліцейський тримає магазин у руці (без упору), 30 патронів знаходяться перед ним на рівній поверхні (столі) розсипом
6	Навчання техніки неповного розбирання автомата	Поліцейський стоїть біля столу, руки опущені, зібраний автомат лежить на столі
7	Навчання техніки збирання автомата після його неповного розбирання	Поліцейський стоїть біля столу, руки опущені, частини автомата лежать на столі
8	Відпрацювання підготовки до стрільби лежачи	Виконання нормативу не включається до програми прийняття заліків. Час на виконання нормативу – необмежений. Автомат у положенні «на ремінь» магазин, споряджений навчальним патроном у підсумку (розвантажувальному жилеті)

НОРМАТИВИ З ПІСТОЛЕТОМ

Норматив ПЕРШИЙ

Оцінка:	<i>ПІСТОЛЕТ ФОРТ-12</i>	<i>ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА</i>
«відмінно» –	30 с;	19 с;
«добре» –	35 с;	21 с;
«задовільно» –	40 с;	23 с;
«незадовільно»–	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.	

Порядок виконання

За командою: «**До виконання нормативу приступити!**» (вмикається хронометр) поліцейський повинен:

- 1) беручи зі столу навчальні патрони, спорядити ними магазин пістолета (помістити патрон у положенні кулею до мізинця так, щоб дно гільзи було трохи вище великого та вказівного пальців, на подавач магазину, утримуючи магазин з невеликим нахилом ліворуч, натиском великого пальця вкладати патрони по одному під губки (загини бокових стінок) магазину дном гільзи до задньої стінки магазину);
- 2) після закінчення виконання нормативу покласти споряджений магазин на стіл та голосом доповісти: «**Готовий!**» (вмикається хронометр).

Норматив вважається **НЕ ВИКОНАНИМ**, при умові **впирання** магазину в будь-яку поверхню, а також **відтягування пружини** подавача.

Норматив ДРУГИЙ

ПІСТОЛЕТ ФОРТ-12 ТА ЙОГО МОДИФІКАЦІЇ

Оцінка:

«відмінно» –	45 с;
«добре» –	50 с;
«задовільно» –	55 с;
«незадовільно»–	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання

За командою: «**До виконання нормативу приступити!**» (вмикається хронометр) поліцейський повинен:

- 1) від'єднати магазин від основи рукоятки (утримуючи пістолет за основу рукоятки, великим пальцем правої (лівої) руки необхідно натиснути на кнопку

фіксатора магазину, одночасно відтягуючи вказівним пальцем лівої (правої) руки виступаючу частину кришки магазину, витягнути магазин з основи рукоятки);

- 2) **ПЕРЕВІРИТИ** чи нема патрона в патроннику (вимкнути запобіжник (опустити прапорець донизу), відвести лівою (правою) рукою затвор у заднє крайнє положення, поставити його на затворну затримку і оглянути патронник, після чого натиснути великим пальцем правої (лівої) руки на затворну затримку та відпустити затвор);
- 3) магазином або шомполом натиснути на вісь затворної затримки з правого боку;
- 4) відокремити затворну затримку (потягнувши за неї з лівого боку);
- 5) від'єднати затвор від рамки (взявши пістолет у праву (ліву) руку за рукоятку, лівою (правою) рукою відвести затвор у крайнє заднє положення, підняти його задню частину та змістити затвор вперед, знімаючи зі ствола);
- б) від'єднати зворотні пружини і напрямну вісь від рамки пістолета.

Після закінчення виконання нормативу (частини пістолета лежать на столі) поліцейський голосом доповідає: «**Готовий!**» (вимикається хронометр).

ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА

Оцінка:

«відмінно» – 10 с;

«добре» – 13 с;

«задовільно» – 16 с;

«незадовільно» – у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання

За командою: «**До виконання нормативу приступити!**» поліцейський повинен:

- 1) від'єднати магазин від основи рукоятки (утримуючи пістолет за рукоятку правою (лівою) рукою, великим пальцем лівої (правої) руки відвести защіпку магазину назад до кінця, одночасно відтягуючи вказівним пальцем лівої (правої) руки виступаючу частину кришки магазину, витягнути магазин з основи рукоятки);
- 2) **ПЕРЕВІРИТИ** чи нема патрона в патроннику (вимкнути запобіжник (опустити прапорець донизу), відвести лівою (правою) рукою затвор у заднє положення, поставити його на затворну затримку і оглянути патронник, після чого натиснути великим пальцем правої (лівої) руки на затворну затримку та відпустити затвор);

- 3) від'єднати затвор від рамки (взявши пістолет у праву (ліву) руку за рукоятку, лівою (правою) рукою відтягнути спускову скобу вниз і перекосити її у бік (вперти в рамку) так, щоб вона утримувалася в цьому положенні (фіксувати її вказівним пальцем);
- 4) лівою (правою) рукою відвести затвор у крайнє заднє положення і, припіднявши його задню частину, дати йому можливість переміститися вперед під дією зворотної пружини, після чого відділити затвор від рамки і поставити спускову скобу на своє місце;
- 5) зняти зі ствола зворотну пружину (утримуючи рамку правою (лівою) рукою за рукоятку і обертаючи зворотну пружину на себе лівою (правою) рукою, зняти її зі ствола).

Після закінчення виконання нормативу (частини пістолета лежать на столі) поліцейський голосом доповідає: «Готовий!» (вимикається хронометр).

Норматив ТРЕТІЙ

ПІСТОЛЕТ ФОРТ-12 ТА ЙОГО МОДИФІКАЦІЇ

Оцінка:

«відмінно» –	50 с;
«добре» –	55 с;
«задовільно» –	60 с;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання

За командою: «**До виконання нормативу приступити!**» поліцейський повинен:

- 1) приєднати зворотні пружини і її напрямну вісь до рамки пістолета;
- 2) приєднати затвор до рамки (утримуючи рамку за рукоятку в правій (лівій) руці, а затвор у лівій (правій), ввести ствол та напрямну вісь із пружинами в канал затвора, після цього відвести затвор у крайнє заднє положення таким чином, щоб дульна частина ствола пройшла через канал затвора і виступила назовні, після цього опустити задню частину затвора на рамку так, щоб повздовжні виступи затвора розташувалися в пазах рамки, і, притиснувши затвор до рамки, відпустити його);
- 3) приєднати затворну затримку (вставити вісь затворної затримки в отвір з лівого боку рамки пістолета);

- 4) здійснити спуск курка з бойового зводу (натиснути вказівним пальцем руки, яка утримує зброю на спусковий гачок, притримуючи при цьому курок великим пальцем, плавно відпустити його);
- 5) увімкнути запобіжник (підняти прапорець доверху);
- 6) приєднати магазин до основи рукоятки (утримуючи пістолет у правій (лівій) руці, великим і вказівним пальцями лівої (правої) руки вставити магазин в основу рукоятки через нижнє вікно, натиснути на кришку магазину великим пальцем так, щоб спрацювала кнопка фіксатора магазину та заблокувала його);
- 7) **ПЕРЕВІРИТИ вірність збирання пістолета** (вимкнути запобіжник (опустити прапорець донизу), відвести затвор у заднє положення та відпустити (затвор повинен зафіксуватись на затворній затримці), натиснувши на затворну затримку повернути затвор у переднє положення, провести холостий спуск курка, увімкнути запобіжник).

Після закінчення виконання нормативу (пістолет у зібраному стані запобіжником догори лежать на столі) поліцейський голосом доповідає: **«Готовий!»** (вимикається хронометр).

ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА

Оцінка:

«відмінно» –	15 с;
«добре» –	18 с;
«задовільно» –	21 с;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання

За командою: **«До виконання нормативу приступити!»** поліцейський повинен:

- 1) приєднати до ствола зворотну пружину (узявши рамку за рукоятку в праву (ліву) руку, лівою (правою) рукою приєднати до ствола зворотну пружину обов'язково тим кінцем, у якому крайній виток має менший діаметр порівняно з іншими витками);
- 2) приєднати затвор до рамки (утримуючи рамку за рукоятку в правій (лівій) руці, а затвор у лівій (правій), ввести вільний кінець зворотної пружини в канал затвора, відвести затвор у крайнє заднє положення таким чином, щоб дульна частина ствола пройшла через канал затвора і виступила назовні, після цього опустити задню частину затвора на рамку так, щоб повздовжні виступи затвора розташувалися в пазах рамки, і, притиснувши затвор до рамки, відпустити його;

- 3) увімкнути запобіжник (підняти прапорець доверху);
- 4) приєднати магазин до основи рукоятки (утримуючи пістолет у правій (лівій) руці, великим і вказівним пальцями лівої (правої) руки вставити магазин в основу рукоятки через нижнє вікно, натиснути на кришку магазину великим пальцем так, щоб заціпка (нижній кінець бойової пружини) заскочила за виступ на стінці магазину);

5) ПЕРЕВІРИТИ вірність збирання пістолета

(вимкнути запобіжник (опустити прапорець вниз), відвести затвор у заднє положення і відпустити його (затвор, пройде дещо вперед, стане на затворну затримку і залишиться в задньому положенні), після цього, натиснувши великим пальцем правої (лівої) руки на затворну затримку, відпустити затвор в переднє положення (курок при цьому повинен стояти на бойовому зводі) та увімкнути запобіжник (курок при цьому повинен зірватися з бойового зводу і заблокуватися).

Після закінчення виконання нормативу (пістолет у зібраному стані запобіжником догори лежать на столі) поліцейський голосом доповідає: «**Готовий!**» (вимикається хронометр).

При виконанні нормативу:

- 1) для приєднання затвора до рамки не обов'язково відтягувати вниз і відводити спускову скобу (при відведенні затвора в крайнє заднє положення необхідно припідняти його задню частину максимально вверх таким чином, щоб не було утикання нижньої передньої стінки затвора в гребінь спускової скоби, яка обмежує рух затвора назад);
- 2) удари по магазину долонею не допускаються.

Норматив ЧЕТВЕРТИЙ

Порядок виконання:

- 1) за командою: «**Приготуватись!**» поліцейський приймає положення для стрільби та, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: «**Готовий!**»;
- 2) за командою: «**Вогонь!**» (вимикається хронометр) поліцейський виймає зброю з кобури, приводить її у готовність та виконує «вхолосту» прицільний постріл у вказаному напрямку (вимикається хронометр).

НОРМАТИВИ З АВТОМАТОМ

Норматив П'ЯТИЙ

Оцінка:

- «відмінно» – 50 с;
- «добре» – 55 с;
- «задовільно» – 60 с;
- «незадовільно» – у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання

За командою: «**До виконання нормативу приступити!**» (вмикається хронометр) поліцейський повинен:

- 1) беручи зі столу навчальні патрони спорядити ними магазин автомата (помістити патрон у положенні кулею до мізинця так, щоб дно гільзи було трохи вище великого та вказівного пальців, на подавач магазину, утримуючи магазин з невеликим нахилом ліворуч, натиском великого пальця вкладати патрони по одному під загини бокових стінок дном гільзи до задньої стінки магазину);
- 2) після закінчення виконання нормативу покласти споряджений магазин на стіл та голосом доповісти: «**Готовий!**» (вимикається хронометр).

Норматив вважається **НЕ ВИКОНАНИМ**, при умові *впирання* магазину в будь-яку поверхню.

Норматив ШОСТИЙ

АК Оцінка :

- «відмінно» – 20 с;
- «добре» – 24 с;
- «задовільно» – 28 с;
- «незадовільно» – у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання

За командою: «**До виконання нормативу приступити!**» (вмикається хронометр) поліцейський повинен:

- 1) від'єднати магазин від ствольної коробки (утримуючи автомат за шийку приклада (цівку), вільною рукою охопити магазин, великим пальцем натиснути на засувку, подати нижню частину магазину вперед і відокремити його);
- 2) **ПЕРЕВІРИТИ** чи нема патрона в патроннику (вимкнути запобіжник (перевести перевідник донизу), відвести вільною рукою рукоятку затворної рами в заднє крайнє положення та, утримуючи її, оглянути патронник, після

- чого відпустити рукоятку затворної рами);
- 3) здійснити спуск курка з бойового зводу (натиснути вказівним пальцем руки, яка утримує зброю за пістолетну рукоятку, на спусковий гачок);
 - 4) вийняти пенал приладдя із гнізда прикладу (утопити вказівним пальцем кришку гнізда так, щоб пенал під дією пружини вийшов із гнізда; відкрити пенал і вийняти із нього протирку, йоршик, викрутку і виколотку);
 - 5) відокремити шомпол (відтягти кінець шомпола від ствола так, щоб його головка вийшла з-під упора на основі мушки і вийняти його). *Якщо шомпол туго виходить, дозволяється користуватися виколоткою, яку слід вставити в отвір головки шомпола, відтягти від ствола кінець шомпола і вийняти його;*
 - 6) відокремити дульний гальмо-компенсатор (натиснути викруткою фіксатор дульного гальмо-компенсатора, звернути дульне гальмо-компенсатор із різьбового виступу основи мушки (із ствола), обертаючи його проти годинникової стрілки). *У випадку надмірно тугого обертання дульного гальма-компенсатора дозволяється здійснювати відвертання його за допомогою виколотки (шомпола), вставленої у вікна гальма-компенсатора;*
 - 7) відокремити кришку ствольної коробки (охопити рукою шийку прикладу, великим пальцем цієї ж руки натиснути на виступ напрямного стержня зворотного механізму; підняти вгору задню частину кришки ствольної коробки і від'єднати останню);
 - 8) відокремити зворотній механізм (утримуючи автомат за шийку прикладу, великим пальцем цієї ж руки натиснути на виступ напрямного стержня зворотного механізму до виходу його п'ятки з повздовжнього паза ствольної коробки, підняти задній кінець напрямного стержня і вийняти зворотній механізм з каналу затворної рами);
 - 9) відокремити затворну раму із затвором (продовжуючи утримувати автомат рукою, відвести раму назад до упора, підняти її разом із затвором і відокремити від ствольної коробки);
 - 10) відокремити затвор від затворної рами (взяти затворну раму в руку затвором догори, вільною рукою відвести затвор назад, прокрутити його так, щоб головний виступ затвора вийшов з фігурного вирізу затворної рами, і висунути затвор уперед);
 - 11) від'єднати газову трубку зі ствольною накладкою (утримуючи автомат рукою, вільною рукою одягнути пенал приладдя прямокутним отвором на виступ замикача газової трубки, повернути замикач від себе до вертикального положення і зняти газову трубку з патрубка газової камери).

Після закінчення виконання нормативу (частини автомата лежать на столі) поліцейський голосом доповідає: «Готовий!» (вимикається хронометр).

АКС-74У

Оцінка:

«відмінно» –	17 с;
«добре» –	21 с;
«задовільно» –	24 с;
«незадовільно» –	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання

За командою: «**До виконання нормативу приступити!**» (вимикається хронометр) поліцейський повинен:

- 1) від'єднати магазин від ствольної коробки (утримуючи автомат за шийку приклада (цівку), вільною рукою охопити магазин, великим пальцем натиснути на застібку, подати нижню частину магазину вперед і відокремити його);
- 2) **ПЕРЕВІРИТИ** чи нема патрона в патроннику (вимкнути запобіжник (перевести перевідник донизу), відвести вільною рукою рукоятку затворної рами в заднє крайнє положення та, утримуючи її, оглянути патронник, після чого відпустити рукоятку затворної рами);
- 3) здійснити спуск курка з бойового зводу (натиснути вказівним пальцем руки, яка утримує зброю за пістолетну рукоятку, на спусковий гачок);
- 4) відокремити дульний гальмо-компенсатор (натиснути пальцем на засувку дульного гальмо-компенсатора та обертальним рухом від'єднати його від ствола);
- 5) відокремити кришку ствольної коробки (охопити рукою шийку прикладу, великим пальцем цієї ж руки натиснути на виступ напрямного стержня зворотного механізму; підняти вгору задню частину кришки ствольної коробки і від'єднати останню);
- 6) відокремити зворотній механізм (утримуючи автомат за шийку прикладу, великим пальцем цієї ж руки натиснути на виступ напрямного стержня зворотного механізму до виходу його п'ятки з повздовжнього паза ствольної коробки, підняти задній кінець напрямного стержня і вийняти зворотний механізм з каналу затворної рами);
- 7) відокремити затворну раму із затвором (продовжуючи утримувати автомат рукою, відвести раму назад до упора, підняти її разом із затвором і відокремити від ствольної коробки);
- 8) відокремити затвор від затворної рами (взяти затворну раму у руку затвором догори, рукою відвести затвор назад, прокрутити його так, щоб головний виступ затвора вийшов з фігурного вирізу затворної рами, і висунути затвор уперед);
- 9) відокремити газову трубку зі ствольною накладкою (утримуючи автомат рукою, зняти газову трубку газової камери).

Після закінчення виконання нормативу (частини автомата лежать на столі) поліцейський голосом доповідає: «**Готовий!**» (вимикається хронометр).

Норматив СЪОМІЙ

АК Оцінка:

«відмінно» – 30 с;

«добре» – 35 с;

«задовільно» – 40 с;

«незадовільно» – у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання

За командою: «**До виконання нормативу приступити!**» (вмикається хронометр) поліцейський повинен:

- 1) приєднати газову трубку зі ствольною накладкою (утримуючи автомат, вільною рукою насунути газову трубку переднім кінцем на патрубок газової камери, щільно притиснути задній кінець ствольної накладки до ствола і повернути за допомогою пенала приладдя замикач на себе до входження його фіксатора у виїм на колодці прицілу);
- 2) приєднати затвор до затворної рами (узявши затворну раму в одну руку, а затвор у іншу, вставити останній циліндричною часиною в канал рами, повернути затвор так, щоб його ведучий виступ увійшов у фігурний виріз затворної рами і просунути затвор вперед);
- 3) приєднати затворну раму із затвором до ствольної коробки (узяти затворну раму в одну руку так, щоб затвор утримувався великим пальцем у передньому положенні, іншою рукою охопити шийку приклала, увести газовий поршень у порожнину колодки прицілу і просунути затворну раму вперед на стільки, щоб відгини ствольної коробки увійшли в пази затворної рами, легким зусиллям притиснути її до ствольної коробки і просунути вперед);
- 4) приєднати зворотній механізм (ввести зворотній механізм у канал затворної рами; стискаючи зворотну пружину, подати направляючий стержень вперед і, опустивши дещо донизу, ввести його п'яту в повздовжній паз ствольної коробки);
- 5) приєднати кришку ствольної коробки (вставити кришку ствольної коробки переднім кінцем у напівкруглий виріз на колодці прицілу; натиснути на задній кінець кришки долонею вперед і донизу так, щоб виступ напрямного стержня зворотного механізму увійшов в отвір кришки ствольної коробки);
- 6) здійснити спуск курка з бойового зводу (натиснути вказівним пальцем руки, яка утримує зброю за пістолетну рукоятку, на спусковий гачок);
- 7) увімкнути запобіжник (підняти перевідник вгору до кінця);
- 8) приєднати дульний гальмо-компенсатор (нагвинтити дульний гальмо-компенсатор на різьбовий виступ основи мушки (на ствол) до упору). Якщо

паз дульного гальма-компенсатора не співпав з фіксатором, необхідно відвернути дульний гальмо-компенсатор (не більше одного оберту) до збігу пазу з фіксатором;

9) приєднати шомпол;

10) приєднати пенал до гнізда приклада (скласти в пенал протирку, йоршик, викрутку і виколотку та зачинити його кришкою, вкласти пенал дном у гніздо приклада і зафіксувати його так, щоб гніздо зачинилося кришкою);

11) приєднати магазин до автомата (утримуючи автомат за шийку приклада чи ців'я, вільною рукою увести у вікно ствольної коробки зачіп магазину і повернути магазин на себе так, щоб застібка зайшла за опорний виступ магазину).

Після закінчення виконання нормативу (автомат лежить на столі запобіжником догори) поліцейський голосом доповідає: **«Готовий!»** (вимикається хронометр).

АКС-74У

Оцінка:

«відмінно» – 25 с;

«добре» – 30 с;

«задовільно» – 35 с;

«незадовільно» – у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання

За командою: **«До виконання нормативу приступити!»** (вмикається хронометр) поліцейський повинен:

1) приєднати газову трубку зі ствольною накладкою (утримуючи автомат, вільною рукою насунути газову трубку переднім кінцем на патрубок газової камери, щільно притиснути задній кінець ствольної накладки до ствола і повернути замикач на себе до входження його фіксатора у виїм на колодці прицілу);

2) приєднати затвор до затворної рами (узявши затворну раму в одну руку, а затвор у іншу, вставити останній циліндричною часиною в канал рами, повернути затвор так, щоб його ведучий виступ увійшов у фігурний виріз затворної рами і просунути затвор вперед);

3) приєднати затворну раму із затвором до ствольної коробки (узяти затворну раму в одну руку так, щоб затвор утримувався великим пальцем у передньому положенні, іншою рукою охопити шийку прикладу, увести газовий поршень у порожнину колодки прицілу і просунути затворну раму вперед на стільки, щоб відгини ствольної коробки увійшли в пази затворної рами, легким зусиллям притиснути її до ствольної коробки і просунути вперед);

- 4) приєднати зворотній механізм (ввести зворотній механізм у канал затворної рами; стискуючи зворотну пружину, подати направляючий стержень вперед і, опустивши дещо донизу, ввести його п'яту в повздовжній паз ствольної коробки);
- 5) приєднати кришку ствольної коробки (вставити кришку ствольної коробки переднім кінцем у напівкруглий виріз на колодці прицілу; натиснути на задній кінець кришки долонею вперед і донизу так, щоб виступ напрямного стержня зворотного механізму увійшов в отвір кришки ствольної коробки);
- 6) здійснити спуск курка з бойового зводу (натиснути вказівним пальцем руки, яка утримує зброю за пістолетну рукоятку, на спусковий гачок);
- 7) увімкнути запобіжник (підняти перевідник вгору до кінця);
- 8) приєднати дульний гальмо-компенсатор (нагвинтити дульний гальмо-компенсатор на різьбовий виступ основи мушки (на ствол) до упору). Якщо паз дульного гальма-компенсатора не співпав з фіксатором, необхідно відвернути дульний гальмо-компенсатор (не більше одного оберту) до збігу пазу з фіксатором;
- 9) приєднати магазин до автомата (утримуючи автомат за шийку приклада чи ців'я, вільною рукою увести у вікно ствольної коробки зачіп магазину і повернути магазин на себе так, щоб застібка зайшла за опорний виступ магазину.

Після закінчення виконання нормативу (автомата лежать на столі запобіжником догори) поліцейський голосом доповідає: «Готовий!» (вимикається хронометр).

Норматив ВОСЬМИЙ

Порядок виконання

За командою: «Вогонь!» (вимикається хронометр) поліцейський приймає положення для стрільби, приєднує споряджений магазин, вимикає запобіжник, досилає навчальний патрон у патронник та виконує «в холосту» прицільний постріл у вказаному напрямку (вимикається хронометр).

Х. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ СТРІЛЬБ З ПІСТОЛЕТА ТА ШТУРМОВОЇ ГВИНТІВКИ

10.1. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Стрільба, незалежно від того з якої стрілецької зброї і з якого положення вона проводиться, виконується з виконання таких **прийомів**:

- приготування до стрільби;
- виконання пострілу;
- закінчення стрільби.

Кожний з цих прийомів поділяється на елементи:

- **приготування до стрільби** – прийняття положення до стрільби, заряджання зброї;
- **виконання пострілу** – встановлення прицільного пристрою, прикладка, прицілювання, натискання на спусковий гачок, утримання зброї під час пострілу;
- **припинення стрільби** (часткове або повне) – розряджання зброї та її огляд.

Кращих результатів у навчанні прийомам стрільби можна домогтися за умови дотримання певних правил методичної послідовності у поступовому відпрацюванні:

- спорядження магазину і виймання набоїв з нього,
- заряджання і розряджання зброї,
- приготування до стрільби,
- виконання і припинення стрільби з різних положень.

У процесі навчання прийомам і правилам стрільби необхідно більшість дій зі зброєю доводити до автоматизму, на початковому етапі здебільшого вхолосту. Тренування без пострілу є основою всієї початкової підготовки стрільця, є найкращим методом самоконтролю. Старанний контроль прицілювання і зауважування всього, що відбувається зі зброєю під час натискання на спусковий гачок допомагає своєчасно помічати помилки і швидко їх виправляти, що важко зробити під час пострілу, оскільки завдяки ефекту віддачі багато дрібних, але шкідливих рухів зброї, пов'язаних з неправильним натисканням на спусковий гачок та утриманням зброї, стають малопомітні.

Набуття твердих навичок залежить від засвоєння прийомів (дій зі зброєю) спочатку по елементах з усвідомленням кожного прийому і елемента, а потім загалом. Поелементно проводиться відпрацювання спочатку в повільному темпі

(водночас виявляються і усуваються помилки у діях), потім у швидкому темпі за нормативами. Велику користь на цьому етапі навчання дає використання різноманітних електронних тренажерів, зокрема лазерних тирів (наприклад, ІЛТ «Рубін»). Остаточна мета навчальних тренувань – довести до автоматизму дії умілого володіння зброєю. Така автоматизація напрацьовується шляхом багаторазового повторення правильних дій зі зброєю, які спрямовані на вирішення головного завдання – влучення у ціль в найкоротший час.

Важливим етапом у підготовці до виконання початкових вправ навчальних стрільб з 9 мм пістолета і 5,45 мм автомата є стрільба з малокаліберної зброї (5,6 мм пістолета і гвинтівки), а також стрільба холостими патронами з автомата. Стрільба з малокаліберної зброї допомагає початківцям набути навичок утримання «рівної» мушки і плавного натискання на спусковий гачок. При стрільбі холостими патронами з автомата Калашникова курсанти тренуються вести одиночний вогонь, вогонь короткими та довгими чергами, а також утримувати зброю при стрільбі.

У разі виявлення грубих помилок потрібно призначити додаткові тренування (консультації) з усунення недоліків.

І під час стрільби з пістолета, і під час стрільби з автомата важливе значення має ***плавне натискання на спусковий гачок автономно тільки одним пальцем***. Але, при стрільбі з пістолета без упору провести плавне натискання на спусковий гачок значно важче ніж при стрільбі з автомата із використанням упора, оскільки єдиною підтримкою пістолета є кисть утримуючої руки, вказівний палець якої натискає на спусковий гачок, та підтримуюча рука. Достатньо під час пострілу зробити один необережний рух і куля не влучить у ціль. Успіх початкового навчання стрільбі буде значною мірою залежати від засвоєння навичок правильного (плавного та автономного) натискання на спусковий гачок.

Підготовка до проведення навчальних стрільб може проводитися **поетапно у такому порядку:**

1. підготовка до стрільби;
2. тренування в приготуванні до стрільби;
3. навчання прицілюванню і правильному натисканню на спусковий гачок;
4. відпрацювання затримання дихання при натисканні на спусковий гачок;
5. виявлення і усунення помилок;
6. виконання стрілецьких вправ за умовами Курсу стрільб зі стрілецької зброї малокаліберними і бойовими патронами.

1. На підготовчому етапі зброя повинна бути перевірена, почищена і змащена, якщо потрібно приведена до нормального бою. Кожен курсант повинен **знати**:

- «Інструкцію із заходів безпеки при поводженні зі зброєю»;
- умови та правові підстави застосування міліцією вогнепальної зброї (статті 42, 43 і 46 Закону України «Про Національну поліцію»);
- Курс стрільб зі стрілецької зброї.

2. З метою забезпечення найкращої влучності та зручності дій під час пострілу стрілець, залежно від індивідуальних особливостей будови тіла та фізичного розвитку, відпрацьовує **стійке та раціональне** положення корпусу, рук, ніг, домагаючись водночас **одноманітного утримання зброї**.

3. Навчання прицілюванню проводиться шляхом тренувань в утриманні «рівної» мушки в прорізу цілика, до того ж спочатку без точки прицілювання. Стрілець наводить зброю на великий лист білого паперу (тло), утримуючи правильне положення мушки в прорізу цілика. Викладач особисто показує кожному стрільцю як при цьому виконати правильне натискання на спусковий гачок. У подальшому тренування в прицілюванні проводиться у ціль.

4. Як свідчить практика, найбільш типовими помилками, які допускають початкуючі стрільці є:

- надмірно сильне стискання рукоятки зброї;
- «нерівна» мушка в прорізу цілика;
- різке натискання (смикання) на спусковий гачок, неавтономність роботи натискаючого пальця, зміна зусиль утримання зброї в завершальний момент виконання пострілу;
- очікування пострілу та передчасна реакція на нього і, як наслідок, зміщення наведення зброї ще до вильоту кулі.

Тримати зброю потрібно лише з таким зусиллям, яке необхідне і достатнє для того, щоб не випустити зброю під час пострілу. Необхідно усвідомити, що при сильному стисканні рукоятки збільшуються коливання, створюються передумови для виникнення помилок у техніці виконання пострілу.

Необхідно усвідомити, що **«рівна» мушка в цілику та плавне натискання на спусковий гачок (в завершальній фазі) — обов'язкові та вирішальні умови** влучної стрільби.

5. При навчанні стрільбі викладачу потрібно звернути увагу стрільців на правильність дихання. Рекомендується після видиху чи піввидиху **затримати дихання**, для завершення виконання пострілу. Грудна клітка під час дихання приводить в рух плечі, руки і живіт, в результаті чого порушується стійкість

приготування та виникає сильне коливання зброї. У таких умовах неможливо втримати її наведення. Тому при завершенні прицілювання і натискання на спусковий гачок краще використовувати затримання дихання після видиху.

6. Під час виконання стрілецьких вправ потрібно суміщати холосте тренування в прицілюванні та плавному натисканні на спусковий гачок зі стрільбою малокаліберними і бойовими патронами. Збільшуючи дистанцію і зменшуючи мішень, необхідно зосередити увагу на купчастості стрільби та усуненні характерних помилок, які спричиняють значні відхилення влучень («відриви»). Після стрільби по білому листу потрібно перейти на ведення вогню по мішенях. Як тільки стрільці досягнуть добрих та відмінних результатів з малокаліберної зброї (усі влучення на дистанції 25 м перебуватимуть, наприклад, у межах 30 см), можна переходити до практичного виконання початкових вправ Курсу стрільб з бойової зброї.

10.2. ТЕХНІКА ВИКОНАННЯ СТРІЛЕЦЬКИХ ВПРАВ З ПІСТОЛЕТА

Стрільба з пістолета виконується з положення стоячи, з коліна, з колін, лежачи на животі, лежачи на боку, сидячи, з руки, з упора, а також при русі на автомобілі тощо. Зміни положень виконують, не припиняючи спостереження за ціллю.

Стрільба з пістолета складається з виконання таких прийомів:

- прийняття положення для стрільби, приготування, заряджання зброї;
- виконання пострілу (утримання зброї, прицілювання, затримання дихання та натискання на спусковий гачок);
- припинення стрільби (припинення натискання на хвіст спускового гачка, ввімкнення запобіжника, розряджання пістолета).

Виконання влучного пострілу залежить від прийняття правильного положення для стрільби, утримання зброї (охоплення), прицілювання, затримання дихання та спуску курка. Всі ці елементи взаємопов'язані.

Для влучного пострілу необхідно забезпечити і достатню стійкість зброї.

Основні причини, які знижують влучність стрільби:

- помилки стрільця у виборі точки прицілювання;
- помилки у встановленні мушки та цілика;
- неправильне положення для стрільби;
- неправильне утримання пістолета;
- неправильна виконання спуску;
- несправність зброї та боєприпасів;
- недостатнє освітлення та метеорологічні умови.

Для виконання прийомів стрільби, що забезпечують найбільшу ефективність дій та влучність, кожен стрілець повинен залежно від своїх індивідуальних особливостей відпрацювати найбільш оптимальне та стійке положення для стрільби, дотримуючись вимог щільності та одноманітності положення зброї в руці та найбільш зручного положення корпусу, рук і ніг.

Під час прийняття положення до стрільби для початкових вправ:

за командою на спорядження магазину стрілець повинен:

- **припідняти** пістолет в кобурі **НЕ ОГОЛЯЮЧИ СТВОЛ** зброї;
- від'єднати від пістолета магазин, залишивши пістолет у кобурі;
- спорядити магазин патронами;
- **припідняти** пістолет в кобурі та приєднати магазин до пістолета;

за командою «Заряджай»:

- прийняти положення для стрільби, вийняти пістолет з кобури, перевірити приготування;
- дослати патрон до патронника, для чого вимкнути запобіжник, відвести затвор у крайнє заднє положення та відпустити його;
- увімкнути запобіжник та, якщо вихідне положення **«заряджена зброя у кобурі»**, покласти пістолет до кобури. **ДОПОВІСТИ** про готовність.

Прийняття положення для стрільби потрібно розглядати як комплекс заходів, який буде забезпечувати найкращу усталеність системи «стрілець-зброя», при цьому зброя повинна бути наведена в район прицілювання. Зазвичай положення стрільця визначається залежно від його індивідуальних особливостей. Перевіряється приготувавшись закривши очі.

Під час розгляду положення для стрільби потрібно виходити з двох моментів: положення верхньої та нижньої частин корпусу. Ноги можуть здійснювати максимальний контроль у разі, коли коліна, завдяки м'язовому напруженню, випрямлені, але напруження м'язів повинно відповідати їх природному стану. Якщо існує необхідність у швидких переміщеннях зручніше коли ноги у колінах трохи зігнуті.

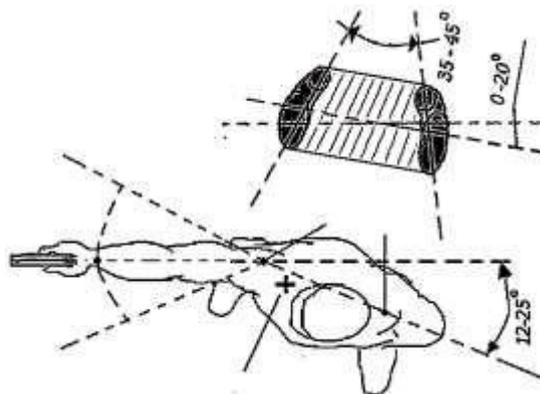
Тулуб розташовується, наприклад **при стрільбі з однієї руки**, – під кутом до напрямку стрільби, щоб рука зі зброєю складала кут стрільби $15\text{--}35^{\circ}$ відносно лінії плечей. Основне, щоб м'язи плеча, які утримують руку зі зброєю, приводились до положення, раціонального для їх роботи. Рука, яка утримує зброю, повинна бути витягнута і **повністю пряма** в ліктьовому суглобі. Згинання допустиме при швидкісній стрільбі на коротких дистанціях (5–10 м).

Інша рука (яка не тримає безпосередньо зброю) здійснює роль противаги піднятій руці з пістолетом, розташовується позаду в зручному для стрільця положенні (чи використовується для підтримання руки, яка утримує зброю).

Одним з найважливіших моментів є утримання пістолета у руці. Рукоятка пістолета розташовується між великим і вказівним пальцями руки якнайглибше. Тильна частина рукоятки упирається у м'якоть основи великого пальця, який витягнутий вперед і випрямлений прилягає до бокової поверхні пістолета. Вказівний палець своєю нігтьовою фалангою (між серединою та згином) покладений на спусковий гачок. Нігтьова і друга фаланги вказівного пальця не повинні торкатися пістолета. Інші пальці щільно охоплюють рукоятку. Тиск пальців на рукоятку повинен бути спрямований на стрільця за напрямком в кисть «сильної» руки (осі каналу ствола) і не перевищувати рівня, достатнього для надійного утримання зброї. Надмірне стискання рукоятки пістолета погіршує стійкість зброї та умови для автономної роботи вказівного пальця.

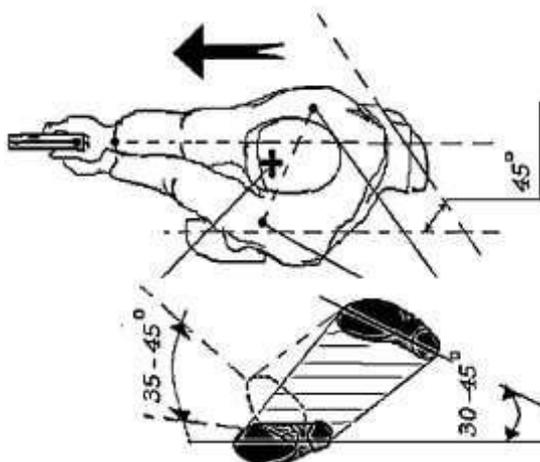
Для прийняття положення для стрільби **СТОЯЧИ** з **однієї руки** необхідно:

- повернутися приблизно боком до напрямку стрільби і виставити праву ногу вперед у напрямку до цілі на ширину плечей (як зручно), розподілити вагу рівномірно на дві ноги.

З двох рук:

- вибрати найбільш зручне розташування корпусу і ніг під вибраний варіант розташування підтримуючої руки. Як варіант може бути фронтальне розташування корпусу (грудьми на мішень, ноги на ширині плечей), ліва нога дещо попереду правої, враховуючи таке ж розташування рук.

Для прийняття положення для стрільби **З КОЛІНА** необхідно:

- відставити назад ліву ногу так, щоб носок ступні був навпроти п'ятки правої ноги;

- опуститись на ліве коліно і присісти на каблук, носок правої ноги спрямувати на ціль;
- пістолет утримувати, як вказано в положенні для стрільби стоячи,

або

- розташувати ліву ногу попереду;
- опуститись на праве коліно і присісти на каблук;
- ліве коліно може бути використане як опора для лівого ліктя.

Для прийняття положення для стрільби **ЛЕЖАЧИ** необхідно:

- зробити повний крок правою ногою вперед і трохи праворуч;
- нахилитися вперед, опуститися на ліве коліно і поставити ліву руку на землю попереду пальцями праворуч;
- опираючись послідовно на стегно лівої ноги і передпліччя лівої руки, лягти на лівий бік і повернутися на живіт, розкинути ноги в боки;
- витягти пістолет із кобури й утримувати, як вказано в положенні для стрільби стоячи,

або

утримувати пістолет з опорою ліктями на землю (передпліччями на упор).

Навчання прийняттю положення для стрільби здійснюється по елементах.

Правильність прийняття положення перевіряється наведенням пістолета в ціль (при правильному положенні пістолет повинен бути спрямований в район прицілювання, у разі відхилення ліворуч або праворуч чи по вертикалі потрібно відповідно змістити точки опори).

Утримання зброї кистю руки

Пістолет вставляємо в долонь так, щоб задня площина рукоятки вдавлювалась в м'якоть основи великого пальця, зброя була щільно взята у

«ВИДЕЛКУ» між великим і вказівним пальцями, а вісь каналу ствола пістолета була прямолінійним продовженням передпліччя «сильної» руки.

Пальці безіменний, вказівний і мізинець охоплюють передню площину рукоятки, великий – без напруження прилягає збоку до рукоятки. Вказівний палець накладається на спусковий гачок, м'якоттю третьої (останньої) фаланги біля згину суглоба. Друга фаланга пальця не повинна торкатися рукоятки (між ними повинен бути проміжок). Це сприяє створенню тиску на

спусковий гачок **паралельно до осі каналу ствола**, що важливо для утримання «рівної» мушки в прорізу цілика.

Щільність охоплення створюється за рахунок м'язових зусиль середнього, безіменного пальців і в меншій мірі мізинця, а також м'язів великого пальця і долоні.

При утриманні двома руками можливий *перерозподіл* домінуючого зусилля утримання між лівою і правою рукою.

Обов'язковим є **ЗАКРІПЛЕННЯ КИСТІ** руки в промене-зап'ясному суглобі.

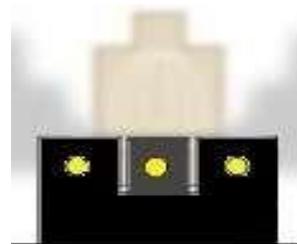
Зусилля повинні бути оптимальні, не викликати збільшення тремтіння зброї в період прицілювання та при натисканні на спусковий гачок. В процесі тренування необхідно закріплювати відчуття охоплення рукоятки, стабільні одноманітні м'язові зусилля утримання в значній мірі впливають на техніку натискання на спусковий гачок яка, в свою чергу, і вирішує влучність пострілу.

Необхідно привчатись утримувати зброю не тільки **ДО** та **ПІД ЧАС** пострілу, але і деякий час **ПІСЛЯ** нього.

Прицілювання

Прицілювання здійснюється переважно одним ведучим оком. Коли стрільба виконується з правої руки, то прицілюватись найзручніше правим оком. Якщо інше око створює незручності при контролі «рівної» мушки в районі прицілювання, його закривають (прикривають), особливо на дальні дистанції.

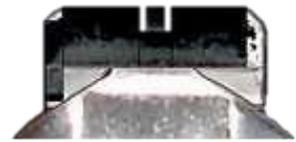
Око людини в силу фізичних властивостей не може одночасно чітко бачити рівновіддалені предмети. Фокусувати зір необхідно виключно **на мушці з ціликом**. При цьому мушку і відносно близько розташований до неї проріз цілика стрілець бачить достатньо чітко та має можливість добре контролюючи найменше її відхилення в прорізу цілика, якісно завершити виконання пострілу. Мішень при цьому бачиться розпливчасто.

Точка прицілювання слугує тільки для орієнтування стрільця під час наведення зброї. Точніше, є сенс говорити про **район прицілювання**, оскільки ціль (мішень) при правильному фокусуванні зору на прицільному пристрої буде візуально сприйматись нечітко, дещо розмитою.

Намагаючись якнайточніше прицілитись, стрілець може припуститись помилки і в кінці сфокусувати зір на мішені. Тоді мішень видно чітко, але мушку в прорізу цілика видно не чітко, розпливчасто. При цьому відхилення мушки в прорізу цілика малопомітні, але через малу величину прицільної лінії приводять до великих відхилень влучень, особливо на великих дистанціях.

Головне у прицілюванні – це утримання «РІВНОЇ» мушки, тобто коли мушка знаходиться посередині прорізу цілика і її верхній край є на одній лінії з верхнім краєм цілика. Не слід звертати особливу увагу на коливання

«рівної» мушки в районі прицілювання, якщо ці відхилення не перевищують допустимих для даної зброї та умов стрільби розмірів (враховується система зброї, дистанція, розмір цілі та зон ураження, вимоги до оцінювання результатів).

Період безперервного прицілювання має свої обмеження, нехтувати якими не можна. Добра працездатність ока, а також відносна стійкість зброї досягається в перші **7–10**, максимум **15 секунд**, потім слід дати відпочити руці і оку, після чого повторити прицілювання та виконання пострілу.

Положення частин тіла при стрільбі

Положення частин тіла при стрільбі характеризуються розташуванням ніг приблизно на ширину плечей, при цьому тулуб відхилений (вліво і трохи назад при стрільбі з однієї руки, дещо вперед при стрільбі з двох рук), і в індивідуальному ступені розвернутий лінією плечей відносно площини стрільби. При виконанні швидкісних вправ розташування тулуба може мати нахил вперед, ступні ніг можуть розставлятись більш широко, що збільшує площу опори. Центр ваги системи «стрілець-зброя» повинен співпадати з центром площі опори, або бути чуть зміщеним у напрямку цілі (для сприйняття віддачі зброї).

Положення лівої руки впливає на створення стійкості стрільця зі зброєю в період прицілювання і натискання на спусковий гачок. Найбільш зручним, при стрільбі з однієї руки, вважається розслаблене її положення біля лівого боку при кишені або на гребені тазової кістки чи ремені.

При стрільбі з двох рук (для правші) початковий варіант утримання зброї може передбачати пасивне підтримання знизу лівою рукою без надмірного

охоплення пальців правої руки, щоб краще контролювати автономність роботи вказівного пальця, оскільки надмірне стискання рукоятки обома руками заважає такому контролю.

Один із способів утримання (для правші) передбачає охоплення вказівним

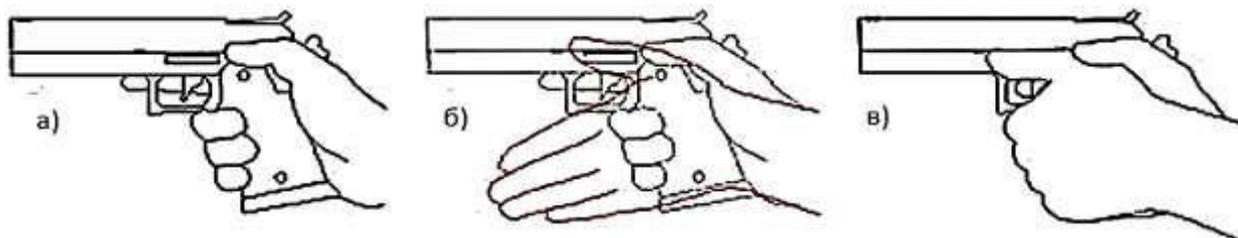

пальцем лівої руки спускової скоби пістолета при розташуванні великого пальця лівої руки **під** (рідше над) великим пальцем правої руки.

При цьому права та ліва кисті щільно охоплюють пістолетну рукоятку, три пальці лівої руки розташовуються над відповідними пальцями правої.

Найбільш поширений і ефективний варіант утримання зброї передбачає

охоплення спереду під спусковою скобою чотирма пальцями лівої руки пальців правої (утримуючої) руки. Великий палець лівої руки розташовується **п і д** (менш рекомендовано - над) великим пальцем правої руки і комфортно прикладається збоку до рамки чи затвору.

Фахівці практичної стрільби рекомендують при цьому «відключення» за рахунок відхилення вниз до упору кисті лівої руки і щільне підведення її вказівного пальця знизу до спускової скоби.

Зброя утримується витягнутою (**прямою**) рукою. Це забезпечує однакову відстань від ока до прицілу при кожному пострілі та сприяє кращій стійкості руки зі зброєю. Віддача зброї при цьому сприймається всім корпусом. Варіант згинання руки можливий для швидкісної стрільби на дистанціях до 10 м.

Положення **голови** повинно бути **прямим**, дозволяючи оку комфортно дивитися через проріз цілика. Таке положення сприяє створенню кращих умов для роботи ока і вестибулярного апарата. Нахил голови в будь-яку сторону ускладнює зберігання рівноваги і швидко втомлює зір.

Дихання

При «класичній» стрільбі рука зі зброєю піднімається вище району прицілювання при вдиханні і при видиханні опускається до району прицілювання з одночасним вирівнюванням мушки в прорізу цілика, дихання **затримується** на **5–10 секунд**, уточнюється прицілювання і виконується завершення натискання на спусковий гачок. Виконання пострілу завершується в стані зупиненого дихання у фазі звичайного видиху. Правильний режим дихання не створює кисневої недостатності, сприяє нормальній роботі серця, ока, м'язів.

При **швидкісній стрільбі**, після заряджання, робиться видих при наведенні зброї найкоротшим шляхом в район прицілювання і дихання затримується для завершення спуску курка, зкоординованого з прицілюванням. Більш напружений стан м'язів допускає затримку дихання на піввидиху. Стадія вдихання викликає небажане напруження окремих м'язів.

Натискання на спусковий гачок

- Палець накладається на спусковий гачок м'якоттю третьої (нігтьової) фаланги приблизно біля згину суглобу так, щоб забезпечити натискання на спусковий гачок паралельно ходу спускового гачка (вздовж напрямку ствола). Тільки такий напрямок натискання дозволяє не порушити ним положення мушки в прорізу цілика.
- Натискання виконується з урахуванням умов виконання стрілецьких вправ і характеру важкості та довжини ходу спускового гачка (типу і стану зброї). Але, у всіх випадках в основі лежить **ПЛАВНЕ НАРОЩУВАННЯ ЗУСИЛЛЯ НАТИСКАННЯ НА СПУСКОВИЙ ГАЧОК АВТОНОМНО ЛИШЕ ОДИМ ПАЛЬЦЕМ у завершальній фазі**. При наявності ходу спускового гачка з попередженням (з попередньою «холостою» ділянкою) натискання здійснюється двофазово: відразу відпрацьовується попередній хід спускового гачка при грубому наведенні зброї на ціль для включення в роботу натискаючого пальця. Згодом, в процесі уточнення і утримання «рівної» мушки в районі прицілювання **плавно і лише одним пальцем продовжується нарощування** зусилля натискання для подолання «робочого» ходу спускового гачка. Будь-яке різке збільшення цього зусилля є помилкою.
- Натискання виконується виключно за рахунок зусилля м'язів вказівного пальця (при цьому між рамкою пістолета і цим пальцем повинен бути зазор). Керуючи роботою вказівного пальця необхідно відчувати його розташування, величину прикладених зусиль та їх спрямованість.
- Натискання на спусковий гачок необхідно завершувати в період найменших коливань «рівної» мушки в районі прицілювання.

Недопустимо:

- смикати за спусковий гачок, навіть в той момент, коли «рівна» мушка підходить до точки прицілювання;
- надміру стискати рукоятку, внаслідок чого сильно напружуються м'язи руки, збільшується тремтіння;
- змінювати зусилля з яким утримується зброя в процесі натискання на спусковий гачок;
- дихати під час прицілювання та виконання завершальної частини пострілу;
- очікувати постріл або намагатись різким натисканням завершити виконання пострілу, особливо, якщо це виконання перевищило оптимальні часові межі.

Основою всієї початкової підготовки стрільця є тренування без пострілу. Бажано, щоб стрілець спочатку в основному використовував лише такий вид

тренування, воно є найкращим і наочним методом контролю за правильністю навичок, які закріплюються. **Концентрація уваги** на поведінці взаємного розташування мушки і цілика під час натискання на спусковий гачок, дає можливість помітити свої помилки і швидко їх виправити. Без збиваючої дії гучного звуку та віддачі зброї стають очевидними багато дрібних, але впливових відхилень зброї, пов'язаних з неправильним її утриманням та натисканням на спусковий гачок при завершенні пострілу. При цьому, надзвичайно важливо сформувавши **базову навичку АУТОНОМНОСТІ ВКЛЮЧЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ РУХУ натискаючим пальцем при незмінному зусиллі утримання зброї будь-якими іншими м'язами** (в першу чергу м'язами інших пальців і кисті утримуючої руки). Особливо важливо забезпечувати та зберігати цю автономність безпосередньо перед пострілом, під час і трохи після нього.

10.3. ТЕХНІКА ВИКОНАННЯ ШВИДКІСНИХ СТІЛЕЦЬКИХ ПРИКЛАДНИХ ВПРАВ З ПІСТОЛЕТА

Оптимізація навчально-тренувального процесу здійснюється у напрямку адаптування методичних основ спортивної стрільби до специфічних потреб формування стрілецької майстерності в системі Національної поліції України.

Аналіз вогневих контактів, які виникають у процесі спеціальних оперативних заходів, вказує, що відстань, на якій супротивники вступають у вогневу взаємодію, здебільшого не перевищує десяти метрів. Такі дистанції стрільби висувають на перше місце такі показники, як швидкість виконання першого пострілу, швидкість переміщень (відхід з лінії вогню правопорушника), недопущення можливості ведення противником прицільного вогню у відповідь. Для максимального уникнення можливості проведення стрільби у відповідь доцільно використовувати ведення вогню подвійними пострілами.

Утримання зброї здійснюється здебільшого двома руками. Водночас абсолютних рекомендацій не існує, чи не єдиним застереженням є категорична заборона розташовувати великий палець лівої руки (при утриманні зброї правою рукою) на шляху ходу затвора назад, що може привести до травми при віддачі.

Досвід навчання стрільбі з двох рук дає змогу рекомендувати використання на початковому етапі утримання зброї, яке передбачає пасивне підтримання знизу лівою рукою без охоплення пальців правої руки. Це дозволяє уникнути формування такої поширеної помилки серед початкуючих стрільців, як недотримання автономності у роботі вказівного пальця, а саме її, як показує практика, провокує щільне стискання руків'я обома руками.

Один із способів утримання передбачає охоплення вказівним пальцем лівої руки спускової скоби пістолета, розташування великого пальця лівої руки під великим пальцем правої руки; права та ліва кисті щільно охоплюють пістолетну рукоятку, при цьому пальці лівої руки розташовуються над пальцями правої. Можливі варіанти утримання зброї детально розглянуті у попередньому пункті.

У процесі виконання різного роду переміщень, відходів з лінії вогню та розворотів, які передбачені технікою швидкісної стрільби, стрільці приймають найрізноманітніші приготування до стрільби, в тому числі з-за укриття, зокрема:

- стоячи
- з коліна, з колін
- лежачи на животі, на боці, на спині та ін.

Характерною деталлю методики швидкісної стрільби є прицілювання за допомогою обох очей. Це пояснюється тим, що при стрільбі з коротких дистанцій виникає необхідність постійного контролю за навколишньою обстановкою завдяки периферійному зору. При одному заплющеному оці значно зменшується сектор огляду, що погіршує контроль ситуації.

Перенесення вогню при стрільбі здійснюється за рахунок повороту корпусу, без зміни положення рук.

Часовий інтервал між кожним пострілом повинен бути мінімальним, що досягається за рахунок постійного попереднього витискання стрільцем більшої ходу спускового гачка. Техніка швидкісної стрільби з пістолета вимагає виконання пострілу з дистанції семи–десяти метрів з попереднім вийманням зброї з кобури, вимиканням запобіжника, досиланням патрона в патронник, наведенням зброї та попереднім натисканням на спусковий гачок і, можливо, подальшою заміною магазину та зміною положення для стрільби.

Зазвичай вогонь на ураження виконується в корпус противника. Якщо є імовірність, що противник захищений бронежилетом, то виконується три постріли. Подвійний – в корпус, а третій (за необхідності) – прицільно у голову.

При великій кількості противників рекомендується вести стрільбу, виконуючи селекцію найбільш близьких та небезпечних цілей.

Для підвищення імовірності виживання стрільця при веденні стрільби на коротких дистанціях з великою кількістю активно протидіючих противників особливого значення набуває техніка переміщень, відходів та розворотів.

Переміщення в глибину і по фронту здійснюється приставними або схресними кроками з максимальною частотою і мінімальною амплітудою. Слід добиватися, щоб таз стрільця при переміщенні залишався постійно на одному

рівні. Це значно зменшує коливання зброї, що позитивно відображається на точності стрільби.

При вогневому контакті на малих дистанціях з кількістю противників більше одного, після виконання подвійного пострілу здійснюється відхід з лінії вогню не менше ніж на один метр в бік (праворуч або ліворуч – найкраще в сторону «сильної» руки противника) зі зміною рівня стрільби (як правило вниз).

У разі виникнення ситуації, при якій противник перебуває позаду, застосовується техніка стрільби з розвороту. Спочатку виконується одиночний постріл у напрямку вірогідного знаходження противника, потім після встановлення візуального контакту з ціллю здійснюється прицільна стрільба.

Кожен стрілець зобов'язаний оволодіти технікою переміщень, відходів та розворотів яка найбільш повно відповідає його індивідуальним можливостям та рівню підготовленості.

10.4. ВИКОНАННЯ ПОЧАТКОВИХ ВПРАВ ДЛЯ СТРІЛЬБ З ПІСТОЛЕТА

НАВЧАЛЬНА МЕТА: розвинути у працівників поліції вміння утримувати прицільний пристрій в районі прицілювання і одночасно плавно натискати на спусковий гачок при стрільбі з вогнепальної зброї, в тому числі подвійними пострілами, в обмежений час і з різних положень.

ВИХОВНА МЕТА: виховання у працівників поліції дисципліни, відповідальності, необхідних професійних морально-психологічних особистісних якостей, впевненості у безвідмовних і високих бойових властивостях стрілецької зброї, самостійності в діях та вміння переборювати психологічні навантаження.

ВМІТИ: влучно вражати нерухому ціль з пістолета, виконувати нормативи № 1, № 2, № 3 для пістолета.

МЕТОД ПРОВЕДЕННЯ: практичне заняття.

ЧАС: відповідно до плану занять.

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ: стрілецький тир.

НАВЧАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

- ➡ бойові пістолети та боеприпаси – згідно заявок;
- ➡ навчальні пістолети та боеприпаси – згідно заявок;
- ➡ секундомір – згідно заявок.

ПЛАКАТИ І СХЕМИ: плакати з будови 9 мм пістолета Макарова («Форт»), Курсу стрільб та правил стрільби.

ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ: відеофільми, інтерактивні мультимедійні пристрої.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Напередодні заняття слід засвоїти таке:

- ➡ Заходи безпеки при поводженні зі зброєю (наказ МВС України від 01.02.2016 р. № 70);
- ➡ Матеріальну частину пістолетів Макарова, «Форт»;
- ➡ Умови виконання початкових вправ (КС-2011 р.).

Перед виконанням стрільб стрільці тренуються з навчальної зброї виконувати прийоми стрільби за умовами початкових вправ Курсу стрільб.

На початку заняття вибірково перевірити знання умов виконання початкових вправ і заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю, матеріальної частини зброї.

Після закінчення стрільби почистити і змастити зброю.

Заняття проводити на наступних навчальних місцях:

ПЕРШЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ – вогневий рубіж (стрільба за умовами початкових вправ Курсу стрільб).

ДРУГЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ – тренування у виконанні нормативів № 1, 2, 3 і вивчення матеріальної частини зброї.

ТРЕТЄ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ – тренування у виконанні прийомів стрільби з пістолета за умовами початкових вправ Курсу стрільб.

На першому навчальному місці виконується стрільба під керівництвом одного викладача, другий викладач організовує і перевіряє роботу навчальних місць № 1, 2, 3.

На перших заняттях, перебуваючи на вогневому рубежі із зарядженою бойовими патронами зброєю, як правило, у стрільців від хвилювання порушується координація рухових дій. Тому, викладачам необхідно основну увагу приділяти дотриманню заходів безпеки та чіткому виконанню прийомів та правил стрільби з пістолета.

Далі, потрібно вказати стрільцям на властиві їм помилки при утриманні пістолета, відпрацювати техніку натискання на спусковий гачок та утримання мушки в прорізу цілика.

Якщо стрілець не виконав вправу, то повторна стрільба проводиться тільки після додаткового навчання. До виконання наступної вправи стрільці допускаються при отриманні позитивної оцінки в попередній вправі.

**ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНИХ СТРІЛЬБ З ПІСТОЛЕТА
ЗА УМОВАМИ ПОЧАТКОВОЇ 1-ОЇ ВПРАВИ КУРСУ СТРІЛЬБ**

№ з/п	Дії керівника	Дії стрільців
1.	Готує робоче місце до проведення заняття	
2.	Оглядає бойові та навчальні пістолети	
3.	Оголошує тему і навчальні питання	Уточнюють навчальні питання та мету заняття
4.	Вибірково перевіряє знання умов 1-ої початкової вправи, заходів безпеки та будови зброї	Відповідають на поставлені запитання
5.	<i>Перше навчальне місце</i> Подає команду: «Зміна, на вихідний рубіж, ставай»	Виконують команду
6.	Подає команду для роздачі боєприпасів. Отримавши доповідь про їх отримання та огляд, подає команду: «Спорядити магазини»	Виконують команду в такій послідовності: ➤ не виймаючи пістолет з кобури , від'єднують магазин; ➤ споряджають магазин трьома патронами; ➤ не виймаючи пістолет з кобури , вставляють магазин і закривають пістолет в кобурі
7.	Подає команду: «Зміна, на вогневий рубіж кроком руш»	Стрільці займають місця на вогневому рубежі
8.	Подає команду: «Заряджай»	Виконують команду в такій послідовності: ➤ приймають положення для стрільби; ➤ виймають пістолет з кобури, вимикають запобіжник, готуються; ➤ досилають патрон до патронника, вимикають запобіжник та доповідають про готовність до стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз до стрільби готовий»</i>

9.	Подає команду: «Вогонь» і слідкує за діями стрільців	Виконують вправу з дотриманням прийомів та правил стрільби. Закінчивши стрільбу, повертаються обличчям до мішеней, не знімаючи затвор із затворної затримки, доповідають про закінчення стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз стрільбу закінчив»</i>
10.	Подає команду: «Зміна, розряджай! Зброю – до огляду» і оглядає зброю кожного стрільця	Від'єднують магазин з основи рукоятки пістолета та кладуть його під великий палець правої руки так, щоб подавач магазину був на 2–3 см вище ніж затвор
11.	Подає команду: «Оглянуто»	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Знімають затвор із затворної затримки; ➤ Вмикають запобіжник; ➤ Приєднують магазин до основи рукоятки пістолета і ховають його до кобури
12.	Подає команди: «Відбій», «Зміна до мішеней кроком руш»	Виконують команду, зупиняються за 2 кроки від мішеней. Оглянувши мішені, доповідають керівникові стрільб, <i>наприклад: «Товаришу майор, рядовий Мороз виконував вправу № 1 з 9 мм пістолета Макарова, влучив 3-ма кулями, оцінка «Відмінно»»</i>
13.	Подає команду: «Кругом. На вихідний рубіж кроком руш»	Виконують команду. Чергова зміна в цей час виходить на вихідний рубіж
14.	Подає команду: «Передати зброю», «На навчальне місце № 2 (3) кроком руш»	Виконують команду, переходять на вказане навчальне місце

УМОВИ ВИКОНАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ВПРАВИ № 1 (КС–2011 р.)

поясна фігура
(мішень № 1)

Ціль – поясна фігура (мішень № 1).

Відстань до мішені – 15–25 м.

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – необмежений.

Вихідне положення – позиція очікування.

Положення для стрільби – стоячи з руки (з двох рук).

Оцінка:

«**відмінно**» – 3 влучення;

«**добре**» – 2 влучення;

«**задовільно**» – 1 влучення.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню. За командою керівника стрільб «**Заряджай**», стрільці приймають положення для стрільби, приводять зброю у готовність та приймають **позицію очікування**, доповідають про готовність. Керівник стрільб, перевіривши приготування стрільців, подає команду «**Вогонь**». Стрільці під наглядом керівника виконують по три постріли.

ДРУГЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На другому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні нормативів № 1; № 2; № 3 для пістолета, повторюють матеріальну частину пістолетів Макарова, «Форт».

ТРЕТЄ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На третьому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні прийомів та правил стрільби з пістолета Макарова, зокрема в приготуванні, техніці прицілювання, дихання і в роботі зі спусковим гачком.

Заклучна частина

Після закінчення стрільби та виконання завдань на інших навчальних місцях, керівник стрільб повинен:

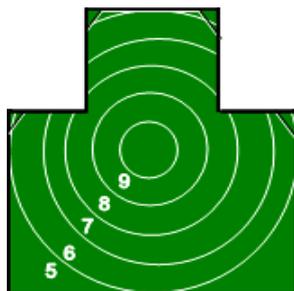
- ➡ перевірити матеріальну частину і залишок боєприпасів, організувати чищення та змащення зброї;
- ➡ провести розбір заняття, оголосити результати;
- ➡ рекомендувати способи усунення характерних недоліків;
- ➡ оголосити тему наступного заняття і дати завдання на самопідготовку.

**ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНИХ СТРІЛЬБ З ПІСТОЛЕТА ЗА
УМОВАМИ ПОЧАТКОВОЇ 2-ОЇ ВПРАВИ КУРСУ СТРІЛЬБ**

№ з/п	Дії керівника	Дії стрільців
1.	Готує робоче місце до проведення заняття	
2.	Оглядає бойові та навчальні пістолети	
3.	Оголошує тему і навчальні питання	Уточнюють навчальні питання та мету заняття
4.	Вибірково перевіряє знання умов початкової 2-ої вправи, заходів безпеки та будови зброї	Відповідають на поставлені питання.
5.	<i>1-ше навчальне місце</i> Подає команду: «Зміна, на вихідний рубіж, ставай»	Виконують команду
6.	Дає команду для роздачі боеприпасів. Отримавши доповідь про їх отримання та огляд, подає команду: «Спорядити магазини»	Виконують команду в такій послідовності: ➤ не виймаючи пістолет з кобури , від'єднують магазин; ➤ споряджають магазин трьома патронами; ➤ не виймаючи пістолет з кобури , вставляють магазин і закривають пістолет в кобурі
7.	Подає команду: «Зміна, на вогневий рубіж кроком руш»	Стрільці займають місця на вогневому рубежі
8.	Подає команду: «Заряджай»	Виконують команду в такій послідовності: ➤ приймають положення для стрільби; ➤ виймають пістолет з кобури, вимикають запобіжник, готуються; ➤ досилають патрон до патронника, вмикають запобіжник та довідають про готовність до стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз до стрільби готовий»</i>

9.	<p>Подає команду: «Вогонь» і слідує за діями стрільців</p>	<p>Виконують вправу з дотриманням прийомів та правил стрільби. Закінчивши стрільбу, повертаються обличчям до мішеней, не знімаючи затвор із затворної затримки, доповідають про закінчення стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз стрільбу закінчив»</i></p>
10.	<p>Подає команду: «Зміна, розряджай! Зброю – до огляду» і оглядає зброю кожного стрільця</p>	<p>Від'єднують магазин з основи рукоятки пістолета та кладуть його під великий палець правої руки так, щоб подавач магазину був на 2–3 см вище ніж затвор</p>
11.	<p>Подає команду: «Оглянуто»</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Знімають затвор із затворної затримки; ➤ Вмикають запобіжник; ➤ Приєднують магазин до основи рукоятки пістолета і ховають його до кобури
12.	<p>Подає команди: «Відбій», «Зміна до мішеней кроком руш»</p>	<p>Виконують команду, зупиняються за 2 кроки від мішеней. Оглянувши мішені, доповідають керівникові стрільб, <i>наприклад: «Товаришу майор, рядовий Мороз виконував вправу № 2 з 9 мм пістолета Макарова, вибив 25 очок, оцінка «Відмінно»»</i></p>
13.	<p>Подає команду: «Кругом. На вихідний рубіж кроком руш»</p>	<p>Виконують команду. Чергова зміна в цей час виходить на вихідний рубіж</p>
14.	<p>Подає команду: «Передати зброю», «На навчальне місце № 2 (3) кроком руш»</p>	<p>Виконують команду, переходять на вказане навчальне місце</p>

УМОВИ ВИКОНАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ВПРАВИ № 2 (КС–2011 р.)

грудна фігура
з колами
(мішень № 4)

Ціль – грудна фігура з колами (мішень № 4) встановлюється на висоті не вище 125 см від нижнього краю мішені, нерухома.

Відстань до мішені – 25 м.

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – необмежений.

Вихідне положення – позиція очікування.

Положення для стрільби – стоячи з руки (з двох рук).

Оцінка:

«відмінно» – вибито 25 очок;

«добре» – вибито 21 очко;

«задовільно» – вибито 18 очок.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню. За командою керівника стрільб «Заряджай», стрільці приймають положення для стрільби, приводять зброю у готовність та приймають **позицію очікування**, доповідають про готовність. Керівник стрільб, перевіривши приготування стрільців, подає команду «Вогонь». Стрільці під наглядом керівника виконують по три постріли.

ДРУГЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На другому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні нормативів № 1; № 2; № 3 для пістолета, повторюють матеріальну частину зброї.

ТРЕТЄ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На третьому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні прийомів та правил стрільби з пістолета, зокрема, в приготуванні, техніці прицілювання, дихання і в роботі зі спусковим гачком.

Заключна частина

Після закінчення стрільби та виконання завдань на інших навчальних місцях, керівник стрільб повинен:

- ➡ перевірити матеріальну частину та залишок боєприпасів, організувати чищення та змащення зброї;
- ➡ провести розбір заняття, оголосити результати;
- ➡ рекомендувати способи усунення характерних недоліків;
- ➡ оголосити тему наступного заняття і дати завдання на самопідготовку.

**ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНИХ СТРІЛЬБ З ПІСТОЛЕТА
ЗА УМОВАМИ ПОЧАТКОВОЇ 3-ОЇ ВПРАВИ КУРСУ СТРІЛЬБ**

№ з/п	Дії керівника	Дії стрільців
1.	Готує робоче місце до проведення заняття	
2.	Оглядає бойові та навчальні пістолети	
3.	Оголошує тему і навчальні питання	Уточнюють навчальні питання та мету заняття
4.	Вибірково перевіряє знання умов 3-ої початкової вправи, заходів безпеки та будови зброї	Відповідають на поставлені питання.
5.	<i>1-ше навчальне місце</i> Подає команду: «Зміна, на вихідний рубіж, ставай»	Виконують команду
6.	Дає команду для роздачі боєприпасів. Отримавши доповідь про їх отримання та огляд, подає команду: «Спорядити магазини»	Виконують команду в такій послідовності: ➤ не виймаючи пістолет з кобури , від'єднують магазин; ➤ споряджають магазин трьома патронами; ➤ не виймаючи пістолет з кобури , вставляють магазин і закривають пістолет в кобурі
7.	Подає команду: «Зміна, на вогневий рубіж кроком руш»	Стрільці займають місця на вогневому рубежі
8.	Подає команду: «Заряджай»	Виконують команду в такій послідовності: ➤ приймають положення для стрільби; ➤ виймають пістолет з кобури, вимикають запобіжник, готуються ; ➤ досилають патрон до патронника, вмикають запобіжник, приймають <i>позицію очікування</i> (пістолет

		тримається двома руками, руки опущені) та доповідають про готовність до стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз до стрільби готовий»</i>
9.	Подає команду: <i>«Вогонь»</i> і слідкує за діями стрільців	Виконують вправу з дотриманням прийомів та правил стрільби. Закінчивши стрільбу, повертаються обличчям до мішеней, не знімаючи затвор із затворної затримки, доповідають про закінчення стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз стрільбу закінчив»</i>
10.	Подає команду: <i>«Зміна, розряджай! Зброю – до огляду»</i> і оглядає зброю кожного стрільця	Від'єднують магазин з основи рукоятки пістолета та кладуть його під великий палець правої руки так, щоб подавач магазину був на 2–3 см вище ніж затвор
11.	Подає команду: <i>«Оглянуто»</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Знімають затвор із затворної затримки; ➤ Вмикають запобіжник; ➤ Приєднують магазин до основи рукоятки пістолета і ховають його до кобури
12.	Подає команди: <i>«Відбій», «Зміна до мішеней кроком руш»</i>	Виконують команду, зупиняються за 2 кроки від мішеней. Оглянувши мішені, доповідають керівникові стрільб, <i>наприклад: «Товаришу майор, рядовий Мороз виконував вправу № 3 з 9 мм пістолета Макарова, вибив 3 влучення, оцінка «Відмінно»»</i>
13.	Подає команду: <i>«Кругом. На вихідний рубіж кроком руш»</i>	Виконують команду. Чергова зміна в цей час виходить на вихідний рубіж
14.	Подає команду: <i>«Передати зброю», «На навчальне місце № 2 (3) кроком руш»</i>	Виконують команду, переходять на вказане навчальне місце

УМОВИ ВИКОНАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ВПРАВИ № 3 (КС–2011 р.)

поясна фігура
(мішень № 2)

Ціль: поясна фігура (мішень № 2), нерухома.

Відстань до мішені – 7–10 м.

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – 8 с.

Положення для стрільби – стоячи з двох рук, позиція очікування.

Оцінки: «відмінно» – 3 влучення;

«добре» – 2 влучення;

«задовільно» – 1 влучення,

за умови, що час на виконання не був перевищений. За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Зміна за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню, приймає положення для стрільби *позиція очікування*. Керівник, перевіривши приготування стрільців, подає команду «Вогонь». Стрільці під наглядом керівника проводять по **три постріли у визначений час**.

На початковому етапі навчання можливе виконання цієї вправи роздільно по одному пострілу за 3 с.

ДРУГЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На другому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні нормативів № 1; № 2; № 3 для пістолета, повторюють матеріальну частину зброї.

ТРЕТЄ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На третьому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні прийомів та правил стрільби з пістолета, зокрема, в приготуванні, техніці прицілювання, дихання і в роботі зі спусковим гачком.

Заключна частина.

Після закінчення стрільби та виконання завдань на інших навчальних місцях, керівник стрільб повинен:

- ➡ перевірити матеріальну частину і залишок боєприпасів, організувати чищення та змащення зброї;
- ➡ провести розбір заняття, оголосити результати;
- ➡ рекомендувати способи усунення характерних недоліків;
- ➡ оголосити тему наступного заняття і дати завдання на самопідготовку.

10.5. ВИКОНАННЯ ВПРАВ ДЛЯ СТРІЛЬБ З ПІСТОЛЕТА ОСНОВНОГО КУРСУ

НАВЧАЛЬНА МЕТА: розвинути у працівників поліції вміння утримувати прицільний пристрій в районі прицілювання й одночасно швидко та плавно натискати на спусковий гачок при швидкісній стрільбі з вогнепальної зброї, зокрема й з різних положень, з перенесенням вогню, із заміною магазину.

ВИХОВНА МЕТА: виховання у працівників поліції дисципліни, відповідальності, необхідних професійних морально-психологічних особистісних якостей, впевненості у безвідмовних і високих бойових властивостях стрілецької зброї, самостійності в діях та вміння переборювати психологічні навантаження.

ВМІТИ: влучно вражати нерухому ціль з пістолета, виконувати нормативи № 1, № 2, № 3 для пістолетів.

МЕТОД ПРОВЕДЕННЯ: практичне заняття.

ЧАС: відповідно до плану занять.

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ: стрілецький тир.

НАВЧАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

- ➡ бойові пістолети та боеприпаси – згідно зі заявками;
- ➡ навчальні пістолети та патрони – згідно зі заявками;
- ➡ секундомір – згідно зі заявками.

ПЛАКАТИ І СХЕМИ: плакати з будови 9 мм пістолета Макарова, «Форт», Курсу стрільб та правил стрільби.

ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ: відеофільми, інтерактивні мультимедійні пристрої.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ.

Напередодні заняття необхідно засвоїти:

- ➡ Заходи безпеки при поводженні зі зброєю (наказ МВС України від 01.02.2016 р. № 70);
- ➡ Матеріальну частину пістолета Макарова, «Форт»;
- ➡ Умови виконання вправ основного курсу (КС-2011 р.).

Перед виконанням стрільб особовий склад тренується з навчальної зброї у виконанні прийомів стрільби за умовами вправ основного курсу Курсу стрільб.

На початку заняття вибірково перевірити знання умов виконання вправ основного курсу, заходів безпеки при поводженні зі зброєю і матеріальної частини зброї.

Після закінчення стрільби почистити і змастити зброю.

Заняття проводити на таких навчальних місцях:

ПЕРШЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ – рубіж відкриття вогню (стрільба за умовами вправ основного курсу КС-2011р.);

ДРУГЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ – тренування у виконанні нормативів № 1, 2, 3 і вивчення матеріальної частини зброї;

ТРЕТЄ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ – тренування у виконанні прийомів стрільби з пістолета за умовами вправ основного курсу КС-2011 р.

На першому навчальному місці стрільці виконують стрільбу під керівництвом викладача, другий викладач організовує і перевіряє роботу навчальних місць № 1, 2, 3.

На перших для кожної вправи заняттях, перебуваючи на вогневому рубежі із зарядженою бойовими патронами зброєю, як правило, у стрільців від хвилювання порушується координація рухових дій. Тому викладачам необхідно особливу увагу акцентувати на дотриманні заходів безпеки та чіткому виконанні прийомів та правил стрільби з пістолета.

Далі, потрібно вказати стрільцям на властиві їм помилки при утриманні пістолета, відпрацювати техніку діставання зброї з кобури, заміни магазину, натискання на спусковий гачок та утримання мушки в прорізу цілика.

Якщо стрілець не виконав вправу, то повторна стрільба проводиться тільки після додаткового навчання. До виконання наступної вправи стрільці допускаються при отриманні позитивної оцінки в попередній вправі.

**ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНИХ СТРІЛЬБ З ПІСТОЛЕТА
ЗА УМОВАМИ 4-ОЇ ВПРАВИ КУРСУ СТРІЛЬБ**

№ з/п	Дії керівника	Дії стрільців
1.	Готує робоче місце до проведення заняття	
2.	Оглядає бойові та навчальні пістолети	
3.	Оголошує тему і навчальні питання	Уточнюють навчальні питання та мету заняття
4.	Вибірково перевіряє знання умов 4-ої вправи, заходів безпеки та будови зброї	Відповідають на поставлені питання
5.	<i>1-ше навчальне місце</i> Подає команду: «Зміна, на вихідний рубіж, ставай»	Виконують команду
6.	Дає команду для роздачі боєприпасів. Отримавши доповідь про їх отримання та огляд, подає команду: «Спорядити магазини»	Виконують команду в такій послідовності: <ul style="list-style-type: none"> ➤ не виймаючи пістолет з кобури, від'єднують магазин; ➤ споряджають магазин трьома патронами; ➤ не виймаючи пістолет з кобури, вставляють магазин і закривають пістолет в кобурі
7.	Подає команду: «Зміна, на вогневий рубіж кроком руш»	Стрільці займають місця на вогневому рубежі.

8.	<p>Подає команду: «Доповісти про готовність»</p>	<p>Виконують команду в такій послідовності:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ приймають положення для стрільби, виймають пістолет з кобури, вимикають запобіжник, не досилаючи патрон до патронника (найкраще взагалі відокремити магазин) готуються; ➤ вмикають запобіжник, приймають положення обличчям до мішені, пістолет у закритій кобурі, магазин з трьома патронами в рукоятці пістолета; ➤ доповідають про готовність до стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз до стрільби готовий»</i>
9.	<p>Подає команду: «Вогонь» і слідкує за діями стрільців</p>	<p>Виконують вправу з дотриманням прийомів та правил стрільби. Закінчивши стрільбу, повертаються обличчям до мішеней, не знімаючи затвор із затворної затримки, доповідають про закінчення стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз стрільбу закінчив»</i></p>
10.	<p>Подає команду: «Зміна, розряджай! Зброю – до огляду» і оглядає зброю кожного стрільця</p>	<p>Від'єднують магазин з основи рукоятки пістолета та кладуть його під великий палець правої руки так, щоб подавач магазину був на 2–3 см вище ніж затвор</p>
11.	<p>Подає команду: «Оглянуто»</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Знімають затвор із затворної затримки; ➤ Вмикають запобіжник; ➤ Приєднують магазин до основи рукоятки пістолета і ховають його до кобури

12.	Подає команди: <i>«Відбій», «Зміна до мішеней кроком руш»</i>	Виконують команду, зупиняються за 2 кроки від мішеней. Оглянувши мішені, доповідають керівникові стрільб, <i>наприклад: «Товаришу майор, рядовий Мороз виконував вправу № 4 з 9 мм пістолета Макарова, вибив 3 влучення, оцінка «Відмінно»»</i>
13.	Подає команду: <i>«Кругом. На вихідний рубіж кроком руш»</i>	Виконують команду. Чергова зміна в цей час виходить на вихідний рубіж
14.	Подає команду: <i>«Передати зброю», «На навчальне місце № 2 (3), кроком руш»</i>	Виконують команду, переходять на вказане навчальне місце

УМОВИ ВИКОНАННЯ ВПРАВИ № 4 (КС–2011 р.)

поясна фігура
(мішень № 1)

Ціль – поясна фігура (мішень № 1) встановлюється на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухома.

Відстань до мішені – 25 м.

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – 8 с.

Вихідне положення – зброя у кобурі.

Положення для стрільби – стоячи з руки (з двох рук).

Оцінка:

«відмінно» – 3 влучення;

«добре» – 2 влучення;

«задовільно» – 1 влучення,

за умови, що час на виконання не був перевищений.

За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню. За командою керівника стрільб **«Приготуватись»**, стрільці обличчям до мішені, приймають вихідне положення – **пістолет** зафіксований **у кобурі**, магазин з трьома патронами в основі рукоятки пістолета, доповідають про готовність. Керівник стрільб, перевіривши приготування стрільців, подає команду **«Вогонь»** (вмикає хронометр). Стрільці під наглядом керівника стрільб дістають з кобури пістолет, вимикають запобіжник, досилають патрон до патронника і роблять по три постріли упродовж визначеного часу, після завершення якого керівник стрільб подає сигнал **«Час»**.

На початковому етапі навчання можливе виконання цієї вправи роздільно по одному пострілу за 4 с.

ДРУГЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На другому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні нормативів № 1; № 2; № 3 для пістолета, повторюють матеріальну частину зброї.

ТРЕТЄ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На третьому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні прийомів та правил стрільби з пістолета, зокрема, в приготуванні, техніці прицілювання, дихання і в роботі зі спусковим гачком.

Заключна частина

Після закінчення стрільби та виконання завдань на інших навчальних місцях, керівник стрільб повинен:

- ➡ перевірити матеріальну частину і залишок боєприпасів, організувати чищення та змащення зброї;
- ➡ провести розбір заняття, оголосити результати;
- ➡ рекомендувати способи усунення характерних недоліків;
- ➡ оголосити тему наступного заняття і дати завдання на самопідготовку.

**ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНИХ СТРІЛЬБ З ПІСТОЛЕТА
ЗА УМОВАМИ 6-ОЇ ВПРАВИ КУРСУ СТРІЛЬБ**

№ з/п	Дії керівника	Дії стрільців
1.	Готує робоче місце до проведення заняття	
2.	Оглядає бойові та навчальні пістолети	
3.	Оголошує тему і навчальні питання	Уточнюють навчальні питання та мету заняття
4.	Вибірково перевіряє знання умов 6-ої вправи, заходів безпеки та будови зброї	Відповідають на поставлені питання
5.	<i>Перше навчальне місце</i> Подає команду: «Зміна, на вихідний рубіж, ставай»	Виконують команду
6.	Дає команду для роздачі боєприпасів. Отримавши доповідь про їх отримання та огляд, подає команду: «Спорядити магазини»	Виконують команду в такій послідовності: ➤ не виймаючи пістолет з кобури , від'єднують магазин; ➤ споряджають магазин трьома патронами; ➤ не виймаючи пістолет з кобури , вставляють магазин і закривають пістолет в кобурі
7.	Подає команду: «Зміна до вихідного положення кроком руш»	Займають вихідне положення на старті (50 м до рубежу мішеней – на 50-метровому вогневому рубежі)
8.	Подає команду: «Доповісти про готовність»	Виконують команду в такій послідовності: готуються , приймають положення для старту , пістолет у закритій кобурі, магазин з трьома патронами в рукоятці пістолета та доповідають про готовність до стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз до стрільби готовий»</i>

<p>9.</p>	<p>Визначає і доводить стрільцю положення для стрільби на кожному рубежі відкриття вогню, області враження мішені та перевірки приготування стрільця, подає команду «Старт» (вмикає хронометр) і слідкує за діями стрільців та дотриманням заходів безпеки при зміні положень стрільби</p>	<p>Виконують вправу з дотриманням прийомів та правил стрільби – рухаються <u>бігом до 25-метрової позначки</u>, зупиняються, виймають пістолет із кобури, вимикають запобіжник, досилають патрон до патронника, приймають визначене керівником положення і роблять один постріл по мішені у визначену керівником область, рушають <u>бігом до позначки 15 м</u> і з визначеного керівником положення роблять другий постріл по мішені у визначену керівником область, рушають <u>бігом до позначки 10 м</u> і з визначеного керівником положення роблять третій постріл по мішені у визначену керівником область. Закінчивши стрільбу стоячи повертаються обличчям до мішеней, не знімаючи затвор із затворної затримки, доповідають про закінчення стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз стрільбу закінчив»</i></p>
<p>10.</p>	<p>Подає команду: «Зміна, розряджай! Зброю – до огляду» і оглядає зброю кожного стрільця</p>	<p>Від’єднують магазин з основи рукоятки пістолета та кладуть його під великий палець правої руки так, щоб подавач магазину був на 2–3 см вище ніж затвор</p>

11.	Подає команду: <i>«Оглянуто»</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Знімають затвор із затворної затримки; ➤ Вмикають запобіжник; ➤ Приєднують магазин до основи рукоятки пістолета і ховають його до кобури
12.	Подає команди: <i>«Відбій», «Зміна, до мішеней кроком руш»</i>	Виконують команду, зупиняються за 2 кроки від мішеней. Оглянувши мішені, доповідають керівникові стрільб, <i>наприклад: «Товаришу майор, рядовий Мороз виконував вправу № 6 з 9 мм пістолета Макарова, вибив 3 влучення у всі частини мішені, оцінка «Відмінно»»</i>
13.	Подає команду: <i>«Кругом. На вихідний рубіж кроком руш»</i>	Виконують команду. Чергова зміна в цей час виходить на вихідний рубіж
14.	Подає команду: <i>«Передати зброю», «На навчальне місце № 2 (3), кроком руш»</i>	Виконують команду, переходять на вказане навчальне місце

УМОВИ ВИКОНАННЯ ВПРАВИ № 6 (КС–2011 р.)

ростова
фігура
(мішень № 8)

Ціль – ростова фігура (мішень № 8) встановлюється на поверхні землі, нерухома.

Відстань до мішені – 25 м, 15 м, 10 м (вихідне положення 50 м).

Кількість патронів – 3 шт.

Час на виконання вправи – 25 с.

Вихідне положення – зброя у кобурі.

Положення для стрільби – стоячи, з коліна, лежачи, з руки (з двох рук) (визначається керівником стрільб для кожного рубежу відкриття вогню).

Оцінка:

«відмінно» – 3 влучення;

«добре» – 2 влучення;

«задовільно» – 1 влучення,

за умови, що час на виконання не був перевищений.

За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Працівник за командою керівника стрільб займає вихідне положення на старті (50 м до рубежу відкриття вогню), пістолет знаходиться в кобурі, магазин з трьома патронами в основі рукоятки пістолета. Керівник стрільб, визначає і доводить стрільцю положення для стрільби на кожному рубежі відкриття вогню, області враження мішені та перевіряючи приготування стрільця, подає команду «Старт» (вмикає хронометр). Стрілець висувається на рубіж відкриття вогню (рухається бігом до 25-метрової позначки), зупиняється, приймає відповідне положення, виймає пістолет із кобури, вимикає запобіжник, досилає патрон до патронника і робить один постріл у визначену керівником область мішені, продовжуючи рух, виконує постріл з рубежів 15 м і 10 м протягом визначеного часу. Після завершення часу керівник стрільб подає сигнал «Час». Дозволяється починати рух від смуги мішеней і після досягнення 25-метрової позначки розвернутися на 180°.

ДРУГЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На другому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні нормативів № 1; № 2; № 3 для пістолета, повторюють матеріальну частину зброї.

ТРЕТЄ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На третьому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні прийомів та правил стрільби з пістолета, зокрема, у приготуванні, техніці прицілювання, дихання і в роботі зі спусковим гачком.

Заключна частина

Після закінчення стрільби та виконання завдань на інших навчальних місцях, керівник стрільб повинен:

- перевірити матеріальну частину і залишок боєприпасів, організувати чищення та змащення зброї;
- провести розбір заняття, оголосити результати;
- рекомендувати способи усунення характерних недоліків;
- оголосити тему наступного заняття і дати завдання на самопідготовку.

**ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНИХ СТРІЛЬБ З ПІСТОЛЕТА
ЗА УМОВАМИ 7-ОЇ ВПРАВИ КУРСУ СТРІЛЬБ**

№ з/п	Дії керівника	Дії стрільців
1.	Готує робоче місце до проведення заняття	
2.	Оглядає бойові та навчальні пістолети	
3.	Оголошує тему і навчальні питання	Уточнюють навчальні питання та мету заняття
4.	Вибірково перевіряє знання умов 7-ої вправи, заходів безпеки та будови зброї	Відповідають на поставлені питання
5.	<i>Перше навчальне місце</i> Подає команду: «Зміна, на вихідний рубіж, ставай»	Виконують команду
6.	Дає команду для роздачі боєприпасів. Отримавши доповідь про їх отримання та огляд, подає команду: «Спорядити магазини»	Виконують команду в такій послідовності: ➤ не виймаючи пістолет з кобури , від'єднують магазин; ➤ споряджають магазин трьома патронами; ➤ не виймаючи пістолет з кобури , вставляють магазин і закривають пістолет в кобурі
7.	Подає команду: «Зміна, на вогневий рубіж кроком руш»	Стрільці займають місця на вогневому рубежі

8.	<p>Подає команду: «Заряджай».</p>	<p>Виконують команду в такій послідовності:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ приймають положення для стрільби, виймають пістолет з кобури, вмикають запобіжник, готуються; ➤ досилають патрон до патронника, вмикають запобіжник, приймають позицію очікування (пістолет тримається двома руками, руки опущені); ➤ доповідають про готовність до стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз до стрільби готовий»</i>
9.	<p>Доводить <u>послідовність</u> враження цілей та подає команду: «Вогонь» і слідкує за діями стрільців та дотриманням заходів безпеки при поводженні зі зброєю</p>	<p>Виконують вправу з дотриманням прийомів та правил стрільби - три постріли з перенесенням вогню по фронту. Закінчивши стрільбу, повертаються обличчям до мішеней, не знімаючи затвор із затворної затримки, доповідають про закінчення стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз стрільбу закінчив»</i></p>
10.	<p>Подає команду: «Зміна, розряджай! Зброю – до огляду» і оглядає зброю кожного стрільця</p>	<p>Від'єднують магазин з основи рукоятки пістолета та кладуть його під великий палець правої руки так, щоб подавач магазину був на 2–3 см вище ніж затвор</p>
11.	<p>Подає команду: «Оглянуто»</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Знімають затвор із затворної затримки; ➤ Вмикають запобіжник; ➤ Приєднують магазин до основи рукоятки пістолета і ховають його до кобури

12.	Подає команди: <i>«Відбій», «Зміна до мішеней кроком руш»</i>	Виконують команду, зупиняються за 2 кроки від мішеней. Оглянувши мішені, доповідають керівникові стрільб, <i>наприклад: «Товаришу майор, рядовий Мороз виконував вправу № 7 з 9 мм пістолета Макарова, влучив 3-ма кулями, оцінка «Відмінно»»</i>
13.	Подає команду: <i>«Кругом. На вихідний рубіж кроком руш».</i>	Виконують команду. Чергова зміна в цей час виходить на вихідний рубіж.
14.	Подає команду: <i>«Передати зброю», «На навчальне місце № 2 (3), кроком руш»</i>	Виконують команду, переходять на вказане навчальне місце.

УМОВИ ВИКОНАННЯ ВПРАВИ № 7 (КС–2011 р.)

2–3 поясні фігури
(мішень № 2)

Ціль – три (дві) поясні фігури (мішень № 2) встановлюються на висоті не вище 100 см від нижнього краю мішені, нерухомі.

Відстань до мішені – 7–10 м.

Кількість патронів – 3 шт. **Час на виконання вправи** – 4 с.

Вихідне положення – позиція очікування (запобіжник вимкнутий).

Положення для стрільби – стоячи з двох рук (з руки).

Оцінка:

«відмінно» – 3 влучення;

«добре» – 2 влучення;

«задовільно» – 1 влучення,

за умови, що вражені всі мішені і час виконання не був перевищений. За кожен постріл, виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню. Керівник доводить послідовність враження цілей та подає

команду «Заряджай», за якою працівник приводить зброю у готовність та приймає вихідне положення – позицію очікування. Керівник стрільб, перевіривши приготування стрільця, подає команду «Вогонь» (вмикає хронометр). Стрелець під наглядом керівника стрільб проводить три постріли з перенесенням вогню по трьох цілях у послідовності, вказаній керівником стрільб упродовж визначеного часу, після завершення якого керівник стрільб подає сигнал «Час». Припускається виконання вправи по двох цілях, з перенесенням вогню на іншу мішень після кожного пострілу.

ДРУГЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На другому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні нормативів № 1; № 2; № 3 для пістолета, повторюють матеріальну частину зброї.

ТРЕТЄ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На третьому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні прийомів та правил стрільби з пістолета, зокрема, в приготуванні, техніці прицілювання, дихання і в роботі зі спусковим гачком.

Заключна частина

Після закінчення стрільби та виконання завдань на інших навчальних місцях, керівник стрільб повинен:

- ➡ перевірити матеріальну частину і залишок боєприпасів, організувати чищення та змащення зброї;
- ➡ провести розбір заняття, оголосити результати;
- ➡ рекомендувати способи усунення характерних недоліків;
- ➡ оголосити тему наступного заняття і дати завдання на самопідготовку.

**ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНИХ СТРІЛЬБ З ПІСТОЛЕТА
ЗА УМОВАМИ 8-ОЇ ВПРАВИ КУРСУ СТРІЛЬБ**

№ з/п	Дії керівника	Дії стрільців
1.	Готує робоче місце до проведення заняття	
2.	Оглядає бойові та навчальні пістолети	
3.	Оголошує тему і навчальні питання	Уточнюють навчальні питання та мету заняття
4.	Вибірково перевіряє знання умов 8-ої вправи, заходів безпеки та будови зброї	Відповідають на поставлені питання
5.	<i>1-ше навчальне місце</i> Подає команду: «Зміна, на вихідний рубіж, ставай»	Виконують команду
6.	Дає команду для роздачі боєприпасів. Отримавши доповідь про їх отримання та огляд, подає команду: «Спорядити магазини»	Виконують команду в такій послідовності: ➤ не виймаючи пістолет з кобури , від'єднують магазин; ➤ споряджають два магазини по два патрона кожен; ➤ не виймаючи пістолет з кобури , вставляють в нього один магазин і закривають пістолет в кобурі
7.	Подає команду: «Зміна, на вогневий рубіж кроком руш»	Стрільці займають місця на вогневому рубежі
8.	Подає команду: «Приготуватись»	Виконують команду в такій послідовності: приймають вихідне положення – пістолет зафіксований у кобурі, один магазин у основі рукоятки пістолета, другий – у кишені для запасного магазину, по два патрони у кожному, доповідають про готовність: «Рядовий Мороз до стрільби готовий»

9.	<p>Подає команду: «Вогонь» і слідкує за діями стрільців та дотриманням заходів безпеки під час поводження зі зброєю, особливо на початку стрільби</p>	<p>Стрільці приводять зброю у готовність і роблять два постріли, після чого, кожен самостійно, проводять зміну магазину та роблять ще два постріли у ту ж мішень упродовж визначеного часу, після завершення якого керівник стрільби подає сигнал «Час».</p> <p>Закінчивши стрільбу, не знімаючи затвор із затворної затримки, доповідають про закінчення стрільби, <i>наприклад: «Рядовий Мороз стрільбу закінчив»</i></p>
10.	<p>Подає команду: «Зміна, розряджай! Зброю – до огляду» і оглядає зброю кожного стрільця</p>	<p>Від'єднують магазин з основи рукоятки пістолета та кладуть його під великий палець правої руки так, щоб подавач магазину був на 2–3 см вище ніж затвор</p>
11.	<p>Подає команду: «Оглянуто»</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Знімають затвор із затворної затримки; ➤ Вмикають запобіжник; ➤ Приєднують магазин до основи рукоятки пістолета і ховають його до кобури
12.	<p>Подає команди: «Відбій», «Зміна до мішеней кроком руш»</p>	<p>Виконують команду, зупиняються за 2 кроки від мішеней. Оглянувши мішені, доповідають керівникові стрільби, <i>наприклад: «Товаришу майор, рядовий Мороз виконував вправу № 8 з 9 мм пістолета Макарова, влучив 4 кулями, оцінка «Відмінно»»</i></p>
13.	<p>Подає команду: «Кругом. На вихідний рубіж кроком руш»</p>	<p>Виконують команду. Чергова зміна в цей час виходить на вихідний рубіж</p>
14.	<p>Подає команду: «Передати зброю», «На навчальне місце № 2 (3), кроком руш»</p>	<p>Виконують команду, переходять на вказане навчальне місце</p>

УМОВИ ВИКОНАННЯ ВПРАВИ № 8 (КС–2011 р.)

поясна фігура
з колами
(мішень № 2-а)

Ціль – поясна фігура з колами (мішень № 2-а) встановлюється на висоті до 100 см від нижнього краю мішені, нерухома.

Відстань до мішені – 15 м.

Кількість патронів – 4 шт. (2+2).

Час виконання вправи – 15 с.

Вихідне положення – зброя у кобурі.

Положення для стрільби – стоячи з двох рук (з руки).

Оцінка:

«**відмінно**» – 4 влучення;

«**добре**» – 3 влучення;

«**задовільно**» – 2 влучення,

за умови, що час на виконання не був перевищений.

За кожен постріл, що був виконаний після закінчення встановленого часу, з результату знімається одне влучення.

Порядок виконання

Зміна (працівник) за командою керівника стрільб виходить на рубіж відкриття вогню та за командою «**Приготуватись**» приймає вихідне положення – пістолет зафіксований у кобурі, один магазин у основі рукоятки пістолета, другий – у кишені для запасного магазину, по два патрони у кожному, доповідають про готовність. Керівник стрільб, перевіряючи приготування стрільців, подає команду «**Вогонь**» (вмикає хронометр). Стрільці приводять зброю у готовність і роблять два постріли, після чого (кожен самостійно) проводять зміну магазину та роблять ще два постріли у ту ж мішень упродовж визначеного часу, після завершення якого керівник стрільб подає сигнал «**Час**».

ДРУГЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На другому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні нормативів № 1; № 2; № 3 для пістолета, повторюють матеріальну частину зброї.

ТРЕТЄ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ

На третьому навчальному місці присутні використовують навчальну зброю та навчальні патрони, тренуються у виконанні прийомів та правил стрільби з пістолета, зокрема, в приготуванні, техніці прицілювання, дихання і в роботі зі спусковим гачком.

Заключна частина

Після закінчення стрільби та виконання завдань на інших навчальних місцях, керівник стрільб повинен:

- ➡ перевірити матеріальну частину і залишок боєприпасів, організувати чищення та змащення зброї;
- ➡ провести розбір заняття, оголосити результати;
- ➡ рекомендувати способи усунення характерних недоліків;
- ➡ оголосити тему наступного заняття і дати завдання на самопідготовку.

10.6. ТЕХНІКА ВИКОНАННЯ СТРІЛЕЦЬКИХ ВПРАВ З АВТОМАТА

Прикладка у положенні для стрільби

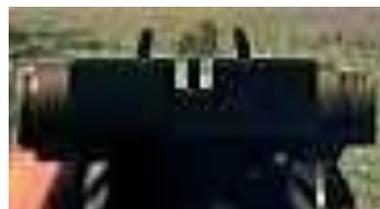
Для виконання прикладки з будь-якого положення потрібно провести такі дії:

- винести зброю вперед по напрямку до цілі;
- щільно охопити пістолетну рукоятку;
- вставити приклад в плече;
- прикласти щоку до прикладу;
- накласти палець на спусковий гачок.

Необхідно досягнути найбільш зручної прикладки і приготування (положення рук, ніг, корпусу, голови і утримання зброї). При стрільбі лежачи між корпусом і віссю зброї кут становить від 30° до 45° . Зброя нижньою площиною цівки повинна лежати **на долоні** лівої руки (можливе, також, утримання за магазин).

Утримання на пальцях або сильне стискання зброї спричиняє до відхилення влучень здебільшого вправо–вниз. Затильник приклада автомата повинен щільно прилягати до плеча всією площиною (середньою частиною), інакше будуть спостерігатися відхилення влучень по вертикалі.

Голову необхідно накладати на гребінь прикладу якнайвертикальніше зверху, щільно притискаючи до приклада щелепою і опускаючи **лише** до рівня, на якому око бачить правильне розташування прицільних приспособлень (**«рівну» мушку**). Голову потрібно тримати, за можливості, вертикально, щоб дивитись на ціль прямо перед собою. Положення голови повинно бути **фіксованим і одноманітним**.

Є два варіанти прикладки з використанням упора:
перший – кисть лівої руки кладеться на упор і на її долонь кладеться цівка автомата;

другий – зброя кладеться цівкою безпосередньо на упор, а лівою рукою утримується за магазин і притискається до низу.

Перед початком стрільби потрібно **перевірити правильність** стрілецького положення (системи «стрілець–зброя»). Для цього треба закрити очі, перевірити відсутність зайвих напружень м'язів, затримати дихання на паузі після видиху і, відкривши очі, визначити положення «рівної мушки» щодо мішені. Якщо потрібна корекція, одночасно переміщується вся система «стрілець–зброя», не відриваючи лівого ліктя від опори (навколо нього).

Під час дихання зброя повинна переміщуватись вздовж вертикальної лінії.

Утримання зброї

Варто звернути увагу стрільців на необхідність **одноманітного утримання** зброї до, під час і після пострілу, без змін та зайвих напружень. Необхідне щільне охоплення рукоятки кистю руки і фіксує притягування приклада в плече при щільному вертикально направленому прикладанні голови до прикладу.

За відсутності упора при утриманні автомата доцільно використовувати ремінь зброї для фіксування розгинання лівої руки, надягаючи або обгортаючи його на руку чи по-за спину.

Прицілювання

Для навчання прицілюванню можуть використовуватись наочність, показні мушки, прицільні станки та електронні тири (для перевірки і закріплення навичок). На рубежі відкриття вогню може використовуватись ортоскоп.

Особливу увагу необхідно приділити **фокусуванню зору на прицільному пристрої (мушці)**.

Допускається фокусуванню зору трохи за мушкою, але так, щоб чітко контролювати розташування мушки в прорізу цілика. Потрібно пам'ятати, що чим краще бачимо ціль, тим імовірніша помилка у наведенні зброї.

Дихання

При «повільній» стрільбі з положення «лежачи» і «з коліна» зброя опускається нижче району прицілювання при вдиханні, а при видиханні піднімається до району прицілювання з одночасним вирівнюванням мушки в прорізу цілика. Роблячи піввдих і видих дихання **затримується** та встановлюється «рівна» мушка в районі прицілювання. Завершення натискання на спусковий гачок (після попереднього ходу) і уточнення та утримання правильного прицілювання відбувається в стані зупиненого (затриманого) дихання після звичайного видиху. Дихання легко затримується на **10–12 секунд**, що достатньо для комфортного завершення виконання пострілу.

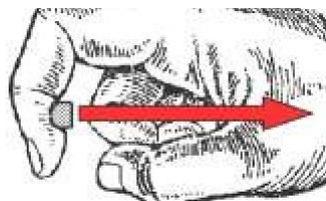
Правильний режим дихання не створює кисневої недостатності, сприяє нормальній роботі серця (пульсації), ока, м'язів.

При швидкісних стрільбах, через більш напружений стан м'язів та жорсткіше «закріплення» рук в суглобах, дихання допускається затримувати на піввидиху. Стадія вдихання викликає небажане напруження деяких м'язів.

Постановка дихання проста, але потребує натренованості.

Спуск курка

Слід завжди пам'ятати про вирішальне значення плавного (що зовсім не означає надто повільного) натискання на спусковий гачок («спуску курка»),

зокрема і при швидкісній стрільбі. Рух фаланги вказівного пальця, яка безпосередньо контактує зі спусковим гачком, повинен здійснюватись **паралельно до осі каналу ствола**.

Керівник стрільб показує плавне натискання, накладаючи свій палець на натискаючий палець стрільця.

Керівник спочатку відпрацьовує затримання дихання у поєднанні із плавним натисканням на спусковий гачок, а потім це ж вже у комплексі з прицілюванням. Керівник слідкує за затриманням дихання стрільцями на природній паузі після видиху і **плавним рухом (нарошуванням зусилля натискання)** лише **одного** вказівного пальця правої руки. Включення чи зміна зусилля (тонусу) інших м'язів (пальців, кисті руки) є помилкою.

Відпрацювання приготування на вогневому рубежі

Відпрацювання приготування до стрільби **лежачи** проводиться аналогічно до випадку стрільби з упору, лише коли не використовується упор, тоді бажано використовувати ремінь для уникнення зайвих напружень лівої руки. При цьому:

- лівий лікоть ставиться максимально вперед і якнайближче до автомата;
- ліва рука тримає автомат за цівку або магазин;
- ноги вільно розведені, корпус під деяким кутом до напрямку стрільби, нога «сильної» сторони навпроти зброї і дещо зігнута в коліні.

Відпрацювання приготування до стрільби **стоячи** проводиться так (для правші):

- повертаються лівим боком до цілі;
- відставляють ліву ногу приблизно на ширину плечей, розподіляють вагу тіла рівномірно на обидві ноги;
- подають автомат в напрямку цілі;
- кисть правої руки охоплює пістолетну рукоятку, лікоть правої руки може підніматися на рівень плеча, приклад притискається до плеча;

- ліва рука тримає автомат найкраще за магазин і її лікоть впирається у лівий бік корпусу стрільця; корпус для зручності відхиляється трохи назад; праве плече опущене, приклад притягується до себе;
- голова зверху щільно накладається на приклад.
Утримання корпусу і зброї повинно бути без зайвого напруження.

Відпрацювання приготування до стрільби **з коліна** проводиться так:

- стрільці повертаються праворуч від напрямку на ціль, тримаючи автомат направленим у бік цілі;
- права нога відставляється назад приблизно на ширину плечей;
- стрілець опускається на праве коліно і присідає на каблук. Гомілка лівої руки ставиться по можливості вертикально, кут між стегнами до 90° (приблизно 60°);
- цівка автомата у лівій руці, її лікоть впирається на ліве коліно або поблизу нього;
- права рука тримає за пістолетну рукоятку, правий лікоть може підніматися до рівня плеча, приклад притягується до плеча, праве плече розслаблене, але за необхідності може припідніматися;
- корпус стрільця трохи нахилений вперед, плечі мають бути розвернені до цілі;
- голова зверху накладається на приклад.

Правила стрільби ті ж, що і в попередньому положенні стоячи.

У положеннях лежачи, з коліна, стоячи рекомендується по-можливості використовувати **ремін** автомата, який, як один з варіантів, закидається по-за спину і пускається під ліву руку та дається по-за магазин. Його довжина підганяється так, щоб він проходив під кистю лівої руки без провисання (для надійного упору) і можна було б відключити м'язеві зусилля лівої руки.

Зауважимо, що у кожному положенні для стрільби необхідно досягнути найбільш оптимального приготування (з найменшим коливанням і напруженням м'язів) при збереженні направлення в ціль.

10.7. ПРИЙОМИ ТА ПРАВИЛА СТРІЛЬБИ ЗІ ШТУРМОВОЇ ГВИНТІВКИ (АВТОМАТА)

НАВЧАЛЬНА МЕТА: відпрацювати правила та прийоми стрільби, дотримання заходів безпеки під час проведення стрільб, навички поводження зі зброєю (штурмовими гвинтівками), навчитись влучно стріляти, виконувати нормативи Курсу стрільб.

ВИХОВНА МЕТА: виховання у працівників поліції дисципліни, відповідальності, необхідних професійних морально-психологічних особистісних якостей, впевненості у безвідмовних і високих бойових властивостях стрілецької зброї, самостійності в діях та вміння переборювати психологічні навантаження.

ВИД ЗАНЯТЬ: практичне заняття.

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ: стрільбище (тир).

НАВЧАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Автомати Калашникова, боєприпаси – згідно зі заявками.
2. Мішені – згідно зі заявками.
3. Навчальні автомати та боєприпаси – згідно зі заявками.
4. Командирські ящики – згідно зі заявками.
5. Прицільні станки – згідно зі заявками.
6. Матеріали для чищення і змащення зброї.

ПЛАКАТИ І СХЕМИ: плакати з будови 5,45 мм автомата Калашникова, Курсу стрільб та правил стрільби.

ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ: відеофільми, інтерактивні мультимедійні пристрої.

НАВЧАЛЬНІ ПИТАННЯ

- ➡ відпрацювання прийомів на вихідному рубежі;
- ➡ відпрацювання прийомів на вогневому рубежі;
- ➡ практичне відпрацювання правил стрільби з упору;
- ➡ виконання *першої* вправи Курсу стрільб з автомата;
- ➡ практичне відпрацювання прийомів стрільби з різних положень;
- ➡ практичне відпрацювання правил стрільби з різних положень;
- ➡ виконання *другої* вправи Курсу стрільб з автомата.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ:

1. Заздалегідь планується вихід на стрільбище і проведення заняття.
2. В основу заняття повинна бути покладена висококваліфікована підготовка викладачів. Підготовка передбачає вивчення спеціалізованої літератури.
3. Заняттю повинна передувати підготовка по вивченню основ стрільби, матеріальної частини зброї, правил поводження зі зброєю, заходів безпеки при поводженні зі зброєю і стрільбі, вимог КС-2011 р., умов виконання вправ.
4. Попередньо провести інструктаж з керівниками навчальних місць.
5. При недостатньому рівні результатів у першій частині заняття, у другій частині заняття стрільба виконується за умовами першої вправи Курсу стрільб.
6. Керівник стрільб (інструктор з особистої безпеки) **перед кожним практичним заняттям з використанням зброї перевіряє** рівень знань стрільцями матеріальної частини зброї, правил та порядку її застосування і використання, заходів безпеки при поводженні з нею. Ті, хто не засвоїли правил та порядку застосування і використання зброї, заходів безпеки при поводженні з нею, до проведення стрільб **не допускаються.**
7. Перед початком стрільб ретельно оглядається територія стрільбища (тиру). У разі проведення стрільб **на стрільбищі виставляється наряд оточення** та призначається старший наряду оточення, у яких керівник стрільб обов'язково перевіряє знання заходів безпеки та їх обов'язків, після чого старший наряду оточення розводить наряд оточення по місцях виконання обов'язків, перевіряє зв'язок з ними.

Відпрацювання прийомів на вихідному рубежі:

- ➡ перевірка зміни, що прибула щодо екіпірування;
- ➡ видача боєприпасів, їх огляд;
- ➡ спорядження магазину;
- ➡ укладання магазинів у підсумок.

Відпрацювання прийомів на вогневому рубежі

Тренування проводиться в приготуванні до стрільби лежачи з використанням упора. Тренування в прицілюванні виконується по мішені № 4 на відстані 100 м (*може проводитись контроль за допомогою ортоскопа*).

Для виходу на рубіж відкриття вогню керівник подає команду: «**Зміна, на рубіж відкриття вогню кроком - Руш**». Автомати в положенні «на ремінь».

Виконання наступних команд попередньо показується викладачем.

Для виконання стрільби лежачи подається команда: «**Зміна, лежачи - Заряджай**».

Тренування проводиться по рахунку. Наприклад (для правші):

«**Роби Раз**» – стрільці після знімання з плеча беруться правою рукою за ствольну накладку, дульною частиною вперед, роблять правою ногою крок вперед і трохи вправо.

«**Роби Два**» – стрільці нахиляються на ліве коліно і ставлять ліву руку на землю спереду себе пальцями вправо.

«**Роби Три**» – стрільці спираються послідовно на ліве стегно і передпліччя лівої руки, лягають на лівий бік, швидко повертаються на живіт, розкинувши ноги в сторони, опускають перевідник, досилають патрон в патронник і повертають перевідник у положення запобігання.

«**Роби Чотири**» – стрільці кладуть автомат цівкою на упор, притримуючи лівою рукою, права рука тримає за пістолетну рукоятку, перевіряють приготування і доповідають.

Підйом з положення лежачи проводиться по рахунку:

«**Вставай! Роби Раз**» – стрільці підтягують дві руки на рівень грудей, утримують автомат правою рукою за цівку одночасно з цим зводять ноги разом.

«**Роби Два**» – стрільці випрямляють руки, піднімають грудну клітку від землі і виносять праву (ліву) ногу вперед.

«**Роби Три**» стрільці різко встають.

Навчання стрільців приготуванню лежачи виконувати спочатку по елементах, потім разом без заряджання та із заряджанням зброї.

Практичне відпрацювання правил стрільби

Керівник коротко роз'яснює, що виконання пострілу охоплює виконання таких прийомів:

- ➡ встановлення прицілу;
- ➡ приготування в положенні для стрільби;
- ➡ прицілювання, затримання дихання;
- ➡ спуск курка (натискання на спусковий гачок);
- ➡ утримання зброї при стрільбі.

Встановлення прицілу

Керівник показує порядок встановлення прицілу. По команді: «**Приціл чотири** (для **АК-74** на **100 м**) або **4-5** (для **АКС-74У** на **50 м**) став» стрільці встановлюють приціл, керівник слідкує за правильним виконанням прийому.

Приготування в положенні для стрільби

Керівник коротко пояснює, що для виконання приготування в будь-якому положенні потрібно провести такі дії:

- винести зброю по напрямку до цілі на упор;
- вставити щільно приклад в плече;
- прикласти голову до прикладу;
- накласти на спусковий гачок палець.

Починати необхідно з показування та роз'яснення. Потім стрільці під наглядом керівника виконують ці дії. Звертається увага на досягнення найбільш зручного приготування (положення рук, ніг, корпусу, голови і утримання зброї). Під час стрільби лежачи між корпусом і віссю зброї кут становить приблизно 30° – 45° (залежить від довжини рук стрільця). Зброя нижньою площиною цівки повинна лежати на долоні лівої руки. Тримання на пальцях або сильне стискання зброї приводить до відхилень влучень, здебільшого вправо – вниз. Затильник приклада автомата повинен щільно прилягати до плеча всією площиною (середньою частиною), інакше будуть спостерігатися відхилення влучень по вертикалі. Голова повинна накладатись на приклад зверху, щелепа повинна щільно впиратись в гребінь прикладу. Голову необхідно, за можливості, тримати вертикально, щоб дивитись в ціль прямо перед собою. Положення голови повинно бути достатньо фіксованим і одноманітним.

Існують два варіанти приготування з використанням упора:

перший – кисть лівої руки кладеться на упор і на її долонь кладеться цівка автомата,
другий – зброя кладеться цівкою безпосередньо на упор, а лівою рукою утримується за магазин і

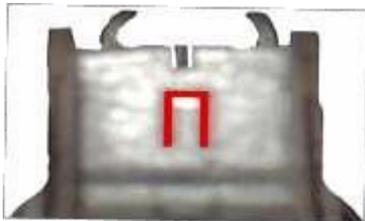

притискується до низу.

Перед початком стрільби потрібно перевірити правильність оптимального положення системи стрілець-зброя. Для цього необхідно закрити очі, перевірити відсутність зайвих напружень м'язів, затримати дихання на паузі після видиху і, відкривши очі, з'ясувати наведення зброї відносно мішені. Якщо необхідна корекція, одночасно переміщується вся система «стрілець–зброя» не відриваючи

лівого ліктя (навколо нього). Під час дихання наведена зброя повинна рухатись вздовж вертикальної лінії. Наведення зброї по висоті регулюється не положенням приклада в плечі, а розташуванням (відведенням) правого локтя.

Прицілювання

Для навчання прицілюванню використовуються показні мушки, прицільні станки, інтерактивні мультимедійні пристрої.

На рубежі відкриття вогню нагадуються правила прицілювання, здійснюється контроль за їх дотриманням на реальній дистанції, при цьому може використовуватись ортоскоп.

Затримання дихання і спуск курка

Необхідно нагадати значення та порядок затримання дихання і плавного спуску курка. Керівник демонструє плавне натискання на спусковий гачок, накладаючи свій палець на вказівний палець стрільця. Керівник дає вказівки приступити до тренування в затримці дихання з плавним натисканням на спусковий гачок, а потім те ж у комплексі з прицілюванням. Керівник слідкує за затримкою дихання стрільцями на природній паузі після видиху і плавним рухом вказівного пальця.

Закінчення стрільби

Демонструється порядок виконання команд для закінчення стрільб – «Сій» («Відбій») і «Зміна, розряджай! Зброю — до огляду». Стрільці повинні відокремити магазин, взяти його в ліву руку справа від цівки подавачем вгору і правою рукою відтягнути назад затвор для показу патронника.

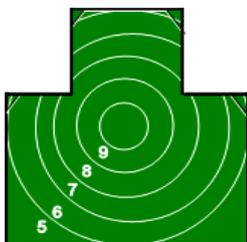

Після команди «Оглянуто» – відпускають затворну раму вперед, натискають на спусковий гачок для спуску курка з бойового зводу, ставлять перевідник в положення запобігання, приєднують магазин до автомата. По команді «Встати» – встають попередньо відпрацьованим способом.

Після тренування без патронів може виконуватись стрільба холостими патронами для закріплення набутих навичок.

10.8. ВИКОНАННЯ ВПРАВ ДЛЯ СТРІЛЬБ ЗІ ШТУРМОВОЇ ГВИНТІВКИ (АВТОМАТА)

ВИКОНАННЯ ПЕРШОЇ ВПРАВИ КУРСУ СТРІЛЬБ З АВТОМАТА КАЛАШНИКОВА

Виконання **першої** вправи стрільби включає виконання прийомів та правил стрільби, які відпрацьовувались перед цим.

Виконуються три постріли на відстані **100 м** по мішені № 4 в необмежений час.

Положення для стрільби – лежачи з упора.

Оцінка: «5» – 25 очок;

«4» – 21 очко;

«3» – 18 очок.

Після закінчення стрільби, подаються команди «Відбій», «Розряджай, зброю до огляду», «Оглянуто», «Вставай» і «Зміна, до мішені кроком руш». Зміна зупиняється за 2–3 кроки від мішені. Кожен при підході керівника доповідає, наприклад: «Товаришу майор, рядовий Мороз виконав першу вправу з автомата, вибив 21 очко, оцінка добре». Після огляду всіх мішеней подається команда для повернення зміни на вихідний рубіж.

II-ГЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ (НАВЧАЛЬНЕ ПОЛЕ)

Відпрацьовуються прийоми та правила стрільби для виконання першої вправи Курсу стрільб з автомата Калашникова, а також проводиться тренування і приймання нормативів з використанням навчальної зброї та боєприпасів.

Норматив № 1 – спорядження магазину патронами.

Керівник на цьому навчальному місці показує техніку спорядження магазину, супроводжуючи коротким поясненням. Патрони розсипом на столі. Стрільці беруть магазин в ліву руку горловиною вгору і випуклою стороною від себе, в праву руку беруть патрони кулями до мізинця, щоб дно гільз були над великим і вказівним пальцями. Натисканням великого пальця вкладають патрони під загнуті бокові стінки магазину дном до задньої стінки по одному.

Оцінка: «5» – 40 с, «4» – 45 с, «3» – 50 с.

Норматив № 4 – підготовка до стрільби лежачи.

Відпрацювання дій по команді «**Лежачи – Заряджай**». Як підсумок, норматив виконується на оцінку.

Оцінка: «5» – 7 с, «4» – 9 с, «3» – 10 с.

Заняття проводиться з суворим дотриманням заходів безпеки на всіх навчальних місцях. Насамперед

КАТЕГОРИЧНО ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ

- 1) тримати палець на спусковому гачку без необхідності;**
- 2) знімати запобіжник з положення «запобігання» у всіх випадках, не пов'язаних зі стрільбою;**
- 3) закривати або затикати сторонніми предметами канал ствола, що при пострілі може призвести до його роздуття чи розриву;**
- 4) користуватися без необхідності чужою зброєю та/або зброєю, навички поводження з якою відсутні;**
- 5) проводити чищення зброї у невідведених для цього місцях, змащувати її бензином та іншими легкозаймистими речовинами, а також абразивними матеріалами, допускати наявність відкритого полум'я під час її чищення;**
- 6) при поводженні з боєприпасами допускати їх пошкодження, забруднення тощо.**
- 7) заряджати зброю бойовими чи холостими патронами без команди керівника стрільб;**
- 8) виймати зброю з кобури (чохла) без дозволу керівника стрільб;**
- 9) спрямовувати зброю (незалежно від того, заряджена вона чи ні) у бік людей та місця, де вони можуть перебувати;**
- 10) відкривати вогонь без команди керівника стрільб, у небезпечних напрямках, з несправної зброї та коли піднято білий прапор (увімкнено світло ліхтаря білого кольору) на командному пункті;**
- 11) одягати, поправляти та знімати протишумові навушники і захисні окуляри зі зброєю в руках, а також після команди «Вогонь!»;**
- 12) залишати зброю (боєприпаси) на рубежі відкриття вогню та передавати іншим особам без дозволу керівника стрільб.**

У процесі пересування під час виконання вправ зі стрільби, у паузах між пострілами (у необмежений час) **зброя повинна бути спрямована у бік мішеней, а вказівний палець знаходиться на спусковій скобі чи затворі.**

Дозвіл на відкриття вогню дає лише керівник стрільб. Вести вогонь у тирі (на стрільбищі) дозволяється тільки після команди **«Вогонь!»**. Стрільба зупиняється за командою **«Відбій!»** («Стоп!» або **«Стій! Припинити вогонь!»**). У період від команди «Відбій!» до команди «Вогонь!» будь-кому забороняється *перебувати* на рубежі відкриття вогню, *підходити* та *торкатися* зброї і боєприпасів, що там знаходяться.

Під час проведення навчально-тренувальних стрільб використовуються **протишумові навушники та захисні окуляри.**

Ведення вогню повинно бути **ТЕРМІНОВО ПРИПИНЕНО КОЖНИМ СТРІЛЯЮЧИМ САМОСТІЙНО** або за командою керівника стрільб у випадках:

- 1) **появи** людей, машин, тварин у зоні ведення вогню, низьколітаючих літальних апаратів над районом проведення стрільб;
- 2) **підняття білого** прапора (у темну пору доби – увімкнення світла ліхтаря білого кольору) на командному пункті чи бліндажі (укритті), подачі сигналу ракети білого кольору;
- 3) **виникнення пожежі** під час стрільби;
- 4) **втрати орієнтира** під час проведення стрільб в темну пору доби.

Якщо під час виконання вправи допущено порушення заходів безпеки, стрільба оцінюється **«НЕЗАДОВІЛЬНО»**.

ВІДПРАЦЮВАННЯ ПРИЙОМІВ СТРІЛЬБИ З РІЗНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Відпрацювання приготування до стрільби лежачи виконується

аналогічно до раніше наведеного, лише не використовується упор. При цьому ліва рука тримає автомат за цівку (лівий лікоть ставиться максимально під зброю і вперед)

або лівою рукою зброя утримується за магазин.

Відпрацювання приготування до стрільби стоячи виконується так: стрільці повертаються лівим боком на ціль, відставляють ліву ногу на, приблизно, ширину плечей, розподіляють вагу тіла рівномірно на обидві ноги і подають автомат в сторону цілі. Автомат заряджається (при тренуванні імітується). Правою рукою береться за пістолетну рукоятку, лікоть правої руки може припідніматись на рівень плеча, приклад притискається до плеча. Ліва рука

тримає автомат найкраще якнайвище за магазин і її лікоть впирається в лівий бік корпусу стрільця, трохи правіше кульшового суглобу, корпус для зручності відхиляється трохи назад, праве плече подається вперед для надійного упору прикладу і, тільки в разі крайньої необхідності, дещо припіднімається. Голова вертикально зверху щільно (зазвичай щелепою) накладається на приклад.

Правила стрільби аналогічні відпрацьованим на першому занятті (встановлення прицілу, прицілювання, спуск курка, утримання зброї).

Відпрацювання приготування до стрільби з коліна проводиться так:

стрільці повертаються лівим боком по відношенню до напрямку на ціль, тримаючи автомат направленим у бік цілі. Права нога відставляється назад на, приблизно, ширину плечей. Стрілець опускається на праве коліно і присідає на каблук. Гомілка лівої руки ставиться, по-можливості, вертикально, кут між стегнами до 90^0 . Цівка автомата в лівій руці, її лікоть впирається на ліве коліно, або поблизу нього. Права рука тримає за пістолетну рукоятку, правий лікоть може підніматися до рівня плеча. Приклад притискається до плеча, праве плече подається вперед (за крайньої необхідності може припідніматися). Корпус стрільця трохи нахилений вперед, плечі розвернені до цілі. Голова зверху накладається на приклад. Правила стрільби ті ж, що і в попередньому положенні стоячи.

Можливий також варіант утримання зброї за магазин.

В будь-якому положенні (особливо лежачи і з коліна) рекомендується використовувати ремінь автомата, який закидається через спину чи обмотується навколо лівої руки. Його довжина підганяється так, щоб він проходив під кистю лівої руки і фіксував цю руку від розгинання.

Потрібно звернути увагу стрільців на те, що необхідно досягти найбільш оптимального (з найменшим коливанням і без зайвого напруження) приготування у кожному положенні для стрільби.

Практичне відпрацювання прийомів стрільби з різних положень

Проводиться в кожному з положень у послідовності стоячи, з коліна, лежачи з руки відповідно наведеному, суміщаючи з відпрацюванням прийомів для кожного положення.

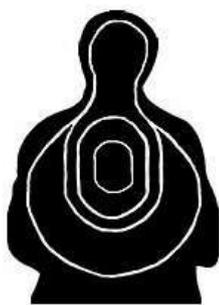
Закінчення стрільби

Демонструється порядок виконання команди «Розряджай, зброю до огляду» в положенні стоячи і з коліна. Дії аналогічні як для положення лежачи, приклад притискається (впирається) до корпуса.

Після тренування без патронів виконується стрільба холостими патронами, стрільці вчаться відсікати короткі черги по 2–3 постріли і утримувати зброю.

ВИКОНАННЯ ДРУГОЇ ВПРАВИ КУРСУ СТРІЛЬБ З АВТОМАТА

З дотриманням прийомів та правил стрільби, які відпрацьовувалися перед цим, виконується стрільба *короткими чергами 12 патронів* на відстань **200 м** (100 м для АКС-74у) по поясній фігурі, мішень № 1, яка з'являється **тричі по 10 с** з інтервалом 5-10 с з **трьох положень** – стоячи, з коліна, лежачи з руки у різні появи мішені.

Оцінка: «5» – влучено в кожен появу мішені;
«4» – влучено в дві появи мішені;
«3» – влучено в одну появу мішені.

Порядок виконання. Зміна за командою виходить на рубіж відкриття вогню, приймає вихідне положення стоячи. Перевірити приготування стрільців, подати команду **«Заряджай»**. Стрільці вимикають запобіжник, досилають патрон до патронника, вмикають запобіжник і доповідають: **«Рядовий Мороз до стрільби готовий»**. Подається команда **«Вогонь»**. Стрільці при появі мішені, поставивши перевідник на стрільбу чергами, ведуть вогонь короткими чергами. Після зникнення (падіння) мішені стрільці самостійно вмикають запобіжник і займають положення з коліна. При появі мішені самостійно продовжують стрільбу. Після її зникнення (падіння) знов самостійно вмикають запобіжник і займають положення лежачи. При появі мішені стрільці самостійно продовжують стрільбу. Після зникнення мішені вмикається запобіжник.

Після зникнення третьої появи мішені, дається команда – **«Сій»** і **«Зміна, розряджай! Зброю — до огляду»**. Стрільці відділяють магазин, вимикається запобіжник, відтягується назад затворну раму, магазин тримається справа від цівки горловиною вгору. Проводиться огляд, дається команда **«Оглянуто»**. Відпускається затворна рама, спускається курок, вмикається запобіжник, приєднується магазин. Подається команда **«Встати»**, після її виконання – **«Відбій»** і **«Зміна, до мішені кроком руш»**. На лінії мішеней кожен при підході керівника доповідає: **«Товаришу майор, рядовий Мороз виконав другу вправу з автомата, влучив у дві появи мішені, оцінка добре»**.

Дається команда на повернення зміни на вихідний рубіж.

II-ГЕ НАВЧАЛЬНЕ МІСЦЕ (НАВЧАЛЬНЕ ПОЛЕ)

Відпрацьовуються вказані прийоми та правила стрільби для виконання другої вправи Курсу стрільб з автомата, а також проводиться тренування і приймання нормативів з використанням навчальної зброї та боєприпасів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балик А. Б., Гуславський В. С., Криволапчук В. О., Подгорний В. В., Фефелов О. М. Вогнева підготовка: підручник. Луганск: Максим, 2009. 664 с.
2. Банах С. М. Діагностика помилок у техніці виконання влучного пострілу. *Молода спортивна наука України*: збірник наукових статей аспірантів галузі фізичної культури та спорту. Львів: ЛДІФК, 2000. Вип. 4. С. 254–255.
3. Банах С. М. Специфіка формування стрілецької майстерності в ОВС. *Теорія і методика стрілецьких видів спорту*: збірник наукових статей / під ред. В. Т. Пяткова. Львів: ЛДІФК, 1999. С. 34–35.
4. Банах С. М. Оптимальні часові параметри та раціональна техніка виконання швидкісних спортивно-прикладних стрілецьких вправ з пістолета: метод. рекомендації Львів: ЛьвДУВС, 2006. 36 с.
5. Банах С. М., Винярчук І. С., Удода А. Д. Пам'ятка працівнику міліції. Львів: ЛІРК, 2004. 54 с.
6. Вайнштейн Л. М. Психология в спортивной стрельбе. М.: ДОСААФ, 1981. 142 с.
7. Васильєв А. С., Новохатній В. В., Гаврилюк М. І. Тактико-технічна характеристика пістолета Форт-12: метод. посібник. К.: УВПД ГШ МВС України, 2008. 56 с.
8. Виноградський Б. А., Ковальчук А. М. Шляхи підвищення ефективності навчально-тренувального процесу у стрілецькій підготовці співробітників органів внутрішніх справ України. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: зб. наук. праць / під ред. С. С. Єрмакова. Х.: ХХПІ, 2001. № 13. С. 36–45.
9. Винярчук І. С. Удосконалення техніко-тактичних дій стрільця при натисканні на спусковий гачок. *Молода спортивна наука України*: збірник наукових статей аспірантів галузі фізичної культури та спорту. Львів: ЛДІФК, 2005. Вип. 9. Т. 2. С. 134–136.
10. Вогнева підготовка працівника ОВС України: навчально-методичний посібник / С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. С. Винярчук, Ю. Р. Йосипів, М. О. Лиса та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2014. 355 с.
11. Василенко В. В., Дзюба В. М., Окунський О. Ю., Пилипів Б. І. Вогнева підготовка: навчальний посібник з метод. рек. / за ред. Б. І. Пилипіва. К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2003. 272 с.
12. Глущенко В. Ф., Безносюк Л. В., Колоколов А. О., Мовчан А. В. Вогнева підготовка: навчальний посібник. Вінниця, 1998. 160 с.
13. Глущенко В. Ф., Колоколов А. А. Обучение скоростной стрельбе из пистолета Макарова: методические рекомендации. К.: РИО МВС Украины, 1994.
14. ДСТУ ГОСТ 28653:2009. Зброя стрілецька. Терміни та визначення понять (ГОСТ 28653-90, ІДТ).
15. Жук А. Б. Стрелковое оружие. Революеры, пистолеты, винтовки, пистолеты-пулеметы, автоматы. М.: Воениздат, 1992. 735 с.; ил.

16. Иткис М. А. Специальная подготовка стрелка-спортсмена. М.: ДОСААФ, 1982. 128 с.; ил.
17. Иванов Ф. И. Ошибки начинающего. *Разноцветные мишени*: сборник статей и очерков по пулевой, стендовой стрельбе и стрельбе из лука. М., 1979. С. 42–49.
18. Кальченко В. А. Формирование профессиональных навыков владения личным оружием у инспектора уголовного розыска. Омск: Омская высшая школа милиции, 1981. 110 с.
19. Ковальчук А. М. Оптимізація професійно-стрілецької підготовки особового складу підрозділів органів внутрішніх справ України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих.: 24.00.02. Львів, 2001. 16 с.
20. Малышев В. А. Основы стрельбы из служебного пистолета: пособие. Изд. 2-е. Л.: ВПУ МВД, 1988. 72 с.
21. Наставления по стрелковому делу. М.: Воениздат, 1987. 655 с.; ил.
22. Новіков В. В., Чистоклетов Л. Г., Алембець М. М. Застосування вогнепальної зброї працівниками міліції: навчально-практичний посібник. Львів: ЛІВС, 1998. 165 с.
23. Нормативні положення з питань вогневої підготовки працівників ОВС та методичні рекомендації щодо їх застосування / І. С. Винярчук, С. М. Банах, В. Р. Булачек, А. Д. Удод, В. М. Синенький, М. В. Моргун. Львів: ЛьвДУВС, 2010. 108 с.
24. Організація та методика проведення навчальних стрільб з 9 мм ПМ і 5,45 мм АК: метод. реком. / за ред. С. М. Банах, І. С. Винярчук, А. Д. Удод, М. М. Алембець. Львів: ЛЮІ МВСУ, 2005. 64 с.
25. Обучение скоростной стрельбе из пистолета Макарова. К.: РИО МВД Украины, 1995. 48 с.
26. Огневая подготовка. Пути повышения профессионального мастерства: учебное пособие / Г. Н. Будагянц, В. А. Глазнов, С. Д. Устинов и др. Луганск: РИО ЛАВД, 2005. 518 с.
27. Питання ефективності професійної прикладної підготовки працівників ОВС: зб. наукових праць. Мн., 1991.
28. Потапов А. Приемы стрельбы из пистолета: Практика СМЕРШа. М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. 576 с.
29. Пятков В. Т., Лопатьев А. О. Теоретико-методичні основи стрілецького спорту. Львів, 1995. 30 с.
30. Ревенко В. А., Шилов Г. Н., Фомичев А. А. Применение технических средств в практике обучения стрельбе из личного оружия / под. ред. Б. В. Севастьянова. Х.: ХВК МВД СССР, 1989. 42 с.
31. Ритов В. В., Удовиченко І. Є. Призначення, бойові властивості та будова автоматів Калашникова: навч. посібник. Херсон: ХФЗЮІ МВС України, 2000. 52 с.
32. Ритов В. В., Удовиченко І. Є. Снайпер ОВС: зброя та методика підготовки: навч. посібник. Херсон: АЙЛАНТ, 1999. 88 с.
33. Руководство по 5,45 мм АКС-74у (АКС-74уН2). М.: Воениздат, 1986. 126 с.
34. Сальніков О. І. Технічні засоби в тренуванні стрільців-спортсменів. *Молода спортивна наука України*. Львів: ЛДІФК, 2000. Вип. 4. 255 с.

35. Стрелковое оружие. Мн.: ООО «Попурри», 1998. 464 с., ил.
36. Стрелковый спорт и методика преподавания: учебник для студентов пед. фак. ин-тов физ. культ. / под ред. А. Я. Корха. М.: Физкультура и спорт, 1986. 144 с.; ил.
37. Спортивная стрельба: учеб. для ин-тов физ. культ. / под ред. А. Я. Корха. М.: Физкультура и спорт, 1987. 255 с.; ил.
38. Современное стрелковое оружие: справочное пособие. Мн.: Элайда, 1997.
39. Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України: навч. посіб. / С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. С. Винярчук та ін.; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів: ЛьВДУВС, 2011. 299 с.
40. Шаповалов Б. Б., Медведєв В. С., Супрун М. О. Психологія і тактика дій працівників міліції в ситуаціях озброєної протидії з боку злочинців: методичні рекомендації. К.: ДНДІ МВС України, 2011. 75 с.
41. Юрьев А. А. Пулевая спортивная стрельба. М.: Физкультура и спорт, 1973. 432 с.; ил.

НОРМАТИВНІ АКТИ

1. Про Національну поліцію: Закон України № 580-VIII від 2 липня 2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю: Наказ МВС України № 70 від 1 лютого 2016 р. К.: 2016. 18 с.
3. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: Наказ МВС України № 50 від 26 січня 2016 р. К.: 2016. 28 с.
4. Про затвердження Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України та норм витрат боєприпасів МВС, ГУМВС, УМВС, відомчими навчальними закладами: Наказ МВС України № 658 від 7.09.2011 р. К.: 2011. 52 с.
5. Про затвердження змін до Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 12.02.2013 № 143. К.: 2013. 5 с.
6. Курс стрільб для поліцейських та норми витрат боєприпасів, пострілів, вибухових пакетів і гранат поліцейськими під час проведення практичних стрільб: Наказ НП України № 900 від 20 вересня 2016 р.
7. Про забезпечення контролю за обліком, збереженням, видачею й прийманням зброї, боєприпасів і спеціальних засобів у чергових частинах органів внутрішніх справ України: Наказ МВС України № 141 від 27 березня 2008 р. К.: 2008. 52 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/85_Nakazi-MVS-zarestrovani-v-Ministerstvi-yusticii-Ukraini.htm
2. URL: www.fort.vn.ua/
3. URL: <http://shooting-ua.com/books.htm>
4. URL: <https://zbroia.com.ua>
5. URL: <http://zbroya.info/uk>
6. URL: <http://gunmagazine.com.ua>
7. URL: <http://www.hpbt.org/main.html>
8. URL: <http://worldweapon.info>
9. URL: <http://www.travmatik.com>
10. URL: <http://club-lex.ua>
11. URL: <http://www.gunpartscorp.com>
12. URL: <http://zbroyar.ua>
13. URL: <https://vyshkil.ua>
14. URL: <https://us.glock.com>
15. URL: <http://www.waltherarms.com>
16. URL: <https://www.colt.com>
17. URL: <https://iwi.us>
18. URL: <http://gun.lviv.ua>
19. URL: <https://stvol.ua>
20. URL: <http://kulya.com.ua>

Звертаючись до рекомендованої літератури потрібно враховувати динамізм законодавства й мати на увазі, що окремі сформульовані в ній положення можуть застаріти, втратити актуальність. Важливо також пам'ятати, що коментарі до законів є лише їх науковим тлумаченням, а тому висловлені там позиції не можуть вважатись обов'язковими.

ПОКАЗЧИК ТЕРМІНІВ

Автомат – автоматичний карабін, призначений для ведення безперервної і одиночної стрільби. Автомати розроблені під проміжні патрони нормального калібру (7,62x39) і малоімпульсні малого калібру (5,45x39). У низці країн таку стрілецьку зброю називають **штурмовими гвинтівками**.

Багатоцільова зброя – вогнепальна зброя, котра передбачає можливість використання її за кількома цільовими призначеннями: для полювання та самооборони, для спорту та самооборони, для полювання та спорту тощо.

Бойова зброя – вогнепальна зброя, призначена для ураження людини та (або) техніки.

Вихідне положення – положення, в якому знаходиться стрілець та зброя у момент прийняття рішення про приведення її у готовність чи застосування (під час навчально-тренувальних стрільб – у момент отримання команди керівника стрільб «Вогонь» («Старт»)), або у разі досягнення рубежу відкриття вогню у вправах з доланням певної дистанції).

Вихідне положення «заряджена зброя у кобурі» – пістолет у закритій кобурі, один патрон у патроннику, решта – у магазині, запобіжник увімкнений.

Вихідне положення «зброя у кобурі» – пістолет зафіксований у кобурі, всі патрони у магазині, запобіжник увімкнений.

Вихідне положення «позиція готовності» – пістолет у руках (руці) працівника (одноручний або дворучний хват) біля тулуба, на рівні сонячного сплетіння (автомат ременем на шиї, утримується двома руками із зведеними до низу та прижатими до тулуба ліктями, приклад впирається у плече), ствол спрямований під кутом донизу у найбільш безпечному напрямку. Вказівний палець руки, що тримає зброю за пістолетну рукоятку знаходиться на запобіжній скобі або затворі (ствольній коробці – для автомата). Позиція готовності може прийматись стоячи, на коліні, у присіді.

Вихідне положення «позиція очікування» – пістолет у руках (руці) працівника (одноручний або дворучний хват), ствол спрямований у найбільш безпечному напрямку – під кутом 45–60 градусів вгору або вниз. Позиція очікування може прийматись стоячи, на коліні, у присіді, лежачи тощо.

Вихідний рубіж – місце, де шикуються і готуються до стрільби чергова зміна. Він позначається лінією завширшки 10–15 см у тирі і смугою 1–2 м на стрільбищі.

Гвинтівка – нарізна стрілецька зброя, конструктивно призначена для утримання і керування під час стрільби обома руками з упором приклада в плече. Із самозарядної гвинтівки стрільба здійснюється тільки одиночними пострілами.

Гільза – тонкостінна стаканоподібна ємність для порохового заряду, капсуля, кулі або снаряда, у дробовому патроні – дробу і пижів. Складається з денця, корпусу і дульця, в якому закріплюється куля. У гільзі дробового патрона дульце відсутнє. Гільза виготовляється з металу або картону (рідше з пластмаси).

Зона ведення вогню – простір, через який можуть проходити траєкторії куль під час стрільби. Зона ведення вогню обмежується з тилу рубежем відкриття вогню, з флангів та гори – конструктивними елементами тиру (стрільбища).

Карабін – полегшена гвинтівка з укороченим стволом. Розрізняють нарізні карабіни магазинні і автоматичні.

Кулемет – автоматична стрілецька зброя для ведення довготривалої безперервної стрільби, в конструкції якої передбачено використання опори (станка, сошки) для стрільби.

Куля – металеве (найчастіше свинцеве) тіло, різне за формою, для стрільби з вогнепальної зброї. Кулі в нарізній зброї бувають оболончасті, напівоболончасті та безоболончасті. У бойовій зброї використовуються кулі спеціального призначення: важкі, бронебійні, трасуючі, запалювальні, розривні та ін. Кулі до гладкоствольних мисливських рушниць за формою бувають: круглі (кулясті), стрілочні, турбінні й комбіновані.

Мисливська зброя – вогнепальна зброя, призначена для ураження тварин і птахів під час полювання. До мисливської зброї також належать багатоцільові (спортивні, мисливські, перероблені з бойової, несучасні) рушниці, гвинтівки та карабіни у мисливському виконанні, котрі відповідають стандарту ГСТУ 78-41-002–97.

Патрон – сполучення необхідних для пострілу компонентів (порох, куля або дріб) в оболонці. Стрільба з сучасної зброї здійснюється унітарним патроном, який складається з гільзи з зарядом пороху, кулею або дробом і капсулем, а мисливський патрон має пиж і прокладки.

Пістолет – стрілецька зброя, конструктивно призначена для утримання і управління під час стрільби однією рукою. Сучасні пістолети, як правило, самозарядні. Деякі зразки можуть вести автоматичний вогонь.

Пістолет-кулемет – автомат, в конструкції якого передбачена стрільба пістолетними патронами.

Положення для стрільби – положення, яке займає стрілець для виконання пострілу.

Порох – вибухова речовина, яка застосовується у зарядах вогнепальної зброї. Поділяється на димний (при його згорянні виділяється певна кількість диму) і бездимний (згоряє без виділення диму). Компонентами димного пороху

є калієва селітра (60–70 %), сірка (10–12 %) і деревне вугілля (2–8 %). Основу бездимного пороху складає піроксилін. За формою димний порох має вид маленьких порошинок різноманітної конфігурації, бездимний порох – пластинок або циліндриків однакових розмірів.

Приведення зброї у готовність – вимкнення запобіжника та досилання патрона до патронника (з вихідного положення «Зброя у кобурі»); вимкнення запобіжника (з вихідного положення «заряджена зброя у кобурі»).

Пункт бойового постачання – місце, де видаються боєприпаси. Знаходиться біля вихідного рубежу.

Револьвер – пістолет з блоком патронів або стволів, що обертаються. Характеризуються високою надійністю і постійною готовністю до стрільби.

Рубіж відкриття вогню – лінія, досягнувши яку дозволяється стрільба за командою керівника стрільб.

Рушниця – гладкоствольна чи комбінована стрілецька зброя, конструктивне призначення якої аналогічне гвинтівці.

Снайперська гвинтівка – гвинтівка, конструкція якої забезпечує підвищену влучність стрільби. Під час стрільби вдень використовується оптичний приціл, вночі - нічний приціл або підсвічення прицільної марки оптичного прицілу. Для стрільби зазвичай застосовуються спеціальні снайперські патрони з покращеною балістикою.

Спортивна зброя – вогнепальна зброя, призначена для ураження цілей під час спортивних тренувань і змагань, що відповідає стандартам (правилам) міжнародних чи національних спортивних федерацій з олімпійських та неолімпійських видів спорту направленим до МВС України.

До спортивної зброї також належать багатоцільові (спортивні, мисливські, для самозахисту, перероблені з бойової) рушниці, гвинтівки, карабіни, пістолети та револьвери у спортивному виконанні, котрі відповідають стандарту ГСТУ 78-41-002–97.

Стрілецька зброя – ствольна зброя калібром менше ніж 20 мм, призначена для метання кулі, дробу або картечі (ДСТУ ГОСТ 26653:2009).

Стрілець – особа, що знаходиться на рубежі відкриття вогню з метою виконання вправ зі зброї передбачених Курсом стрільб.

Стрільба з коротких зупинок – стрільба у русі (бігом, кроком), коли для виконання пострілу (короткої серії) стрілець приймає певне фіксоване положення для стрільби – стоячи, з коліна, у присіді тощо. Тривалість зупинки мінімальна – необхідна лише для виконання пострілу.

Стрільба у безперервному русі – постріли виконуються без зупинки у просуванні.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА»

Загальна частина

Тема № 1. Заходи безпеки при поводженні зі зброєю та правові підстави її застосування

Положення Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю затвердженої наказом № 70 МВС України від 01 лютого 2016 р. Загальні положення. Інструктажі з питань заходів безпеки при поводженні зі зброєю. Порядок дій та заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю і боєприпасами під час їх отримання та здачі до чергової частини. Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю під час несення служби. Заходи безпеки при поводженні зі зброєю під час проведення навчально-тренувальних стрільб.

Заходи безпеки під час стрільби з ручного протитанкового гранатомета. Заходи безпеки при стрільбі з підствольного гранатомета. Заходи безпеки при виконанні вправ з бойовою ручною гранатою.

Загальна характеристика правових підстав застосування вогнепальної зброї відповідно Закону України «Про Національну поліцію». Поліцейські заходи примусу. Порядок застосування поліцейських заходів примусу. Застосування вогнепальної зброї.

Тема № 2. Призначення, принцип роботи та бойові властивості автомата Калашникова. Автоматична зброя нового покоління

Модифікації автоматів Калашникова, що перебувають на озброєнні в МВС та НП. Порівняльна характеристика та бойові властивості автоматів Калашникова різних модифікацій. Призначення та будова частин і механізмів, принцип роботи автомата Калашникова. Елементи спорядження автомата, що входять до комплекту АКС-74У, АК-74, АКМ. Неповне та повне розбирання та збирання автомата, спорядження магазину патронами. Порядок чищення та змащення зброї. Догляд за зброєю, її огляд та зберігання. Затримки при стрільбі з АКС-74У, АК-74, АКМ. Приведення зброї до нормального бою.

Виконання нормативів Курсу стрільб для автоматів Калашникова.

Основні конструктивні та тактико-технічні параметри автоматичної зброї нового покоління.

Додаткове навісне спорядження та пристрої для відстрілу гранат різного призначення (ГП-25). Постріли для підствольного гранатомета.

Тема № 3. Призначення, бойові властивості та будова 7,62 мм снайперської гвинтівки Драгунова та сучасної снайперської зброї

Призначення та бойові властивості снайперської гвинтівки Драгунова (СГД). Основні частини і механізми, принцип роботи СГД. Неповне розбирання та збирання снайперської гвинтівки, спорядження магазину патронами. Затримки при стрільбі з СГД. Призначення та використання оптичного прицілу ПСО-1. Спорядження, що входить до комплекту СГД.

Призначення та бойові властивості снайперської гвинтівки «Форт-301». Основні частини і механізми, принцип роботи «Форт-301». Неповне розбирання та збирання снайперської гвинтівки, спорядження магазину патронами. Затримки при стрільбі з «Форт-301».

Оптичні приціли, що використовуються до «Форт-301».

Порядок чищення та змащення зброї, її огляд і зберігання.

Приведення снайперської зброї до нормального бою.

Принцип роботи звукового модератора до снайперських гвинтівок.

Основні тактико-технічні параметри снайперської зброї нового покоління.

Тема № 4. Патрон, його типи та різновиди

Унітарний патрон. Гладкоствольна та нарізна зброя. Загальна класифікація патронів. Розмір патрона. Гвинтівочний патрон, проміжний патрон, пістолетний патрон, патрон до гладкоствольних рушниць. Патрони підвищеної зупиняючої дії. Дозвукові та безшумні патрони.

Модифікації та типи патронів до пістолетів.

Модифікації та типи патронів до автоматів.

Модифікації та типи патронів до снайперської зброї.

Допоміжні патрони. Спортивні, холості, навчальні, споряджені гумовими чи іншими спеціальними кулями (крейда, газ, маркер).

Маркування патронів (куль, гільз) та упакувань (цинків, ящиків).

Сліди які залишаються на кулі та гільзі після пострілу.

Тема № 5. Призначення, бойові властивості та будова ручних гранат

Призначення, бойові властивості та будова гранат: Ф-1, РГД-5, РГ-42, РКГ-3, РГН, РГО. Робота частин і механізмів гранат, запалів УЗРГМ та УДЗ. Основні принципи вражаючої дії гранат. Умови зберігання та транспортування. Огляд та перевірка справності гранат. Підготовка гранат до кидка. Заходи безпеки при користуванні гранатами.

Виконання кидків навчальних гранат.

Реактивні протитанкові гранати (РПГ).

Тема № 6. Основи стрільб з вогнепальної зброї

Внутрішня балістика. Періоди пострілу. Дія порохових газів на ствол зброї: механічна, термічна, хімічна. Роздуття, розрив ствола. Міцність та живучість ствола. Режими стрільби та вплив їх на канал ствола. Затяжний постріл. Початкова швидкість кулі. Щільність порохового заряду. Явище віддачі зброї.

Зовнішня балістика. Траєкторія. Види траєкторій. Елементи траєкторії. Лінія підймання. Лінія кидання. Кут вильоту. Сили, що діють на кулю у повітрі.

Купчастість і влучність стрільби, фактори, які на них впливають. Причини розсіювання.

Зв'язок теорії стрільби і відомостей із балістики з практикою стрільби та експлуатацією вогнепальної зброї. Елементи техніки виконання влучного пострілу. Утримання зброї. Дихання. Прицілювання. Натискання на спусковий гачок.

Тема № 7. Призначення, бойові властивості та будова пістолетів

Пістолети, що перебувають на озброєнні у підрозділах Національної поліції.

Призначення та бойові властивості 9 мм пістолетів Макарова (ПМ), Стєчкаїна (АПС), «Форт-12», «Форт-14», «Форт-17», особливості їх будови. Відмінність бойових властивостей ПМ, АПС, «Форт-12», «Форт-14», «Форт-17».

Призначення та будова частин і механізмів пістолета Макарова. Робота і взаємодія частин пістолета. Неповне та повне розбирання і збирання пістолета Макарова, спорядження магазину патронами. Затримки при стрільбі з ПМ і способи їх усунення.

Будова частин і механізмів пістолетів «Форт-12», «Форт-14», «Форт-17». Робота і взаємодія частин пістолета. Неповне та повне розбирання та збирання пістолетів «Форт-12», «Форт-14», «Форт-17», спорядження магазину патронами. Затримки при стрільбі з «Форт-12», «Форт-14», «Форт-17» і способи їх усунення.

Огляд, підготовка до стрільби пістолета і патронів. Порядок чищення та змащення зброї. Догляд та зберігання пістолета і патронів. Приведення зброї до нормального бою.

Виконання нормативів Курсу стрільб для пістолетів Макарова, Форт-12.

Взірці пістолетів, що використовуються поліцейськими підрозділами та підрозділами спеціального призначення поліції у світі.

Тема № 8. Курси стрільб із стрілецької зброї для проведення практичних стрільб

Основні положення Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженого Наказом МВС України № 658, від 07.09.2011 р.

Загальні положення Курсу стрільб. Значення термінів, що вживаються у Курсі стрільб. Вказівки до організації і проведення стрільб. Вправи для стрільб з пістолета та штурмової гвинтівки (автомата).

Курс стрільб для поліцейських та норми витрат боєприпасів, пострілів, вибухових пакетів і гранат поліцейськими під час проведення практичних стрільб: Наказ НП України № 900 від 20 вересня 2016 р.

Спеціальна частина

Тема № 9. Початкові вправи для стрільб з пістолета

Умови та порядок виконання початкової вправи № 1 відповідно до положень Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України № 658, від 07.09.2011 р. Приготування до стрільби. Послідовність виконання команд керівника стрільб. Виконання пострілу. Припинення вогню. Пред'явлення зброї до огляду.

Умови та порядок виконання початкової вправи № 2 відповідно до положень Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України № 658, від 07.09.2011 р. Приготування до стрільби. Послідовність виконання команд керівника стрільб. Виконання пострілу. Припинення вогню. Пред'явлення зброї до огляду.

Умови та порядок виконання початкової вправи № 3 відповідно до положень Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України № 658, від 07.09.2011 р. Приготування до стрільби. Послідовність виконання команд керівника стрільб. Виконання пострілу. Припинення вогню. Пред'явлення зброї до огляду.

Тема № 10. Вправи для стрільб з пістолета основного курсу

Умови та порядок виконання вправи № 4 відповідно до положень Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України № 658, від 07.09.2011 р. Приготування до стрільби. Послідовність виконання команд керівника стрільб. Виконання пострілу. Припинення вогню. Пред'явлення зброї до огляду.

Умови та порядок виконання вправи № 6 відповідно до положень Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України № 658, від 07.09.2011 р. Приготування до стрільби. Послідовність виконання команд керівника стрільб. Виконання пострілу. Припинення вогню. Пред'явлення зброї до огляду.

Умови та порядок виконання вправи № 7 відповідно до положень Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України № 658, від 07.09.2011 р. Приготування до стрільби. Послідовність виконання команд керівника стрільб. Виконання пострілу. Припинення вогню. Пред'явлення зброї до огляду.

Умови та порядок виконання вправи № 8 відповідно до положень Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України № 658, від 07.09.2011 р. Приготування до стрільби. Послідовність виконання команд керівника стрільб. Виконання пострілу. Припинення вогню. Пред'явлення зброї до огляду.

Тема № 11. Вправи для стрільб зі штурмової гвинтівки (автомата)

Умови та порядок виконання вправи № 1 відповідно до положень Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України № 658, від 07.09.2011 р. Приготування до стрільби. Послідовність виконання команд керівника стрільб. Виконання пострілу. Припинення вогню. Пред'явлення зброї до огляду.

Умови та порядок виконання вправи № 2 відповідно до положень Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України № 658, від 07.09.2011 р. Приготування до стрільби. Послідовність виконання команд керівника стрільб. Виконання пострілу. Припинення вогню. Пред'явлення зброї до огляду.

Примітка. Під час відпрацювання всіх практичних вправ рекомендується вводити елементи укриттів, захисного спорядження, фізичних навантажень, світлошумових перешкод.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ.

«Вогнева підготовка» складається із загальної та особливої частин. У *загальній частині* висвітлюються основні вимоги нормативних документів (заходи безпеки при поводженні зі зброєю і правові підстави застосування вогнепальної зброї, положення Курсу стрільб), будова, характеристики та принцип дії різних видів вогнепальної зброї, яка перебуває на озброєнні МВС України, об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливають на якість стрільби та вимоги і умови виконання стрілецьких вправ згідно Курсу стрільб, приведення зброї до нормального бою, її чищення та зберігання. Курсанти та слухачі отримують основні навички роботи з навчальною зброєю. У *особливій (практичній) частині* набуваються навички по виконанню нормативів Курсу стрільб, впевненому володінню зброєю і грамотному її застосуванню, проведенню належного догляду за зброєю та боєприпасами, підготовці їх до стрільби, чіткому виконанню прийомів та правил стрільби, веденню влучного вогню в умовах обмеженого часу, додаткового психологічного та фізичного навантаження.

Сучасні вимоги до працівників поліції зумовлюють необхідність удосконалення навичок вмілого поводження з вогнепальною зброєю, виконання правил і прийомів стрільби, в тому числі тактичної та швидкісної, знань нормативної бази умов і меж застосування вогнепальної зброї та їх використання в процесі професійної діяльності. Ці знання та вміння мають велике практичне значення при вирішенні завдань, пов'язаних із використанням і застосуванням вогнепальної зброї – охороні громадського порядку, затриманні злочинців чи правопорушників, будь-якому вогневому контакті, викликаному службовою необхідністю.

Видом занять з дисципліни «Вогнева підготовка» є практичні заняття, які відбуваються на стрільбищі, у стрілецькому тирі, спеціалізованій аудиторії, спеціально обладнаних приміщеннях для проведення практичних навчань зі стрільби. Базовими методами навчання є ознайомлення, вивчення та набуття практичних навичок в процесі удосконалення (тренування).

Пояснення викладача має бути коротким але водночас вичерпним і ґрунтовним, наочним і дохідливим.

Демонстрація водночас з поясненням є надосконалішим та найдоцільнішим способом навчання з дисципліни, оскільки його основою є активна форма сприйняття, що допомагає утворенню в свідомості уявлень та образів, які найбільш точно відображають певний спосіб роботи зі зброєю.

Закріплення нового вивченого матеріалу здійснюється методом повторення при виконанні вправ. Виконанню практичних вправ під час вивчення предмета надається беззаперечна перевага.

Вивчення матеріальної частини зброї та основ стрільби проводиться в класі, на стрільбищі або в стрілецькому тирі з активним використанням засобів унаочнення (плакатів, стендів, макетів, мультимедійних програм та ін.). Тактико-технічні характеристики зброї пов'язуються з принципами її бойового використання, а вивчення матеріальної частини – з правилами її експлуатації. Вивчення основ стрільб забезпечує глибоке розуміння будови зброї і явищ, які виникають при пострілі та пов'язується з вивченням матеріальної частини і правил стрільби. У свою чергу, вивчення правил стрільби передуює проведенню практичних стрільб.

З метою забезпечення безпеки під час проведення практичного заняття всі учасники повинні досконало знати заходи безпеки при поводженні зі зброєю і неухильно їх дотримуватись. На початку кожного практичного заняття усі присутні отримують вичерпний інструктаж із заходів безпеки, що обов'язково відображається в журналі інструктажів із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю, після чого проводиться перевірка знань із вказаних питань. Для вкорінення правильних навичок слід вимагати дотримання цих заходів безпеки при будь-яких діях зі зброєю, в тому числі і з навчальною зброєю чи макетами.

Кожне заняття з «Вогневої підготовки» має бути побудоване так, щоби не менш як дві третини часу відводилось на практичне вдосконалення прийомів стрільби та навичок поводження із вогнепальною зброєю, у тому числі тренуванню без пострілу та з використанням інтерактивних мультимедійних пристроїв.

У процесі вдосконалення стрілецької підготовки навчальні вправи виконуються в умовах скороченого ліміту часу, додаткового психологічного та фізичного навантаження. Це привчає впевнено володіти зброєю в будь-якій екстремальній ситуації. В результаті навчання повинні закріпитися уміння по виконанню нормативів Курсу стрільб, впевненому володінню зброєю і грамотному її застосуванню, проведенню належного догляду за зброєю та боєприпасами і підготовці їх до стрільби, чіткому виконанню прийомів та правил стрільби, веденню влучного вогню.

Заняття з виконання вправ Курсу стрільб поєднуються з вдосконаленням знань матеріальної частини зброї, відпрацюванням нормативів, повторенням заходів безпеки при користуванні зброєю, вдосконаленням знань з умов і методики виконання стрілецьких вправ.

Особлива увага в ході проведення практичних занять повинна приділятися психологічній підготовці, вихованню і розвитку сміливості, морально-психологічної стійкості при будь-яких змінах і ускладненнях оперативної обстановки.

Заняття з «Вогневої підготовки» як логічно-часовий конструкт поділяється на три частини: вступну, основну і заключну.

У вступній частині заняття перевіряється наявність особового складу, проводиться інструктаж із заходів безпеки та заповнюються усі відомчі та супровідні документи. Оголошується тема заняття, його план і навчальні питання. Проводиться перевірка стану засвоєння раніше викладеного матеріалу шляхом усного опитування чи за роздатковими завданнями.

Упродовж основної частини заняття в доступній формі шляхом наочної демонстрації викладається новий матеріал, демонструється порядок виконання логічно-дійових конструктів, в які імплементуються нові форми роботи зі зброєю. У наслідковому етапі основної частини заняття формуються практичні навички шляхом відпрацювання вправ та нормативів. Виконанню практичних стрільб повинно передувати відпрацювання елементів кожної навчальної вправи без пострілу і з використанням інтерактивних мультимедійних пристроїв.

Упродовж проведення практичних стрільб на занятті превалує суворе дотримання заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю, що забезпечується їх достеменним знанням, безапеляційним авторитетом викладача

та чітко відпрацьованою схемою перебігу практичного виконання вправ з бойової зброї.

Заключна частина заняття уміщує огляд характерних помилок, оголошення оцінок та завдання на самопідготовку.

Доцільним є розподіл групи на підгрупи із залученням до роботи на декількох навчальних місцях: вивчення матеріальної частини вогнепальної зброї, умов та меж її застосування, порядку та правил застосування і заходів безпеки при поводженні із нею; практичного виконання стрілецьких вправ з вогнепальною зброєю; відпрацювання практичних навичок поводження із зброєю шляхом виконання прийомів із навчальними одиницями зброї (закріпленою зброєю) та на мультимедійному устаткуванні.

На всіх практичних заняттях, під час виконання стрілецьких вправ, рекомендується застосовувати додаткове фізичне і психологічне навантаження, світло-шумове супроводження з метою оптимізації адаптивної психіки до можливих дій в екстремальних умовах, та з ціллю імітації умов, максимально наближених до реальних. В процесі моделювання ситуацій рекомендовано імплементувати практичний досвід у схему проведення практичного заняття.

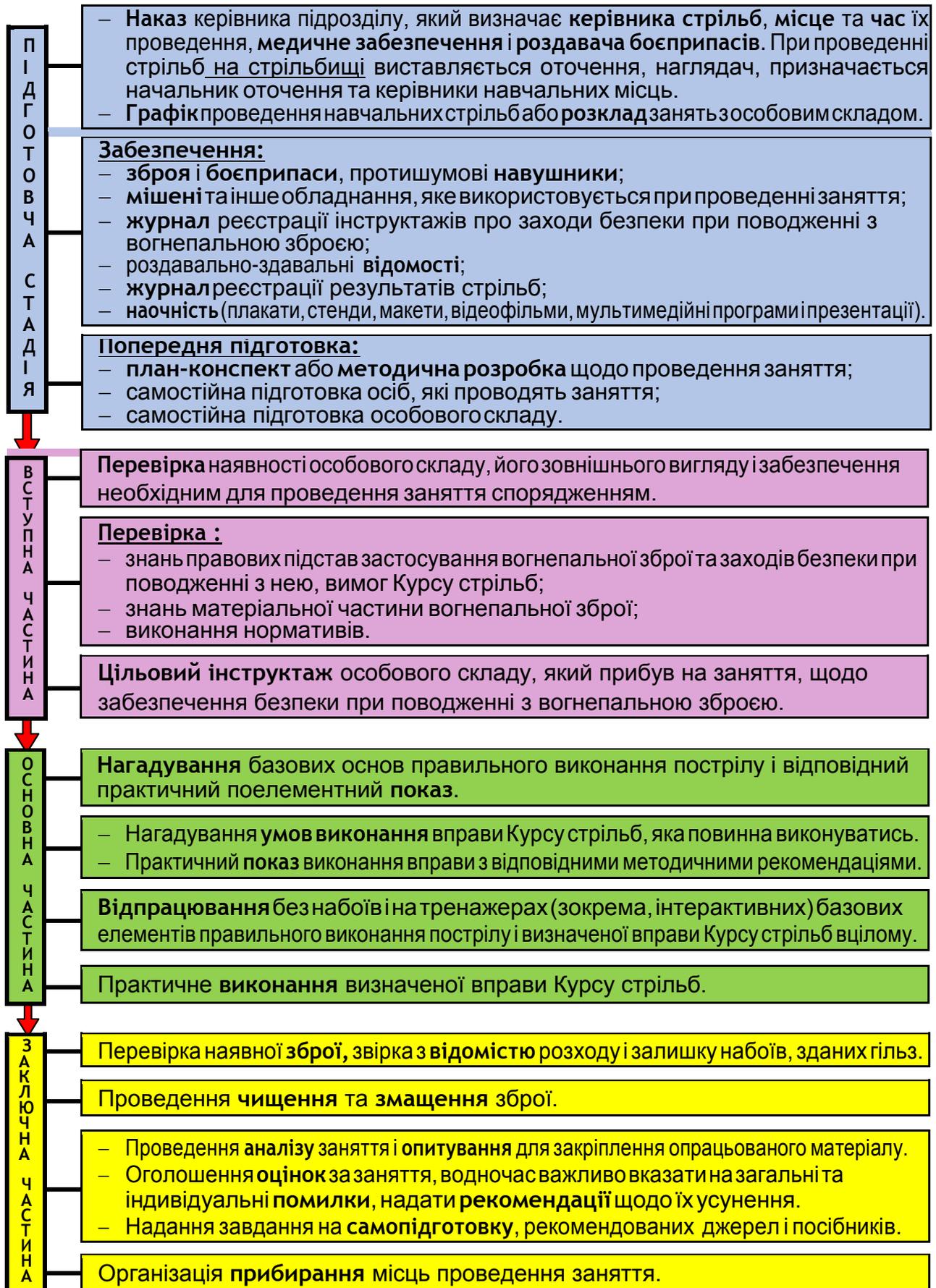
Поведінка і стиль праці викладача на занятті повинні послугувати за приклад, стати зразком поведінки. Не слід допускати багатослів'я, викладання матеріалу слід проводити конкретно, переконливо, державною мовою, слідкувати за правильним формуванням речень, семантико-логічних конструктів, вірним наголосом. Під час пояснень потрібно спостерігати за поведінкою та увагою присутніх.

Практичні заняття становлять основу вивчення дисципліни і проводяться зі всіх тем «Вогневої підготовки». Вони покликані на основі активної форми навчання закріпити теоретичний матеріал, навички та уміння, формувати логічне мислення щодо вирішення конкретних завдань професійної діяльності та психологічну готовність до дій в екстремальних ситуаціях.

Самостійна робота планується як форма навчання, що має на меті вивчення запропонованої літератури, пошук відповідей на проблемні питання та оволодіння практичними завданнями курсу.

Загальна мета курсу – набуття спеціальних знань та стійких навичок з підготовки зброї до стрільби, вмінню і грамотному її застосуванню, виховання відповідних морально-психологічних якостей.

АЛГОРИТМ ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

**АЛГОРИТМ ДІЙ ПРИ ВИКОНАННІ ВПРАВ
КУРСУ СТРІЛЬБ 2011 р. З ПІСТОЛЕТА**

ДІЇ ТА КОМАНДИ КЕРІВНИКА СТРІЛЬБ	ДІЇ ТА ДОПОВІДІ СТРІЛЬЦЯ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ викликає зміну на вихідний рубіж 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ шикується на вихідному рубежі
<ul style="list-style-type: none"> ▪ перевіряє готовність зміни до виконання вправи і дає наказ роздавачу боєприпасів видати зміні патрони 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ оглядає патрони та доповідає керівнику стрільб, <i>наприклад: «Курсант Мороз три (один, чотири, шість) бойові патрони отримав і оглянув»</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ подає команду «Зміна, спорядити магазини» 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ споряджає патрони у магазин, вставляє його в основу рукоятки пістолета, не виймаючи повністю пістолет із кобури
<ul style="list-style-type: none"> ▪ переконавшись у готовності зміни (стріляючого), подає команду: «Зміна, на рубіж відкриття вогню (старту) – кроком руш» 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ виходить до рубежу відкриття вогню (для вправ № 6, 11, 12 – до рубежу початку руху)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ командує: «Зміна, заряджай» (для вправ № 4–6, 8, 11 – «Зміна, приготуватись») 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>повинен:</u> <ul style="list-style-type: none"> – прийняти положення необхідне для початку виконання відповідної вправи; – вийняти пістолет із кобури, вимкнути запобіжник, дослати патрон у патронник, увімкнути запобіжник (крім вправ № 4–6, 8, 11); – доповісти про готовність, <i>наприклад: «Курсант Мороз до стрільби готовий»</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ перевіривши готовність до стрільби кожного стрільця і прийнявши відповідні доповіді, подає команду: «Вогонь» (для вправ № 6, 11, 12 – команду «Старт») 	<ul style="list-style-type: none"> – розпочинає виконання вправи, – вимикає запобіжник, ставить курок на бойовий звід, (для вправ - № 4–6, 8, 11 – виймає зброю з кобури, вимикає запобіжник, досилає патрон у патронник); – виконує прицільні постріли
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>закінчивши</u> виконувати вправу, <u>повинен:</u> <ul style="list-style-type: none"> – стати обличчям у бік лінії мішені; – не знімаючи затвора із затворної затримки, доповісти про закінчення стрільби, <i>наприклад: «Курсант Мороз стрільбу закінчив»</i>

<ul style="list-style-type: none"> ▪ переконавшись, що зміна закінчила стрільбу, подає команду: «Зміна, розряджай! Зброю до огляду» 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>повинен:</u> <ul style="list-style-type: none"> – відокремити магазин від основи рукоятки пістолета; – покласти магазин під великий палець правої руки попереду запобіжника так, щоб подавач магазину був на 2–3 см вище, ніж затвор
<ul style="list-style-type: none"> ▪ оглянувши зброю кожного стрільця, подає команду: «Оглянуто» 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>повинен:</u> <ul style="list-style-type: none"> – зняти затвор із затворної затримки; – увімкнути запобіжник (попередньо спустити курок з бойового зводу); – приєднати магазин в основу рукоятки пістолета; – сховати пістолет до кобури
<ul style="list-style-type: none"> ▪ після виконання подає команду: «Відбій» 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ за необхідності, подає команду: «Зміна, до мішеней – кроком руш» і веде зміну до мішеней 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ виконує команду та шикується за 2–3 кроки до лінії мішеней
<ul style="list-style-type: none"> ▪ виконує огляд та оцінку результату виконання вправи кожним стрільцем 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ доповідає керівнику стрільб про результат виконання вправи, <i>наприклад:</i> «Товаришу полковнику, курсант Мороз виконував першу початкову вправу з 9 мм пістолета Макарова, вибив 25 очок, оцінка «відмінно»»
<ul style="list-style-type: none"> ▪ подає команду: «Зміна, на рубіж відкриття вогню – кроком руш, зібрати гільзи» 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ виконує команду, здає роздавачу боеприпасів зібрані гільзи, виходить із зони вогневого та вихідного рубежу

При стрільбі з **9 мм пістолета «Форт»** потрібно врахувати, що при вмиканні запобіжника курок залишається на бойовому зводі. Тому, якщо патрон досланий у патронник, то за командою **«Вогонь»** після вимикання запобіжника зводити курок не потрібно, відразу виконується постріл. Відповідно, за командою **«Оглянуто»** після зняття затвора із затворної затримки **необхідно** спустити курок з бойового зводу натисканням на спусковий гачок.

У разі використання при навчанні **7,62 мм пістолета ТТ** вказані щодо запобіжника дії не виконуються, оскільки використання проміжного положення курка, у якому блокується пістолет, без вивчених навичок є недоцільним з міркувань безпеки. Якщо патрон у патроннику, за командою **«Вогонь»** відразу виконується постріл, а після команди **«Оглянуто»** **необхідно** зняти курок з бойового зводу натискаючи на спусковий гачок.

ПОЛОЖЕННЯ
про організацію службової підготовки працівників
Національної поліції України
(затверджене наказом МВС України від 26.01.2016 № 50)
(витяг)

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Вогнева підготовка – це комплекс заходів, спрямований на вивчення поліцейським основ стрільби з вогнепальної зброї, правомірного її застосування (використання) та вдосконалення навичок безпечного поводження з нею, швидкісної та влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, в русі тощо;

VIII. ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Навчання з **вогневої підготовки** передбачає:

- вивчення матеріальної частини зброї, її тактико-технічних характеристик, заходів безпеки при поводженні з нею, а також порядку і правил її застосування та використання;
- формування та вдосконалення у поліцейських практичних навичок умілого та безпечного поводження з вогнепальною зброєю (швидкісне діставання пістолета з кобури та приведення його в бойову готовність, виконання пострілу, усунення затримок при стрільбі тощо);
- виконання прийомів швидкісної стрільби в різних умовах, з різних положень, з перенесенням вогню по мішенях тощо;
- відпрацювання нормативів з вогневої підготовки.

2. Заняття з вогневої підготовки організуються та проводяться в навчальних групах за місцем служби, на навчальних зборах з обов'язковим урахуванням рівня підготовленості і психологічних якостей поліцейських.

3. Навчання повинно бути практично спрямованим (не менше 80 відсотків загального навчального часу з цього виду підготовки).

4. Заняття з вогневої підготовки проводять:

у апараті НП, апаратах МТОНП, ГУНП, територіальному підрозділі, тренінговому центрі – працівники підрозділу професійного навчання, інструктори;

у закладі (установі) – педагогічний та науково-педагогічний склад профільних кафедр (циклів).

5. У разі відсутності у органі (закладі, установі) поліції інструктора заняття з вогневої підготовки (крім навчально-тренувальних стрільб) проводить поліцейський, який:

- володіє методикою проведення занять з вогневої підготовки;
- має добрі та відмінні знання із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, порядку і правил її застосування та використання, матеріальної частини зброї, практичного виконання вправ і нормативів з вогневої підготовки;
- має досвід педагогічної діяльності в цій галузі (за фахом).

6. Навчально-тренувальні стрільби проводять:

- в органі (підрозділі) поліції – досвідчений поліцейський з числа керівного складу (далі – керівник стрільб), який знає методику проведення занять, має необхідний рівень знань, умінь і навичок з вогневої підготовки та особисто виконує вправи зі стрільби на оцінку не нижче ніж «добре»;
- у закладі (установі) – працівник профільної кафедри (циклу).

7. Навчально-тренувальні стрільби проводяться на підставі наказу керівника органу (закладу, установи) поліції, яким визначаються час та місце їх проведення і призначається керівник стрільб, роздавач боєприпасів та працівник, відповідальний за медичне забезпечення (у разі неможливості залучення працівника медичної установи).

8. Навчально-тренувальні стрільби проводяться в робочий час (за винятком нічних стрільб) у складі однієї чи декількох груп залежно від тематики занять або практичних завдань, зокрема:

- з поліцейськими підрозділів поліції особливого призначення - не менше ніж двічі на місяць (по 2 академічні години);
- з іншими категоріями поліцейських – не менше одного разу на місяць (2 академічні години).

9. Поліцейські, які не можуть засвоїти викладений теоретичний матеріал та мають недостатній рівень володіння вогнепальною зброєю, першочергово в плановому порядку направляються на навчально-тренувальні збори до тренінгового центру, закладу (установи) для додаткового навчання та набуття навичок володіння вогнепальною зброєю.

10. Умови та порядок виконання вправ зі стрільби та нормативів з вогневої підготовки визначаються наказом Міністерства внутрішніх справ України.

XV. ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Оцінка поліцейського з вогневої підготовки складається із оцінок за:

- знання заходів безпеки при поводженні зі зброєю;
- знання порядку і правил застосування та використання зброї;
- знання матеріальної частини зброї;
- виконання нормативу з вогневої підготовки;
- виконання вправи зі стрільби.

2. Оцінка поліцейського за знання заходів безпеки при поводженні зі зброєю, порядку і правил її застосування та використання, матеріальної частини зброї визначається за результатами письмового виконання **5 тестових завдань** по кожному з напрямів та відповідно становить:

- 5** – «**відмінно**», якщо не допущено жодної помилки;
- 4** – «**добре**», якщо допущено 1 помилку;
- 3** – «**задовільно**», якщо допущено 2 помилки;
- 2** – «**незадовільно**» - у всіх інших випадках.

3. Оцінка поліцейського за виконання нормативу з вогневої підготовки і вправи зі стрільби визначається за критеріями, передбаченими відповідним нормативно-правовим актом, який регулює цей вид діяльності.

4. Оцінка поліцейського з вогневої підготовки становить:

- 5** – «**відмінно**», якщо отримано не менше *трьох* оцінок, у тому числі за виконання вправи зі стрільби, «**відмінно**», а решта - «**добре**»;
- 4** – «**добре**», якщо отримано не менше *трьох* оцінок, у тому числі за виконання вправи зі стрільби, не нижче ніж «**добре**», а решта - «**задовільно**»;
- 3** – «**задовільно**», якщо отримано всі оцінки *не нижче ніж «задовільно»*;
- 2** – «**незадовільно**» - у всіх інших випадках.

5. Поліцейський, який незадовільно засвоїв теоретичний матеріал з вогневої підготовки, не виконав нормативу з вогневої підготовки, до виконання вправи зі стрільби не допускається, і з вогневої підготовки йому виставляється оцінка «**незадовільно**».

6. Вправа зі стрільби оцінюється на оцінку «**незадовільно**», якщо стрілець її не виконав або порушив умови чи порядок її виконання, допустив порушення заходів безпеки при поводженні зі зброєю.

7. При інспектуванні і перевітках вправи зі стрільби визначаються на розсуд перевіряючого.

8. Оцінка з вогневої підготовки органу (закладу, установи) поліції, його структурного (у тому числі територіального) підрозділу складається із оцінок поліцейських за вогневу підготовку і становить:

- 5** – «**відмінно**», якщо не менше 90% поліцейських, які складали заліки, мають позитивну оцінку, при цьому не менше 50% з них отримали оцінку «**відмінно**»;
- 4** – «**добре**», якщо не менше 85% поліцейських, які складали заліки, мають позитивну оцінку, при цьому не менше 50% з них отримали оцінку не нижче ніж «**добре**»;
- 3** – «**задовільно**», якщо не менше 80% поліцейських, які складали заліки, отримали позитивні оцінки;
- 2** – «**незадовільно**» - у всіх інших випадках.

ПЕРЕЛІК МІШЕНЕЙ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ СТРІЛЬБ

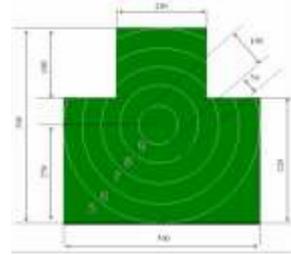
Згідно з Додатком 2 до Курсу стрільб для поліцейських (пункт 2 розділу II)

Мішень № 1

Поясна фігура

Мішень № 2 (2011р. - №4)

Грудна фігура з колами

Мішень № 3

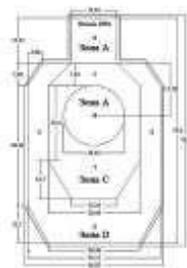
Поясна фігура

Мішень № 3-а

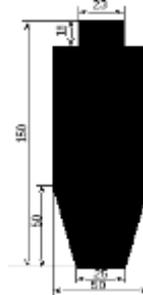
Поясна фігура з колами

Мішень № 3-б

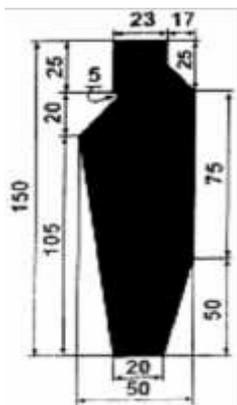
Поясна фігура із зонами

Мішень № 4

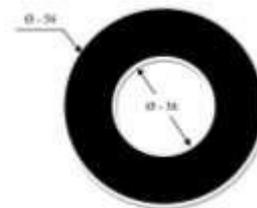
Ростова фігура

Мішень № 4-а

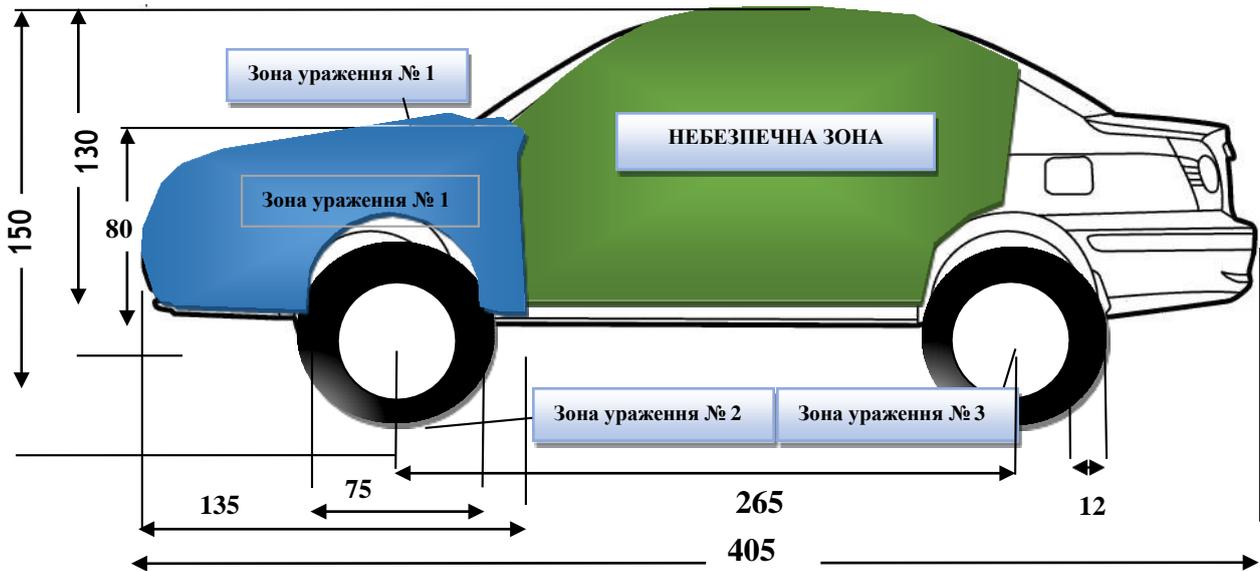
Ростова фігура

Мішень № 5

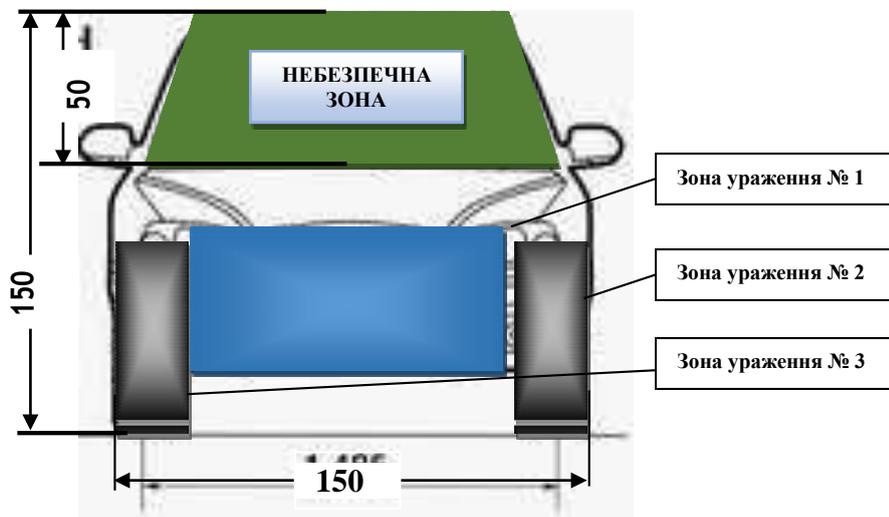
Колесо легкового автомобіля

Мішень № 6

Макет автомобіля з визначеними зонами

Мішень № 6-а

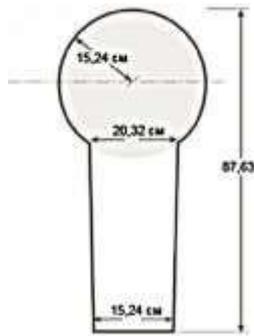

Макет автомобіля з визначеними зонами

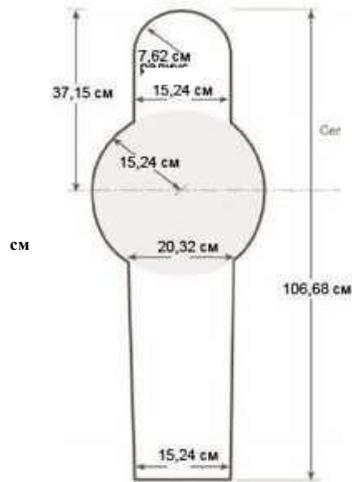
Примітка. Розміри транспортного засобу (мішені № 6 та № 6-а) приведені як приклад, але зони ураження (капот, колеса) та небезпечна зона повинні розташовуватись відповідно до розмірів автомобіля.

Зони ураження 1, 2, 3 (двигун, колеса) та небезпечна зона мішені № 6-а повинні відповідати розмірам: зона № 1 (80x124 см); зона № 2, 3 (60x12 см)

Мішень № 6-б

Мішень № 6-в

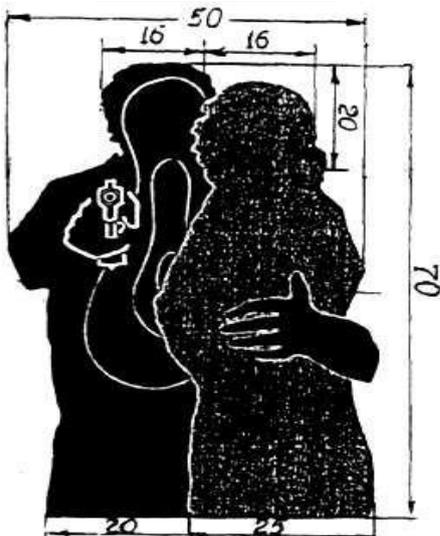
Мішень № 7

Примітка. Лінія мішеней обладнується установками з мішенями, які падають
 Металевий поппер Металевий
 класичний пеппер-поппер

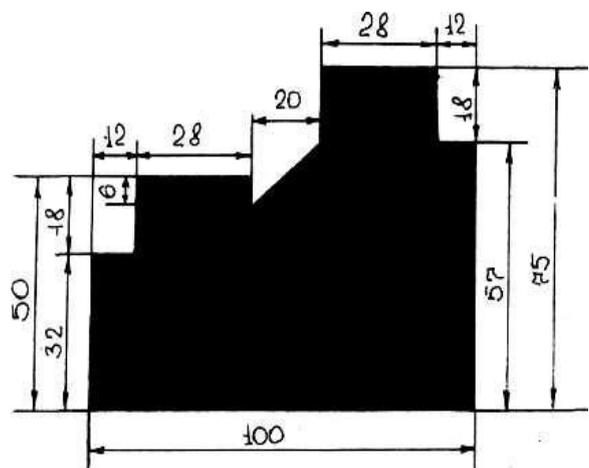
Поясна фігура з заручником

Мішень № 7-а

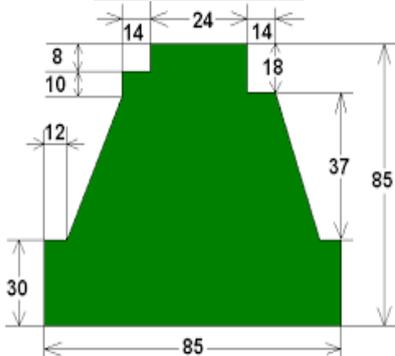
Поясна фігура з заручником

Мішень № 8

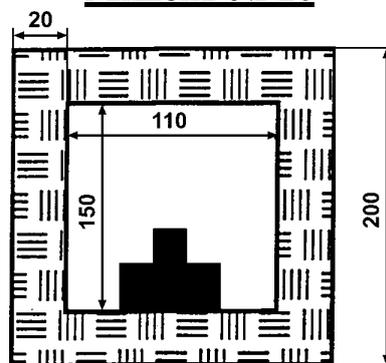

Кулеметна обслуга

Мішень № 9

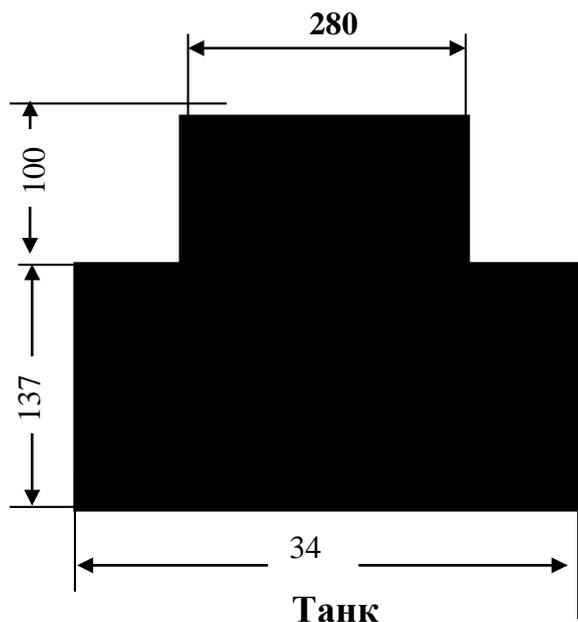
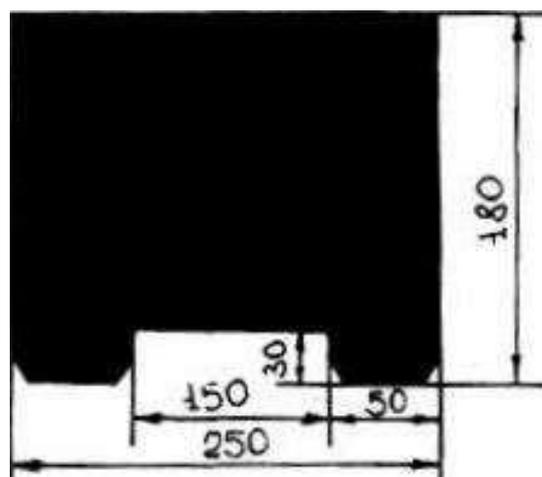
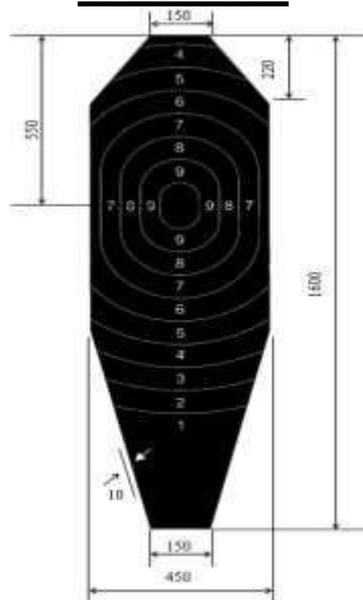
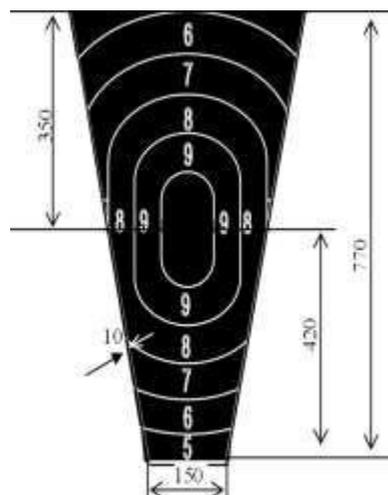

Мішень № 10

Ручний протитанковий гранатомет

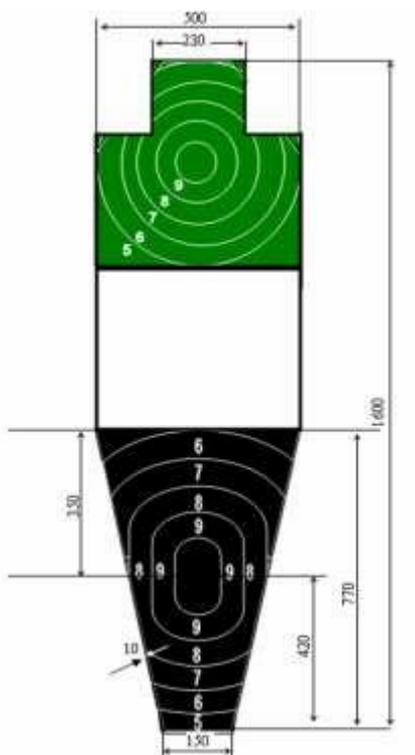
Віконний отвір

Мішень № 11**Танк****Мішень № 12****Бронетранспортер****мішені для проведення спортивних стрільб****Мішень № 1****Фігурна мішень****Мішень № 1-в****Силует ніг**

зона	ширина	висота	допуск
«10»	100	150	± 0,5
«9»	200	300	±1,0
«8»	300	450	±1,0
«7»	400	600	±1,0
«6» - «2»	по ширині мішені	збільшення по 75 мм в верх і вниз	±1,0
«1»	частина мішені, що залишилась		

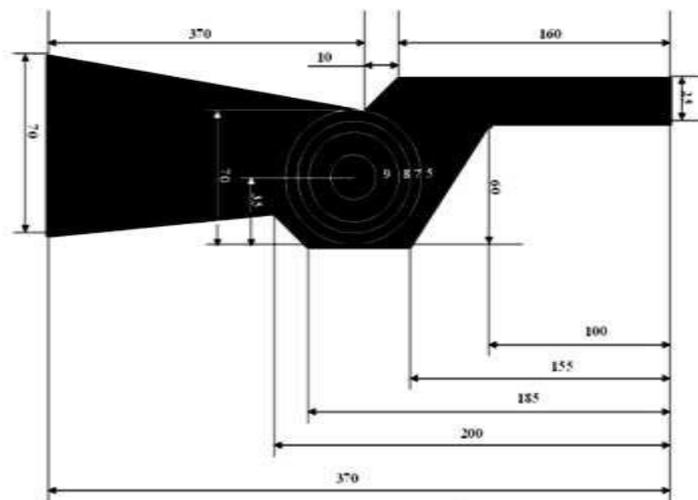
Примітка. У мішені № 1-в розміри зон такі ж самі, як і в фігурній мішені № 1, зони «5» і «6» зверху та зона «5» знизу обмежуються горизонтальними лініями, які проведені на відстані відповідно 350 і 420 мм від центру мішені. Товщина габаритних ліній 0,2 – 0,5. Розміри цифр: висота – 30, ширина – 15, товщина ліній – 2

Комбінована фігурна мішень
(мішені № 2 та № 1-в)

Примітка. Верхня частина мішені – мішень № 2, нижня – мішень № 1-в. Зони «5» і «6» зверху та зона «5» знизу обмежуються горизонтальними лініями, які проведені на відстані відповідно 350 і 420 мм від центру мішені

Мішень № 2-б

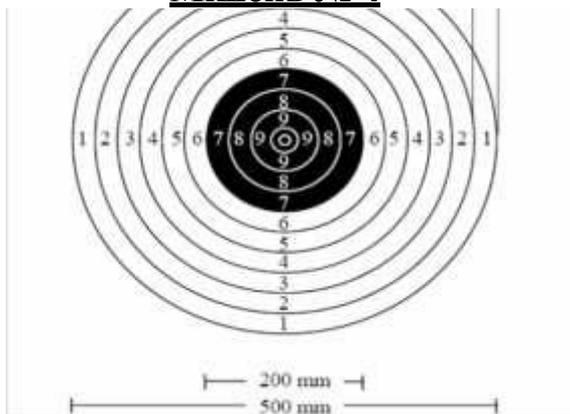

- «10» - Ø 10;
- «9» - Ø 26;
- «8» - Ø 42;
- «7» - Ø 58

Розміри подано в мм.

Силует руки с пістолетом

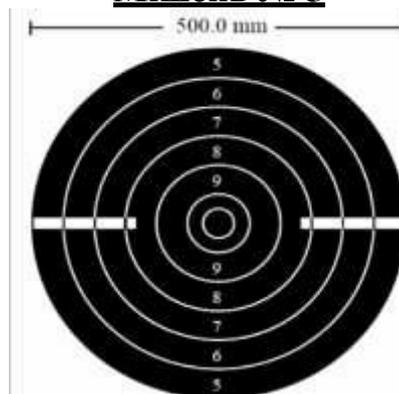
Мішень № 4

«10» - Ø 100;

«9» - Ø 180;
«8» - Ø 260;

Мішень № 5

«7» - Ø 340;

«6» - Ø 420;
«5» - Ø 500

Мішень з чорним колом

Мішень з чорним колом

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Навчальний посібник

Авторський колектив

Банах С.М., доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 ПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, підполковник поліції;

Винярчук І.С., старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 ПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ;

Йосипів Ю.Р., завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 ПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції;

Курляк М.Д., старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 ПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук, капітан поліції;

Маліновська К.О., старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 ПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ;

Моргун М.В., доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 ПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, підполковник поліції;

Московчук М.О., доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 ПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, капітан поліції;

Синенький В.М., доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 ПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, полковник поліції;

Тьорло О.І., професор кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 ПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, полковник поліції.

Підписано до друку _____ 2018 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. _____
Тираж 100 прим. Зам. № _____.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.